

III
M. 37082
h

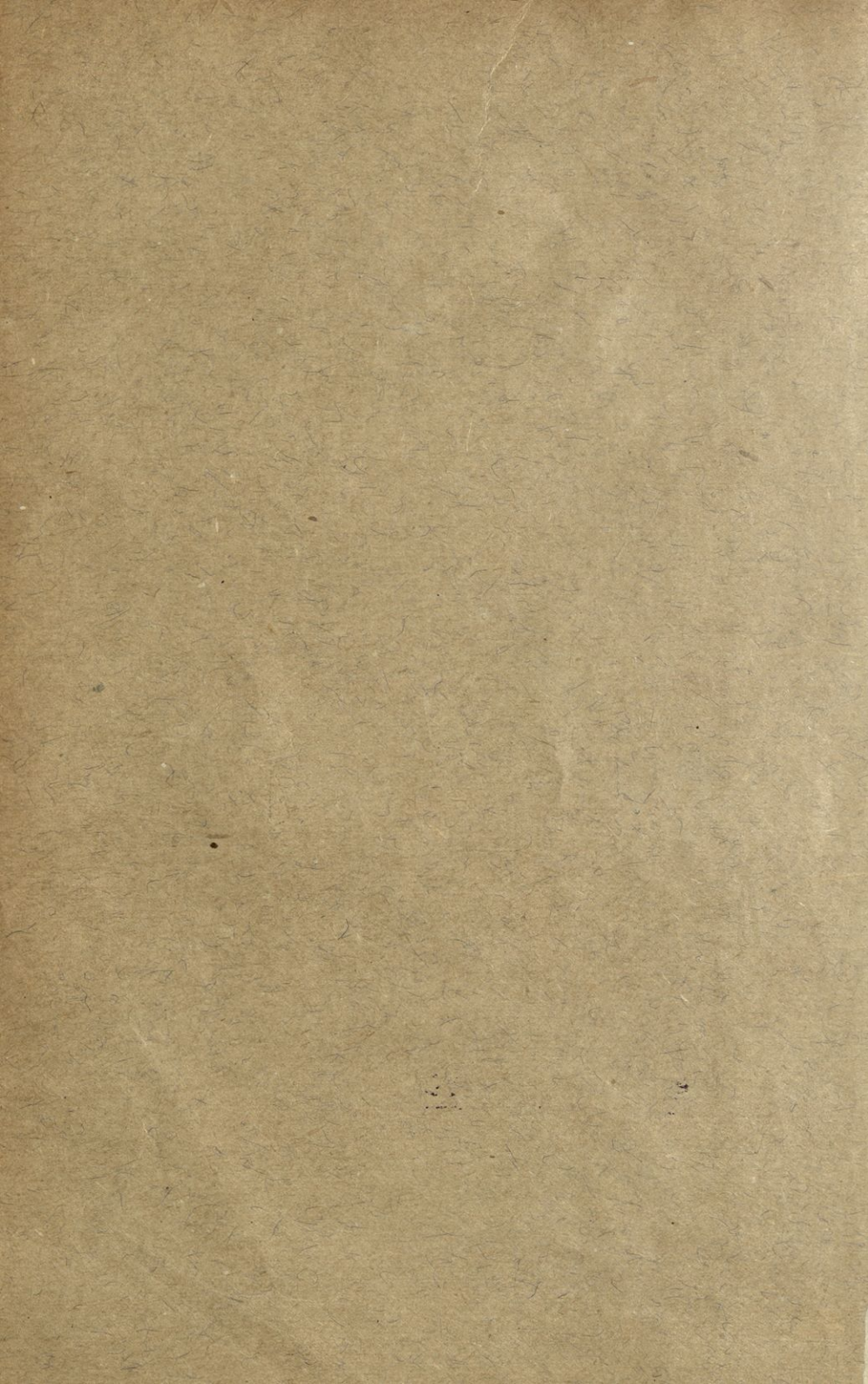
hisher

sha

ica.

39082, III M, h

Light Card

39082, III, M, h.

Latinska slovnica.

Po gimnazijskem učnem načrtu z dne 20. marca 1909, št. 116.662

spisal

dr. Jos. Pipenbacher.

Odobrena z odlokom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk
z dne 17. julija 1910, št. 30.117.

Cena v platno vezani knjigi K 3.20.

K. k. Studienbibliothek Laibach

V Ljubljani, 1910.

Založil L. Schwentner.

0300h707h

Prvi del.

Glasoslovje.

Latinske pismenke.

Latinščina ima teh-le 24 pismenk ali črk: *A a, B b, C c, 1*
D d, E e, F f, G g, H h, I i, K k, L l, M m, N n, O o, P p,
Q q, R r, S s, T t, U u, V v, X x, Y y, Z z. Izgovarjajo se
vobče kakor dotične črke v slovenščini.

Pismenke se dele:

1. v samoglasnike ali vokale *a, o, u, e, i, y*, ki so **2**
dolgi ali kratki. Dolgi vokali imajo v tej knjigi nad seboj –
kot znak dolžine, n. pr. *ā* = dolgi *a*. Kratki tukaj navadno
nimajo znaka kratkosti *˘*. Znamenje *˘* nad vokalom pomeni, da
je zlog lahko dolg in kratek (= *syllaba anceps*, dvojnотrajen
zlog), n. pr. *homō* (človek), *leō* (lev). — Dva vokala v govoru v
eden glas združena imenujemo dvoglasnik ali diftong, ki
je vedno dolg. Navadni diftongi so: *ae, au, oe*; le v malo be-
sedah se nahajajo *eu, ei, ui*.

2. v soglasnike ali konsonante, ki so vse ostale črke,
izvzemši *h*.

Rimljani so pisali le z velikimi črkami. Sedaj se piše ve- **3**
lika črka le kot začetnica: 1. početkom govora in vsakega
stavka za piko; 2. pri lastnih imenih in za priimke rabljenih
pridevnikih: *Rōma, Alexander Māgnus*; 3. pri pridevnikih, ki
so izpeljani od lastnih imen, in njih adverbih: *populus Rō-*
mānus rimski narod, *Latīnē loquī* latinski govoriti.

Glede izgovarjanja je še pomniti: **4**

1. Polglasnega *e* latinščina ne pozna.

2. *I i* se rabi v latinščini tudi kot soglasnik *j*, namreč:
a) v začetku besed pred samoglasniki: *iūs* (pravo), *iam* (že), iz-

govarjaj *jus, jam*; seveda se tudi v sestavljenkah izgovarja *i* kakor v njih sestavinah: *iniūria* (*in-iūria*), *quoniam* (*quon-iam*), *adiungō* (*ad-iungō*) = *injuria, quonjam, adjungo*; *b*) sredi besed med samoglasnikoma: *māior* (večji), *iēiūnus* (trezen, tešč), izgovarjaj *major, jejunus*; toda *tenuia, tenuior* = *tenuia* (4 zložno), *tenuior*. V grških besedah je *i* vedno vokal: *Īapetus* (Japet), *Īonēs* (Jonci), izgovarjaj *Ī-apetus, Ī-ōnēs*.

3. *U* in *V* so Rimljani izražali z *V*: *VELVM* = *vēlum* (jadro).

4. Diftongi, ki jih slovenščina nima, se glase: *ae* kakor nemški *ä*, *oe* kakor nemški *ö*, *au* kakor slovenski *av* (nemški *au*), *eu* kakor slovenski *ev*, *ei* in *ui* kakor slovenski *ej* in *uj*: n. pr. *aetas* = *ätas*, *pauper* = *pauper* (prim. zdrav = zdrau), *poena* = *pōna*, *heus* = *heus* (prim. šumevci = šumeuci), *ei* = *ej*, *huic* = *hujk*.

Pripomnja. Znak razstave (diereze, ločitve) " znači nad drugim izmed dveh vokalov, da se izgovarjata ločeno: *poēta* (pesnik), reci *po-eta*. Rabi se pa tudi lahko samo znak dolžine ali kračine: *poēta, neūter* = *nēuter* (nobeden od obeh), reci: *ne-uter*.

5. *Y* (*ypsilon*) se nahaja le v nelatinskih besedah; izgovarja se kakor nemški *ü*: *pŷramis* (piramida), *dynastēs* (mogotec).

6. *S* se glasi med vokali iste besede in v zvezi *ns* + vokal kakor slovenski *z*, sicer kakor *s*; *ss* = slovenski *s*; *rosa* (roža) = *roza*; *mēnsa* (miza) = *menza*; *sum* (sem) = *sum*; *iussū* (na povelje) = *jusu*.

7. *K* se je pisal in se piše redno v besedah *Kalendae* (Kalende, prvi dan vsakega meseca) in *Kaesō* (Kezo) ter njih kraticah *Kal.*, *K*. Sicer so pa Rimljani izgovarjali *c* kot *k*: *celer* (hiter), *caecus* (slep), = *keler, kākus*. Sedaj izgovarjamo *c* kakor slovenski *c* pred *e, i, y, oe, eu*, sicer kot *k*; n. pr. *Cicerō* (Ciceron) = *Cicero*, toda *cacūmen* (vrh) = *kakūmen*.

8. *Q* se nahaja le v zvezi z *u* in se glasi kakor slovenski *kv*: *quās* (katere) = *kvas*.

9. V zvezi *ngu* se izgovarja *u* pred vokali kakor *v*: *sanguis* (kri) = *sangvis*; takisto pri *su* pred *dolgimi* debelnimi vokali: *suāvis* (sladek) = *spāvis*; toda: *sūus* itd. (svoj), *sūo* itd. (šijem), *sūis* itd. (svinje).

10. *H* ni soglasnik, nego le znači, da je naslednji vokal nadahnen (aspiriran); izgovarja se rahlo kakor nemški *h* v začetku besed: *habeo* (prim. hāben, hōlen); nekatere besede se pišejo poleg *h* tudi brez *h*: *havē* = *avē* (zdrav bodi), *hūmor* = *ūmor* (tekočina), *herus* = *erus* (hišni) gospodar.

11. Kakor slovenski *h*, nemški *h* se glasi *ch*; izprva rabljen le v tujkah, n. pr. *chorus* (kor), *archōn* (arhon), se nahaja pozneje tudi v latinskih besedah, n. pr. *pulcher*; *sch* je slovenski *sh*: *schola*, reci: *shola*.

12. *Th* = *t* z nadahnjnim sledečim vokalom, *ph* = *f*; oba se rabita le v tujkah, n. pr. *pharetra* (tul), *theātrum* (gledišče), reci: *faretra, theatrum*.

13. *X* in *z* sta zložena konsonanta; *x* = *cs* = slovenski *ks*: *lux* = *lūcs*, reci: *luks* (luč); *z* (*zeta*) = *ds* = slovenski *dz*; rabi se le v tujkah: *gaza*, reci: *gadza* (zaklad).

14. *Tī* so Rimljani izgovarjali vedno kot *ti*. Sedaj se glasi *tī* pred vokali kot *ci*, izvzemši za *s* (*x*), *t*, n. pr. *nātio*, reci: *nacio* narod, toda *tōtius* vse(ga), *ostium* ustje, *mixtio* mešanje, *Attianus* Atijanov, atijanski. Tudi v *tujkah* se izgovarja *ti* vedno kot *tī*: *Boetia* (Beotija), *Miltiades* (Miltiad).

Glavni glasovni zakoni.

A. Vokali in diftongi.

1. Vokali *a*, *e*, *i*, *o*, *u* se često izpreminjajo tako, da krepkejši nastopajo namesto slabših, pa tudi narobe (jačenje, slabljenje samoglasnikov). Tako menjava:

- a) *a* z *o*, *e*, *i*: *pars* — *portiō*; *patior* — *perpetior*, *cado* — *occidō*;
- b) *o* z *u*, *i*: *adolēscō* — *adultus*; *homō* — *hominis*; *e* z *o*, *u*: *tego* — *toga*, *gener(is)* — *genus*;
- c) *u* z *e* in *i*: *opus* — *operis*, *optumus* — *optimus*;
- d) *e* z *i*: *rego* — *corrigō*, *facili* — *facile*.

2. Dolgi vokali postajajo v koncu besed pred *r*, *l*, *m*, *t*, kratki, pred *nd*, *nt* tudi sicer: *dolor*, *animal*, *rīpam*, *lau-da(n)t*, *laudandus*, *laudantis*; dolgi so v: *fūr* (tat), *sāl* (sol), *sōl* (solnce) — v sestavah: *nōndum*, *ūndecim*, *quīndecim*, *vēndō*, *quīntus*, *nūntius*. Vokali so kratki tudi pred vokali in pred *h* — *vōcālis ante vōcālem brevis* —: *dēlēō*, *fīnīō*, *prōhibeō*, *trāho*. Izjeme so:

- a) vokali pred izpahnjanim konsonantnim *i*: *Gāi*, *Pompēi*, *rēiciō* iz: *Gāi*, *Pompēi*, *rēiiciō*.
- b) *ēi* v gen. in dat. 5. deklinacije po predstojećem *i*: *faciēi*, *diēi*, toda *fidēi*.
- c) rodilniki na *iūs*: *illius*, *ūnīus*.

Pripomnja. Pri pesnikih tudi *ānius* itd.; vselej *alius* (gen.).

- d) *fīō*; le pred *er* je *i* kratek: *fīerī*, *fīerem*.

3. Vsak vokal pred *gm*, *gn*, *nf*, *ns*, *nx*, *nct* postane dolg: *āgmen*, *māgnus*, *īnfrā*, *mēns*, (*mēntis*), *iūnxī*, *iūctum*.

4. *I* (*j*) med dvema vokaloma izpade v: *eum*, *eam*, *eo*, *eunt* za: *ejum*, *ejam*, *ejo*, *ejunt*; takisto pri *Gāi*, *Pompēi*, in *iacio* v zloženkah: *ab-iciō*, *dē-iciō*, za: *Gājī*, *Pompējī*, *abjiciō*.

5. Diftongi se izpreminjajo sledeče:

Iz *ae* postaja *ī*, iz *au* postaja *ō* ali *ū*: *laedō* — *allīdō*, *plaudō* — *explōdō*, *claudō* — *conclūdō*.

B. Konsonanti.

6

I. Razdelitev konsonantov.

Konsonanti so:

Po kakovosti glasu	Po glasovni stopnji	Po govorilih				
		1. ustniki, <i>labiales</i>	2. zobniki, <i>dentales</i>	3. goltniki, <i>gutturales</i>	4. jezikovca <i>linguales</i>	5. nebnik, <i>palatales</i>
1. nemi, <i>mutes</i>	a) trdi, <i>tenuēs</i>	p	t	c (k), q		
	b) mehki, <i>mediae</i>	b	d	g		
	c) nadihnjeni, <i>aspiratae</i>	(ph)	(th)	ch		
2. zvoneči (poluglas- niki), <i>semi- vocales</i>	a) tekoča, <i>liquidae</i>				l, r	
	b) nosnika, <i>nasales</i>	m	n			
	c) sapniki, <i>spirantes</i>	f, v	s			i cōnso- nāns (= j)

Nemim in zvonečim konsonantom pripadata sestavljenca x in z.

II. Izpreminjava konsonantov.

7

Konsonanti se tudi v latinščini često izpreminjajo.

1. $g + t = ct$: *ago* — *āgtum* — *actum*.

2. $b + s = ps$: *nūbō* — *nūbsī* — *nūpsī*; vendar: *urbs*, *plēbs*, *trabs*.
 $b + t = pt$: *nūbtum* — *nūptum*; *b* v *ab*, *ob*, *sub* ostane pred *s*, *t*: *absolvō*,
obsidēō, *obtinēō*.

3. $c, g + s = x$: *lūcs* = *lūx*; *ftgō* — *ftgsī* — *ftcsī* — *ftxtī*; ali (po
predstojećem *l*, *r*) = *s*: *mergō* — *mergsī* — *mersī*; *spargō* — *spargsī* —
sparsī; *mulceo* — *mulcsī* — *mulstī*.

4. $d, t + t = ss$: *concut-tum* = *concussum*, *ced-tum* = *cessum*; ali
= *st*, pred *r* in na koncu besed: *rōd-trum* = *rōstrum*, *ed-t* = *ēst*.

5. $d, t + s = ss$: *ced-sī* = *cessī*; ali = *s*: *dvid-sī* — *dvīstī*, *art-s* —
ars, *laud-s* — *laus*.

6. $c + l, m, n, r = gl, gm, gn, gr$: *nec-legō* = *neglegō*, *sec-mentum*
= *sēgmentum*.

7. *m*, izvzemši pri *circum*, pred *d*, *t*, *c*, *g*, *q*, *s*, *n*, *i* (= *j*) se izpre-
minja v *n*: *eum-dem* = *eundem*, *com-tinēō* = *contineō*, *hum-ce* = *hunc*,
com-gerō = *congerō*, *com-quitō* = *conquitō*, *com-sternō* = *cōnsternō*, *com-*

necto = *connectō*, *quom-iam* = *quoniam* (dvozl.), *com-iungō* = *coniungō* pred *quam* lahko *m* ostaja: *tamquam, quamquam*, toda: *(n)unquam*. Nasprotno se izpreminja *n* v *m* pred *b, p*: *rumpō, cumbō*, iz: *runpō, cunbō*,

8. *s* med dvema vokaloma prehaja v *r* (rotacija): *onesis* — *oneris*, *geso* — *gero*, *ūsō* — *ūrō*, *hausiō* — *hauriō*; *esam* — *eram*, *disimō* — *dirimō*; če pa stoji mesto *ss*, ostaja: *haesi, rissi, suasi*, takisto v sestavah po vokalu predloga: *dē-stidō, pro-sequor* in pri *vāsis*.

9. Često se skupaj stoječi konsonanti izenačijo (= popolno izenačenje, popolna asimilacija; vsaka druga je nepopolna, glej zgoraj): *facil-šimus* — *facillimus*, *fer-se* — *ferre*, *vel-se* — *velle*, *ced-si* — *cessi*, *ed-se* — *esse*, *pot-se* — *posse*, *tol-no* — *tollo*, *sup-mus* — *summus*, *prem-si* — *pressi*, *celer-simus* — *cellerimus*. — Predlog *ad* se enači vselej pred *c* in *t*: *adcurrō* — *accurrō*, *adtingō* — *attingō*, navadno pred *p* in *s*: *ap-probō*, *assuēscō*, nikdar pred *b, m, v, i* (= *j*); *ex* se le pred *f* asimiluje, takisto *dis*: *ex-fugiō* — *effugiō*, *dis-fluō* — *diffluō*; *ob, sub* se asimilujeta pred *c, f, p*: *ob-cāsus* — *occāsus*, *ob-fendō* — *offendō*, *ob-pōnō* — *oppōnō*, *sub-cingō* — *succingō*, *sub-ficiō* — *sufficiō*, *sub-pleō* — *suppleō*; *sub* tudi pred *g* in *m*: *sub-gerō* — *suggerō*, *sub-mergō* — *summergō*.

10. Med *m* in *s, t* se vriva *p*: *sūmō, sūm-p-si, sūm-p-tum*, toda: *hiems*.

11. Zaradi ložjega izgovora odpadejo včasí začetni konsonanti (odpád soglasnikov): *(g)nātus*, *(g)nāvus*, *(t)lātus*, *(s)nix*, *(g)nōscō*. Sredi besed izpadajo (izpad soglasnikov), zapustivši navadno dolg predstoječi vokal (nadomestna zateza): *dis-dūcō* — *didūcō*, *didescō* — *dis-cō*, *adgnōscō* — *agnōscō*, *lūcsna* — *lūna*, *spargsi* — *sparsi*, *fulgsi* — *fulsi*, *fulctum* — *fultum*, *bovs* — *bōs*, *nigvs* — *nics* — *nix*.

12. Koncem besede ne stojita dva enaka konsonanta, zatoorej: *fel, mel, os, as, far*, mesto podvojenega končnika. Tudi skupni *rd* in *ct* ni na koncu, zato le: *cor, lac* za *cord, lact*. Sploh more biti na koncu le: *-nt* in konsonant(a) + *s*: *amant, urbs*; osamljene so oblike: *est, vult, fert*.

Kvantiteta (*quantitās*) ali količina zlogov.

Zlog je dolg ali kratek. Dolg je:

8

1. prirodno, *nātūrā* — prirodna dolžina, če je v njem dolg vokal ali diftong: *māter, pīnus, persōna, pēnūria, caecus, poena, gaudium*;

2. stavno, *positiōne* — stavna (pozicijska) dolžina, če za prirodno kratkim vokalom stojita vsaj dva soglasnika ali sestavljenca *x, z*: *ferre, templum, dux, gaze*. V pozicijsko dolgih zlogih se vokali izgovarjajo kratko: v *ars* n. pr. se izgovarja *a* hitro kakor n. pr. v *āro*. Zaraditega tudi taki vokali nimajo nobenega znamenja. — *Qu* je enostaven soglasnik, torej ne tvori pozicijske ali stavne dolžine. Tvori jo pa konsonant *i* (tudi če je izpahnjen) s predstoječim konsonantom: *abiciō* (— u u —).

Vendar je zlog kratek, če sledi za njegovim vokalom nemi soglasnik s tekočim *l* ali *r*: *múltiplex, quádruplus, árbitror, me-díocris, ímpigra*. Vedno kratek je zlog s prirodno kratkim vokalom, za katerim je le eden (ali nobeden) konsonant.

Naglas.

9 Vsaka beseda ima le na enem vokalu glavni naglas (akcent). Ta je:

1. pri dvozložnicah na prvem (predzadnjem) zlogu: *māter, pāter, āvus*.

2. pri mnogozložnicah na predzadnjem zlogu, če je dolg, drugače na predpredzadnjem: *incídō, inérmis, incídō, hóminēs, mēnsāque, mēnsāque, patérque*; s priveškami *-que, -ve, -ne* zložene besede imajo tudi na **kratkem** predzadnjem zlogu naglas, če je mnogozložnica (= prvi del sestave) sama naglašena na predpredzadnjem zlogu: *ómniā — omniāve, córporā — corpo-rāque*.

O *consíli* itd. gl. § 26; *assuēfācis, -fīs* itd. gl. § 133, 7.

Dostavek. Tudi tujke se ravnaajo glede naglasa v latinščini po latinskih pravilih: *āēr, lámpas, pýramis, theātrum, philosóphia, dynástēs, Némea, Oédipūs*.

V grščini imajo vse te besede naglas drugod.

Razzlogovanje.

10 1. Vsaka beseda ima le toliko zlogov kakor vokalov in diftongov.

2. Od dveh skupaj stoječih vokalov, ki nista spojena v diftong, spada torej vsak k drugemu zlogu: *e-o, de-us, e-am*.

3. Konsonant med dvema vokalom pripada k naslednjemu zlogu: *lau-dō, pa-ter*.

4. Od dveh ali več konsonantov med dvema vokalom se jih jemlje toliko k naslednjemu zlogu, kolikor jih more začenjati kako latinsko besedo: *mā-tris (tribuō), ca-stra (strāmen), fel-lis, fac-tus, sūmp-ti (psallō ni latinska beseda); ch, ph, th* se seveda ne ločijo: *Bac-chus*.

5. Sestavljenke se ločijo po svojih sestavinah: *co-eō, sub-est, ob-itus, trāns-igō*.

Ločila

11 rabimo v latinščini sedaj ista kakor v slovenščini.

Drugi del.

Oblikoslovje.

O govornih razpolih.

Latinščini rabi kakor slovenščini devetero govornih raz- 12
polov ali besednih plemen, namreč:

1. samostalnik, *nōmen substantivum*, substantiv;
2. pridevnik, *nōmen adiectivum*, adjektiv;
3. števnik, *nōmen numērale*, (numerale);
4. zaimek, *prōnōmen*, pronomen;
5. glagol, *verbum*;
6. prislov, *adverbium*, adverb;
7. predlog, *praepositiō*, prepozicija;
8. veznik, *cōniūnctiō*, konjunkcija;
9. medmet, *interiectiō*, interjekcija.

1.—4. so imena, *nōmina*, 6.—9. členice, *particulae*. Imena in glagoli se v govoru pregibljejo, so pregibni, členice so nepregibne. Pregibanje imen se imenuje sklanjatev, *dēclinātiō*, deklinacija, pregibanje glagolov spregatev, *coniugātiō*, konjugacija; pridevniki (in nekateri prislovi) se tudi stopnjujejo; to pregibanje se imenuje stopnjevanje, *comparātiō*.

Pripomnja 1. Substantiv je ali *nōmen concrētum*, ki imenuje stvar ali reč; ali *nōmen abstractum*, ki zaznamuje dejanje, stanje, lastnost: *laudātiō* hvaljenje, *valetūdō* zdravstveno stanje, *māgnitūdō* velikost.

Pripomnja 2. Pri substantivih je treba gledati: 1. na spol, 2. na število, 3. na sklon, 4. na deklinacijo.

Spol.

Tudi v latinščini razlikujemo troji spol, *genus*: moški, *genus masculīnum* (m.), ženski, *genus feminīnum* (f.), srednji, *genus neutrum* (n.). 13

Spol je naraven ali slovničen. Prvi se razodeva po pomenu, drugi po končniku samostalniških debel.

Glede spola pomni:

- 14 1. Osebna imena se ravnaajo po prirodnem spolu. Zato so *masculīna* n. pr.: *nauta* brodnik; *agricola* poljedelec, *Persa* Peržan; *fēminīna* n. pr.: *mulier* žena, *Venus* Venera.

Pripomnja. Slovnični spol imajo: *cōpiae* (vojaške) čete, *excubiae* in *vigiliae* straže; *auxilia* pomočne čete, *manucipium* suženj (sužnji), *servitium* sužnji.

2. Stvarna imena se ravnaajo po slovničnem spolu, o katerem se bo govorilo pri deklinacijah.

Vendar so:

- a) imena **rek** razen *Mātrona* in *Ālia* moškega spola, n. pr.: *Sequana*, *Tiberis*.
- b) imena **dreves** na **-us** ženskega spola, n. pr.: *pōpulus* topol, *quercus* hrast.

- 15 3. **Tujke** imajo svoj domači spol. Zato so *fēminīna* (kakor v grščini) imena **mest, otokov in dežel** na **-s** n. pr.: *Corinthus*, *Cyprus*, *Salamis*, *Ēpīrus*; nadalje: *Babylōn*, *Carthāgō*, *Lacedaemō*, reki *Lēthē* in *Styx*. —

Masculīna so: navadno mesti *Orchomenus* in *Ōreus*; vselej dežele *Bosporus*, *Isthmus*, *Pontus* in *Hellēspontus*; *tripūs* trinožnik, *scīpiō* (palica), *elephās* (slon).

Neutra so: substantivi na **-ma**: *poēma* pesem; *pelagus* (morje).

- 16 4. *Indēclinābilia* (§ 53, 1. prip.) so *neutra*, n. pr.: *fās* pravo, *scīre* (tuum) (tvoje) znanje, *Delta*, *Argos*.

- 17 *Commūne* (*commūnis generis* skupnega spola) se zove samostalnik, ki je moškega spola, kadar znači moško bitje, ženskega, kadar znači žensko bitje.

N. pr. *cīvis* m. državlján, f. državljanka; *comes* m. spremljevalec, f. spremljevalka, *dux* m. voditelj, f. voditeljica, *canis* m. pes, f. psica; *bōs* m. vol, f. krava.

- 18 *Mōbile* (premičen) imenujemo samostalnik, ki ima za moški in ženski spol posebno obliko: *magister* učitelj — *magistra* učiteljica, *dominus* gospod — *domina* gospa, *rēx* kralj — *rēgīna* kraljica, *servus* suženj — *serva* sužnja, *gallus* petelin — *gallīna* kokoš, *leo* lev — *leaena* levinja, *cervus* jelen — *cerva* košuta.

O spolu živalskih imen še pomni:

- 19 Nekatera imena imajo za vsak spol posebno besedo: *ariēs* oven — *ovīs* ovca, *taurus* bik — *vacca* krava.

Druga so vkupna (*epicoena*), ki imajo za moško in za žensko bitje samo eno obliko; ta ima slovnični spol. Tako je *corvus* krokar, *anser* gos, *passer* vrabec, *pāvō* pav, *turtur* grlica, *vultur* jastreb samo moškega spola, *rāna* žaba, *fēlēs* mačka, *vulpēs* lisica vselej ženskega spola. Ako se hoče zaznamovati priroden spol, se pristavi *mās* (moški) za moški spol, *fēmīna* (ženska) za ženski, n. pr.: *anser fēmīna* gos, *fēlēs mās* maček. — Nobeno živalsko ime ni srednjega spola.

Število (*numerus*)

je v latinščini le dvojno: ednina, *numerus singulāris*, 20 singular, in množina, *numerus plūrālis*, plural, ki služi tudi za slovensko dvojino.

Sklon (*casus*).

Sklonov je v vsakem številu šestero, namreč:

21

1. imenovalnik, *nōminātīvus*, nominativ (= nom.);
2. rodilnik, *genītīvus*, genitiv (= gen.);
3. dajalnik, *datīvus*, dativ (= dat.);
4. tožilnik, *accūsātīvus*, akuzativ [= ak(uz).];
5. zvalnik, *vocātīvus*, vokativ (= vok.);
6. ločilnik, *ablātīvus*, ablativ (= abl.).

Nominativ in vokativ sta nezavisna skloni (*cāsūs rēctī*), ostali štirje so zavisni skloni (*cāsūs obliqūī*).

Pripomnja. Ablativ je prevzel tudi službo dveh drugih sklonov, ki sta se bila v latinščini kmalu izgubila, lokativa (mestnika) in instrumentala (orodnika). Od prvega se je ohranilo nekaj ostankov, n. pr. *domi* doma, *rūrī* na kmetih, od drugega le *modo* le.

Deklinacija.

Deklinacij je v latinščini pet. Značilna za poedine je 22 končnica gen. sing.; ta je pri:

I. *ae*, II. *i*, III. *is*, IV. *ūs*, V. *ēt*.

Debelni končnik, ki se kaže pri vseh deklinacijah v gen. plur. pred sklonilom (*r*)um, je pri

I. *a*, II. *o*, III. *i* (*u*) ali konsonant, IV. *u*, V. *e*.

Tudi v latinščini nimajo vsi skloni različnih oblik. Enaki so:

23

1. nominativ in vokativ, izvzemši besede II. deklinacije na *-us*;

2. v pluralu dativ in ablativ;

3. pri neutrih nominativ, akuzativ in vokativ. V pluralu imajo imenovani skloni vedno končnik *-a* kakor v slovenščini.

Prva ali *a*-deklinacija.

24 Po prvi deklinaciji se pregibljejo besede, ki se končujejo v nom. sing. na *-a*, v gen. sing. na *-ae*. Substantivi *a*-deklinacije so ženskega spola, izvzemši imena mož in rek (gl. § 14.).

Primer: *rosa*; deblo: *rosa*.

	Singular		Plural
Nom. }	<i>rosa</i> {	<i>rosae</i> {	rože (roži)
Vok. }	(o) roža!	(o) rože!	(roži!)
Gen.	<i>rosae</i>	<i>rosarum</i>	rož
Dat.	<i>rosae</i>	<i>rosīs</i>	rožam (rožama)
Ak.	<i>rosam</i>	<i>rosās</i>	rože (roži)
Abl. }	<i>rosā</i> {	<i>rosīs</i> {	od rož
	z rožo		z rožami (rožama)

Sklanjaj: *mēnsa* miza, *rāna* žaba, *poēta* pesnik, *agricola* poljedelec.

Tako se sklanja tudi ženski spol adjektivov in participov na *-us* (*-er* le adj.), *-a*, *-um*: *bonus* dober, *bona* dobra, *bonum* dobro, *amātus* (3) ljubljen (3).

Pregiblji: *māgna glōria* velika slava, *puella laudāta* po-hvaljena deklica.

Pripomnja 1. *Familia* družina kot atribut substantivov *pater* oče, *māter* mati, *filius* sin, *filia* hči ima v gen. sing. poleg *ae* tudi staro končnico *-ās*; torej *pater familiās* hišni oče, gospodar, *māter familiās* gospodinja, *filia familiās* domača hči.

Pripomnja 2. *Dea* (boginja) in *filia* imata v zvezi z *deus* (bog) in *filius* radi razlike v dat. (abl.) pl. *-ābus*, torej; *fulīs fuliabusque*.

Pripomnja 3. V zloženkah s *-cola* in *-gena* rabijo pesniki v gen. pl. *-ūm* mesto *-ārum*: *caelicolūm*, *terrigenūm*. — *Amphora* (vrč) in *drachma* (drahma) pa imata tudi sicer pri števniki česče *-ūm* kakor *-ārum*: *duo milia drachmūm* (2000 drahem).

Pripomnja 4. Pred imeni živih bitij in posebljenih stvari se latini od *z ā* (*ab*), *s* (*z*) s *cum*: od gospe *ā dominā*, *z* gospo *cum dominā*.

Druga ali o-deklinacija.

Besede druge deklinacije se končujejo v nominativu sing. **25** na **-us, (-r), -um**, v genitivu sing. na **-ī**.

I. Primera: *hortus* vrt, *dōnum* dar.

Debli: *horto*, *dōno*.

Singular

Nom.	<i>hortus</i>	vrt	}	<i>dōnum</i>	}	dar
Vok.	<i>horte</i>	(o) vrt!				(o) dar!
Gen.	<i>hortī</i>	vrtā		<i>dōnī</i>		dara
Dat.	<i>hortō</i>	vrtu		<i>dōnō</i>		daru
Ak.	<i>hortum</i>	vrt		<i>dōnum</i>		dar
Abl.	<i>hortō</i>	z vrtom		<i>dōnō</i>		z darom

Plural

Nom.	} <i>hortī</i>	{ vrti (-a)	<i>dōna</i>	{ dari (-a)
Vok.				
Gen.	<i>hortōrum</i>	vrtov	<i>dōnōrum</i>	darov
Dat.	<i>hortīs</i>	vrtom (-oma)	<i>dōnīs</i>	darom (-oma)
Ak.	<i>hortōs</i>	vrte (-a)	<i>dōna</i>	dare (-a)
Abl.	<i>hortīs</i>	z vrti (-oma)	<i>dōnīs</i>	z dari (-oma).

II. Primeri: *puer* deček, *ager* polje, *vir* mož.

Debli: *puero*, *agro*, *virō*.

Singular

Nom.	} <i>puer</i>	{ deček	<i>ager</i>	{ polje	<i>vir</i>	{ mož
Vok.						
Gen.	<i>puerī</i>	dečka	<i>agrī</i>	polja	<i>virī</i>	moža
Dat.	<i>puerō</i>	dečku	<i>agrō</i>	polju	<i>virō</i>	možu
Ak.	<i>puerum</i>	dečka	<i>agrum</i>	polje	<i>virum</i>	moža
Abl.	<i>ā puerō</i>	od dečka	<i>agrō</i>	s poljem	<i>ā virō</i>	od moža

Plural

Nom.	}	<i>puerī</i>	}	dečki		<i>agrī</i>	}	polja		<i>virī</i>	}	možje
Vok.												dečki!
Gen.		<i>puerōrum</i>		dečkov		<i>agrōrum</i>		polj		<i>virōrum</i>		môž
Dat.		<i>puerīs</i>		dečkom		<i>agrīs</i>		poljem		<i>virīs</i>		možem
Ak.		<i>puerōs</i>		dečke		<i>agrōs</i>		polja		<i>virōs</i>		može
Abl.		<i>ā puerīs</i>		od dečkov		<i>agrīs</i>		s polji		<i>ā virīs</i>		od môž

Debelni vokal je *o*, ki je pred sklonilom *-s* in *-m* oslabil v *u*; debli: *horto*, *dōno*; nominativ: *hortos*, *dōnom* — *hortus*, *dōnum*.

Besede na *-r* so prvotno končnico *-us* izgubile; deblo: *puero*, nom. *puer* mesto *puerus* (prim. *numerus*); iz *agros*, deblo *agro*, je nastalo *agr*; v to obliko se je v nominativu in vokativu radi ložjega izgovora vrnil *e*: *ager*. — V vseh sklonih je *e* pred *r*, če pripada deblo. Debelni *e* imajo:

<i>puer</i> ,	¹ <i>socer</i> ,	² <i>vesper</i> ,	³ <i>gener</i> ,	¹ tast (sveker),	² večer,	³ zet,
⁴ <i>liber</i> ,	⁵ <i>miser</i> ,	⁶ <i>alter</i> ,	⁷ <i>tener</i> ,	⁴ prost,	⁵ beden,	⁶ drugi,
⁸ <i>asper</i> ,	⁹ <i>prōsper</i> ,	često ¹⁰ <i>dexter</i> ,		⁸ hrapav,	⁹ povoljen,	¹⁰ desen,
zloženke na <i>-fer</i> in <i>-ger</i> , n. pr.				¹¹ zastavnik,	¹² orožnik,	
¹¹ <i>signifer</i> in ¹² <i>armiger</i> ,				¹³ plodonosen,	¹⁴ rogat.	
¹³ <i>frūgifer</i> in ¹⁴ <i>corniger</i> .						

Pripomnja. Oblike *dextrī* (gen. sing.), *dextra*, *dextrum* so mlajše nego one, ki *e* obdrže.

Vsi adjektivni in participi na *-us*, (*-er* le adj.), *-a*, *-um* se pregibljejo v moškem in srednjem spolu po drugi deklinaciji, n. pr. *bonus* (dober), *laudātus* (pohvaljen) kakor *hortus*, *tener* kakor *puer*, *niger* (gen. *nigrī*, črn) kakor *ager*, *bonum* (dobro), *laudātum* (hvaljeno) kakor *dōnum*.

V latinsčini imamo le eno pridevnikovo obliko tudi za moški spol.

Sklanjaj: *oculus niger* črno oko, *ventus prōsper* ugoden (*-dni*) veter, *māgnus equus* velik(i) konj, *bellum parvum* mala vojna, *puer laudātus* pohvaljen(i) deček.

Pomni: *satur* (iz *saturos*, gen. *saturī*), *-a*, *-um* sit.

Opomnje.

26

1. Substantivi na *-ius* in *-ium* skrcijo često v genitivu sing. *ī* v *ī*; naglas ostane prvotni: *filius* — *filiū* — *fili*, *cōnsiliū* — *cōnsiliū* — *cōnsili* (!), *negōtium* — *negōti*; toda vedno: *ēgregiū*, *pī* od *ēgregius* (izvrsten), *pīus* (pobožen).

2. Lastna imena na *īus*, *āius*, *ēius* imajo vokativ sing. na *-ī*: *Horātius* — *Horātī*, *Vergilius* — *Vergilī* (!), *Gāius* — *Gāī*, *Pompēius* — *Pompēī*; tako tudi: *filius* (sin) — *fili*; *meus* ima *mī*; *mea*, *meum* pravilno, torej *mī fili*, *mea filia*.

3. *Deus* (bog) ima v vok. sing. *deus*, v pluralu nom., vok. navadno *dī* in *dī*, redko *deī*; dat. (abl.) *dīs* in *dīs*, redko *deīs*.

4. V gen. plur. imajo *ūm* mesto *ōrum*:

- a) navadno besede za denar ali mero v zvezi z glavnimi števnik: *nummūm* (-us, novec), *dēnāriūm* (-rius, denar), *sēstertiūm* (-ius, sesterce), *talentūm* (-um, talent), *iūgerūm* (-rum, oral);
- b) včasi *liberī* (otroci): *liberūm*; vselej *duūmvirī* (dva moža), *decemvirī* (desetorica): *duūmvirūm*, *decemvirūm*; *fabrūm* (*fabrī*, rokodelci) v zvezi s *praefectus* (načelnik pionirjev), *deūm* (*deus*) v zvezi: *prō deūm hominumque fidem*;
- c) imena narodov, redko v prozi: *Celtibērūm*, često pri pesnikih: *Danaūm*, *Argīvūm*;
- d) nekateri števnik, n. pr. *duūm* (navadno *duōrum*), zlasti distributivni. (Prim. § 77.)

Slovnični spol.

Substantivi na *-us* in *-r* so moškega, na *-um* srednjega 27 spola. Izjeme:

Poleg imen dreves, mest, otokov in dežel (gl. §§ 14, 15) na *-us* so feminina: *alvus* trebuch, *colus* (gen. tudi *colūs*) preslica, *humus* zemlja; neutrum je vselej *vīrus* strup, navadno *vulgus* nižje ljudstvo.

Pripomnja. Grške besede: *dialectus* narečje, *diphthongus* dvoglasnik in druge so ženskega spola kakor v grščini (§ 15), *pelagus* morje je neutrum.

Tretja deklinacija.

Po tej deklinaciji se pregibljejo besede, ki imajo v gen. 28 sing. *-īs*. Debla se končujejo na konsonant ali na vokal *i*, dve debli sta na *u*: *gru* in *su*. Nom. sing. se končuje različno. Po debelnem končniku delimo tretjo deklinacijo v konsonantno in vokalno.

A. Konsonantna deklinacija.

Deblo besed konsonantne deklinacije dobimo, če odpah- 29 nemo v gen. sing. sklonilo *īs*. Ker imajo besede te deklinacije po prirastku sklonil v drugih sklonih več zlogov kakor v nominativu (vok.), se imenujejo neenakozložnice (imparisyl-

laba): *mōs* — *mōris*, *homo* — *hominis*. Nominativ je brez sklonila ali pa ima sklonilo *s*. — Po tvorbi nominativa delimo konsonantno deklinacijo v dve vrsti.

Prva vrsta.

30 Tej pripadajo besede brez sklonila v nom. Debla se končujejo na: *l*, *r*, *n*, *s*.

Primere: *cōnsul* m. konzul, *nātiō* f. narod, *corpus* m. telo.

Debla: *cōnsul*, *nātiōn*, *corpos*.

Singular

Nom. (Vok.)	<i>cōnsul</i>	<i>nātiō</i>	<i>corpus</i>
Gen.	<i>cōnsul-is</i>	<i>nātiōn-is</i>	<i>corpor-is</i>
Dat.	<i>cōnsul-ī</i>	<i>nātiōn-ī</i>	<i>corpor-ī</i>
Ak.	<i>cōnsul-em</i>	<i>nātiōn-em</i>	<i>corpus</i>
Abl.	<i>ā cōnsul-e</i>	<i>nātiōn-e</i>	<i>corpor-e</i>

Plural

Nom. (Vok.)	<i>cōnsul-ēs</i>	<i>nātiōn-ēs</i>	<i>corpor-a</i>
Gen.	<i>cōnsul-um</i>	<i>nātiōn-um</i>	<i>corpor-um</i>
Dat.	<i>cōnsul-ibus</i>	<i>nātiōn-ibus</i>	<i>corpor-ibus</i>
Ak.	<i>cōnsul-ēs</i>	<i>nātiōn-ēs</i>	<i>corpor-a</i>
Abl.	<i>ā cōnsul-ibus</i>	<i>nātiōn-ibus</i>	<i>corpor-ibus</i>

Tako se sklanjajo *n. pr. sōl* (*sōlis*) m. solnce, *sāl* (*salis*) m. sol, *sermō* (*sermōnis*) m. govor, *homō* (*hominis*) m. človek, *iūs* (*iūris*) n. pravo, *honor* in *honōs* (*honōris*) m. čast, *fulgur* (*fulguris*) n. blisk, *mulier* (*mulieris*) f. žena, *genus* (*generis*) n. rod.

31 Pripomnja 1. Debla z dvema enakima konsonantom: *fell*, *mell*, *oss*, *ass*, *farr* odpahujejo v nom. sing. enega (gl. § 7, 12): nom. *fel* n. žolč, *mel* n. med (-u), *os* n. kost, *as* m. as (penez), *fār* n. žito.

Pripomnja 2. Kratki debelni *e* pred *n* v nom. sing. prehaja v zavisnih sklonih v *i* (gl. § 5, 1) *carmen* — *carminis* n. pesem, *nōmen* — *nōminis* n. ime, *flamen* — *flāminis* m. flamen (svečenik).

Pripomnja 3. Pri deblih na *n* s predstoječim *o* odpada *n* v nom. sing.: *leō* — *leōnis* m. lev, *sermō* — *ōnis* m. govor. Kratki debelni *o* se preobraža v zavisnih sklonih v *ī*: *homō* — *homōnis* — *hominis*, *imāgō* — *imāginis* f. podoba, toda: *Macedō* — *onis* (tujka!) Makedonec. — Mestna in gorska imena z *ō* pred *n* pa imajo v nom. -*ōn* kakor v grščini: *Babylōn*, *Marathōn*, toda le: *Carthāgō* (izposojenka!), navadno *Lacedaemō*.

Pripomnja 4. Debla: *mātr*, *patr*, *frātr* dobivajo v nom. (vok.) sing. pred *r e*: *māter* — *mātris* mati, *pater* — *patris* oče, *frāter* — *frātris* brat; (prim. *agr* — *ager*).

Pripomnja 5. Debla na *s*, izvzemši *vās*, izpreminjajo debelni končnik *s* med dvema vokalom v *r* (gl. § 7, 8): *mōs* običaj, gen. *mōs-is* — *mōris*; *honōs* čast, gen. *honōs-is* — *honōris*; iz genitiva je prodrl medvokalni *r* tudi v nom. pri: *rōbur* n. moč, *arbor* f. drevo, *color* m. boja, tudi *honor* poleg *honōs*.

Pripomnja 6. *S*-debla in debla *ebor*, *rōbor*, *iecor*, *femor* slabe *ō* in *ě* v nom. (vok., ak.) v *u*: *corpos* nom. *corpus* n. telo, *genes* nom. *genus* n. rod, *lepos* nom. *lepus* m. zajec, *Venes* nom. *Venus* Venera, *ebur* n. slonokost, *iecur* n. jetra, *femur* n. stegno. — *I* se izpreminja v *e* pred *r* pri: *cinis*, gen. *cineris* (mesto *cinis-is*) pepel, *pulvis*, gen. *pulveris*, prah.

Dostavek. *ium* mesto *um* v gen. plur. imajo enozložnice: *as* m. *as*, *mās* m. moški, *mūs* m. miš, *os* n. kost, torej:

assium, *marium*,
ossium, *mūrium*.

Spol.

Substantivi prve vrste konsonantne deklinacije so vobče 32 masculina.

Feminina so:

1. po prirodnem spolu (gl. § 14), n. pr. *mulier* žena, *Venus* Venera, *Cerēs* (-*eris*) Cerera; tujke (gl. § 15) n. pr. *Salamis* (-*tnis*) Salamina, *Lacedaemō* (-*onis*) Lacedemon.

2. na -*do*, -*go* in abstracta na -*io*: *cōnsuētūdō* (-*inis*) navada, *imāgō* (-*inis*) slika, *ōrātiō* (-*ōnis*) govor. — Tudi *nātiō* (narod), *regiō* (kraj) in *legiō* (legija) so (kot v pravem pomenu abstraktna) fem.

Pripomnja. Vendar so moška na -*do* in -*go*: *ōrdō* (-*inis*) red, *cardō* (-*inis*) stožer, *margō* (-*inis*) rob (kraj), *ligō* (-*ōnis*) motika.

3. *arbor* (-*oris*) drevo in *tellūs* (-*ūris*) zemlja.

Neutra so:

1. substantivi, ki se končujejo v nom. sing. na -*ār*, -*ur*, -*us* (seveda razen imen živali, gl. § 19), -*men* in z debli na -*ll*: *fār* (*farris*) žito, *ebur* (-*oris*) slonokost, *vulnus* (-*eris*) rana, *flāmen* (-*inis*) veter, *fel* (*fellis*) žolč;

2. na -*er*: *iter*, *vēr*, *cadāver*, *iter* (*itineris*) pot, *vēr* (*vēr-*
verber-is, *papāver* *ris*) pomlad, *cadāver* (-*eris*)
truplo,
*verber** (v sing. 1e gen. in
a bl.) udarec, *papāver* mak.

3. na -s: *ōs*, *os*, *vās* in *aes* | *ōs* (*ōris*) usta, *os* (*ossis*) kost, *vās* (*vāsīs*) posoda, *aes* (*aeris*) med (-ī).

4. *marmor*, *aequor* sta na -or | *marmor* (-*oris*) mramor, *aequor* (-*oris*) morska gladina.

Druga vrsta.

33 Po drugi vrsti kosonantne deklinacije se pregibljejo besede, ki imajo v nom. sklonilo *s*. Debla se končujejo na neme soglasnike: *c*, *g*, *d*, *t*, *b*, *p*, *v*.

-*c*: *duc*, nom. *duc* + *s* = *dux*; -*g*: *rēg*, nom. *rēg* + *s* = *rēc* + *s* = *rēc* (gl. § 7, 3.); -*d*: *ped*, nom. *ped* + *s* = *pēs*; -*t*: *milit*, nom. *milit* + *s* = *mīles* (gl. §§ 5, 1; 7, 5.); -*b*: *trab*, nom. *trabs*; -*p*: *stirp*, nom. *stirps*; -*v*: le *niv*, nom. *nix* (iz *snig* [*v*] *s*) in *bōs* (iz *bovs*); po tej vrsti se sklanja tudi *hiems*, *hiem-is*.

Pripomnja. Le v nom. sing. spada k tej vrsti *senex* (= *senec* + *s*), sicer pa k prvi: *sen-is*, itd.

34 V zavisnih sklonih se pritikajo na debela ista sklonila kakor pri prvi vrsti: -*is*, -*ī*, -*em*, -*e*; -*ēs*, -*um*, -*ibus*, -*ēs*, -*ibus*. Sklanjaj torej po primeru *cōnsul* (*nātiō*): *dux*, *ducis* vodja, *rēc*, *rēgis* kralj, *grex*, *gregis* čreda, *calix*, *calicis* kelih, *laus*, *laudis* hvala, *cīvitās*, *cīvitātis* država, *mīles*, *mīlitis* vojak, *prīnceps*, *prīncipis* prvak.

V gen. plur. obdrže (kot bivša *i*-debla) pred sklonilom -*um* prvotni debelni -*i* in imajo torej -*i* *um*:

1. (latinski) substantivi, katerih deblo se končuje na dva konsonanta, n. pr. *ars*, *art-is* umetnost: *artium*, *mōns*, *montis* gora: *montium*, *urbs*, *urbis* mesto: *urbium*; — *parentēs* (pl.) starši ima češče *um*: *parentum*.

2. *lis*, *litis* prepir, *faucēs* (nom. pl.) golt, *nix*, *nivis* sneg, *fraus*, *fraudis* prevara, torej:

fraudium, *litium*, *faucium*,
nivium, včasih *cīvitātium*.

Pripomnja 1. *Dōs*, *dōtis* (dota) ima *dōtum* ali *dōtium*.

Pripomnja 2. V a.k. plur. se nahaja včasih starejša končnica *i*-debel: *is*: *artis*, *partis*, poleg *artes*, *partēs* (gl. § 37, 4).

Spol

substantivov te vrste je vobče ženski.

34

Masculina so:

1. po prirodnem spolu, n. pr. *dux, ducis* vodja;
2. substantivi na *-ex -icis, -es -itis, -ns (-ntis)* razen *gēns, mēns* in *frōns*, n. pr.: *pollex -icis* palec, *vertex -icis* vrh, *gurgēs -itis* žrelo, *līmes -itis* meja, *fōns* — *fontis* studenec, *pōns* — *pontis* most;
3. *calix, grex* ter *pariēs*,
zraven *lapis* ino *pēs* | *calix -icis* kelih, *grex* — *gregis*
čreda, *pariēs -ietis* stena, *lapis*
-idis kamen, *pēs* — *pedis* noga.

Dodatek. Po tvorbi nominativa (brez sklonila) k prvi, po debilu k drugi vrsti konsonantne deklinacije pripadajo **neutra**: *cor* — *cordis* srce, *lac* — *lactis* mleko, *caput* — *itis* glava, grške besede na *-ma (matis)*, n. pr.: *poēma -atis* pesem. Sklanjajo se po *corpus*, le pri grških je *-um* ali *-ōrum*, *-īs* mesto *-ibus*: *poēmatum (-ōrum)*, *poēmatīs* (dat., abl.).

B. Vokalna deklinacija.

Po tej deklinaciji se sklanjajo: 1. besede, katerih deblo se končuje na *-i*. Imenujejo se enakozložnice (*parisyllaba*), ker imajo v nom. in gen. sing. enako število zlogov; nominativ tvorijo ali s sklonilom *s* ali so pa brez njega; 2. besedi *grūs* in *sūs*. 35

1. *I*-debla.

a) nominativ s sklonilom „*s*“ (sigmatski nom.).

Besede *i*-deklinačije, ki tvorijo nominativ s sklonilom *s*, se končujejo na *-is* in *-ēs*. 36

Pripomnja. Sem spadajo tudi štirje substantivi na *-er*, kojih deblo se končuje na konsonant + *ri*, namreč: *uter* meh, *imber* ploha, *venter* trebuh in *linter* čoln; ti so, izgubivši prvotno končnico nom. sing. *īs*, vrinili v tem sklonu *e* pred končnikom *r*; torej: *utris* — *utr* — *uter* itd.

Primeri: *cīvis* državljan, *uter* meh.

Debli: *cīvi*, *utri*.

	Singular		Plural
Nom., Voc.	<i>cīvis</i> <i>uter</i>	<i>cīvēs</i> <i>utrēs</i>	
Gen.	<i>cīvis</i> <i>utris</i>	<i>cīvi-um</i> <i>utri-um</i>	
Dat.	<i>cīvī</i> <i>utrī</i>	<i>cīvi-bus</i> <i>utri-bus</i>	
Ak.	<i>cīvem</i> <i>utrem</i>	<i>cīvēs</i> <i>utrēs</i>	
Abl.	<i>ā cīve</i> <i>utre</i>	<i>ā cīvi-bus</i> <i>utri-bus</i>	

Enako se sklanjajo n. pr. *nāvis* ladja, *fēlēs* mačka, *venter*.

Opomnje.

37

1. V ak. sing. imajo vedno **-im**, v abl. **-ī**:a) rečna in mestna imena na **-is**:

Tiberis ak.: *Tiberim* abl.: *Tiberī*
Neāpolis „ *Neāpolim* „ *Neāpolī*

Pripomnja. Enako: *Arar* (galska reka), *Ararim*, *Ararī*.b) *sitis* žeja, *tussis* kašelj: *sitim*, *tussim*, *sitī*, *tussī*.Pripomnja. Tudi grške enakozložnice na **-is** imajo **-im**, **-ī**: *poēsis*, **-im**, **-ī** pesništvo; *basis*, **-im**, **-ī** podlaga.2. V ak. **-im** ali **-em**, v abl. **-ī** ali **-e** imajo:*febris* mrzlica, *turris* stolp (turen), *puppis* (zadnji) krn.Pripomnja. V abl. **-ī** imajo tudi: vselej *secūris* (sekira) in *ignis* (ogenj) v zvezah *aquā et igni interdicere* izobčiti, *ferri et igni* z mečem in ognjem; često *fastis* (batina), *navis*, včasih *civis*, *annis* (veletok), *imber*.3. V gen. pl. imajo nekatera imena izjemno **-um**; rabi:

canum, *vātum*, *vātium*, *canis* pes, *vātēs* vedež,
sēdum, *mēnsum*, *mēnsium*. *sēdēs* sedež, *mēnsis* mesec.

4. V ak. pl. je poleg končnice **-ēs** tudi **-īs** (gl. § 34, prip. 2) v rabi: *cīvīs*, *nāvīs*.

Slovnični spol

38 je pri substantivih na **-er** moški: *imber continuus* neprestana ploha; *linter* je m. ali f.; pri onih na **-ēs** razen *veprēs* (navadno plur., trnje) vselej, na **-īs** navadno ženski.

Masculina so

na **-cis**, **-guis** in **-nis**:

n. pr. ¹*piscis*, ²*unguis*, ³*pānis*; ¹riba, ²nohet (krempelj), ³kruh,
in še: ⁴*āxis*, ⁵*orbis*, ⁶(*ēnsis*), ⁴os, ⁵krog, ⁶(pesn.) meč,
⁷*collis*, ⁸*fūstis*, ⁹*postis*, ¹⁰*mēnsis*. ⁷hrib, ⁸batina, ⁹podboj, ¹⁰mesec.

Pripomnja. *Nātālis* rojstni dan, *annālis* letopis sta moškega spola, ker je pri prvem misliti *diēs* m. (dan), pri drugem *liber* m. (knjiga). Mesečna imena so takisto adjektivi k izpuščenemu *mēnsis*: zato imajo moški spol, n. pr. *Januārius*, *Mārtius*, *Octōber* (*bris*) itd.

b) nominativ brez sklonila (asigmatski nom.).

39

Sem spadajo besede srednjega spola na **-e**, **-al** (**-ālis**), **-ar** (**-āris**), n. pr. *mare* (*maris*) morje, *vectigal* (**-ālis**) davek, *exemplar* (**-āris**) primer (zgled).

Deblo se končuje na *-i*, ki je oslabel v nom. v *e* ter pri mnogozložnicah po predstojećem *al* in *ar* odpadel: deblo *cal-cāri*, prvotni nom. *calcāre*, poznejši *calcar* (ostroga).

Deklinacija se razločuje od one srednjih imen konsonantne deklinacije v abl. sing., nom. (ak. vok.) in gen. pl. Besede na *-e*, *-al*, *-ar* imajo namreč:

v abl. sing <i>ī</i>	
v nom. (ak. vok.)	} plur. { <i>i-a</i> <i>i-um</i> .
v gen.	

Primera: *mare* morje, *vectīgal* davek.

Debli: *mari*, *vectīgāli*.

	Singular		Plural
Nom. (ak. vok.)	<i>mare vectīgal</i>	<i>mari-a</i>	<i>vectīgāli-a</i>
Gen.	<i>maris vectīgālis</i>	<i>mari-um</i>	<i>vectīgāli-um</i>
Dat. abl.	<i>marī vectīgālī</i>	<i>mari-bus</i>	<i>vectīgāli-bus</i>

2. U-debli *gru*, *su*.

K vokalni deklinaciji spadata tudi besedi *grūs* (žerjav) in *40*
sūs (svinja), ki pa dobivata sklonila konsonantne deklinacije, torej: gen. *gru-is*, *su-is* itd. Poleg *suibus* se rabi (pesn.) *sūbus*. Spola sta obe besedi navadno ženskega.

Posebnosti v deklinaciji.

Nepravilna je deklinacija sledečih besed:

41

1. *Aniō*, Tiberin pritok, gen. *Aniēn-is*, *Aniēn-ī* itd.
2. *caro* f. meso, gen. *carnis*, itd.; gen. pl. *carni-um*.
3. *iter* n. pot, gen. *itiner-is* itd.
4. *supellex* f. pohištvo, gen. *supellectilis* itd., abl. *-le* in *-lī*; brez plur.
5. *vīs* f. sila, v sing. le še: *vīm*, *vī*; plur. *virēs* moč(i), *virium* itd.
6. *bōs* c. govedo, gen. *bovis* itd.; gen. plur. *boum*, dat. (abl.) *būbus* (*bōbus*).
7. *Iūppiter*, *Iovis*, *Iovī*, *Iovem*, *Iove*.

Pregled III. deklinacije.

Tretja deklinacija

42

A. konsonantna			B. vokalna		
prva vrsta (nom. brez sklonila <i>s</i>)		druga vrsta (nom. s sklonilom <i>s</i>)	I. <i>i</i> -debla		II. <i>ū</i> -debli
debla na: <i>l r n s</i> ; vobče masculina;		debla na: <i>c g d t b p v</i> ; vobče feminina;	a) nom. s sklonilom <i>s</i> ; nom. na <i>-is</i> (<i>-ēs</i>) in <i>-er</i> ; vobče feminina;	b) nom. brez sklonila, nom: na <i>-e</i> , <i>-al</i> , <i>-ar</i> ; le neutra.	besedi: <i>grūs, sūs</i> ; navadno fem.
feminina: 1. na <i>-do</i> , <i>-go</i> , abstracta na <i>-io</i>		masculina: 1. na <i>-ex</i> (<i>-icis</i>), <i>-es</i> (<i>-itis</i>), <i>-ns</i> (<i>-ntis</i>) razen: <i>mēns</i> , <i>gēns</i> , <i>frōns</i> ;	masculina: 1. na <i>-er</i> , lahko f.: <i>linter</i> ;		
razen moških: <i>ōrdō</i> , <i>cardō</i> , <i>margō</i> , <i>ligō</i> ;		2. <i>calix</i> , <i>grex</i> ter <i>pariēs</i> , zraven <i>lapis</i> ino <i>pēs</i> ;	2. na <i>-cis</i> , <i>-guis</i> , <i>-nis</i> in: <i>axis</i> , <i>orbis</i> , (<i>ēnsis</i>), <i>collis</i> , <i>fūstis</i> , <i>postis</i> , <i>mēnsis</i> .		
2. <i>arbor</i> , <i>tellūs</i> ;					
neutra: nom. na <i>-ar-ur</i> <i>-us-men</i> , deblana <i>-ll</i> ;		neutra (brez sklonila <i>s</i> v nom.) <i>caput</i> , <i>cor</i> , <i>lāc</i> in pa grške besede na <i>-ma</i> (<i>-matis</i>).			
na <i>-s</i> : <i>-ōs</i> , <i>-os</i> , <i>-vās</i> in <i>aes</i> ;					
na <i>-er</i> : <i>iter</i> , <i>vēr</i> , <i>cadāver</i> , <i>verber -is</i> , <i>papāver</i> ;					
na <i>or</i> : <i>marmor</i> , <i>aequor</i> .					
Abl. sing.	<i>e</i>	<i>e</i>	<i>e</i> (<i>ī</i>)	<i>ī</i>	<i>e</i>
Nom. Ak. Vok. pl. n.	<i>a</i>	<i>a</i>	—	<i>ia</i>	—
Gen. pl.	<i>um</i>	<i>um</i> ; <i>ium</i> bivša <i>i</i> -debla	<i>ium</i>	<i>ium</i>	<i>um</i>

Adjektivi tretje deklinacije.

43

Razen adjektivov na *-us*, (*-r*), *-a*, *-um* se sklanjajo vsi po tretji deklinaciji, namreč:

44

I. Po prvi vrsti konsonantne deklinacije se pregibljejo adjektivi enega končaja na *-l*, *-r*, *vetus* (star) ter vsi komparativi, n. pr. *vigil -is* buden, *dēgener -is* izprijen, *memor -is* pomljiv, *immemor -is* nepomljiv, *pauper -is* ubog, *vetus veteris* star; *altior* (iz *altios*) *-ōris* m. in f. višji, *altius -ōris* n. višje, *plūs plūris* več. Sklanjajo se po *cōnsul* za moški in ženski spol, po *corpus* za srednji.

Opomnje.

1. V abl. sing. imajo *vigil*, *memor* (*immemor*) in *pār -is* (enak; *impār*, *dispār* neenak) *-ī*; toda *ā vigilē* (substantivno!) od čuvaja.

2. Oblika srednjega spola na *-a* (nom., ak., vok. pl.) se rabi le pri *vetus* in komparativih; torej: *veter-a*, *plūr-a*, *altior-a*; *pār* ima *-ia*.

3. V gen. pl. imajo *-ium*: *plūrium*, *complūrium* (več jih), *parium*.

II. Po drugi vrsti konsonantne deklinacije se sklanjajo 45 vsi drugi (v § 44. ne navedeni) adjektivi s konsonantnim debelnim končnikom ter participi na *-ns*, n. pr. *audāx -ācis* drzen, *concors -dis* zložen, *dīves -itis* bogat, *prīnceps -ipis* prvi, *praeceps -cipitis* [zloženka s *cipit* (*caput* gl. § 5)] strm.

Pregibljejo se vobče po *cōnsul*, (*corpus*); tako vselej: *compos -potis* deležen, *dēses -idis* nemaren, *dīves*, *particeps -cipis* deležen, *prīnceps*, *superstes -itis* preživevši, *sospes* (pesn.) *-itis* nepoškodovan.

Oblik na *-a* (nom. ak., vok., pl. n.) tudi pri teh ni. 46

Glede drugih je pa pomniti:

1. V abl. sing. imajo vobče *ī*, v nom. (ak., vok.) pl. n. *-ia*, v gen. *ium*, torej: *fēlix* (srečen): *fēlicī* — *fēlicia* — *fēlicium*, *ārdēns* (goreč): *ārdentī* (*studiō*) — *ārdentia* — *ārdentium*; enako: *Arpīnās* (*-ātis*) iz mesta Arpina, arpinski; *Samnīs* (*-ītis*) iz Samnija, samnitski; *optimās* (*-ātis*) najodličniši itd.

2. *-e*, *-ium* imajo:

a) vselej, če se rabijo samostalno ali v pomenu pravih (ne adjektivnih!) participov, često kot atributi pri imenih oseb; n. pr.: *ā fēlice* od srečnika, *ā dīcente* od govornika, *ā nostrāte* od našinca, *ab Samnīte* od Samničana; *mē supplice* (= *supplicante*) na mojo prošnjo, *medicō praesente* v prisotnosti zdravnika, *mē imprūdentē* brez moje vednosti; *ab homine locuplētē* od bogatega človeka, *ab homine Arpīnātē* (*ī*) od Arpinca, *prō homine innocentē* (*ī*) za nedolžnega človeka, *ā truce* (*ī*) *tribūnō* od surovega tribuna. — Pri: *in Arpīnātī* na Arpinskem, *in continentī* misli zraven *terra*!

Pripomnja. Včasih se bere tudi: *adulēscēntum* (*adulēscēns* mladenič), *prūdētum*, *sapiētum*.

3. **-ī, -um** imajo: *inops* -*opis* ubog, *artifex* -*icis* umeten, *supplex* -*icis* (ponižno) proseč, *quadrupēs* -*pedis* (v abl. tudi *e*) čveteronog, nom. pl. *-ia*.

47 **III.** Po vokalni deklinaciji se sklanjajo adjektivi treh in dveh končajev z *i*-deblom.

ācer oster, *ācris* ostra, *ācre* ostro;
alacer čil, *alacris* čila, *alacre* čilo;
dulcis sladek sladka, *dulce* sladko;
brevis kratek kratka, *breve* kratko.

Pripomnja. Adjektivi treh končajev so imeli izprva le dva končaja, *-ris* za moški in ženski spol, *-re* za srednji. Pozneje so, odpahniški v nom. sing. m. *-is*, radi ložjega izgovora pred zakonsonantnim *r* dobili *e*, ki je le v nom. (vok.) sing. m. (prim. *agr: ager*): *alacris*, *alacr*, *alacer*; *ācris*, *ācr*, *ācer*; le pri *celer* (hiter) je *e* debeln in ostaja v vseh spolih in sklonih (prim. *puer*). — Nekaj jih je še dveh ali treh končajev, n. pr. *salubris*, *salūbre* zdrav, poleg: *saluber* (neklas.) *-bris -bre*; *celebris* (za masc. neklas.), *celebre* slaven, poleg: *celeber -bris -bre*.

V abl. sing. imajo adjektivi vokalne deklinacije za vse spole *-ī*, sicer se pa sklanjajo po *uter*, *hostis*, *mare*. Končuje se torej:

abl. sing. za vse spole na *-ī*,
 nom. (ak. vok.) pl. n. na *-ia*,
 gen. pl. za vse spole na *-ium*.

Sklanjaj n. pr.: *impetus ācer*, *vōx dulcis*, *vīnum salūbre*.

Pripomnja 1. *Ditā* (*dis* iz *ditis*, *dite* bogat) se rabi redno mesto (nerabnega) *ditā*.

Pripomnja 2. V ak. pl. m. in f. se najde včasih *is* mesto *es*, n. pr. *omnis* (gl. § 37, 4).

48 **Dostavek.** Adjektivi te deklinacije imajo tudi samostalno rabljeni le *-ī*:

aequālis vrstnik, *cum aequālī*; tako: *affīnis* svak, *annālis* letopis, *cōnsulāris* konzular (bivši konzul), *familiāris* prijatelj, *sodālis* sodrug; *Aprīlis* april, *Octōber -bris* oktober itd. z *mēnsis* ali brez njega; vendar se smatrajo mesečna imena vselej za adjektiva (gl. § 38 prip.).

Pripomnja. Adjektivi z *i*-debli kot lastna imena rabljeni imajo *-e*: *ā Celere*; tako tudi *iūvene*; *um* imata: *iūvenum* in (*tribūnus*) *celerum* (po-veljnik) konjenikov.

Četrta ali *u*-deklinacija.

Substantivi četrte deklinacije se končujejo na *-us* ali na *-ū*. **49**

Primeri: *fructus* sad, *cornu* rog.

Debli: *fructu*, *cornu*.

Singular		Plural	
Nom. (Vok.)	<i>fructus cornū</i>	Nom.	} <i>fructūs cornua</i>
Gen.	<i>fructūs cornūs</i>	(Vok.) Ak.	
Dat.	<i>fructuī cornū</i>	Gen.	<i>fructuum cornuum</i>
Ak.	<i>fructum cornū</i>	Dat. Abl.	<i>fructibus cornibus</i>
Abl.	<i>fructū cornū</i>		

Samostalniki na *-us* so moškega, na *ū* srednjega spola. Ženskega spola so na *us*:

*īdūs, tribus, porticus,
acus, manus, domus.*

<i>īdūs (-uum) Martiae</i> 15. dan meseca marca (gl. § 352) <i>tribus urbāna</i> mestni okraj <i>porticus opāca</i> senčnat stebrenik <i>acus acūta</i> ostra igla	<i>manus parva</i> mala roka <i>domus mea</i> moja hiša <i>quercus alta</i> visok hrast po § 15.
---	--

Opomnje.

1. *Domus* se sklanja v abl. sing. vselej, v ak. pl. navadno po drugi deklinaciji: *domō, domōs*; lokativ *domī* = doma. **50**

2. V dat. (abl.) pl. so ohranile debelni vokal *-u* pred *bus*: dvozdložnice na *-cus* in *artus* (ud), *tribus*; torej: *acubus, artubus, tribubus*.

Pripomnja 1. *Tonitrus* grom ima v pl. navadno *tonitrua*.

Pripomnja 2. *O*-deklinacije besedi: *ficus* smokva, *pinus* bor dobivata tudi končnici *-ūs* (gen. sing., nom. ak. vok pl.) in *ū* (abl. sing.), *pinus* le *pinū*.

Pripomnja 3. Redek je v gen. sing. končaj *-i*: *senātr, tumult*; takisto je starinska oblika v dat. sing. moškega spola na *-ū* mesto *ut*: *senātū, magistrātū*.

Peta ali e-deklinacija.

- 51** Besede pete deklinacije imajo v nom. končnico *-ēs*, v gen. sing. *-ēī* in so ženskega spola. Le *diēs* dan in *meridiēs* poldan sta moškega spola. Vendar je *diēs* v sing. v pomenu: čas, dan = rok ženskega spola.

Primera: *diēs* dan, *rēs* reč.

Debli: *diē*, *rē*.

Singular			Plural		
Nom. (Vok.)	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>	Nom. (Vok.) Ak.	<i>diēs</i>	<i>rēs</i>
Gen.	<i>diēī</i>	<i>reī</i>	Gen.	<i>diērum</i>	<i>rērum</i>
Dat.	<i>diēī</i>	<i>reī</i>	Dat. Abl.	<i>diēbus</i>	<i>rēbus</i>
Ak.	<i>diem</i>	<i>rem</i>			
Abl.	<i>diē</i>	<i>rē</i>			

Opomnje.

1. Le *diēs* in *rēs* imata popoln plural. Od *aciēs* bojna vrsta, *speciēs* podoba, *spēs* nada se nahaja v pluralu le oblika na *-ēs*. Ostali substantivi se rabijo samo v sing.

2. V gen. in dat. sing. je povokalni *e* pred *ī* dolg, pokonsonantni kratek: *diēī*, *glaciēī*, pa: *speī*, *reī* (gl. § 5, 2, b).

3. *Eī* se skrči včas v *ē* ali *ī*. Pogosto se bere: *tribūnus plēbī* (*plēbēs -eī* = *plēbs -bis* ljudstvo) ljudski tribun, *plēbiscītum* narodni ukrep.

4. Nekaj abstraktnih imen prve deklinacije na *-ia* ima v nom., ak. in (jako redko) v abl. oblike po peti deklinaciji: *lūxuria* razsipnost — *lūxuriēs*, *lūxuriam* — *lūxuriem*, (*lūxuriā* — *lūxuriē*).

Substantiva defectiva.

- 52** Defectiva (nepopolni) so substantivi, ki se rabijo ali samo v poedinih sklonih (*defectiva cāsibus*) ali samo v enem številu (*defectiva numerō*).

I. Defectiva casibus.

- 53** 1. Besede z enim sklonom (*monoptōta*): *iūssū* na povelje, *iniūssū* brez povelja, *hortātū* ali *monitū* na opomin, *nātū* po rojstvu, *sponte* z voljo, voljno (*suā sponte* iz lastnega nagiba, prostovoljno), *vēnum dare* na (v) prodajo staviti, na (v) prodaj dati.

Pripomnja. Sem spadajo *indeclīnabilia*, ki imajo le eno obliko (za vse skloni in števila): *fās* pravo, *nefās* greh, *īnstar* slika (*īnstar montis* liki, kakor gora), *māne* jutro, *māne est* zgodaj je, *tōtum māne* celo jutro, *prīmō mane* s prvim svitom. — *Frūgī* (dat. k *frūx*) vrl, *nequam* zanikaren.

2. Besede z dvema sklonoma (*diptōta*): *fors* slučaj, *forte* slučajno; *forās* ven, *forīs* (od) zunaj.

3. Besede s tremi skloni (*triptōta*): *vīs* sila, *vim*, *vī*, plural (gl. § 41, 4) je popoln; *nēmō*, *nēmīnī*, *nēmīnem* nihče; *opīs* (gen.), *opem*, *ope* pomoč, pl. je popoln: *opēs*, *opum* itd. moč; *vicīs* (gen.), *vicem*, *vice* premena, pl. brez gen. in dat. uloga, mesto, posel; *precī*, *precem*, *prece* prošnja, pl. je popoln.

4. Besede s štirimi skloni (*tetrāptōta*): *frūg-is* (gen.), *-ī*, *-em*, *-e*, plur. je popoln, plod; *diciōn-is* (gen.), *-ī*, *-em*, *-e* oblast.

II. Defectiva numero.

1. Singularia tantum, le v ednini rabni substantivi so: **54**

- a) abstraktna imena: *scientia* znanje, *iūstitia* pravičnost;
- b) lastna imena (*nōmina propria*): *Rōma*, *Caesar*;
- c) snovna imena (*nōmina māteriālia*): *aurum* zlato, *aes ali-ēnum* (tuja med) dolg (dolgovi);
- d) skupna imena (*nōmina collēctīva*): *plēbs* ljudstvo, *vulgus* množica, *supellex* hišno orodje (pohištvo).

2. Pluralia tantum. Le v množini se rabijo:

- a) mnoga mestna imena: *Athēnae* Atene, *Delphī* Delfi, *Sūsa -ōrum* Suza, *Sardēs -ium* Sarde; tako tudi *Alpēs -ium* Alpe, *Aboriginēs -um* Aborigini (Pradobniki);
- b) imena glavnih mesečnih dni: *Kalendae* prvi, *Nōnae* peti ali sedmi, *Idūs* trinajsti ali petnajsti dan meseca;
- c) več dni trajajoči prazniki: *Bacchānālia -ium (-iōrum)* Bakhanalije, *Sāturnālia -ium (-iōrum)* Saturnalije.
- d) mnoge druge besede, kakor:

angustiae soteska
dēliciae naslada, radost
dīvitiae bogastvo
indūtiae premirje
fēriae prazniki
liberī otroci
posterī potomci
īnferī spodnji svet

īnsidiae zaseda
minae grožnje
nūptiae svatba
reliquiae ostanki
tenebrae tema
superī gornji svet
fastī koledar
arma orožje
spolia plén

<i>faucēs -ium</i> žrelo	<i>penātēs -ium</i> hišni bogovi
<i>mānēs -ium</i> duše rajnkih (duša pokojnikova)	<i>moenia -ium</i> ozidje
<i>māiōrēs -um</i> predniki	<i>mūnia -ium</i> (navadno le v nom. in ak.) službeni opravki.
<i>optimātēs -ium</i> boljari	

Pripomnja: *pauca* malo jih, *plerique* večina (jih), zelo mnogo jih.

Nekatere besede imajo v pluralu poleg navadnega pomena še drug, ali soroden pomen:

<i>aqua</i> voda, pl. vode, toplice	<i>rōstrum</i> kljun, pl. govornica
<i>cōpia</i> množica, pl. vojne čete	<i>aedis</i> in <i>aedēs</i> hram božji, pl. hiša
<i>fortūna</i> sreča, pl. imetek,	<i>fidēs -is</i> struna, pl. citre
<i>littera</i> črka, pl. pismo, znanosti	<i>fīnis -is</i> konec, meja, pl. ozemlje
<i>auxilium</i> pomoč, pl. pomočna vojska	<i>opis</i> (gen.) pomoč, pl. moč, bogastvo
<i>castrum</i> gradič, pl. tabor	<i>pars</i> del, pl. stranka, uloga
<i>comitium</i> zborišče, pl. (narodni) zbor	<i>sāl</i> sol, pl. dovtip.
<i>impedīmentum</i> zapreka, pl. pratež, prtljaga	

Substantiva abundantia

55 (obilujoči) se imenujejo tisti substantivi, ki imajo oblike, bodisi raznih deklinacij (heteróclita), bodisi različnega spola (heterogénea).

1. Heteróclita.

Requies -ētis mir, ak. *requiem* (*requiētem*), abl. *requiē*;
cōnātus -ūs in *cōnātum -ī* poskus;
vesper in *vespera* večer, ak. *vesperum*, redko *vesperam* (klas. le v zvezi *ad vesperam*), abl. *vespere* (neklas. *vesperā*);
vesperī in *vespere* zvečer.

famēs -is glad, abl. le *famē* (po *e*-dekl.);

lūxuria — *lūxuriēs* (gl. § 51, 4);

domus (gl. § 50, 1), *fīcus*, *pīnus* (gl. § 50, prip. 2);

senātus, *tumultus* (gl. § 50, prip. 3);

vās — *vāsīs* posoda, pl. *vāsa -ōrum* itd.;

Bacchānālia, *Sāturnālia* (gl. § 54, 2, c).

Pripomnja: *exanimus* (-a, -um) in (češče) *exanimis*, -e mrtev; *hilarus* (-a, -um) in *hilaris*, -e vesel, i. dr.

Heterogénea.

Epulum javna (verska ali politična) pojedina, pl. *epulae* jedi, obed, gosti;

caelum nebo, pl. *caeli* (pesn.) nebesa;
frēnum uzda, pl. *frēnī* (pesn. tudi *frēna*);
tonitrus grom (gl. § 50, prip. 1);
iocus šala, pl. *iocī* in *ioca*;
locus kraj, pl. *locī* mesta v knjigah, *loca* kraji, mesta (na zemlji).

Deklinacija grških imen.

Grški substantivi se sklanjajo navadno kakor latinski. Vendar obdrže nekateri v poedinih sklonih grške oblike ali imajo grške poleg latinskih. 56

Prva deklinacija.

Grški samostalniki prve deklinacije se končujejo na *-ē*, ki so ženski, in na *-ās*, *-ēs*, ki so moški. 57

Singular.

Nom. <i>epitomē</i> izvleček	<i>Aenēās</i> Enej	<i>comētēs</i> komet
Gen. <i>epitomēs</i>	<i>Aenēae</i>	<i>comētae</i>
Dat. <i>epitomae</i>	<i>Aenēae</i>	<i>comētae</i>
Ak. <i>epitomēn</i>	<i>Aenēam</i> (<i>-ān</i>)	<i>comētēn</i>
Vok. <i>epitomē</i>	<i>Aenēā</i>	<i>comētē</i>
Abl. <i>epitomē</i>	<i>ab Aenēā</i>	<i>comētē</i> (<i>-ā</i>)

Enako se sklanjajo n. pr.: *Lēthē* Leta, *aloē* aloa, *boreās* sever, *dynastēs* oblastnik.

V pluralu se sklanjajo čisto po *rosa*, torej: *epitomae*, *comētae*, *epitomārum* itd.

Pripomnja 1. Večina grških imen na *-ē* preobraža že v nom. sing. *e* v *a*: *rhētorica*, *mūsica*, *Pēnelopa*, *Nioba*. Sklanjajo se po prvi dekl.

Pripomnja 2. Masculina na *-ēs* imajo često latinsko končnico *-a*: *sophistēs* — *sophista*.

Druga deklinacija.

1. Grški končnici *-os* (= *us*) in *on* (= *um*) najdemo le redko: *Dēlos* — Delon, *Īlion*. Drugi skloni so po latinski *o*-deklinaciji: *Delī*, *Delō*. 58

2. Grška imena na *-ēus* se sklanjajo pravilno, le vok. se končuje na *-ēu*: *Orphēus*, *Orpheī*, *-eō*, *-ēum*, *Orpheū*, *Orpheō*. — Če se sklanjajo po grški deklinaciji, je tudi v nom. sing. *eu* diftong.

3. *Panthūs* (*Panthous*) *-ī* itd., vok. *Panthū*; *Athōs*, dat., ak., abl. *Athō* (ak. tudi *Athōn*); oblika *Athō(n)* *-ōnis* pravilno.

4. Gen. pl. z grško končnico *-ōn* (nam. *-ōrum*) se rabi v: *Būcolicōn* (*liber*), (*librī*) *Geōrgicōn*, *Philaenōn* (*arae*).

5. Grški *ot* (reči: oj) se piše v latinščini *oe*: *hēmerodromoe* dnevoteki (brzoteki).

Tretja deklinacija.

59 1. Gen. sing. na *-os* se rabi pri pesnikih, sicer ima le *Pān* (Pan) navadno: *Pān-os*.

2. Ak. sing. na *-a*, *-in*, *-yn* se najde takisto navadno pri pesnikih: *āera*, *aethera*, *poēsin*, *Cotyn*, nom. *āēr* (zrak), *aethēr* (eter), *poēsis* (pesništvo), *Cotys* (Kotij). V dobri prozi imajo le nekatera geografska imena *-a*: *Lacedaemona*, *Marathōna*, *Salamīna*.

3. Gen. plur. na *-eōn* se nahaja v knjižnih naslovih: *Metamorphōseōn* (*-is* preobrazba).

4. V ak. plur. je *-as* (mesto *-ēs*) pri imparisilabih, zlasti pri imenih narodov: *Thrācas* (*Thrāx* Tračan); celo v negrških: *Allobrogas* (*Allobrox* Alobrog).

5. V nom. (ak. vok.) plur. n. ima *ē*: *Tempē* (dolina Tempe).

6. Ženska imena na *-ō* imajo v gen. *-ūs* (poleg *-ōnis*), sicer *ō*: *Dīdūs* (*Dīdō* Dido); tako tudi: *Gorgō-ūs* (*-ōnis*).

7. V gen. *ī* poleg *-is*, v ak. *-ēn* poleg *-em*, v vok. *ē* ali *ēs* imajo enakozložna moška imena na *-ēs*: *Achillī*, *Achillēn*, *Achillē*.

Stopnjevanje adjektivov.

60 Tudi latinski adjektivi imajo tri stopnje (*gradūs*); te so: prva stopnja, *positīvus* (*gradus*), pozitiv; druga stopnja, *comparātīvus*, komparativ; tretja stopnja, *superlātīvus*, superlativ.

Komparativ se obrazi, če se genitivni (končni) *-ī* ali *-is* pretvori za moški in ženski spol v *-ior*, za srednji spol v *-ius*.

Pozitiv	Genitiv	Komparativ
<i>clārus</i> slaven	<i>clār-ī</i>	<i>clār-ior, -ius</i> slavnejši, -a, -e
<i>liber</i> svoboden	<i>liber-ī</i>	<i>liber-ior, -ius</i> svobodnejši, -a, -e
<i>pulcher</i> lep	<i>pulchr-ī</i>	<i>pulchr-ior, -ius</i> lepši, -a, -e
<i>ācer</i> oster	<i>ācr-is</i>	<i>ācr-ior, -ius</i> ostrejši, -a, -e
<i>celer</i> hiter	<i>celēr-is</i>	<i>celer-ior, -ius</i> hitrejši, -a, -e
<i>fortis</i> hraber	<i>fort-is</i>	<i>fort-ior, -ius</i> hrabrejši, -a, -e
<i>audāx</i> smel	<i>audāc-is</i>	<i>audāc-ior, -ius</i> smelejši, -a, -e
<i>prūdēns</i> pameten	<i>prūdēt-is</i>	<i>prūdēt-ior, -ius</i> pametnejši, -a, -e.

Pripomnja. *Dexter* (gl. § 25.) desni ima le: *dexterior*, *sinister* (gen. *sinistri*) levi: *sinistrior*, *vetus* star: *vetustior*.

O deklinaciji komparativa gl. § 44.

Superlativ se tvori:

1. če se pridene mesto genitivnega *-ī (-is)* obrazilo **61**
-issimus, *-a*, *-um*.

<i>clārus</i>	<i>clār-ī</i>	<i>clār-issimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i> ,	najslavniši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>fortis</i>	<i>fort-is</i>	<i>fort-issimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i> ,	najhrabrejši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>audāx</i>	<i>audāc-is</i>	<i>audāc-issimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i> ,	najsmelejši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>prūdēns</i>	<i>prūdēt-is</i>	<i>prūdēt-issimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najpametnejši, <i>-a</i> , <i>-e</i> .

2. če se pridene pri adjektivih na *-er* nominativu sing. **62**
moškega spola *-rimus*, *-a*, *-um* (gl. § 7., 9.).

<i>liber</i>	<i>liber-rimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najsvobodnejši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>pulcher</i>	<i>pulcher-rimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najlepši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>acer</i>	<i>acer-rimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najostrejši, <i>-a</i> , <i>-e</i>
<i>celer</i>	<i>celer-rimus</i> , <i>-a</i> , <i>-um</i>	najhitrejši, <i>-a</i> , <i>-e</i> .

Pripomnja. *Vetus* — *veterrimus* najstarši, *māurus* (zrel) — *mātūris-simus* ali *mātūrrimus*.

3. Pri adjektivih:

¹*humilis*, ²*facilis*, ³*difficilis*, ¹nizek, ²lahak, ³težak,
⁴*gracilis*, ⁵*similis*, ⁶*dissimilis* ⁴vitek, ⁵sličen, ⁶različen,
če se pridene mesto končnice *-is* obrazilo *-limus*, *-a*, *-um*
(gl. § 7, 9.)

humillimus, *facillimus*, *difficillimus* itd.

Dostavek 1. Komparativ na *-entior*, *-ius*, superlativ na *-entissimus*, *-a*, *-um* tvorijo sestavljeni adjektivi na *-dicus*, *-ficus*, *-volus* in *prōvidus*: **64**

maledicus obrekljiv, *maledic-entior*, *maledic-entissimus*
beneficus dobrotljiv, *benefic-entior*, *benefic-entissimus*
benevolus dobrohoten, *benevol-entior*, *benevol-entissimus*
prōvidus previden, *prōvid-entior*, *prōvid-entissimus*.

Slično: *egēnus* potreben, *egentior*, *egentissimus*.

Dostavek 2. Adjektivi na povokalni *-us* (= na **65**
-eus, *-ius*, *-uus*) označujejo komparativ s komparativnim
adverbom *magis* (bolj), superlativ s superlativnim ad-
verbom *māximē* (najbolj) pred svojim pozitivom:
idōneus sposoben, *magis idōneus*, *māximē idōneus*,
necessārius potreben, *magis necessārius*, *māximē necessārius*,
arduus strm, *magis arduus*, *māximē arduus*;
toda pravilno: *antiquus* star, *antiquior*, *antiquissimus*.

Pripomnja. Stopnjujejo se seveda tudi participi (pres. in perf.), če so postali adjektivi: *prūdēns* gl. §§ 60, 61, *sāpiens* moder, *sapient-ior* (-ius), *sapient-issimus*; *doctus* učen *doct-ior* (-ius), *doct-issimus*.

Nepravilno stopnjevanje.

66	Pozitiv	Komparativ	Superlativ
1.	<i>bonus</i> dober	<i>melior, melius</i>	<i>optimus</i>
	<i>malus</i> zel, hud	<i>pēior, pēius</i>	<i>pessimus</i>
	<i>māgnus</i> velik	<i>māior, māius</i>	<i>māximus</i>
	<i>parvus</i> majhen	<i>minor, minus</i>	<i>minimus</i>
	<i>dexter</i> desni	<i>dexterior, dexterius</i>	<i>dextumus, (mlajše)</i> <i>dextimus</i>
	<i>frūgī</i> vrl	<i>frūgālior, frūgālius</i>	<i>frūgālissimus</i>
	<i>nēquam</i> zanikaren	<i>nēquior, nēquius</i>	<i>nēquissimus</i>
	<i>multus</i> mnog	— <i>plūs</i>	<i>plūrimus.</i>

Pripomnja. *Plūs* se rabi: a) samostalno v nom. in ak. sing.: *plūs aurī* več zlata, *plūs nāvium habeō* imam več ladij; b) adverbialno, poleg oblike *plūs* tudi gen. *plūris*: *plūs tē diligō* bolj te ljubim, *plūris tē aestimō* višje te cenim. — Plural: *plūres, plūra, plūrium, plūribus* je vselej komparativuega pomena: *Plūrēs hodiē fuimus* več nas je bilo danes (kakor drug dan). Kakor *plūrēs* se sklanja *complūrēs* več = nekoliko jih: *Complūrēs tē laudant* več (precej, jako mnogo, dosti) te jih hvali.

67 2. Adjektivnega pozitivna nimajo naslednji komparativi in superlativi:

<i>citerior</i> tostranski	<i>citimus</i> najbližji
<i>ulterior</i> onostranski	<i>ultimus</i> najdalji
<i>interior</i> notranji	<i>intimus</i> najnotranji, iskren
<i>proprior</i> bližji	<i>proximus</i> najbližji
<i>dēterior</i> slabejši	<i>dēterrimus</i> najslabši
<i>ōcior</i> hitrejši	<i>ōcissimus</i> najhitrejši (klas. le adverb: <i>ōcius, ōcissimē</i>)
<i>potior</i> boljši	<i>potissimus</i> najboljši
<i>prior, prius</i> (= <i>prīs</i> v sestavah) prvi (od dveh), prejšnji	<i>prīmus</i> prvi (izmed treh ali več) (<i>prō, prae</i>)
<i>exterior</i> vnanji	<i>extrēmus</i> najskrajni, poslednji
<i>īnferior</i> dolenji	<i>īnfīmus</i> in <i>īmus</i> najnižji
<i>superior</i> gorenji	<i>suprēmus</i> in <i>summus</i> najvišji, poslednji
<i>posterior</i> poznejši	<i>postrēmus</i> najpoznejši, zadnji <i>postumus</i> posmrten.

Pripomnja 1. Pozitivi za prve štiri so predlogi: *citrā* tostran, *ultrā* onstran, *intrā* znotraj, v, *prope* blizu; za *potior* je pozitiv *potis*. Za zadnje

štiri so poleg predlogov: *extrā* zunaj, *infrā* pod, *suprā* nad, *post* po (za) adjektivni: *exterus* vnanji, *inferus* dolejni, *superus* gorenji, *poster(us)* naslednji. V singularu se rabijo omenjeni pridevniki le v nekaterih zvezah: *mare inferum* (Tuščansko morje), *mare superum* (Jadransko morje), *in diem posterum*, *posterō diē*. V pluralu so: (*dī*) *supert* (nebeški bogovi) nebeščani, (*dī*) *infert* (podzemeljski bogovi) podzemeljčani, mrtvi, *posterī* potomci. *Exterus* (in *exter*) se rabi v klasični prozi le v pl. (pridevno): *exterae nātiōnēs* vnanji narodi.

Komparativa nimajo: *falsus* kriv, *inclitus* slaven, *meritus* 68 zaslužen; *novus* nov — *recentior*, *sacer* svet — *sānctior*.

Pripomnja. Seveda se komparativ lahko opiše z *magis*.

Superlativa nimajo n. pr.:

69

alacer vesel, *longinquus* oddaljen, *adolēscēns* mlad, *iuvenis* mlad, *senex* star, večina adjektivov na *-ilis* (*crēdibilis* verjeten, *admīrabilis* čudovit).

Pripomnja. Vendar imajo tudi superlativ:

¹*amābilis*, ²*fertilis*, ³*mōbilis*, ¹ljubek, ²ploden, ³premičen,

⁴*utilis*, ⁵*nōbilis*, ⁶*ignōbilis*. ⁴koristen, ⁵imeniten, ⁶neimeniten.

Niti komparativa niti superlativa nimajo:

70

1. Adjektivi sestavljeni s *-fer* in *-ger*: *frūgifer* ploden, *armiger* orožen.

2. S *per* in *prae* sestavljeni adjektivi: *permāgnus* prav velik, *praedūrus* pretrd; izjeme: *pertinax* trdovraten, *praeclārus* odličan, *praestāns* izboren.

3. Mnogi drugi adjektivi, n. pr.: *canōrus* miloglasen, *ferus* divji, *gnārus* vešč, *mīrus* čuden, *memor* pomljiv, *rudis* surov, *vagus* nestalen, *sēdulus* marljiv, *hostilis* sovražen. — Komparativ in superlativ se lahko opišeta.

Posebno visoka stopnja (*ēlātīvus*) svojstva se zaznamuje 71 z *vel*, *longē* in superlativom: *vel māximus* kar največji, *longē altissimus* kar najvišji; visoka stopnja pa z *admodum*, *valdē*, *māximē* in pozitivom; isto znači tudi s *per* ali *prae* sestavljen pozitiv; slično v slovenščini: *valdē doctus*: zelo-, kaj-, močno-, jako-, silno-, prav učen (veleučen), *pertenuis* zelo majhen, *praepotēns* premogočen.

Števniki. Numerale.

72

Števniki so:

1. glavni, *numerālia cardinālia*: *decem* deset;
2. vrstilni, *numerālia ordinālia*: *decimus* deseti;
3. delilni, *numerālia distribūtiva*: *dēni* po deset;
4. prislovni, *adverbia numerālia*: *deciēs* desetkrat.

Arabske in rimske številk	1. Cardinalia
1 I 2 II 3 III 4 IIII (IV) 5 V 6 VI 7 VII 8 VIII 9 VIIII (IX) 10 X	<i>ūnus, -a, -um</i> eden <i>duo, -ae, -o</i> dva <i>tres, tria</i> trije <i>quattuor</i> štirje <i>quinque</i> pet <i>sex</i> šest <i>septem</i> sedem <i>octō</i> osem <i>novem</i> devet <i>decem</i> deset
11 XI 12 XII 13 XIII 14 IIIII (XIV) 15 XV 16 XVI 17 XVII 18 XVIII 19 VIIIII (XIX) 20 XX	<i>ūndecim</i> <i>duodecim</i> <i>trēdecim</i> <i>quattuordecim</i> <i>quīndecim</i> <i>sēdecim</i> <i>septendecim</i> <i>duodeviginti</i> <i>ūndeviginti</i> <i>viginti</i>
21 XXI 22 XXII 23 XXIII 24 XXIV 25 XXV 26 XXVI 27 XXVII 28 XXVIII 29 XXIX 30 XXX 40 XL 50 L 60 LX 70 LXX 80 LXXX 90 XC 99 IC 100 C	<i>ūnus et viginti</i> <i>viginti ūnus</i> <i>duo et viginti</i> <i>viginti duo</i> <i>duodevigintā</i> <i>ūndevigintā</i> <i>trigintā</i> <i>quadrāgintā</i> <i>quīnquāgintā</i> <i>sexāgintā</i> <i>septuāgintā</i> <i>octōgintā</i> <i>nōnāgintā</i> <i>ūndecentum</i> <i>centum</i>
101 CI 200 CC 300 CCC 400 CCCC (CD) 500 D 600 DC 700 DCC 800 DCCC 900 DCCCC 1.000 M (CIO)	<i>centum (et) ūnus</i> <i>ducenti, -ae, -a</i> <i>trecenti, -ae, -a</i> <i>quadringenti, -ae, -a</i> <i>quīngenti, -ae, -a</i> <i>sēscenti, -ae, -a</i> <i>septingenti, -ae, -a</i> <i>octingenti, -ae, -a</i> <i>nōngenti, -ae, -a</i> <i>mille</i>
2.000 MM (IIM) = $\overline{\text{II}}$ 100.000 CCCIOOO = $\overline{\text{C}}$ 1.000.000 CCCCIOOOO = $\overline{\text{X}}$ 10.000.000 CCCCCIOOOOO = $\overline{\text{C}}$	<i>duo milia</i> <i>centum milia</i> <i>decies centena milia</i> <i>centies centena milia</i>

2. Ordinalia	3. Distributiva	4. Adverbia numeralia
<i>pr̃mus, -a, -um</i> prvi <i>secundus (alter)</i> drugi <i>tertius</i> tretji <i>quartus</i> četrti <i>quintus</i> peti <i>sextus</i> šesti <i>septimus</i> sedmi <i>octavus</i> osmi <i>nōnus</i> deveti <i>decimus</i> deseti	<i>singuli, -ae, -a</i> po eden <i>biñi, -ae, -a</i> po dva <i>terni</i> po trije <i>quaterni</i> po štirje <i>quint̃i</i> po pet <i>señi</i> po šest <i>septēni</i> po sedem <i>octōni</i> po osem <i>novēni</i> po devet <i>dēni</i> po deset	<i>semel</i> edenkrat <i>bis</i> dvakrat <i>ter</i> trikrat <i>quater</i> štirikrat <i>quinq̃uies</i> petkrat <i>sexies</i> šestkrat <i>septies</i> sedemkrat <i>octies</i> osemkrat <i>novies</i> devetkrat <i>decies</i> desetkrat
<i>undecimus</i> <i>duodecimus</i> <i>tertius decimus</i> <i>quartus decimus</i> <i>quintus decimus</i> <i>sextus decimus</i> <i>septimus decimus</i> <i>duodevicesimus</i> <i>undevicesimus</i> <i>vicesimus</i>	<i>undēni</i> <i>duodēni</i> <i>terni dēni</i> <i>quaterni dēni</i> <i>quint̃i dēni</i> <i>señi dēni</i> <i>septēni dēni</i> <i>duodevicens̃i</i> <i>undevicens̃i</i> <i>vicens̃i</i>	<i>undecies</i> <i>duodecies</i> <i>ter decies</i> <i>quater decies</i> <i>quindecies</i> <i>sēdecies</i> <i>septiesdecies</i> <i>duodeviciēs</i> <i>undeviciēs</i> <i>viciēs</i>
<i>unus et vicesimus</i> <i>vicesimus (pr̃mus) unus</i> <i>alter et vicesimus</i> <i>vicesimus alter</i> <i>duodevicesimus</i> <i>undevicesimus</i> <i>tricesimus</i> <i>quadragesimus</i> <i>quingagesimus</i> <i>sexagesimus</i> <i>septuagesimus</i> <i>octogesima</i> <i>nōnagesimus</i> <i>undecentesimus</i> <i>centesima</i>	<i>singuli et vicens̃i</i> <i>vicens̃i singuli</i> <i>biñi et vicens̃i</i> <i>vicens̃i biñi</i> <i>duodevicens̃i</i> <i>undevicens̃i</i> <i>tricens̃i</i> <i>quadrages̃i</i> <i>quingages̃i</i> <i>sexages̃i</i> <i>septuages̃i</i> <i>octogēs̃i</i> <i>nōnages̃i</i> <i>undecentes̃i</i> <i>centēs̃i</i>	<i>semel et viciēs</i> <i>viciēs et semel</i> <i>bis et viciēs</i> <i>viciēs et bis</i> <i>duodeviciēs</i> <i>undeviciēs</i> <i>trices</i> <i>quadrages̃i</i> <i>quingages̃i</i> <i>sexages̃i</i> <i>septuages̃i</i> <i>octogēs̃i</i> <i>nōnages̃i</i> <i>undecentes̃i</i> <i>centies</i>
<i>centesima (et) unus</i> <i>ducentesima</i> <i>trecentesima</i> <i>quadringentesima</i> <i>quingentesima</i> <i>sescentesima</i> <i>septingentesima</i> <i>octingentesima</i> <i>nongentesima</i> <i>millesima</i>	<i>centēni singuli</i> <i>ducentēni</i> <i>trecentēni</i> <i>quadringēs̃i</i> <i>quingēs̃i</i> <i>sēscēs̃i</i> <i>septingēs̃i</i> <i>octingēs̃i</i> <i>nōngēs̃i</i> <i>singula milia</i>	<i>centies et semel</i> <i>ducenties</i> <i>trecenties</i> <i>quadringenties</i> <i>quingenties</i> <i>sescenties</i> <i>septingenties</i> <i>octingenties</i> <i>nongenties</i> <i>milles (milies)</i>
<i>bis millesima</i> <i>centies millesima</i> <i>decies centies millesima</i> <i>decies milles millesima</i>	<i>biña milia</i> <i>centēna milia</i> <i>decies centēna milia</i> <i>centies centēna milia</i>	<i>bis millies</i> <i>centies millies</i> <i>decies centies millie</i> <i>decies millies millies</i>

Opomnje.

1. Cardinalia

- 73** *ūnus, duo, trēs*, stotice od *ducenti* do *nōngenti* in *mīlia* se sklanjajo, drugi glavni števniki so nepregibni.

Nom.	<i>ūnus, ūna, ūnum</i>	<i>duo, duae, duo</i>
Gen.	<i>ūnūs</i>	<i>duōrum, duārum, duōrum</i>
Dat.	<i>ūnī</i>	<i>duōbus, duābus, duōbus</i>
Ak.	<i>ūnum, ūnam, ūnum</i>	<i>duōs (duo) duās, duo</i>
Abl.	<i>ūnō, ūnā, ūnō</i>	<i>duōbus, duābus, duōbus</i>

Nom.	<i>trēs</i> (m. f.),	<i>tria</i> (n.)
Gen.	<i>trium</i>	
Dat.	<i>tribus</i>	
Ak.	<i>trēs</i>	<i>tria</i>
Abl.	<i>tribus</i>	

Pripomnja 1. Plural *ūnī, ūnae, ūna* (sklanja se pravilno) se rabi:

- a) pri *plūrālia tantum*: *ūna castra* eden tabor;
- b) v pomenu edini: *Suebī ūnī* edini (samo) Svebi;
- c) v pomenu isti: *ūntis* (= *īsdem*) *mōribus* po istih šegah;
- d) v zvezi z *alterī*: *ūnī - alterī* eni - drugi.

Pripomnja 2. O gen. *duūm* gl. § 26., 4. d.).

Pripomnja 3. Kakor *duo* se pregiblje *ambō, ae, ō* oba. *Duo, ambō, vīginti* so edini ostanki bivšega duala.

V latinščini se rabijo vsi glavni števniki, pregibni in nepregibni, izvzemši *mīlia*, adjektivno, v slovenščini pa, začeni od pet, v imenovalniku in tožilniku substantivno: *quattuor puerī* štirje dečki, *quīnque puerī* pet dečkov itd.

- 74** *Mille* je nepregiben adjektiv: *mille homines* 1000 ljudi, *mille hominum* itd.

Mīlia je substantiv srednjega spola (po: *maria*); družijo se le z gen. štetega predmeta: *duo mīlia hominum*, gen. *duōrum mīlium hominum*, dat. *duōbus mīlibus hominum* itd. Če pa šteti predmet ne stoji poleg tisočic (*mīlia*), ampak poleg manjšega z *mīlia* združenega števila (stotic, desetic, ednic), se ujema s številom v sklonu, torej:

mīlitum tria mīlia sēscentī
tria mīlia mīlitum et sēscentī
tria mīlia sēscentī mīlitēs.

Pri osmerkah in deveterkah se navadno odšteva: *ūn- 75*
dēvigintī itd. Vendar tudi: *decem et novem* itd.

Od 20 do 100 stoji manjše število pred večjim z *et*, ali brez *et* za njim: *septem et vīgintī* = *vīgintī septem*. Od 100 naprej pa stoji vsako višje število pred nižjim z ali brez *et*, če je samo eno nižje število: *centum (et) trīgintā*; sicer pa brez *et*; *centum sexāgintā novem, mille nōngentī septuāgintā milītēs*.

Pomni: V latinščini stoji šteta stvar pred ali za številom vselej v množini, če je število 2 ali večje: *homines centum ūnus* sto eden človek. — Ne stavi *ūnus* k pluralu! torej le: *nōngentī ūnus et vīgintī milītēs* ali *milītēs nōngentī vīgintī ūnus*.

2. Ordinalia

se sklanjajo pravilno kakor adjektivi na *-us, -a, -um*.

76

Rabijo se za slovenske vrstilce: tretja hiša *domus tertia*; toda tudi letnice in dnevne ure se izražajo vselej z vrstilenimi števniki, n. pr.: leto 60 = 60. leto *annus sexāgēsimus*, ob petih *quīntā horā*, ob sedmih je *septima hora (est)*.

Pripomnja. 21. = *ūnus et vicēsimus* = *vicēsimus ūnus*; 52. = *alter et quīquāgēsimus* = *quīquāgēsimus alter*. Od 100. naprej sledi redno nižje število višjemu brez *et*: *millēsimus septingentēsimus quadrāgēsimus ūnus*.

3. Distributiva

so števeni adjektivi v pluralu in se sklanjajo pravilno po prvi in 77
drugi deklinaciji; le v gen. pl. imajo često *-um*: *bīnūm, sēnūm* itd.

Rabijo se za slovenske delilce: po deset vojakov *dēni milītēs*.

Vendar stoje tudi:

- a) pri *plūrālia tantum* z edninskim pomenom: *bīna castra* dva tabora, *quīnae litterae* pet pisem (*quīque litterae* pet črk). V tem slučaju se rabi *ūnī* mesto *singulī*, *trīnī* mesto *ternī*: *ūnae litterae* eno pismo, *trīna castra* trije tabori.

Pripomnja. Pri *plūrālia tantum* z množinskim pomenom stoje *cardinālia*: *trēs libertī* trije otroci (*ternī* l. po trije o.).

- b) pri množitvi je multiplikand *distribūtivum*: *ter terna* (trikrat tri) *sunt novem*.

4. Adverbia numeralia.

- 78 Pri prislovnih števnikih od 20 naprej se *et* ne izpušča, torej: 21 krat *semel et vīciēs = vīciēs et semel*.

V zneskih 1,000.000 in čez se često multiplikator sam stavi: *sēstertiūm vīciēs = sēstertiūm vīciēs centēna mīlia = 2,000.000 sestercev*.

- 79 Ulomki. *Dīmīdium* ali *dīmīdia pars = 1/2*; če je števec 1, se ne izraža: $1/3 = \textit{tertia pars}$, $1/4 = \textit{quarta pars}$ itd.; če je imenovalec za 1 večji od števca, se ne izraža: $2/3 = \textit{duae partēs}$, $8/9 = \textit{octō partēs}$; sicer se pa izraža števec in imenovalec: $2/5 = \textit{duae quīntae (partēs)}$; $7/12 = \textit{septem duodecimae}$ itd.

- 80 Dostavek. Poleg že imenovanih števnikov so še:

1. Množilni števnik (*multiplicātwa*): *simplex* enojen, *duplex* dvojen, *triplex* trojen, *multiplex* mnogoteran;

2. Še ena vrsta prislovnih števnikov: *primum* prvič, *iterum* drugič, *tertium* tretjič itd. Kadar se našteva, se rabi: *primum* (prvič), *iterum* (drugič) ... *postrēmum*, ali: *primum — deinde — tum — denique — postrēmō*; časovno: *primo* (najprej) — *postea* (potem) — *postrēmō* (nazadnje, končno).

- 81 Na -*anus* podaljšani vrstilci: *prīmānus*, ki pripada prvemu oddelku (razredu, legiji), *primanec*; *secundānus*, *tertīanus* itd. — Na -*arius* podaljšani delilci: *dēnārius*, ki vsebuje deset, desetak; *senex sexagenārius* šestdesetletni starček. — Zloženske z *annus*: *biennis*, *triennis*, dve-, trileten, itd.; z *dies*: *bīduum*, *trīduum* dvodnevje, tridnevje itd.; z *mēnsis*: *sēmēstris* šestmesečen.

Zaimek. Pronomen.

1. Osebni zaimki, pronomina personalia.

- 82 Osebna zaimka za prvo in drugo osebo sta brezspolna: *ego* jaz, *tū* ti.

Singular

Nom.	<i>ego</i>	jaz	<i>tū</i>	ti
Gen.	<i>meī</i>	mene, me	<i>tuī</i>	tebe, te
Dat.	<i>mihī</i>	meni, mi	<i>tibī</i>	tebi, ti
Ak.	<i>mē</i>	mene, me	<i>tē</i>	tebe, te
Abl.	<i>ā mē</i>	od mene	<i>ā tē</i>	od tebe
	<i>mēcum</i>	z menoj	<i>tēcum</i>	s teboj

Plural

Nom.	<i>nōs</i>	mi	<i>vōs</i>	vi
Gen.	{ <i>nostrī</i> <i>nostrum</i>	nas izmed nas	{ <i>vestrī</i> <i>vestrum</i>	vas izmed vas
Dat.	<i>nōbīs</i>	nam	<i>vōbīs</i>	vas
Ak.	<i>nōs</i>	nas	<i>vōs</i>	vas
Abl.	<i>ā nōbīs</i>	od nas	<i>ā vōbīs</i>	od vas
	<i>nōbīscum</i>	z nami	<i>vōbīscum</i>	z vami

Nominativ osebnih zaimkov se stavi pred glagolom tudi v latinščini le tedaj, kadar ga s poudarkom izrekamo: *ego lego, tū audīs* jaz berem, ti poslušaj; *nōs labōrāmus, vōs cantātis* mi delamo, vi poжете. *Ego libertātem peperī, vōs partam servāre nōn vultis.*

Obliki *nostrum, vestrum* (= gen. pl. svojilnih zaimkov) se rabita:

a) kot partitivna gen. (za plural; gl. § 214, a prip.): *multi nostrum* mnogi izmed (od) nas, *nēmō vestrum* nikdo izmed vas; b) v zvezi z *omnium*: *vīta nostrum omnium* življenje nas vseh; — *nostrī, vestrī* (= gen. sing. svojilnih zaimkov) sta obj. gen. (gl. § 212. prip.) *amor vestrī* ljubezen do vas; ali partitivna gen. za singular (gl. § 214, a prip.): *melior pars vestrī* (vašega bitja).

Pripomnja 1. Kadar sta zaimka posebno poudarjena, se jima dodaja *-met* (razen genitivov): *egomet, mihimet, vōsmet* itd.; le *tū* se krepi s *-te*: *tute*.

Pripomnja 2. Predlog *cum* se pritika osebnima zaimkoma: *mecum* z menoj itd.

Pripomnja 3. Za on, ona, ono itd. se rabi *is, ea, id* itd. (gl. § 88).

2. Povratni zaimek, pronomen reflexivum

sebe, sebi itd., ki služi slovenščini za vse osebe, spole 83 in vsa števila, ima v latinščini le za tretjo osebo posebne oblike, ki so za obe števili enake. Za povratni zaimek prve in druge osebe služijo zavisni skloni osebnih zaimkov.

Singular

	1. oseba	2. oseba	3. oseba
Gen.	<i>meī</i> sebe, se	<i>tuī</i> sebe, se	<i>suī</i> sebe, se
Dat.	<i>mihī</i> sebi, si	<i>tibi</i> sebi, si	<i>sibi</i> sebi, si
Ak.	<i>mē</i> sebe, se	<i>tē</i> sebe, se	<i>sē</i> sebe, se
Abl.	<i>mecum</i> s seboj	<i>tēcum</i> s seboj	<i>sēcum</i> s seboj

Plural

	1. oseba	2. oseba	3. oseba			
Gen.	<i>nostrī</i>	<i>vestrī</i>	<i>suī</i>	} za vse tri osebe in spole	}	sebe, se
Dat.	<i>nōbīs</i>	<i>vōbīs</i>	<i>sibī</i>			sebi, si
Ak.	<i>nōs</i>	<i>vōs</i>	<i>sē</i>			sebe, se
Abl.	<i>nōbiscum</i>	<i>vōbiscum</i>	<i>sēcum</i>			s seboj

<i>fortiter mē gero</i>	hrabro se vedem
„ <i>tē geris</i>	„ se vedeš
„ <i>sē gerit</i>	„ se vede
„ <i>nōs gerimus</i>	„ se vedemo
„ <i>vōs geritis</i>	„ se vedete
„ <i>sē gerunt</i>	„ se vedejo

Pripomnja. Tudi *sibī* in *sē* se krepita z *-met*: *sibimet*, *sēmet*; *sē* tudi s - *sē*: *sēsē*.

3. Svojilni zaimki, pronomina possessiva

84 se sklanjajo kakor pridevniki prve in druge deklinacije na *-us* (*-er*), *-a*, *-um*. O vok. *mī* gl. § 26., 2.

meus, mea, meum moj, *-a, -e*; *tuus, tua, tuum* tvoj, *-a, -e*; *noster, nostra, nostrum* naš (najin); *vester, vestra, vestrum* vaš itd.

Za tretjo osebo = njegov, *-a, -o*, njen, *-a, -o*, njihov, *-a, -o*, ni posebnega svojilnega zaimka, ampak ga zastopajo genitivi od *is, ea, id* v sing. in pl., n. pr.: njegov (njen) oče *ēius pater*, njihov oče (za moški spol) *eōrum pater*, (za ženski spol) *eārum pater*.

85 Posesivno povratni zaimek je *suus, sua, suum* svoj, svoja, svoje, toda le za tretjo osebo: *filius amicum suum videt* sin vidi svojega prijatelja, *filiū amicum suum vident* sinovi vidijo svojega prijatelja.

Posesivno povratni zaimek za prvo osebo sing. je *meus, -a, -um*, pl. *noster* (3); za drugo osebo sing. *tuus, -a, -um*, pl. *vester* (3);

amo amicum meum (*amīcōs meōs*) ljubim svojega prijatelja (svoje pr.),

amās amicum tuum (*amīcōs tuōs*) ljubiš svojega prijateija (svoje pr.),

amāmus amicum nostrum (*amīcōs nostrōs*) ljubimo svojega prijatelja (svoje pr.)

amātis amicum vestrum (amīcōs vestrōs) ljubite svojega prijatelja (svoje pr.).

Pripomnja. Abl. *suō, suā* se krepita s priveskom *-pte*: *suōpte ingenio* s svojim (lastnim) razumom, *suāpte manū* s svojo lastno roko.

4. Kazalni zaimki, pronomina demonstrativa.

1. *hic, haec, hoc* ta (moj), ta, to (za prvo osebo); 86
2. *iste, ista, istud* ta (tvoj), ta, to (za drugo osebo);
3. *ille, illa, illud* oni (tisti), ona (tista), ono (tisto) (za tretjo osebo);
4. *is, ea, id* on, ona, ono;
5. *īdem, eadem, idem* (ta)isti, (ta)ista, (ta)isto;
6. *ipse, ipsa, ipsum* sam, sama, samo.

Singular

Nom.	<i>hic</i>	<i>haec</i>	<i>hoc</i>	<i>iste</i>	<i>ista</i>	<i>istud</i>
Gen.		<i>huius</i>			<i>istius</i>	
Dat.		<i>huic</i>			<i>isti</i>	
Ak.	<i>hunc,</i>	<i>hanc,</i>	<i>hoc</i>	<i>istum,</i>	<i>istam,</i>	<i>istud</i>
Abl.	<i>hoc,</i>	<i>hac,</i>	<i>hoc</i>	<i>istō,</i>	<i>istā,</i>	<i>istō</i>

Plural

Nom.	<i>hi,</i>	<i>hae,</i>	<i>haec</i>	<i>isti,</i>	<i>istae,</i>	<i>ista</i>
Gen.	<i>hōrum,</i>	<i>hārum,</i>	<i>hōrum</i>	<i>istōrum,</i>	<i>istārum,</i>	<i>istōrum</i>
Dat.		<i>hīs</i>			<i>istīs</i>	
Ak.	<i>hōs,</i>	<i>hās,</i>	<i>haec</i>	<i>istōs,</i>	<i>istās,</i>	<i>ista</i>
Abl.		<i>hīs</i>			<i>istīs</i>	

Pripomnja. Oblikam na *-s* zaimka *hic* se pritika v poudarek *ce* (= *le*): *huiusce* tega-le, *hiscē, hōsce*. Od tega *-ce* je v nom. sing. m. in n. ohranjen *-c*. Če je demonstrativ posebno naglašen, se rabijo tudi v nom. sing. polne oblike: *hice, haece, hōce* = ta-le tukaj itd. Na te polne oblike, oslabivše *e* v *i*, se pritika vprašalna členica *ne*: *hicine, haecine, hōcine* = ta-li? itd. — Tudi *iste* in *ille* dobivata *-c* v nom., ak. in abl.: *illic, istie* itd.; *istac* = *istud*, *illac* = *illud*.

Kakor *iste, ista, istud* se sklanjata: *ille, illa, illud* in *ipse, ipsa, ipsum*; seveda je tudi ak. sing. n.: *ipsum*.

is, ea, id in *īdem, eadem, idem* sklanjamo tako-le: 88

Singular

Nom.	<i>is</i>	<i>ea</i>	<i>id</i>	<i>īdem</i>	<i>eadem</i>	<i>idem</i>
Gen.		<i>ēius</i>			<i>ēiusdem</i>	
Dat.		<i>eī</i>			<i>eīdem</i>	
Ak.	<i>eum,</i>	<i>eam,</i>	<i>id</i>	<i>eundem,</i>	<i>eandem,</i>	<i>idem</i>
Abl.	<i>eō,</i>	<i>eā,</i>	<i>eō</i>	<i>eōdem,</i>	<i>eādem,</i>	<i>eōdem</i>

Plural

Nom.	<i>ī</i> (<i>eī</i>), <i>eae</i> , <i>ea</i>	<i>īdem</i> [(<i>e</i>) <i>īdem</i>], <i>eaedem</i> , <i>eadem</i>
Gen.	<i>eōrum</i> , <i>eārum</i> , <i>eōrum</i>	<i>eōrundem</i> , <i>eārundem</i> , <i>eōrundem</i>
Dat.	<i>īs</i> , <i>eīs</i>	<i>īsdem</i> (<i>eīsdem</i> , <i>īsdem</i>)
Ak.	<i>eōs</i> , <i>eās</i> , <i>ea</i>	<i>eōsdem</i> , <i>eāsdem</i> , <i>eadem</i>
Abl.	<i>īs</i> , <i>eīs</i>	<i>īsdem</i> (<i>eīsdem</i> , <i>īsdem</i>)

Pripomnja: *is*, *ea*, *id* se prevaja:

- a) *z*: oni, ona, ono, tak(šen), tak(šn)a, tak(šn)o, tisti, tista, tisto, ta, ta, to, če je v zvezi z oziralnimi *quī*, *quae*, *quod*;
 b) *z*: on, ona, ono, ta itd., če zaznamuje že omenjeno stvar;
 c) *z*: zaimkom tretje osebe v zavisnih sklonih, če se rabi samostalno: *amāmus eōs* ljubimo jih (mesto: je).
 d) *z*: njegov, njen, pl. njihov gl. § 84.

5. Oziralni zaimki, pronomina relativa.

89

1. *quī*, *quae*, *quod* ki; kateri (-a -o); koji (-a, -e); kdor, kar.

	Singular	Plural
Nom.	<i>quī</i> , <i>quae</i> , <i>quod</i>	<i>quī</i> , <i>quae</i> , <i>quae</i>
Gen.	<i>cūius</i>	<i>quōrum</i> , <i>quārum</i> , <i>quōrum</i>
Dat.	<i>cui</i>	<i>quibus</i>
Ak.	<i>quem</i> , <i>quam</i> , <i>quod</i>	<i>quōs</i> , <i>quās</i> , <i>quae</i>
Abl.	<i>quō</i> , <i>quā</i> , <i>quō</i>	<i>quibus</i>

Pripomnja 1. Tudi abl. tega zaimka se navadno *cum* priveša: *quōcum*, *quācum*, *quibuscum*.

Pripomnja 2. Stari abl. (*instrum.*) se glasi *quī*, navadno = *quō* (n.); toda, tudi = *quō*, *quā*; starinska je oblika *quīs* = *quibus* (Ciceron in Cezar je ne rabita).

90

2. *uter*, *utra*, *utrum* kateri (-a, -o) od obeh ima v gen. *utrīus*, dat. *utrī* (za vse spole), sicer se sklanja pravilno po prvi in drugi deklinaciji.

3. Splošni oziralniki so:

91

- a) *quisquis* kdorkoli; vsak (vsi), ki; *quidquid* (*quicquid*) karkoli; vse, kar; samostalno, izvzemši (nepravilni) gen. *cui* (*modī es* kakršen koli si) in abl. *quōquō*, ki je le prideven: *quōquō modō* na katerikoli način.

Pripomnja. V dobri prozi je samo nom. in abl. moškega in srednjega spola.

b) *quicumque, quaecumque, quodcumque* (samostalno in pridevno) kateri (-a, -o) koli; vsak (vsi), ki.

c) *utercumque, utracumque, utrumcumque* kateri (-a, -o) koli od obeh.

Pripomnja: *-cumque* je nepregiben privesek, ki se pritika sklanjanemu prvemu delu sestavljenke v vseh sklonih: *cūiuscumque* itd.; *utrūscumque* itd. — *cumque* se včasih tudi loči: *cūius modū cumque* = *cūiuscumque modū*.

6. Vprašalni zaimki, pronomina interrogativa.

1. *quis, quid* (samostalno) kdo, kaj?

92

2. *quī, quae, quod* (pridevno, redko samostalno) kateri (-a, -o), kakšen (-šna, -šno)? — Sklanja se kakor oziralnik *quī, quae, quod*.

3. *uter, utra, utrum* (samostalno in pridevno) kateri (-a, -o) od obeh? — O sklanjatvi gl. § 90.

Quis se sklanja v zavisnih sklonih kakor *quī, quid* kakor *quod* razen ak., ki je seveda enak nom.

Pripomnja 1. Stari abl. *qui?* = kako?: *qui fit?* kako je to? Le redko se rabi kot abl. od *quis*: *quicum fuisti?* S kom si bil?

Pripomnja 2. *Quis, quid* vpraša po subjektu: *Quid est amicitia?* *Idem velle atque idem nolle est amicitia*.

Pripomnja 3. *Quis* se rabi pridevno (mesto *qui*), če se vpraša po imenu osebe ali stvari, in ne po njih lastnosti: *Quis auctor hoc scripsit?* Odgovor: *Cicerō*. — *Qui auctor hoc scripsit?* Odgovor: *clārus*.

Pripomnja 4. Vsem oblikam zaimka *quis* (*qui* itd.)? se zaobeša često *n a m*: *quisnam?* kdo pa (li)?

7. Nedoločni zaimki, pronomina indefinita.

1. a) *aliquis (aliquī), aliquid* nekdo, nekaj; samostalno v trdilnih stavkih;

93

b) *aliquī (aliquis), aliqua, aliquod*, pl. n. *aliqua* nekateri (-a, -o); pridevno v trdilnih stavkih;

2. a) *quis, quid* kdo, kaj; samostalno v relativnih in v glavnih stavkih: *quō quis māior, dixerit quis*; za *sī, nisi, nē, num* tudi pridevno: kateri (-a, -o): *sī quis diēs praeterit*; *numquis* = *ecquis* da li kdo?

b) *quī, qua (quae), quod*, pl. n. *qua (quae)* za relativi pridevno: kateri (-a, -o), kak (-a, -o): *quantō quī*

miles praestat; za *sī, nisi, nē, num* tudi samostalno kdo, kaj: *sī quī Rōmae esset dēmortuus, sī quī diēs praeterit.*

Pripomnja. *Quis, quī* itd. ni nikdar prva beseda v stavku.

3. *quisquam, quidquam (quicquam)* je kakor *aliquis* in *aliquid* brez pl., kdo, kaj; (navadno) samostalno v nikalnih stavkih (tudi v stavkih z nikalnim pomenom): *nōn quisquam* nikdo, *nunquam noceō cuiquam* nikdar nikomur. *Num quisquam Croesō ditior fuit?* (pomen: nihče);

4. a) *ūllus, ūlla, ūllum* kateri (3), kak (3); pridevno v nikalnih stavkih: *sine ūllā spē pugnāt* brez vsake nade; toda: *nōn sine aliquā spē*;

b) nadomestuje samostalno *quisquam* v abl. sing. (*ūllō*) in v vsem pluralu: *ūllī, ūllae, ūlla* itd.;

5. a) *quispiam, quidpiam* nekdo, nekaj; samostalno: *dixerit quispiam*. (Rabi se redko);

b) *quispiam, quaequam, quodpiam* nekateri (-a, -o); pridevno;

6. a) *quīdam, quaedam, quiddam* nekdo, nekaj; samostalno;

b) *quīdam, quaedam, quoddam* neki (3); pridevno;

7. *alius, alia, aliud* drug (izmed več kakor dveh; *alius* — *alius* eden — drugi; *aliī* — *aliī* eni — drugi; *alius aliud probat* eden odobrava to, drug drugo; *alius aliō mōre vivit*).

8. *alter* (gl. § 25), -a, -um drugi (izmed dveh); *alter* — *alter* eden — drugi; *alterī* — *alterī* eni — drugi (dve stranki);

9. a) *quisque, quidque* vsakdo, vse; samostalno;

b) *quisque, quaeque, quodque* vsak (3); pridevno;

10. a) *ūnusquisque, ūnumquidque* sleherni (3), vsak (3); samostalno;

b) *ūnusquisque, ūnaquaeque, ūnumquodque* sleherni (3); pridevno;

11. *quīvīs, quaevis, quidvis* (samostalno), *quodvis* (pridevno) } kdor si bodi,

12. *quīlibet, quaelibet, quidlibet* (samost.), *quodlibet* (pridevno) } kateri si bodi, vsak;

13. *uterque, utraque, utrumque* vsak njiju, oba; *utrique Rōmānī et Graecī*; *utraque castra* oba tabora; *in utrāque manū*

V digitōs habēmus (na obeh rokah = na vsaki roki), toda *in ambābus manibus X* (= na obeh skupaj);

14. *neūter, neūtra, neūtrum* nobeden njiju;

15. *nūllus, -a, -um* nobeden (3); *nēmō* nihče; *nihil* nič; *nēmō* le pri adjektivih in osebnih imenih: *nēmō doctus, Thēbānus* nobeden učenjak, Tebanec; (redko) *nēmō cīvis* = *nūllus cīvis*.

16. *nōnnūllus* (3) marsikateri (3), nekateri (3); *nōnnēmō* marsikdo, pl. *nōnnūllī, nōnnihil* marsikaj; *nūllus nōn* vsak itd. gl. § 346, 3, prip. 2.

Opomnje.

1. Pritikline *-dam, -pīam, -quam, -que, -vīs, -libet* in predponka *ali-* ostanejo nepregibne, torej: *alicūius, alicui; cūiusdam, quendam, quandam, quōrundam, quārundam* (gl. § 7, 7); *cūiusque, ūnumquemque; cūiusvīs, quōsvīs* itd.

2. Kakor *ūnus* (gl. § 73) se pregibljejo naslednje besede prve in druge deklinacije v gen. in dat. sing. po pronominalni deklinaciji:

<i>alius, ¹sōlus, ²tōtus, ūllus</i>		¹ sam, ² ves, cel.
<i>alter, uter, neūter, nūllus.</i>		
gen. <i>utrīus, solīus, totīus</i> itd.;		
dat. <i>utrī, solī, tōtī</i> itd.		

Pripomnja: *alius*, gen. navadno *altertus*, dat. *alit*; *neuter*, gen. *neutrīus*, dat. *neutrī*, toda vedno (gen.): *neutrī generis* (= srednjega spola).

3. *Nēmō* (*ne-homo* = nobeden človek), *nūllīus, nēminī, nēminem, nūllō* (gl. § 53, 3).

4. *Nihil* (*nīl*) [iz *ne-hīlum* niti betvice (mrvice) ne], *nūllīus reī, nūllī reī, nihil, nūllā rē*.

Pripomnja. *Nihilum* = *nihil* se rabi le v nekaterih zvezah v gen., ak. in abl., gl. § 217 in p 1.

8. Soodnosni zaimki, pronomina correlativa

so taki zaimki, ki se eden na drugega odnašajo, kazalni in 94 oziralni:

tālis, -e tak(šen) — *quālis, -e* kak(oršen)
tantus (3) tolik(šen) — *quantus* (3) kolik(oršen)
tot (indecl.) toliko jih — *quot* (indecl.) kolikor jih
īdem tak(šen) — *quī* kakoršen (kakov).

Glagol. Verbum.

95 Pri konjugaciji glagola je treba paziti kakor v slovenščini:

1. na osebe in števila,
2. na čase,
3. na naklone,
4. na položaja.

V latinščini razlikujemo:

96 I. Tri osebe, *persōnae* in dvojno število, *numerus*:

1. ednino, *numerus singularis*, singular;
2. množino, *numerus plūralis*, plural, ki velja tudi za slovensko dvojino.

97 II. Šest časov, *tempora verbī*, in sicer:

1. sedanjik, *tempus praesēns* (= praes. ali prez.), prezent: *laudō* hvalim;
2. pretekli nedovršnik, *tempus imperfectum* (= ipf.), imperfekt: *laudābam* hvalil sem;
3. prihodnjik, *tempus futūrum* (= fut.), futur: *laudābō* hvalil bodem;
4. pretekli čas, *tempus perfectum* (= pf.), perfekt: *laudāvī* pohvalil sem;
5. predpretekli čas, *tempus plūsquamperfectum* (= plpf.), pluskvamperfekt: *laudāveram* pohvalil sem bil;
6. prihodnji dovršnik, *tempus futūrum exāctum* ali *secundum* (= fut. II), futur II.: *laudāverō* pohvalil bodem.

Pripomnja 1., 3., 4. se imenujejo glavni, ostali (2., 5., 6.) stranski časi.

98 III. Tri naklone ali načine, *modī*:

1. znanilnik, *modus indicātivus*, indikativ: *laudō* hvalim;
2. vezni način (vezalnik), *modus cōniūctivus*, konjunktiv: *laudet* da hvali;
3. velelnik, *modus imperātivus*, imperativ: *laudā* hvali!

99 V širjem pomenu pripada naklonom tudi pet glagolnih imen, deležja, *participiālia* ali *nōmina verbālia*:

1. nedoločnik, *infinitivus*, infinitiv: *laudāre* hvaliti;

2. deležnik, *participium*, particip: *laudāns* hvaleč;
3. glagolnik, *gerundium*, gerundij: *laudandī* hvaljenja;
4. glagolniški pridevnik, *gerundivum*, gerundiv: *laudandus* (3) hvaliti se imajoč, ki se ima (mora) hvaliti;
5. namenilnik, *supinum*, supin: *laudatum* hvalit.

IV. Dva položaja, *genera verbī*:

100

1. tvorni, *genus activum*, aktiv: *laudō* hvalim;
2. trpni, *genus passivum*, pasiv: *laudor* hvalim se, hvaljen sem.

Pripomnja. Srednji položaj, g. *medium*, se ujema v obliki skoz in skoz s pasivom: *delector* veselim se, *augeor* množim se, *fallor* motim se.

Dostavek: 1. Deponentniki (odložniki, *verba dēpōnentia*) imajo pasivne oblike (razen štirih), pa aktiven (nekateri medialen) pomen (izvzemši gerundiv): *hortor* opominjam, *proficiātor* potujem, *laetor* radujem se, *potior* polastim se. 101

Dostavek: 2. Po osebi določena glagolna oblika se imenuje *verbum finitum*, določeni glagol ali določnik; sicer jo pa zovemo *verbum infinitum*, nedoločnik (v širjem pomenu); *participiālia* so *verba infinita*.

Osebila.

102

		a) za indikativ in konjunktiv		b) za imperativ	
		v aktivu	v pasivu	v aktivu	v pasivu (deponentnikov)
oseba	sing.	1. -m (za pf. ind. -ī)	-r	—	—
		2. -s (za pf. ind. -stī)	-ris	nič ali -tō	-re ali tor
		3. -t	-tur	-tō	-tor
	plur.	1. -mus	-mur	—	—
		2. -tis (za pf. ind. -stis)	-minī	-te, -tōte	-minī
		3. -nt (za pf. ind. -runt)	-ntur	-ntō	-ntor

Pripomnja. Imperativ s končnicami -tō, -tōte, -tor, -ntor se imenuje II. ali futurov imperativ, ostale oblike pa tvorijo I. ali prezentov imperativ. — Prva oseba sing. *praes. indic. act.* se končuje, odpahnivši -m, na o (izvzemši *sum, inquam*).

- 103 Med deblom in osebili je često kratek samoglasnik, ki tvori z deblom osnovo; imenuje se osnovni samoglasnik (tematski vokal). Ta vokal je različen po naklonih in osebah; čist se je ohranil v nekaterih oblikah, n. pr.: *leg-i-s* (prim. ber-e-š), *leg-u-nt*, *amāb-i-t*, v drugih se staplja z debelnim vokalom, n. pr. *ama-i-m* = *amem*, *lega-i-s* = *legēs*.

- 104 Z ozirom na končnik prez. debla so v latinščini

štiri konjugacije:

- I. ali *a*-konjugacija, debla na *-a*: *laudā-re* hvaliti;
 II. ali *e*-konjugacija, debla na *-e*: *monē-re* opominjati;
 III. ali mešana konjugacija, debla na: a) konsonant: *leg-e-re* brati; b) *-u*: *lu-e-re* prati;
 IV. ali *i*-konjugacija, debla na *-i*: *audī-re* slišati.
- 105 Latinski glagol tvori kakor slovenski nezložene in zložene oblike.

Nezložene oblike (nezloženi časi) se tvorijo iz prezentovega in perfektovega debla; iz prvega: aktiv in pasiv prezenta, imperfekta, futura (izvzemši particip in infinitiva) ter gerundij in gerundiv; iz perfektovega debla le aktiv perfekta, pluskvamperfekta, futura eksakta.

Druge (zložene) oblike (pasiv pf., plpf. in fut. II.) se tvorijo z glagolom *sum* in participom pf. pas., ki se izvaja iz supinovega debla; iz tega debla se tvori tudi particip (inf.) fut. akt. Inf. fut. pas. je sestavljen iz supina na *-um* in pasivnega inf. *īrī*.

Konjugacija pomožnega glagola *esse* biti.

- 106 Prezentovo deblo: *es* (s).

Perfektovo deblo: *fu* (od *fuo*, *fore*).

	Indikativ		Konjunktiv	
Prezent	<i>s-u-m</i>	sem	<i>s-i-m</i>	(da sem) naj bodem
	<i>es</i>	si	<i>s-ī-s</i>	(„ si) bodi!
	<i>es-t</i>	je	<i>s-i-t</i>	(„ je) naj bode
	<i>s-u-mus</i>	smo (sva)	<i>s-ī-mus</i>	(„ smo) bodimo!
	<i>es-tis</i>	ste (sta)	<i>s-ī-tis</i>	(„ ste) bodite!
	<i>s-u-nt</i>	so (sta)	<i>s-i-nt</i>	(„ so) naj bodo

	Indikativ			Konjunktiv		
Imperfekt	<i>er-a-m</i>	bi(va)l (3)	sem	<i>es-sem</i>	bil (3)	bi jaz
	<i>er-ā-s</i>	"	si	<i>es-sēs</i>	"	" ti
	<i>er-a-t</i>	"	je	<i>es-set</i>	"	" on
	<i>er-ā-mus</i>	bi(va)li (3)	smo	<i>es-sēmus</i>	bili (3)	bi mi
	<i>er-ā-tis</i>	"	ste	<i>es-sētis</i>	"	" vi
	<i>er-a-nt</i>	"	so	<i>es-ent</i>	"	" oni
Futur I.	<i>er-ō</i>	bodem				
	<i>er-i-s</i>	bodeš				
	<i>er-i-t</i>	bode				
	<i>er-i-mus</i>	bodemo				
	<i>er-i-tis</i>	bodete				
	<i>er-u-nt</i>	bodo				
Perfekt	<i>fu-ī</i>	bil (3)	sem	<i>fu-erim</i>	da sem bil (3)	
	<i>fu-istī</i>	"	si	<i>fu-eris</i>	" si "	
	<i>fu-it</i>	"	je	<i>fu-erit</i>	" je "	
	<i>fu-imus</i>	bili (3)	smo	<i>fu-erimus</i>	" smo bili (3)	
	<i>fu-istis</i>	"	ste	<i>fu-eritis</i>	" ste "	
	<i>fu-ērunt</i>	"	so	<i>fu-erint</i>	" so "	
Pluskvamperfekt	<i>fu-eram</i>	bil (3)	sem bil	<i>fu-issem</i>	bil (3)	bi bil (3) jaz
	<i>fu-erās</i>		(3), bil (3) sem	<i>fu-issēs</i>	"	" " ti
	<i>fu-erat</i>		prej itd.	<i>fu-isset</i>	"	" " on
	<i>fu-erāmus</i>	bili(3)	smo bili	<i>fu-issēmus</i>	bili (3)	bi bili (3) mi
	<i>fu-erātis</i>		(3), bili (3) smo	<i>fu-issētis</i>	"	" " vi
	<i>fu-erant</i>		prej itd.	<i>fu-issent</i>	"	" " oni
Futur II.	<i>fu-erō</i>	bodem bil (3),				
	<i>fu-eris</i>		bodemo prej			
	<i>fu-erit</i>		itd.			
	<i>fu-erimus</i>	bodemo bili (3),				
	<i>fu-eritis</i>		bodemo prej			
	<i>fu-erint</i>		itd.			
Imperativ	2. s.		$\left\{ \begin{array}{l} es \\ es-tō \end{array} \right\}$	bodi		
	3. s.:		<i>es-tō</i>	naj bode		
	2. pl.		$\left\{ \begin{array}{l} es-te \\ es-tōte \end{array} \right\}$	bodite		
	3. pl.		<i>s-u-ntō</i>	naj bodo		

Infinitiv	prez.: <i>es-se</i> bi(va)ti;
	fut. { s.: <i>fu-tūrum</i> , -am, -um <i>esse</i> { ali: } da bode { pl.: <i>fu-tūrōs</i> , -ās, -a <i>esse</i> { fore } (kdo);
	pf.: <i>fu-isse</i> bivši biti, da je (kdo) bil.

Particip fut.: *fu-tūrus* (3). bodoč (3).

Pripomnja 1: *eram* stoji mesto *esam* (*erō* mesto *esō*), gl. § 7., 8.

Pripomnja 2. Mesto *essem*, *essēs*, *esset*, *essent* se lahko rabi, zlasti v namernih in pogojnih stavkih in s participi: *forem*, *forēs*, *foret*, *forent*. Inf. *fore* (iz *fu-re*) se mora rabiti v zvezi s participi (gerundiv.): *laudātum fore*, *laudandum fore*; stoji navadno po *spērō* za opis inf. fut.: *spērō fore*, *ut venias* itd.

107

Kakor *sum* se pregibljejo tudi sestave:

absum, *abesse*, *āfuī*, *āfutūrus* odsoten sem

adsum, *adesse*, *affuī* (*adfuī*), *affutūrus* (*adfutūrus*) prisoten sem, prisostvujem

dēsum, *deesse*, *dēfuī*, *dēfutūrus* manjkam; *pecūnia mihi deest* nedostaja mi (nimam) denarja, *virēs mihi dēsunt* (pešajo)

intersum, *interesse*, *interfuī*, *interfutūrus* vmes, zraven sem, udeležujem se

obsum, *obesse*, *offuī*, *offutūrus* škodujem

praesum, *praeesse*, *praefuī*, *praefutūrus* na čelu sem, načelujem, vodim

possum, gl. § 108, morem

prōsum, *prōdesse*, *prōfuī*, *prōfutūrus* koristim, v prid sem

supersum, *superesse*, *superfuī*, *superfutūrus* preostajam

brez pf. in ptc. f.: *īnsum*, *īnesse* sem v čem; *subsum*, *subesse* sem pod čim.

Opomnji.

1. Particip prez. imata le *absum*, *praesum*: *absēns* (*absentis*) odsoten, *praesēns* (*praesentis*) prisoten, pričujoč.

2. *prōsum* ima prvotno obliko predloga *prōd* le pred *e*: *prōd-es*, *prōd-est*, *prōd-essem*, *prōd-erō*.

Possum je zložen iz *pot(e)* [*potis, pote* mo(go)čen] in *sum*; 108
t se pred *s* asimiluje v *s*, sicer ostaja; pf. *potuī* in particip
potēns (sedaj adjektiv = mogočen) pripadata nerabnemu *potēre*.

Prezent

Ind.: <i>pos-sum</i>	Konj.: <i>pos-sim</i>
<i>pot-es</i>	itd.
<i>pot-est</i>	
<i>pos-sumus</i>	
<i>pot-estis</i>	
<i>pos-sunt</i>	

Imperfekt

Ind.: <i>pot-eram</i> itd.
Konj.: <i>pos-sem, pos-sēs</i> itd.

Futur I.

Ind.: <i>pot-erō</i> itd.	3. pl. <i>pot-erunt</i>
Konjunktiva ni.	

Perfekt

Ind.: <i>potu-ī, potu-istī</i> itd.
Konj.: <i>potu-erim, potu-eris</i> itd.

Pluskvamperfekt

Ind.: <i>potu-eram</i> itd.
Konj.: <i>potu-issem</i> itd.

Futur II.

Ind.: <i>potu-erō, potu-eris</i> , itd.; 3. pl. <i>potu-erint</i>
Konjunktiva ni.

Infinitiv

Prez.: *pos-se* (iz *pot + s + se*); pf.: *potu-isse*.

Konjugacija pravilnih glagolov.

Prezentova debla: *lauda, dēle, leg, audi*.

Perfektova debla: *laudāv, dēlēv, lēg, audīv*.

Particip pf. *passīvī* (= ppp.): *laudātus* (3), *dēlētus* (3), *lēc-*
tus (3), *audītus* (3); debla: *laudāto (-ta)*, itd.

110.

A. Iz prezentovega

1. Indikativ.

	I.	II.	III.	IV.
Prezent	<i>laudō</i> hvalim <i>laudā-s</i> hvališ <i>lauda-t</i> hvali <i>laudā-mus</i> hvalimo <i>laudā-tis</i> hvalite <i>lauda-nt</i> hvalijo	<i>dele-ō</i> rušim <i>dele-s</i> <i>dele-t</i> <i>dele-mus</i> rušimo <i>dele-tis</i> <i>dele-nt</i>	<i>leg-o</i> berem <i>leg-i-s</i> <i>leg-i-t</i> <i>leg-i-mus</i> beremo <i>leg-i-tis</i> <i>leg-u-nt</i>	<i>audi-ō</i> slišim <i>audī-s</i> <i>audi-t</i> <i>audī-mus</i> slišimo <i>audī-tis</i> <i>audi-u-nt</i>
Imperfekt	<i>laudā-bam</i> hvalil (3) <i>laudā-bās</i> [sem] <i>laudā-bat</i> <i>laudā-bāmus</i> <i>laudā-bātis</i> <i>lauda-bant</i>	<i>dele-bām</i> rušil (3) <i>dele-bās</i> [sem] <i>dele-bat</i> <i>dele-bāmus</i> <i>dele-bātis</i> <i>dele-bant</i>	<i>leg-ēbam</i> bral(3) <i>leg-ēbas</i> [sem] <i>leg-ēbat</i> <i>leg-ēbāmus</i> <i>leg-ēbātis</i> <i>leg-ēbant</i>	<i>audi-ēbam</i> poslu- <i>audi-ēbās</i> šal (3) <i>audi-ēbat</i> [sem] <i>audi-ēbāmus</i> <i>audi-ēbātis</i> <i>audi-ēbant</i>
Futur. I	<i>laudā-bō</i> hvalil (3) <i>laudā-bis</i> bodem <i>laudā-bit</i> [(pohvalim)] <i>laudā-bimus</i> <i>laudā-bitis</i> <i>lauda-bunt</i>	<i>dele-bō</i> rušil (3) <i>dele-bis</i> [bodem] <i>dele-bit</i> <i>dele-bimus</i> <i>dele-bitis</i> <i>dele-bunt</i>	<i>leg-am</i> bral (3) <i>leg-ēs</i> [bodem] <i>leg-et</i> <i>leg-ēmus</i> <i>leg-ētis</i> <i>leg-ent</i>	<i>audi-am</i> slišal (3) <i>audi-ēs</i> [bodem] <i>audi-et</i> <i>audi-ēmus</i> <i>audi-ētis</i> <i>audi-ent</i>

¹ Imperfekt, ki ga novoslovenščina nima, se sloveni s perfektom nedovršnikov.

3. Imperativ.

a) <i>lauda</i> hvali! <i>laudā-te</i> hvalite!	<i>dele</i> ruši! <i>dele-te</i> rušite!	<i>leg-e</i> beri! <i>leg-i-te</i> berite!	<i>audi</i> sliši! <i>audi-te</i> slišite!
b) <i>laudā-tō</i> hvali! <i>laudā-tō</i> naj hvali <i>laudā-tōte</i> hvalite! <i>lauda-ntō</i> naj hvalijo	<i>dele-tō</i> ruši! <i>dele-tō</i> naj ruši <i>dele-tōte</i> rušite! <i>dele-ntō</i> naj rušijo	<i>leg-i-tō</i> beri! <i>leg-i-tō</i> naj bere <i>leg-i-tōte</i> berite! <i>leg-u-ntō</i> naj bero	<i>audi-tō</i> sliši! <i>audi-tō</i> naj sliši <i>audi-tōte</i> slišite! <i>audi-u-ntō</i> naj slišijo

111.

B. Iz perfektovega

1. Indikativ.

Perfekt	<i>laudāv-ī</i> pohvalil (3) <i>laudāv-istī</i> [sem] <i>laudāv-it</i> <i>laudāv-imus</i> <i>laudāv-istis</i> <i>laudāv-erunt</i>	<i>delev-ī</i> razrušil <i>delev-istī</i> [sem] itd. kakor pri I.	<i>lēg-ī</i> prebral sem <i>lēg-istī</i> itd. kakor pri I.	<i>audv-ī</i> slišal sem <i>audv-istī</i> itd. kakor pri I.
Pluskvampf.	<i>laudāv-eram</i> pohvalil <i>laudāv-erās</i> [(3)sem bil] <i>laudāv-erat</i> <i>laudāv-erāmus</i> <i>laudāv-erātis</i> <i>laudāv-erant</i>	<i>delev-eram</i> itd. kakor pri I.	<i>lēg-eram</i> itd. kakor pri I.	<i>audv-eram</i> itd. kakor pri I.

t i v.

debla tvorjene oblike.

2. Konjunktiv.

110.

I.

II.

III.

IV.

<i>laudem</i> ² naj hvalim	<i>dēle-am</i> naj rušim	<i>leg-am</i> naj berem	<i>audi-am</i> naj slišim
<i>laudēs</i> hvali!	<i>dēle-ās</i>	<i>leg-ās</i>	<i>audi-ās</i>
<i>laudet</i> naj hvali	<i>dēle-at</i>	<i>leg-at</i>	<i>audi-at</i>
<i>laudemus</i> hvalimo!	<i>dēle-āmus</i> da r., ruši-	<i>leg-āmus</i>	<i>audi-āmus</i>
<i>laudētis</i> hvalite!	<i>dēle-ātis</i> [mo!]	<i>leg-ātis</i>	<i>audi-ātis</i>
<i>laudent</i> naj hvalijo	<i>dēle-ant</i>	<i>leg-anī</i>	<i>audi-ant</i>

<i>lauda-rem</i> hvalil (3)	<i>dēle-rem</i> rušil (3) bi	<i>leg-erem</i> bral(3) bi	<i>audi-rem</i> slišal (3) bi
<i>lauda-rēs</i> [bi]	<i>dēle-rēs</i>	<i>leg-erēs</i>	<i>audi-rēs</i>
<i>lauda-ret</i>	<i>dēle-ret</i>	<i>leg-eret</i>	<i>audi-ret</i>
<i>lauda-rēmus</i>	<i>dēle-rēmus</i>	<i>leg-erēmus</i>	<i>audi-rēmus</i>
<i>lauda-rētis</i>	<i>dēle-rētis</i>	<i>leg-erētis</i>	<i>audi-rētis</i>
<i>lauda-rent</i>	<i>dēle-rent</i>	<i>leg-erent</i>	<i>audi-rent</i>

Gl. § 120 prip.

kakor I.

kakor I.

kakor I.

² Naš jezik konjunktiva ne pozna; slovenimo ga po okolnostih s pogojnikom, z želelnikom, velelnikom ali znanilnikom (indikativom).

4. Nomina verbalia.

a) prez. (inf. <i>lauda-re</i> hvaliti)	<i>dēle-re</i> rušiti	<i>leg-ere</i> brati	<i>audi-re</i> slišati
b) ptep. <i>lauda-ns</i> hvaleč (3)	<i>dēle-ns</i> rušeč (3)	<i>leg-ēns</i> beroč (3)	<i>audi-ēns</i> poslušā-
(gen. <i>laudantis</i>)	(gen. <i>dēlentis</i>)	(gen. <i>legentis</i>)	(gen. <i>audientis</i> [joč
c) gerundij: (gen. <i>lauda-ndī</i> hvaljenja)	<i>dēle-ndī</i> rušenja	<i>leg-endī</i> branja	<i>audi-endī</i> poslu-
dat. <i>lauda-ndō</i> hvaljenju	<i>dēle-ndō</i>		[šanja
ak. <i>ad lauda-ndum</i> v hvaljenje	<i>ad dēle-ndum</i>	itd.	itd.
abl. <i>lauda-ndō</i> s hvaljenjem	<i>dēle-ndō</i>		

debla tvorjeni časi.

2. Konjunktiv.

111.

<i>laudāv-erim</i> da (naj) sem	<i>dēlēv-erim</i>	<i>lēg-erim</i>	<i>audīv-erim</i>
<i>laudāv-eris</i> [(po)hvalil (3)]			
<i>laudāv-erit</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
<i>laudāv-erimus</i>			
<i>laudāv-eritis</i>			
<i>laudāv-erint</i>			
<i>laudāv-issem</i> (po)hvalil(3)	<i>dēlēv-issem</i>	<i>lēg-issem</i>	<i>audīv-issem</i>
<i>laudāv-issēs</i> [bi bil jaz]			
<i>laudāv-isset</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
<i>laudāv-issēmus</i>			
<i>laudāv-issetis</i>			
<i>laudāv-issent</i>			

1. Indikativ.

	I.	II.	III.	IV.
Futur. II.	<i>laudāv-erō</i> pohvalil (3) <i>laudāv-eris</i> [bodem] <i>laudāv-erit</i> <i>laudāv-erimus</i> <i>laudāv-eritis</i> <i>laudāv-erint</i>	<i>delev-erō</i> itd. kakor pri I.	<i>leg-erō</i> itd. kakor pri I.	<i>audi-erō</i> itd. kakor pri I.

3. Nomen

I.

II.

Inf. pf.	<i>laudāv-isse</i> pohvalivši biti (v slov. prestavljen navadno z da in verbum finitum pf.)	<i>delev-isse</i> porušivši biti
----------	---	----------------------------------

C. Iz supinovega debla

I.

II.

III.

IV.

Supina	<i>laudā-tum</i> hvalit <i>laudā-tū</i> hvaliti	<i>dele-tum</i> rušit <i>dele-tū</i> rušiti	<i>lec-tum</i> brat <i>lec-tū</i> brati	<i>audi-tum</i> poslušat <i>audi-tū</i> slišati, po- [slušati]
--------	--	--	--	--

P a

112.

A. Iz prezentovega

1. Indikativ.

Prezent	<i>laudo-r</i> ¹ hvaljen (3) sem <i>laudā-ris</i> " si <i>laudā-tur</i> " je <i>laudā-mur</i> hvaljeni (3) smo <i>laudā-minī</i> " ste <i>laudā-ntur</i> " so	<i>dele-or</i> rušen (3) <i>dele-ris</i> [sem] <i>dele-tur</i> <i>dele-mur</i> rušeni (3) <i>dele-minī</i> [smo] <i>dele-ntur</i>	<i>leg-or</i> bran (3) <i>leg-e-ris</i> [sem] <i>leg-i-tur</i> <i>leg-i-mur</i> brani (3) <i>leg-i-minī</i> [smo] <i>leg-u-ntur</i>	<i>audi-or</i> slišan (3) <i>audi-ris</i> [sem] <i>audi-tur</i> <i>audi-mur</i> slišani (3) <i>audi-minī</i> [smo] <i>audi-u-ntur</i>
Imperfekt	<i>laudā-bar</i> hvaljen (3) sem <i>laudā-bāris</i> [bi(va)] (3) <i>laudā-bātur</i> <i>laudā-bāmur</i> <i>laudā-bāminī</i> <i>laudā-bantur</i>	<i>dele-bar</i> rušen (3) [sem bi(va)] itd. kakor pri I.	<i>leg-ēbar</i> bran (3) [sem bi(va)] itd. kakor pri I.	<i>audi-ēbar</i> slišan (3) [sem bi(va)] itd. kakor pri I.
Futur. I.	<i>laudā-bor</i> hvaljen (3) <i>laudā-beris</i> [bodem] <i>laudā-bitur</i> <i>laudā-bimur</i> <i>laudā-bimīnī</i> <i>laudā-buntur</i>	<i>dele-bor</i> rušen (3) <i>dele-beris</i> [bodem] itd. kakor pri I.	<i>leg-ar</i> bran (3) <i>leg-ēris</i> [bodem] <i>leg-ētur</i> <i>leg-ēmur</i> <i>leg-ēminī</i> <i>leg-entur</i>	<i>audi-ar</i> slišan (3) <i>audi-ēris</i> [bodem] itd. kakor pri III.

¹ *laudor* se še sloveni: 1. hvalijo me; 2. hvalim se; 3. dam se hvaliti (le redko).

2. Konjunktiv.

I.

II.

III.

IV.

Konjunktiva ni.

verbale.

III.

IV.

leg-isse prebravši biti*audi-isse* zaslišavši biti

tvorjene oblike.

I.

II.

III.

IV.

Inf. fut. ¹	<i>laudā-tūrus</i> (3) (-um, -am, -um) esse	<i>dele-tūrus</i> (3) (-um, -am, -um) esse	<i>lēc-tūrus</i> (3) (-um, -am, -um) esse	<i>audi-tūrus</i> (3) (-um, -am, -um) esse
------------------------	--	---	--	---

Ptcp. fut.	<i>laudā-tūrus</i> (3) hvaliti hoteč (3)	<i>dele-tūrus</i> (3) rušiti hoteč (3)	<i>lēc-tūrus</i> (3) brati hoteč (3)	<i>audi-tūrus</i> (3) slišati hoteč (3)
------------	---	---	---	--

¹ Inf. fut. slov. ne pozna. Lat. inf. se sloveni z inf. prez. ali pa z verbum finitum prezenta ali futura: *spērō mē ventūrum esse* upam priti (da pridem).

s i v¹

debla tvorjene oblike.

2. Konjunktiv.

112.

<i>lauder</i> naj sem hvalil (3)	<i>dele-ar</i> naj sem rušen (3)	<i>leg-ar</i> naj sem bran (3)	<i>audi-ar</i> naj sem slišan (3)
<i>laudēris</i>	<i>dele-āris</i>	<i>leg-āris</i>	<i>audi-āris</i>
<i>laudētur</i>	<i>dele-ātur</i>		
<i>laudēmur</i>	<i>dele-āmur</i>	itd. kakor pri II.	itd. kakor pri II.
<i>laudēminī</i>	<i>dele-āminī</i>		
<i>laudentur</i>	<i>dele-antur</i>		

<i>laudā-rer</i> bil bi hvaljen (3)	<i>dele-rer</i> rušen (3) bi	<i>lege-rer</i> bran (3) bi	<i>audi-rer</i> slišan (3)
<i>laudā-rēris</i>	<i>dele-rēris</i> [bil (3) jaz]	<i>lege-rēris</i> [bil (3)]	<i>audi-rēris</i> [bi bil (3)]
<i>laudā-rētur</i>			
<i>laudā-rēmur</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
<i>laudā-rēminī</i>			
<i>laudā-rentur</i>			

Konjunktiva ni.

¹ Osební pasiv = pasiv v vseh osebah tvorijo le prehodni glagoli (gl. § 196). — Neprehodniki imajo le brezosebni pasiv = pasiv v 3. os. sing., pri sestavljenih časih le *genus neutrum*: *invidetur*, *invisum est*.

3. Imperativ.¹

I.	II.	III.	IV.
a) <i>laudāre</i> (po)hvaljen [bodi <i>laudāmini</i> (po)hvaljeni [bodite	<i>delēre</i> (po)rušen [bodi <i>delēmini</i> porušeni [bodite	<i>legere</i> (pre)bran [bodi <i>legimini</i> itd.	<i>audire</i> (za)slišan [bodi <i>audimini</i> (za)slišani [bodite
b) <i>laudātor</i> hvaljen bodi <i>laudātor</i> hvaljen naj [bode <i>laudantor</i> hvaljeni naj [bodo	itd.	<i>legitor</i> <i>legitor</i> <i>leguntor</i>	itd.

¹ Rabi se le redko.

C. Iz supinovega debla

1. Indikativ.

Perfekt	<i>laudātus</i> { <i>sum</i> (po)hvaljen -a { <i>es</i> [(3) sem -um { <i>est</i> <i>laudāti</i> { <i>sumus</i> -ae { <i>estis</i> -a { <i>sunt</i>	<i>deletus</i> (3) <i>sum</i> (po)rušen (3) sem itd. kakor pri I.	<i>lectus</i> (3) <i>sum</i> prebran (3) sem itd. kakor pri I.	<i>auditus</i> (3) <i>sum</i> (za)slišan (3) sem itd. kakor pri I.
Pluskvampf.	<i>laudātus</i> { <i>eram</i> pohvaljen -a { <i>erās</i> [sem bil (3) -um { <i>erat</i> <i>laudāti</i> { <i>erāmus</i> -ae { <i>erātis</i> -a { <i>erant</i>	<i>deletus</i> (3) <i>eram</i> po- rušen (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.	<i>lectus</i> (3) <i>eram</i> pre- bran (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.	<i>auditus</i> (3) <i>eram</i> za- slišan (3) sem bil (3) itd. kakor pri I.
Futur II.	<i>laudātus</i> { <i>erō</i> pohvaljen -a { <i>eris</i> [(3) bodem -um { <i>erit</i> <i>laudāti</i> { <i>erimus</i> -ae { <i>eritis</i> -a { <i>erunt</i>	<i>deletus</i> (3) <i>erō</i> po- rušen (3) bodem itd. kakor pri I.	<i>lectus</i> (3) <i>erō</i> pre- bran (3) bodem itd. kakor pri I.	<i>auditus</i> (3) <i>erō</i> za- slišan (3) bodem itd. kakor pri I.

3. Nomina

a) inf. pf.	<i>laudātus</i> (3) (-um, -am, -um) <i>esse</i> pohvaljen (3) biti	<i>delētus</i> (3) (-um, -am, -um) <i>esse</i> porušen (3) biti
b) ptep. pf.	<i>laudā-tus</i> (3) (po)hvaljen (3)	<i>delē-tus</i> (3) porušen (3)

4. Nomina verbalia.

I.	II.	III.	IV.
a) inf. prez. <i>laudā-rī</i> hvaljen (3) biti, hvaliti se	<i>dele-rī</i> rušen (3) biti, rušiti se	<i>leg-tī</i> bran (3) biti, brati se	<i>audi-rī</i> slišan (3) biti, slišati se
b) gerundiv <i>lauda-ndus</i> (3) hvali liti se imajoč (3)	<i>dele-ndus</i> (3) rušiti se imajoč (3)	<i>leg-endus</i> (3) brati se imajoč (3)	<i>audi-endus</i> (3) slišati se imajoč (3)

B. S supinom tvorjeni:

inf. fut. <i>laudātum tīrī</i> ¹	<i>deletum tīrī</i>	<i>lectum tīrī</i>	<i>auditum tīrī</i>
---	---------------------	--------------------	---------------------

¹ Tudi infinitiv fut. pas. se sloveni z verbum finitum prez ali fut.: *spērō tē laudātum tīrī* upam, da boš hvaljen.

(s participom pf. pas.) tvorjene oblike.

2. Konjunktiv.

<i>laudātus</i> { <i>sim</i> da sem (po)- -a { <i>sts</i> [hvaljen (3) -um <i>sit</i>	<i>deletus</i> (3) <i>sim</i> da sem (po)rušen (3)	<i>lectus</i> (3) <i>sim</i> da sem (pre)bran (3)	<i>auditus</i> (3) <i>sim</i> da sem (za)slišan (3)
<i>laudātī</i> { <i>stīmus</i> da smo (po)- -ae { <i>stīs</i> [hvaljeni (3) -a <i>sint</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.
<i>laudātus</i> { <i>essem</i> pohvaljen (3) -a { <i>esses</i> [bi bil (3) jaz -um <i>esset</i>	<i>daletus</i> (3) <i>essem</i> po- rušen (3) bi bil (3) jaz	<i>lectus</i> (3) <i>essem</i> pre- bran (3) bi bil (3) jaz	<i>auditus</i> (3) <i>essem</i> za- slišan (3) bi bil (3) jaz
<i>laudātī</i> { <i>essēmus</i> ae { <i>essētis</i> -a <i>essent</i>	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.	itd. kakor pri I.

Konjunktiva ni.

verbalia.

<i>lectus</i> (3) (-um, -am, -um) <i>esse</i> prebran biti	<i>auditus</i> (3) (-um, -am, -um) <i>esse</i> zaslišan (3) biti
<i>lec-tus</i> (3) prebran (3)	<i>audi-tus</i> (3) zaslišan (3)

Deponentniki (gl. § 101)

113 imajo:

1. te-le aktivne oblike:

a) particip na *-ns*: *hortāns*;b) gerundij: *hortandī*, itd.;c) particip na *-ūrus* (in z njim zložene oblike): *hortātūrus*;d) supin: *hortātum*, *hortātū*.2. pasiven pomen v gerundivu: *hortandus*.Sicer se pa spregajo kakor *laudō*, *dēlēō*, *lego* in *audiō* v pasivu. Le II. imperativ se ne rabi.

Indikativ.

Prez.	<i>hortor</i> izpodbujam	<i>vereor</i> bojim se	<i>queror</i> tožim (se)	<i>partior</i> delim
Impf.	<i>hortābar</i> izpodbujal sem	<i>verēbar</i> bal sem se	<i>querēbar</i> tožil sem (se)	<i>partiebar</i> sem de- lil
Fut. I.	<i>hortābor</i> izpodbujal bodem	<i>verēbor</i> bal se bodem	<i>querar</i> tožil (se) bodem	<i>partiar</i> bodem de- lil
Pf.	<i>hortātus sum</i> izpod- budil sem	<i>veritus sum</i> (z)bal sem se	<i>questus sum</i> (po)- tožil sem (se)	<i>partitus sum</i> (raz)- delil sem
Plpf.	<i>hortātus eram</i> iz- podbudil sem bil	<i>veritus eram</i> zbal sem se bil	<i>questus eram</i> po- tožil sem (se) bil	<i>partitus eram</i> raz- delil sem bil
Fut. II.	<i>hortātus erō</i> izpod- budil bodem	<i>veritus erō</i> zbal se bodem	<i>questus erō</i> potožil (se) bodem	<i>partitus erō</i> raz- delil bodem

Konjunktiv.

Prez.	<i>horter</i> da izpod- budim	<i>verear</i> da se bojim	<i>querar</i> da (se) tožim	<i>partiar</i> da delim
Impf.	<i>hortārer</i> izpodbujal bi	<i>verērer</i> bal bi se	<i>quererer</i> tožil bi (se)	<i>partirer</i> delil bi
Pf.	<i>hortātus sim</i> da sem izpodbudil	<i>veritus sim</i> da sem se (z)bal	<i>questus sim</i> da sem (se) (po)tožil	<i>partitus sim</i> da sem (raz)delil
Plpf.	<i>hortātus essem</i> bil bi izpodbudil	<i>veritus essem</i> bil bi se zbal	<i>questus essem</i> bil bi (se) potožil	<i>partitus essem</i> bil bi razdelil

Imperativ.

<i>hortāre</i> izpodbujaj	<i>verēre</i> boj se	<i>querere</i> toži (se)	<i>partire</i> deli
<i>hortāmini</i> izpod- bujajte	<i>verēmini</i> bojte se	<i>querimini</i> tožite (se)	<i>partimini</i> delite

Infinitiv.

Prez.	<i>hortārī</i> izpodbujati	<i>verērī</i> bati se	<i>querī</i> tožiti (se)	<i>partirī</i> deliti
Pf.	<i>hortātus</i> (3) (-um, -am, -um) esse iz- podbudivši biti	<i>veritus</i> itd. zbavši se biti	<i>questus</i> itd. poto- živši (se) biti	<i>partitus</i> itd. raz- delivši biti
Fut.	<i>hortātūrus</i> (3) (-um, -am, -um) esse, gl. § 111, C. ¹ .	<i>veritūrus</i> itd.	<i>questūrus</i> (3) itd.	<i>partitūrus</i> itd.

Particip.

Prez.	<i>hortāns</i> (<i>hortan- tis</i>) izpodbujajoč	<i>verēns</i> boječ se	<i>querēns</i> tožeč (se)	<i>partiēns</i> deleč
Pf.	<i>hortātus</i> (3) izpod- budivši	<i>veritus</i> (3) zbavši se	<i>questus</i> (3) po- toživši (se)	<i>partitus</i> (3) raz- delivši
Fut.	<i>hortātūrus</i> (3) iz- podbujati hoteč (3)	<i>veritūrus</i> (3) bati se hoteč (3)	<i>questūrus</i> (3) to- žiti se hoteč (3)	<i>partitūrus</i> (3) deliti hoteč (3)

- 118 5. *Vēneō, vēnīre, vēnī* na prodaj biti (pasiv k *vēndō*), *pereō, perīre* itd. propasti (pasiv k *perdō*), *fīō* tvoriti se (pasiv k *facio*) so glagoli z aktivno obliko (*fīō* le deloma), a pasivnim pomenom; imenujejo se *neutrālia passīva*.

Glagoli III. konjugacije na *-iō*.

- 119 Petnajst glagolov III. konjugacije ima prezentovo deblo na vokal *ī*, za katerim izpadata tematska vokala *i* in *ē* (kratki!). Pred *r* in na koncu se debelni *ī* izpreminja v *ē*. Ti glagoli so:

¹ <i>capiō</i> , ² <i>cupiō</i> , ³ <i>faciō</i> ,	¹ lovim, ² želim, ³ tvorim,
⁴ <i>fodiō</i> , ⁵ <i>fugiō</i> , ⁶ <i>iaciō</i> ,	⁴ kopljem, ⁵ bežim, ⁶ mečem,
⁷ <i>laciō</i> , ⁸ <i>pariō</i> , ⁹ <i>quatiō</i> ,	⁷ vabim, ⁸ rodim, ⁹ tresem,
¹⁰ <i>rapiō</i> , ¹¹ <i>(speciō)</i> , ¹² <i>sapiō</i> ,	¹⁰ grabim, ¹¹ gledam, ¹² dišim,
¹³ <i>gradior</i> , ¹⁴ <i>morior</i> , ¹⁵ <i>pator</i> .	¹³ gredem, ¹⁴ mrjem, ¹⁵ trpim.

Pripomnja. Sem spada tudi *orior* (izvzemši infinitiv) nastanem.

Spregamo jih tako-le: .

	Aktiv		Pasiv	
	Indikativ	Konjunktiv	Indikativ	Konjunktiv
Prezent	<i>capi-ō</i> <i>capi-s</i> <i>capi-t</i> <i>capi-mus</i> <i>capi-tis</i> <i>capi-unt</i>	<i>capi-am</i> <i>capi-ās</i> <i>capi-at</i> <i>capi-āmus</i> <i>capi-ātis</i> <i>capi-ant</i>	<i>capi-or</i> <i>cape-ris</i> <i>capi-tur</i> <i>capi-mur</i> <i>capi-minī</i> <i>capi-untur</i>	<i>capi-ar</i> <i>capi-āris</i> <i>capi-ātur</i> <i>capi-āmur</i> <i>capi-āmini</i> <i>capi-antur</i>
Imperfekt	<i>capi-ēbam</i> <i>capi-ēbās</i> <i>capi-ēbat</i> itd.	<i>cape-rem</i> <i>cape-rēs</i> <i>cape-ret</i> itd.	<i>capi-ēbar</i> <i>capi-ēbāris</i> <i>capi-ēbātur</i> itd.	<i>cape-rer</i> <i>cape-rēris</i> <i>cape-rētur</i> itd.
Futur I.	<i>capi-am</i> <i>capi-ēs</i> <i>capi-et</i> itd.	Gl. § 120 prip.	<i>capi-ar</i> <i>capi-ēris</i> <i>capi-ētur</i> itd.	

Imperativ		Infinitiv	Particip
akt.	pas.	akt. <i>cape-re</i>	<i>capi-ēns</i> (<i>capientis</i>)
<i>cape</i>	<i>cape-re</i>	pas. <i>cap-ī</i>	Gerundiv
<i>capi-te</i>	<i>capi-mini</i>		<i>capi-endus</i> (3)
<i>capi-tō</i>	<i>capi-tor</i>		Gerundij
<i>capi-tō</i>	<i>capi-tor</i>		<i>capi-endī</i>
<i>capi-tōte</i>	<i>capi-untor</i>		itd.
<i>capi-untō</i>			

Opisna sprega, coniugatio periphrastica.

1. Aktivna opisna sprega, coniugatio periphrastica activa 120

se imenuje sprega participa na *-ūrus* v zvezi z oblikami glagola *esse*. Particip (fut. akt.) na *-ūrus* znači dejanje, katero hoče, utegne, misli, namerava kdo vršiti, oblike glagola *esse* pa kažejo čase in načine nameravanega dejanja; *laudātūrus sum* hvaliti hočem, — utegnem, — mislim, — nameravam.

Indikativ

Prez.	<i>laudātūrus</i> (3)	<i>sum</i>	hočem	} hvaliti
Ip̄f.	"	<i>eram</i>	hotel (3) sem	
Fut. I.	"	<i>erō</i>	hotel (3) bodem	
Pf.	"	<i>fui</i>	hotel (3) sem	
Plpf.	"	<i>fueram</i>	hotel (3) sem bil (3)	
Fut. II.	"	<i>fuerō</i>	hotel (3) bodem (prej)	

Konjunktiv

Prez.	<i>laudātūrus</i> (3)	<i>sim</i>	naj hočem	} hvaliti
Ip̄f.	"	<i>essem</i>	bi hotel (3)	
Pf.	"	<i>fuerim</i>	naj sem hotel (3)	
Plpf.	"	<i>fuissem</i>	hotel (3) bi bil (3)	

Infinitiv

Prez.	<i>laudātūrus</i> (3)	(<i>-um, -am, -um</i>)	<i>esse</i> hvaliti hoteti
Pf.	"	(" " ")	<i>fuisse</i> (gl. § 111 <i>laudāvisse</i>) da je (kdo) hotel (po)hvaliti.

Pripomnja. S konjunktivom prezenta in imperfekta se nadomestuje tudi konjunktiv aktivnega futura.

121 2. Pasivna opisna sprega, coniugatio periphrastica passiva

nastane, če se združi gerundiv z oblikami glagola *esse*; gerundiv zaznamuje dejanje, katero se mora, ima (nikalno: ne sme) vršiti, oblike glagola *esse* pa kažejo časovno in načinovno razmerje dejanja; *laudandus* (3) *sum* hvaliti se moram (imam), treba je, da se hvalim, *laudandus* (3) *non sum* ne smem se hvaliti.

Indikativ

Prez.	<i>laudandus</i> (3)	<i>sum</i>	moram se	} hvaliti
Impf.	„	<i>eram</i>	moral (3) sem se	
Fut. I.	„	<i>erō</i>	moral (3) se bodem	
Pf.	„	<i>fuī</i>	moral (3) sem se	
Plpf.	„	<i>fuera</i>	moral (3) sem se bil (3)	
Fut. II.	„	<i>fuero</i>	moral (3) se bodem (prej)	

Konjunktiv

Prez.	<i>laudandus</i> (3)	<i>sim</i>	da se moram	} hvaliti
Impf.	„	<i>essem</i>	moral (3) bi se	
Pf.	„	<i>fuerim</i>	da sem se moral (3)	
Plpf.	„	<i>fuissem</i>	moral (3) bi se bil (3)	

Infinitiv

Prez.	<i>laudandus</i> (3)	(-um, -am, -um)	<i>esse</i> hvaliti se imeti
Pf.	„	(„ „ „)	<i>fuisse</i> da se je (kdo) moral hvaliti.

Pripomnja. *Mihi scribendum est* pisati moram (jaz); *epistula scribenda est* pismo se ima pisati; *mihi epistula scribenda est*, pismo mi je pisati, pismo moram (jaz) pisati.

Debla.

I. Presentovo deblo.

122 Tisti glagolov del, ki se prikazuje v vseh časih in načinih isti, se imenuje glagolno ali verbalno deblo; temu je vobče enako presentovo deblo v vokalnih konjugacijah, često tudi pri konsonantnih deblih: *ama, mone, tribu, audi, leg.* Presentovo deblo dobimo pri glagolih I., II., IV. konjugacije, če odbijemo v III. os. sing. prez. ind. osebito *t*; pri glagolih III. konj., če odpahnemo v III. os. sing. prez. ind. *-i-t*, pri glagolih na *-iō* le *-t*.

Vendar se končujejo nekateri glagoli I., II., IV. konj. v glagolnem deblu na konsonant, n. pr.:

iuvat — *iuva* — *iuv* (*iuvāre* pomoči)
auget — *auge* — *aug* (*augēre* množiti)
saepit — *saepi* — *saep* (*saepīre* ograditi).

Pri konsonantni konjugaciji je prezentovo deblo često iz glagolnega debela mnogovrstno razširjeno, in sicer:

1. z *i*; glagolno deblo: *rap*; prez. deblo: *rap* + *i*; *mor* — *mor* + *i* itd.;

2. s *t*; glagolno deblo: *plec*; prez. deblo: *plec* + *t*; *nec* — *nec* + *t*;

3. z *n*; glagolno deblo: *cer*; prez. deblo: *cer* + *n*; *ster* — *ster* + *n*; v časih se *n* vriva v glagolno deblo: *vic* — prez. deblo: *vinc*; *frag* — *frang*; *rup* — *rump* (gl. § 7, 7); *cub* — *cumb*;

4. s *sc*; glagolno deblo: *crē*; prez. deblo: *crē* + *sc*; *quiē* — *quiē* + *sc*;

5. z reduplikacijo, t. j. predpostavljanjem začetnega konsonanta z *i*; glagolno deblo: *g(e)n*; prez. deblo: *gī-gn*; tako: *bi-b*, *si-st*, *se-r* (iz *si-s*).

II. Perfektovo deblo.

Perfektovo deblo se tvori iz glagolnega:

123

1. brez nastavka (sufiksa), in sicer

- a) z reduplikacijo; pred glagolno deblo se stavi začetni debelni konsonant z naslednjim *e*; glagolno deblo: *tend*; perfektovo deblo: *te-tend*; 1. os. sing. pf. ind. akt.: *te-tend-ī*; *cad* — *ce-cid-ī*; ako je vokal glagolnega debela *o*, *u*, *i*, se izenačuje z njim reduplikacijski *e*: *mord* — *memord* — *mo-mordi-ī*; *curr* — *cecurr* — *cucurr-ī*; *disc* — *dedic* — *didic-ī*.

Pripomnja 1. Zlog reduplikacije je vselej kratek. Zato ne sledita za njim dva konsonanta, ampak le drugi glagolno deblo začenjajočih konsonantov, dočim sta o b a d v a v reduplikaciji: *spond* — *spo-pond-ī*; *st* — *ste-t-ī*, *sti-t-ī*.

Pripomnja 2. Zloženi glagoli vobče nimajo reduplikacije: *re-spondeō* — *respond-ī*, ali pa izpahujejo reduplikacijski *e*: *re-pello* — *repepuli* — *reppuli*, enako: *repperi*, *reccidi*, *rettuli*. Vendar obdrže reduplikacijo sestave z *dō*, *stō*, *sistō*, *discō*, *pōscō*, nekatere s *currō*.

- b) s podaljšanjem debelnega vokala: *ag* — *ēg-ī*; *em* — *ēm-ī*; *vid* — *vīd-ī*; *leg* — *lēg-ī*; *fac* — *fēc-ī*; *fod* — *fōd-ī*; *iuv* — *iūv-ī*; *lav* — *lāv-ī*; *sed* — *sēd-ī*.

Pripomnja. Pri teh in enako tvorjenih perfektih je reduplikacija z deblom stopljena; *pango* ima poleg *pēgt* še vidno reduplikacijo *pepigt*. Vendar je vokal kratek pri: *scidī, fidī, tulī, percult*.

c) z neizpremenjenim glagolnim deblom; *argu* — *argu-ī*; *minu* — *minu-ī*; *strīd* — *strīd-ī*; *vert* — *vert-ī*; *prehend* — *prehend-ī*.

2. z nastavkom (sufiksom), namreč:

a) z *v* pri vokalnih deblih I., II., IV. konjugacije: *laudā-v-ī*, *dēlē-v-ī*, *audī-v-ī*; konsonantna debbla izpreminjajo *v* v *u*: *cub* — *cubv-ī* — *cubu-ī*; *dol* — *dolv-ī* — *dolu-ī*; *aper* — *aperv-ī* — *aperu-ī*; *al* — *alv-ī* — *alu-ī*; *gem* — *gemv-ī* — *gemu-ī*; toda: *pet* — *pet-ī-v-ī*; *quaes* — *quaes-ī-v-ī*.

b) s *s* (končnik bivšega aoristovega debbla) pri (prirodno ali pozicijsko) dolgih konsonantnih deblih: *rēp* — *rēps-ī*, *scrib* — *scrips-ī*, *dūc* — *dūx-ī*, *cēd* — *cess-ī*, *lūd* — *lūs-ī* (gl. § 7, 5), *dīc* — *dīx-ī*, *iung* — *iūnx-ī*, *carp* — *carps-ī*.

Pripomnja. Izvzeta so debbla na *-nd*, ki ne dobe nastavka; *pand* — *pand-ī*, *prehend* — *prehend-ī*. — Vkljub kratkemu deblu dobivajo nastavek *s*: *ges* (*gero*) — *gess-ī*, *man* — *māns-ī*, *reg* — *rēx-ī*, *teg* — *tēx-ī*, *trah* — *trāx-ī*, i. dr.

III. Deblo participa pf. pas.

124 se tvori iz glagolnega debbla:

1. z nastavkom *-to*, *-ta* (nom. *-tus*, *-tum*, *-ta*): *laudāto* — *laudā-tus* (*-tum*), *laudā-ta*; *dēlētus* 3; *lēctūs* 3; *audītus* 3. — Nekatera konsonantna debbla vrivajo med deblo in nastavek *i*: *mon-i-tus* 3, *dom-i-tus* 3, *son-i-tum*.

2. z nastavkom *-so*, *-sa* (nom. *-sus*, *-sum*, *sa*) le pri konsonantnih, večinoma zobniških deblih: *fod* — *fossus* 3 (gl. § 7, 5), *laed* — *laesus* 3, *mit* — *missus*; *fīg* — *fīxus* 3; *lāb* — *lāpsus* 3; *prem* — *pressus* 3 (gl. § 7, 9).

IV. Supin

125 se tvori z nastavkoma: *tum* (*tū*), *sum* (*sū*): *amātum*, *dēlētum*, *audītum*; *fossus*, *laesus*, *missus*, *pressus*. Iz supina na *-ū* se tvori particip fut. akt., če se pridene — *rus*: *amātū + rus*, *fossū + rus*.

Nepravilni so naslednji participi fut. akt.: *ori-*, *mori-*, *sonā-tūrus*, *rui-*, *pari-tūrus*.

Opomnje h konjugacijam.

1. Perfekti na *-ā-vī*, *-ē-vī* in iz njih izvedene oblike lahko 126
izpahujejo *vi* ali *ve* pred osebili, ki se začenjajo s *s* ali *z r*;

laudāvisti — *laudāsti*, *laudāvistis* — *laudāstis*, *laudāvisse(m)*
— *laudāsse(m)*,

dēlēvisti — *dēlēsti*, *dēlēvistis* — *dēlēstis*, *dēlēvisse(m)* — *dēlēsse(m)*,

laudāvērunt — *laudārunt*, *laudāverim (-ram)* — *laudārim (-ram)*, *laudāverō* — *laudārō*,

dēlēvērunt — *dēlērunt*, *dēlēverim (-ram)* — *dēlērim (-ram)*,
dēlēverō — *dēlērō*;

tako tudi *nōvī*:

nōsti, *nōstis*, *nōsse*, *nōrunt*, *nōrim*, *nōram*, *nōrō*.

Pripomnja: *lav-ī* ima pravilno le: *lavisti*, *lavērunt* itd., ker *v* ni nastavek, ampak končnik glagolnega debla.

2. Perfekti na *-īv-ī* izpahujejo često a) *vi* pred *s*: *audīvistī(-is)* — *audīstī(-is)*, *audīvisse(m)* — *audīsse(m)*; b) *v* pred *e*: *audīvērunt* — *audīērunt*, *audīverim (-ram, -rō)* — *audierim (-ram, -rō)*.

Pripomnja 1. *Peto* izpahuje *vi* le pred *ss*: *appetīsse(m)*.

Pripomnja 2. *Peto*, *dēsīnō*, *eo* izpahujejo navadno *v* tudi pred *i* (*ī*, *-it*), *eo* v sestavah vselej: *petīvī*, *dēstvī*, *ivī* — *petiī*, *desiī*, *it* — *petiīt*, *dēsītīt*, *iīt*; vselej n. pr. *adiī*, *adīstī*, *adiīt*, *adiimū*, *adīstīs*, *adiērunt*.

3. Mesto *-ērunt* (3. os. pl. pf.) se rabi v polnih oblikah včasih *-ēre*: *laudāvērunt* — *laudāvēre*; *dēlēvēre*, *lēgēre*, *audīvēre*; le poleg *petīvēre* tudi *petiēre*.

4. Glagoli *dīcō*, *dūcō*, *faciō*, *fero* odpahujejo v 2. os. sing. imp. akt. *e*: *dīc* reci, *dūc* vodi, *fac* tvori, *fer* nesi. Tako tudi sestave z *dūcō*, *fero*; zloženke z *dīcō*, *faciō* imajo *e*: *indīce*, *ēdīce* (redko *ēdic*), *effīce*, *cōnfīce*, *calefāce*.

Scio ima samo II. imper.: *scītō(te)* znaj(te), tako tudi *mementō(te)* pomni(te).

5. Namesto *-ris* 2. os. sing. prez. pas. se rabi često *-re*: *abūteris*, *abūtāris*, *abūtēbāris*, *abūterēris*, *abūtēris* — *abūtere*, *abūtāre*, *abūtēbāre*, *abūterēre*, *abūtēre*. Pri 2. os. prez. ind. pas. je jako redko *-re*; torej: *laudāris*, deponentniki pa dobivajo lahko tudi tukaj *-ris*: *sequere*.

6. Gerundij III. in IV. konjugacije ima pri nekaterih glagolih tudi prvotno obliko na *-undus*: *oriundus*, *potiundus* (*poti-*

endus); vselej: *repetundārum* (*pecūniārum*), *dē repetundīs* [*pecūniīs* (o povračevanju)], *in iūre dīcundō* pri deljenju pravice.

7. Starejše in pesniške so oblike: *faxō* (= *fēcero*), *iussō* (= *iusserō*); *dīxe*, *trāxe* (inf.) = *traxisse*; *faxim* (opt.) -īs, -it, -īmus, -ītis, -int da sem storil = *fēcirim* itd., *ausim*, -īs itd.; to so ostanki konjunktiva nekdanjega aorista.

8. Redek je inf. prez. pas. na -ier: *amārier*, *legier* = *amārī*, *legī*; takisto konj. prez. akt. I. in III. konjugacije na -im (optativ): *duim* (= *dem*), *perduim* (= *perdam*), *edim* (= *edam*), prim. *sim*, *sīs* itd.

Debelne oblike najvažnejših pravilnih glagolov.

127

Prva (a-)konjugacija.

Vsi tukaj ne navedeni glagoli prve konjugacije imajo: -*āvī*, -*ātum*.

Perfekti brez nastavka.

a) z reduplikacijo:

1. *dō*, *dare*, *dedī*, *datum** dati;

circumdō, *circumdare*, *circumdedī*, *circumdatum* obdati; *pessumdō* upropastiti, ugonobiti; *satisdō* zadostiti, jamčiti; *vēnumdō* prodati.

Pripomnja. Oblike glagola *dare* imajo kratek *a*, izvzemši: *dā*, *dās*, *dāns*.

Dvozložne sestave so po III. konjugaciji ter imajo -*didī*, -*ditum*;

abdō, *abdere*, *abdidī*, *abditum* skriti; enako:

addō dodati *ēdō* izdati (na svetlo dati)

condō ustanoviti *prōdō* izdati

crēdō verovati *reddō* vrniti

dēdō pre-(od-)dati *trādō* predati

perdō pogubiti; pas. *pereō*, *perīre*, *perī*, *perītūrus*, *perditum*, *perdendus* (3)

vēndō prodati; pas. *vēneō*, *vēnīre*, *vēnī*, *vēnditum*, *vēndendus* (3);

2. *stō*, *stāre*, *stetī*, *stātūrus* stati.

Tudi sestave, od katerih imajo dvozložne — *stītī*, trizložne — *stetī*, nimajo participa pf. pas.;

* Particip pf. pas. je naveden povsod v srednjem spolu; tej obliki je enak supin.

antistō, antistāre, antisteti, prekositi; *circumstō* okoli stati; *praestō (alicuī), praestāre, praestiti, praestātūrus* prekositi; enako:

<i>cōnstō</i> sestajati, veljati	<i>obstō</i> stati (nasproti)
<i>instō</i> pritiskati	<i>perstō</i> obstati

brez ptepa. fut.: *restō* preostati; tudi brez pf.: *distō* oddaljen biti, *extō* ven molet.

b) s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *iuvo, -āre, iūvi, iūtum, iuvātūrus (aliquem)* pomagati (komu); tako:

adiuvō podpirati, toda: *adiūtūrus*.

2. *lavo, -āre, lāvī, lavātum, lautum (lōtum)* umiti, prati.

Perfekti z nastavkom *v*.

a) na *-v-ī*:

pōtō, -āre, -āvī, pōtum (pōtātum) piti; *pōtus* (gl. § 117) 128
popivši, napivši se, (iz)pit.

b) na *-u-ī*:

1. *crepo, -āre, crepuī, crepitum* škripati; tako:

increpō psovati, karati; brez ptepa.: *discrepō* razlikovati se.

2. *cubo, -āre, cubuī, cubitum* ležati;

accubō (in convitiō) ležati (pri mizi, za mizo), *incubō* ležati na čem;

3. *domo, -āre, domuī, domitum* krotiti;

4. *sono, -āre, sonuī, sonitum (sonātūrus)* zveneti; tako:

cōnsonō soglasiti, *dissonō* ne soglasiti, oba brez supina; *resonō* (tudi *resonāvi*) odmevati;

5. *tōno, -āre, tonuī, grmeti*;

attonō, -āre, -uī, attonitum osupniti (zagrmeti na koga);

6. *veto, -āre, vetuī, vetitum* prepovedati;

7. *implicō* pravilno, vendar tudi *implicuī, implicitum* zamotati;

explicō, pravilno, vendar tudi *explicuī, -citum* razvozlati, razjasniti;

8. *seco, -āre, secuī, sectum, secātūrus* sekati, rezati;

deseccō odsekati, *insecō* vsekati, *dissecō* razsekati;

9. *mico, -āre, micuī* migljati, lesketati se; tako:

emicō odlikovati se; pravilno: *dmicō, -āre, -āvī, -ātum* bojevati se.

Druga (e-) konjugacija.

129

Perfekti brez nastavka.

a) z reduplikacijo:

1. *mordeō*, -ēre, *momordī*, *morsum* gristi;
2. *spondeō*, -ēre, *spopardī*, *spōnsum* obetati;
respondeō, -ēre, *respondī*, *respōnsum* odgovoriti;
3. *tondeō*, -ēre, *totondī*, *tōnsum* striči;
4. *pendeō*, -ēre, *pependī* viseti; brez pf. in sup.:
impendeō viseti nad čim, pretiti.

b) z dolgim debelnim vokalom:

1. *sedeō*, -ēre, *sēdī*, *sessum* sedeti; tako:
circumsedeō obsedati; zloženske z enozložnim prvim delom imajo
-*sideō*: *obsideō*, -ēre, *obsēdī*, *obsessum* obsedati; enako: *possideō* posedati;
2. *videō*, -ēre, *vīdī*, *vīsum* videti;
invideō zavidati (komu), *invīsūrus*; *invīsus* zoprn;
3. *caveō*, -ēre, *cāvī*, *cautum* varovati se;
4. *faveō*, -ēre, *fāvī*, *fautum* naklonjen biti;
5. *foveō*, -ēre, *fōvī*, *fōtum* greti, negovati;
6. *moveō*, -ēre, *mōvī*, *mōtum* gibati, premikati;
commoveō, *permoveō* ganiti, *admoveō* primikati;
7. *voveō*, -ēre, *vōvī*, *vōtum* obljuditi;
dēvoveō žrtvovati, prokleti;
8. *paveō*, -ēre, *pāvī*, *plāshī* se.

c) z neizpremenjenim glagolnim deblom:

1. *prandeō*, -ēre, *prandī*, *prānsum* kositi; *prānsus* gl. § 117.
2. *strīdeō*, -ēre, (redko *strīdō*, -ere), *strīdī* škripati, žvižgati;
3. *ferveō*, -ēre, *ferbuī*, — žareti;
4. *cōnīveō*, -ēre, (*cōnīvī* ali *cōnīxī*), — zamižati.

130

Perfekti z nastavkom.

a) na -v-ī in -u-ī:

1. *dēleō*, -ēre, *dēlēvī*, *dēlētum* rušiti;
2. *fleo*, -ēre, *flēvī*, *flētum* plakati; *dēfleō* oplakovati;
3. (*neo*, *nēre*, *nēvī*, *nētum* prestī);
4. *com-pleō*, -ēre, *complēvī*, *complētum* napolniti;
expleō izpolniti, *suppleō* popolniti;
5. (*aboleō*, -ēre, *abolēvī*, *abolitum* iztrebiti, zatreti);

6. *dēbeō*, -ēre, *dēbuī*, *dēbitum* dolgovati, morati;
7. *habeō*, -ēre, *habuī*, *habitum* imeti;
adhibeō upotrebiti, *cohibeō* zadržati, *prohibeō* preprečiti;
8. *praebeō*, -ēre, *praebuī*, *praebitum* podati, prožiti;
9. *mereō*, -ēre, *meruī*, *meritum* zaslužiti;
10. *noceō*, -ēre, *nocuī*, *nocitum* škodovati;
11. *moneō*, -ēre, *monuī*, *monitum* opominjati;
admoneō spominjati;
12. *placeō*, -ēre, *placuī*, *placitum* dopadati, ugajati;
displiceō ne dopadati;
13. *terreō*, -ēre, *terruī*, *territum* strašiti;
deterreō oplašiti.

Brez participa pf., toda s participom na -ūrus:

14. *caleō*, -ēre, *caluī*, *calitūrus* topel biti; tako;
15. *careō* biti brez česa;
16. *doleō* žalostiti se, boleti;
17. *pāreō* ubogati; *appāreō* pojaviti se; *appāret* jasno je;
18. *valeō* zdrav biti; *valē* (te) zdravstvuj (te);
19. *doceō*, -ēre, *docuī*, *doctum* učiti; *ēdoceō* poučiti;
20. *misceō*, -ēre, *miscuī*, *mīxtum* (*mīstum*) mešati;
21. *torreō*, -ēre, *torruī*, *tōstum* sušiti, pražiti;
22. *cēnseō*, -ēre, *cēnsuī*, *cēnsūm* ceniti, meniti;
recēnseō presoditi; brez participa pf. pas.: *suscēnseō* zameriti, jeziti se, *percēnseō* prešteti;

23. *teneō*, -ēre, *tenuī*, — držati; v participu pf. pas. imajo *tentum* sestave z: *dē*-, *dis*-, *ob*-, *re*-;

dētineō zadržati, *distineō* razstaviti, *obtineō* obdržati, *retineō* pri-
držati; brez participa pf. pas. so:

abstineō vzdržati se, *contineō* spajati (*contentus* 3 zadovoljen),
pertineō raztezati se, *sustineō* podpirati, vzdrževati (*sustentātum*);

24. *arceō*, -ēre, *arcuī*, — odvracati, odbijati;

coerceō, -ēre, *coērcuī*, *coērcitum* brzdati, omejiti;

exerceō, -ēre, *exercuī*, *exercitātum* izvežbati, *exercitus* 3 mučen;

25. *timeō*, -ēre, *timuī*, — bati se; enako so brez participa
pf. pas. sledeči:

26. *calleō*, -ēre, *calluī* izkušen biti (*callidus* 3 pre-
kanjen);

27. *egeō*, -ēre, *eguī* potrebovati (*aliquā rē*), *indigeō* po-
grešati;

28. *ēmineō*, -ēre, *ēminuī* ven moleti, odlikovati se;
29. *flōreō*, -ēre, *flōruī* cvesti;
30. *horreō*, -ēre, *horruī* zgražati se;
31. *iaceō*, -ēre, *iacuī* ležati;
32. *lateō*, -ēre, *latuī* skrit biti;
33. *liqueō*, -ēre, *licuī*, (*liquī*) tekoč biti, *liquet* jasno je;
34. *niteō*, -ēre, *nituī* bliščati se;
35. *pateō*, -ēre, *patuī* otvorjen biti;
36. *sileō*, -ēre, *siluī* molčati;
37. *studeō*, -ēre, *studuī* truditi se (*alicuī*);
38. *vigeō*, -ēre, *viguī* živeti, čil biti.

Pripomnja. Brezosebnike gl. v § 157.

131

b) na -s-ī:

1. *augeō*, -ēre, *auxī*, *auctum* množiti, večati;
2. *iubeō*, -ēre, *iussī*, *iussum* ukazati, zapovedati;
3. *mulceō*, -ēre, *mulsi*, *mulsum* božati, gladiti;
4. *mulgeō*, -ēre, *mulsi*, *mulctum* molsti;
5. *rīdeō*, -ēre, *rīsi*, *rīsum* smejati se; enako:
arīdeō nasmehljati se; *derīdeō*, *irīdeō* rogati se;
6. *suādeō*, -ēre, *suāsi*, *suāsum* svetovati; tako:
persuādeō pregovoriti, uveriti; *dissuādeō* odsvetovati;
7. *tergeō*, (*tergō*, -ere) -ēre, *tersī*, *tersum* brisati;
abstergeō obrisati;
8. *torqueō*, -ēre, *torsi*, *tortum* zvijati, mučiti.

Brez participa pf. pas.:

9. *ārdeō*, -ēre, *ārsī*, *ārsūrus* goreti;
10. *haereō* (iz *haeseō*), -ēre, *haesi*, *haesūrus* viseti;
cohaereō združen biti;
11. *maneō*, -ēre, *mānsī*, *mānsūrus* ostati;
permaneō vztrajati, *remaneō* zaostati.
12. *lūceō*, -ēre, *lūxi* svetiti (se);
13. *lūgeō*, -ēre, *lūxi* žalovati;
14. *indulgeō*, -ēre, *indulsi* ugajati, ustrezati;
15. *algeō*, -ēre, *alsī* zebsti;
16. *frīgeō*, -ēre (*frīxi*) mrzniti;
17. *fulgeō*, -ēre, *fulsi* blesketati se;
18. *urgeō*, -ēre, *ursī* tiščati.

Le v oblikah prezentovega debla se rabijo:

19. <i>aveō</i> želeti;	21. <i>maereō</i> žalovati;
20. <i>immineō</i> pretiti;	22. <i>polleō</i> močen biti;
23. <i>splendeō</i> svetiti se;	
24. <i>squāleō</i> umazan biti.	

Tretja konjugacija.

Perfekti brez nastavka.

132

a) z reduplikacijo:

1. *cado*, -ere, *cecidī*, *cāsūrus* pasti;

accidō, -ere, *accidī*, — pripasti; *accidit* pripeti se; enako: *incidō* (noter) pasti, *recidō* (*reccidit* gl. § 123, prip. 2) nazaj pasti; *occidō*, -ere, *occidī*, *occāsūrus* zapasti, poginiti;

2. *caedō*, -ere, *cecidī*, *caesum* sekati, pobijati;

occidō, -ere, *occidī*, *occisum* ubiti; enako: *abscidō* odsekati; *concidō* posekati, pobiti; *incidō* vsekati;

3. *currō*, -ere, *cucurrī*, *cursum* teči;

concurrō, -ere, *concurrī* ali *concucurrī*, *concursum* stekati se; tako: *accurrō* priteči, *praecurrō* naprej teči, preteči; brez reduplikacije: *occurrō* srečati, *recurrō* nazaj teči, *succurrō* na pomoč priteči;

4. *fallō*, -ere, *fefellī*, *dēceptum* varati; *fallit mē* neznano mi je;

refellō, -ere, *refellī*, *refutatum* ovreči, pobiti;

Pripomnja: *falsus* 3 izmišljen, zlagan, neresničen.

5. *pellō*, -ere, *pepulī*, *pulsum* gnati, tirati;

appellō, -ere, *appulī*, *appulsum* pritirati, tako: *expellō* izgnati, *compellō* prisiliti, *repellō* (*reppulī* gl. § 123, prip. 2) odgnati;

6. *parcō*, -ere, *pepercī*, *temperatum*, *parsūrus* (*alicui*) štediti, prizanesti;

7. *pendō*, -ere, *pependī*, *pēnsūm* obesiti, tehtati, plačati;

impendō, -ere, *impendī*, *impēnsūm* potrositi; tako: *suspendō* obesiti;

8. *tundō*, -ere, *tutudī*, *tūnsūm* in *tūsūm* tolči, butati;

contundō, -ere, *contudī*, *contūsūm* razbiti, stolči; *retundō*, -ere, *rettudī* (gl. § 123, prip. 2), *retūsūm* stopiti, odbiti;

9. *cano*, -ere, *cecinī*, *cantatum* peti;

concinō, -ere, *concinuī*, — zlagati se, soglašati.

10. *pariō*, -ere, *peperi*, *partum* (*paritūrus* gl. § 125);

11. *pangō, -ere, pepigī (pēgī, pānxī), pāctum* priditi, zasaditi, skleniti;

compingō, -ere, compēgī, compāctum spojiti, sklopiti;

12. *tendō, -ere, tetendī, tentum* napeti;

attendō, -ere, attendī, attentum paziti; enako: *extendō* raztegniti, *contendō* truditi se, teči, boriti se, trditi, *ostendō* kazati.

13. *tangō, -ere, tetigī, tāctum* dotakniti se;

attingō, -ere, attigī, attāctum, dotakniti se, doseči; *contingō, -ere, configī, contactum*, dotakniti se, prijeti; *contingit, configit* doleti, posreči se;

14. *pungō, -ere, pupugī, pūctum* pikati, bosti;

interpungō, -ere, interpūnxī, interpūctum (s pikami) razdeliti, razločiti; tako: *compungō* spikati;

15. *abdō, -ere, abdidī, abditum* skriti; to in druge dvozložne sestave glagola *dō* gl. v § 127, a, 1.

16. *sistō, -ere, stitī in steti, statum* staviti; postaviti se, (ob)stati; *status* 3 določen;

absistō, -ere, abstiti — oddaljiti se, (od)nehati; enako:

cōnsistō stopiti, postaviti se *obsistō, resistō* protiviti se
dēsistō odstopiti *circumsistō, -steti* obkoliti;
exsistō postati

17. *bibo, -ere, bibī, pōtum* piti; tako:

ebibō izpiti, *combibō* popiti.

133

b) s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *ago, -ere, ēgī, āctum* gnati, delati; tako:

circūmagō okoli goniti, obračati; *péragō* dovršiti;

druge zloženske izpreminjajo *a* v *i*:

abigō, -ere, abēgī, abāctum odgnati;

adigō prignati; *exigō* izgnati, dovršiti; *redigō* nazaj gnati;

subigō podvreči, pokoriti; *cōgō* (iz *coagō*), *-ere, cōēgī, cōāctum*

zganjati, siliti; *dēgō, -ere, transēgī (perēgī)* preživeti;

2. *emo, -ere, ēmī, ēmptum* kupovati; tako:

coēmō pokupiti; drugi izpreminjajo *e* v *i*:

adimō odvzeti, *dirimō* razstaviti, *perimō* uničiti, *redimō* odkupiti;

nastavek *s* dobe zloženske *s*: *con-, dē-, prō-, sub-*:

cōmō (iz *co-emō*), *-ere, cōmpsī, cōmptum* urejati, lišpati;

tako: *dēmō* (iz *de-emō*) odvzeti; *prōmō* (iz *pro-emō*) ven vzeti;

sūmō (iz *sub-emō*) vzeti, *cōnsūmō* porabiti;

3. *edo, -ere, ēdī, ēsum* jesti; *comedō* pojesti;

4. *lego, -ere, lēgī, lēctum* brati, voliti; tako:

perlegō prebrati; druge sestave imajo *i* mesto *e*: *colligō, -ere, collēgī, collectum* zbrati; *deligō* odbrati; *ēligō* izbrati. — Nastavek *s* dobivajo: *diligō, -ere, dīlēxī, dilectum* ljubiti, spoštovati; tako: *intellegō* izprevideti, spoznati; *neglegō* zanemariti;

5. *capiō, -ere, cēpī, captum* loviti, jemati;

accipiō, -ere, accēpī, acceptum prejeti; tako:

decipiō prevariti, *incipiō* začeti, *praecipio* ukazati, *suscipio* podvzeti, početi;

6. *coeptī* (gl. § 151, 1), *coeptum* začeti;

7. *facio, -ere, fēcī, factum* tvoriti, storiti; razen *faciendus* zastopa vse pasivne oblike prezentovega debila *fīō* (gl. § 150).

Sestavljenke imajo:

a) z *re-* in s predlogi zložene: *-ficiō, -ere, fēcī, -fectum*, v pasivu: *-ficio, -ī, -fectus sum*, n. pr.: *cōnficiō, -ere, cōnfecī, cōnfectum* izvršiti; tako:

dēficiō odpasti

praefficiō postaviti na čelo

efficiō doseči, povzročiti

prōficiō uspevati, napredovati

interficiō ubiti

reficiō popraviti

perficiō izvršiti

sufficiō dati, izvoliti (namesto koga);

b) vse druge se spregajo kakor *faciō*, izvzemši 2. os. sing. imper., ki se končuje pri vseh sestavah na *-e*.

akt.: *assuēficiō, assuēficiōs* (naglas!), *-ere, assuēfecī, assuēfactum* navaditi; pas.: *assuēfīō, assuēfīs* (naglas!), *-fierī, assuēfactus sum* navadim se;

caleficiō greti

pateficiō odpreti

labeficiō majati

satisficiō zadostiti.

Pripomnja. Osamljene so oblike: *cōnfieri* zgoditi se; *dēfī* nedostaja, *infī* začne.

8. *fugīō, -ere, fūgī, fugitūrus* bežati; tako:

aufugīō pobegniti

perfugīō pribežati

cōnfugīō zateči se

profugīō ubežati

effugīō izbežati, uiti (*aliquem*);

9. *iaciō, -ere, iēcī, iactum* metati; sestave:

icio, (mesto *iicio*), *-iēcī, -iectum*:

abiciō zavreči

dēiciō dol vreči, *rēiciō* nazaj vreči, odbiti

adiciō dodati

subiciō pokoriti, podvreči

cōniciō zmetati

traiciō prepeljati;

10. *fodiō, -ere, fōdī, fossum* kopati; tako:

cōnfodiō prebosti, *effodiō* izkopati;

11. *frangō, -ere, frēgī, frāctum* lomiti;

effringō, -ere, effrēgī, effrāctum razlomiti; tako: *infringō* vlomiti, *perfringō* prelomiti, *refringō* razlomiti;

12. *relinquō, -ere, relīquī, relictum* zapustiti, *dēlinquō* grešiti;

13. *vincō*, -ere, *vīcī*, *victum* zmagati; enako: *convincō* dokazati, *dēvincō* popolnoma premagati;
 14. *fundō*, -ere, *fūdī*, *fūsum* liti; sipati; tako: *cōnfundō* zmešati, zliti; *effundō* izliti; *perfundō* polititi;
 15. *rumpō*, -ere, *rūpī*, *ruptum* lomiti, razdreti; tako:
 corrumpō pokvariti *perrumpō* predreti
 ērumpō \ intranz. *irrupō* vdreti (intrans.);
 prōrumpō / prodreti
 16. [*īcō* (*iciō*), *ere*], *īcī*, *ictum* udariti (*foedus* skleniti);

Kratek debelni vokal imajo, izgubivši reduplikacijo:

17. *findō*, -ere, *fidī*, *fissum* cepiti, klati; tako: *diffindō* razcepiti;
 18. *scindō*, -ere, *scidī*, *scissum* parati, trgati; tako: *abscindō* odtrgati, *exscindō* izdreti, *rescindō* uničiti;
 19. *percellō*, -ere, *perculī*, *perculsum* pretresti, podreti; brez pf. in p. p. p.: *antecellō*, *excellō*, *praecellō* odlikovati se; za pf. služi; *flōrūt*, *praestītī*, *elūxī*;
 20. *tollō*, -ere, *sustulī*, *sublātum* vzdigniti, odstraniti; *extollō* (*extulī*) vzdigniti; *ēlātus* adj. vzvišen, ošaben;

Pripomnja. Simplex: *tulī* (iz *tetulī*), *lātum* (iz *tlātum*) se rabi za pf. in part. pf. pas. glagola *fero* (gl. § 146).

134

c) z neizpremenjenim glagolnim deblom:

1. *sīdō*, -ere, (*sīdī*, *sēdī*, *sessum*) usesti se; sestave: *sēdī*, *sessum*:
 assīdō prisesti; *cōnsīdō* usesti (se), *insīdō* sesti (na kaj), *possīdō* posesti, osvojiti;
 2. *vīsō*, -ere, (*vīsī*), — obiskati;
 3. *accendō*, -ere, *accendī*, *accēnsus* prižgati; tako: *incendō* zažgati, *succendō* podžgati;
 4. *dēfendō*, -ere, *dēfendī*, *dēfēnsus* braniti; *offendō* žaliti;
 5. *prehendō* (*prēndō*), -ere, *prehendī* (*prēndī*), *pr(eh)ēnsus* prijeti;
 comprehendō prijeti, zgrabiti; *dēprehendō* zasačiti; *reprehendō* grajati;
 6. *scandō*, -ere, (*scandī*), — stopati;
 cōnscēndō, -ere, *cōnscēndī*, *cōnscēnsus* stopiti (na kaj); tako: *descendō* stopiti (dol, s . . .);
 7. *pandō*, -ere, *pandī*, *passus* razpeti, razplesti;

8. *vellō*, -ere, *vellī*, *vulsum* vleči, skubsti; tako:
avellō odkrhniti, *convellō* zmleti, *evellō* izdreti;

9. *vertō*, -ere, *vertī*, *versum* vrteti, obračati; tako:

avertō odvrniti *ēvertō* porušiti

convertō obrniti *revertor* vračati se (gl. § 114 prip.);

10. [*verrō*, -ere, *verrī*, *versum* grebsti, vleči, pomesti];

11. [*strīdō*, -ere], *strīdī* (gl. 129, c, 2) žvižgati, škripati;

12. *cūdō*, -ere, *cūdī*, *cūsum* (redko) kovati; tako:
procūdō kovati;

13. *solvō*, -ere, *solvī*, *solūtum* rešiti, plačati; tako:
absolvō osvoboditi, *dissolvō* razvezati, *persolvō* plačati;

14. *volvō*, -ere, *volvī*, *volūtum* valiti, viti, tako:
advolvō privaliti, *evolvō* razviti, *involvō* zaviti;

15. *ex-uō*, -ere, *exuī*, *exūtum* izuti, sleči;

ind-uō, -ere, *induī*, *indūtum* obuti, obleči;

16. *imbuō*, -ere, *imbuī*, *imbūtum* pomočiti, napojiti;

17. *minuō*, -ere, *minuī*, *minūtum* manjšati;

18. *statuō*, -ere, *statuī*, *statūtum* staviti, ustanoviti;
cōstituō, -ere, *cōstituī*, *cōstitutum* postaviti, skleniti; tako:
destituō zapustiti, *instituō* napraviti, *restituō* popraviti;

19. *suo*, -ere, *suī*, *sūtum* šivati; tako: *cōnsuō* sešiti;

20. *tribuō*, -ere, *tribuī*, *tribūtum* dati, podeliti; tako:
contribuō prideliti, združiti; *distribuō* razdeliti;

21. *acuō*, -ere, *acuī*, — ostriti; *acūtus* (3) oster;

22. *arguō*, -ere, *arguī*, *accūsātum* dolžiti, obtožiti;
argūtus (3) bistroumen;

coarguō, -ere, *coarguī*, *convictum* dokazati;

redarguō, -ere, *redarguī*, *refutātum* ovreči;

23. *luo*, -ere, *luī*, —, *luitūrus* oprati, plačati;

abluō, -ere, *abluī*, *ablūtum* očistiti; tako: *polluō* oskruniti;

24. *ruo*, -ere, *ruī*, —, *ruitūrus* dreti, rušiti se;

diruō, -ere, *diruī*, *dtrūtum* razrušiti; tako: *obruō* zasuti;

b rez ppp.: *corruō* zgruditi se, *irruō* prodreti (intrans.);

25. *congruō*, -ere, *congruī* — skladati se;

26. *abnuō*, -ere, *abnuī*, —, *abnuitūrus* odmigniti,
odreči;

annuō, -ere, *annuī* — prikimati, obljubiti;

27. *metuō*, -ere, *metuī*, — bati se;

28. *respuō*, -ere, *respuī*, — zavreči.

a) na -*u-ī* in -*u-ī*:1. [*lino*, -ere, *lēvī*, *litum* mazati]; tako:*illinō* namazati, *oblinō* pomazati;2. *sino*, -ere, *sīvī*, *situm* (od)pustiti; *situs* 3 ležeč;*dēsīnō*, -ere, *desīt* (gl. § 126, 2. prip.), *dēsītum* nehati;**Pripomnja.** V zvezi s pasivnim inf. se rabi v pf. in plpf. navadno namesto *desīt* itd. *dēsītus* sum itd.3. *sero*, -ere, *sēvī*, *satum* sejati, saditi;*cōnserō*, -ere, *consēvi*, *consītum* posejati; tako: *inserō* vsaditi;4. *tero*, -ere, *trīvī*, *trītum* tretī, tratiti; tako:*conterō* streti, štratiti; *obterō* zgaziti, pohoditi; *prōterō* poteptati;5. *cernō*, -ere, [*crēvī*, *crētum*] ločiti, zreti; sestave: -*crēvī*, -*cretum*;*dēcernō* določiti, ukreniti; *discernō* razločiti, *sēcernō* odločiti;6. *spernō*, -ere, *sprēvī*, *sprētum* prezirati, zavreči;7. *sternō*, -ere, *strāvī*, *strātum* razprostreti; tako:*cōnsternō* pokriti, *prōsternō* poraziti;8. *peto*, -ere, *petīvī* (*petiī*, gl. § 126, 2. prip.), *petītum* prositi, težiti (na kaj), zahtevati, napasti;*appetō*, -ere, *appetīvī* (*appetiī*), *appetitum* želei; tako tudi: *expetō* terjati, *répetō* nazaj zahtevati, ponoviti;9. *cupiō*, -ere, *cupīvī*, *cupītum* želei, hrepeneti;10. *quaerō*, -ere, *quaesīvī*, *quaesītum* iskati, vprašati;*acquīrō*, -ere, *acquīsvī*, *acquīstūm* pridobiti; tako: *conquīrō* poiskati, *inquīrō* izprašati, *requīrō* pozvedovati;11. *sapiō*, -ere, *sapīvī* (*sapiī*), — dišati, moder biti;12. *arcessō*, -ere, *arcessīvī*, *arcessītum* prizvati;13. *facessō*, -ere, *facessīvī*, *facessītum* delovati, vršiti;14. *capessō*, -ere, *capessīvī*, *capessītum* lotiti se;15. *laccessō*, -ere, *laccessīvī*, *laccessītum* dražiti.16. *alo*, -ere, *aluī*, *altum* hraniti, rediti; *altus* 3 visok;17. *colo*, -ere, *coluī*, *cultum* obdelovati, gojiti, spoštovati; tako:*excolō* izobraziti; *incolō* (*urbem*) prebivati (v mestu), *incultus* neobdelan, sirov;18. *cōnsulō*, -ere, *cōnsuluī*, *cōnsultum* za svet vprašati, skrbeti;19. *occulō*, -ere, *occuluī*, *occultātum* skrivati; *occultus* adj.; navadno je *occultō* (1);

20. *molo*, -ere, *molui*, *molitum* mleti;
 21. *gīgnō* (iz *gi-geno*), -ere, *genui*, *genitum* roditi;
 22. *pōnō* (= *por-sinō* — *po-sino*), -ere, *posui* [iz *pos(i)v-i*],
positum posaditi, postaviti, položiti; enako:

expōnō izpostaviti, *antepōnō* predpostaviti, *compōnō* sestaviti, *depōnō* odložiti;

23. *sero*, -ere, (*serui*), *sertum* vezati, vrstiti; tako:
cōnserō stikati, sestaviti *disserō* pretresati, govoriti; pf. pas.:
dēserō zapustiti *disputātum est* (*disertus* adj. zgovoren);

24. *texō*, -ere, *texui*, *textum* tkati; tako: *contextō*
 splesti, nadaljevati;

25. *rapio*, -ere, *rapui*, *raptum* grabiti, ropati;
abripio, -ere, *abripui*, *abreptum* strgati; tako:

arripio pograbiti *diripio* opleniti
corripio zgrabiti *eripio* iztrgati;

26. *ēlicio*, -ere, *ēlicui*, *ēlicitum* izvabiti; toda:

illicio, -ere, *illēxi*, *illectum* } zapeljati
pellicio, -ere, *pellēxi*, *pellectum* }
allicio, -ere, *allēxi*, — mamiti;

27. *fremo*, -ere, *fremui* — mrmrati, bučati;

28. *gemo*, -ere, *gemuī*, — ječati, zdihovati;

29. *strepo*, -ere, *strepuī* — *strepitūrus* šumeti, hrumeti;

30. *tremo*, -ere, *tremui*, — drgetati, tresti se;

31. *vomo*, -ere, *vomuī*, — bljuvati;

32. *accumbō*, -ere, *accubuī*, —, *accubitūrus* leči; tako:

iucumbō nasloniti se, *occumbō* zgruditi se (-mortem umreti), *succumbō*
 podleči (prim. § 128, b) 2);

33. *volo*, *nōlō*, *mālō* gl. § 147;

34. *meto*, -ere, *messe* *fēcī*, *messum* žeti;

dēmetō, -ere (*demessut*), *dēmessum* požeti;

b) na -s-ī:

136

1. *carpō*, -ere, *carpsī*, *carptum* puliti, trgati;

dēcerpō, -ere, *dēcerpsī*, *dēcerptum* utrgati; tako: *discerpō* raztrgati,
excerpō izbrati, izvleči;

2. *nūbō*, -ere, *nūpsī*, *nūptum* močiti se (*virō*);

3. *scribō*, -ere, *scripsī*, *scriptum* pisati; tako:

ascribō pripisati *praescribō* predpisati
dēscribō popisati *prōscribō* prognati
inscribō vpisati;

4. *sculpō*, -ere, *sculpsī*, *sculptum* dolbsti; *īnsculpō*
 vdolbsti;

5. *rēpō, -ere, rēpsī*, — lesti, plaziti se; tako: *arrēpō* priplaziti se, *irrēpō* vlesti, vkrasti se;
6. *serpō, -ere, serpsī*, — lesti, gomzeti;
7. *contemnō, -ere, contempsī, contemptum* zaničevati;
8. *premo, -ere, pressī, pressum* tiščati; *comprimō, -ere, compressī, compressum* stiskati; tako: *deprimō* potlačiti, pobiti; *imprimō* vtisniti, *opprimō* zatreti;
9. *cōmō, dēmō, prēmō, sūmō* gl. § 133, 2;
10. *ūrō* (iz *ūsō*), *-ere, ussī, ūstum* paliti, žgati; *combūrō* sežgati;
11. *gero, -ere, gessī, gestum* nesti, peljati; tako: *congerō* znositi, *digerō* razrediti;
12. *claudō, -ere, clausī, clausum* zakleniti, zapreti; *concludō, -ere, conclūsī, conclusum* skleniti; tako: *excludō* izključiti, *inclūdō* zapreti, *intercludō* odvzeti;
13. *laedō, -ere, laesī, laesum* kvariti, vrediti; *collidō, -ere, collisī, collisum* vkup trčiti; tako: *ēlidō* izbiti;
14. *lūdō, -ere, lūsī, lūsum* igrati (se), rogati se, varati; tako: *delūdō, elūdō, illūdō* posmehovati se, rogati se;
15. *plaudō, -ere, plausī, plausum* ploskati; tako: *applaudō* (s ploskanjem) odobravati; toda: *explōdō, -ere, explōsī, explōsum* izžvižgati;
16. *rādō, -ere, rāsī, rāsum* strugati;
17. *rōdō, -ere, rōsī, rōsum* glodati;
18. *trūdō, -ere, trūsī, trūsum* riniti, suniti; tako: *abstrūdō* skriti;
19. *vādō, -ere, —, —* hoditi; sestave: *-vāsī, -vāsum*: *evādō* iziti, postati; *invādō* navaliti, napasti;
20. *dīvidō, -ere, dīvīsī, dīvīsum* deliti;
21. *cēdō, -ere, cessī, cessum* ustopiti (se), iti; tako:
<i>accēdō</i> pristopiti	<i>excēdō</i> iziti
<i>antecēdō</i> prehiteti, prekositi	<i>incēdō</i> stopati (šetati)
<i>concedō</i> dopustiti	<i>intercedō</i> vmes stopiti, posredovati
<i>recēdō</i> umakniti se	<i>succēdō</i> nastopiti, slediti;
22. *mittō, -ere, mīsī, missum* poslati; tako:
<i>admittō</i> pripustiti	<i>omittō</i> opustiti
<i>āmittō</i> izgubiti	<i>permittō</i> do-, prepustiti
<i>committō</i> poveriti, doprinesti	<i>prōmittō</i> obljubiti
<i>dimittō</i> razpustiti	<i>remittō</i> nazaj poslati;
23. *quatiō, -ere, —, quassum* tresti;
- concu tiō, -ere, concu ssi, concu ssum* stresti; tako: *percutiō* prebsti;

24. *dīcō, -ere, dīxī, dictum* (imperativ gl. § 126, 4) govoriti, reči; tako:

<i>ēdicō</i> objaviti, zapovedati	<i>interdicō</i> zabraniti
<i>indicō</i> napovedati	<i>praedicō</i> prorokovati;

Pripomnja: *indicō* 1 naznaniti, *praedicō* 1 slaviti;

25. *dūcō, -ere, dūxī, ductum* (imperativ gl. § 126, 4) voditi, peljati; tako:

<i>abdūcō</i> odvesti	<i>prōdūcō</i> proizvesti
<i>addūcō</i> privesti	<i>tradūcō</i> prepeljati
<i>conducō</i> zbrati, najeti	<i>ēducō</i> izvesti
<i>dedūcō</i> odvesti	! <i>educō</i> 1 vzgojiti!

26. *cōnflīgō, -ere, cōnflīxī, conflictum* biti se; tako: *afflīgō* pobiti, pritiskati; toda: *prōflīgō* 1 potolči;

27. *fīgō, -ere, fīxī, fixum* pribiti, zabiti; tako: *trānsfīgō* prebosti;

28. *rego, -ere, rēxī, rēctum* ravnati, vladati (*rēctus* 3 raven);

corrīgō, -ere, corrēxī, correctum popraviti; tako: *arrīgō* vrvnati, *porrīgō* prožiti; *pergō* (iz *perrego*), *-ere, perrēxī, perrēctum* nadaljevati; enako: *surgō* (iz *subregō*) vstati, vzdigniti se;

29. *tēgo, -ere, tēxī, tēctum* kriti; tako:

contegō pokriti, *detegō* odkriti, *prōtegō* ščititi, varovati;

30. *aspiciō, -ere, aspēxī, aspectum* pogledati; tako:

<i>cōspiciō</i> zagledati	<i>prōspiciō</i> naprej gledati
<i>dēspiciō</i> prezirati	<i>respiciō</i> ozirati se;

31. *illiciō, pelliciō, alliciō* gl. § 135, 26;

32. *traho, -ere, trāxī, tractum* vleči; tako:

<i>abstrahō</i> odvleči	<i>distrahō</i> razvleči, ločiti
<i>contrahō</i> z vleči, stisniti	<i>subtrahō</i> odbiti;

33. *veho, -ere, vēxī, vectum* voziti; tako:

advehō privažati, *avehō* odvažati, *invehō* uvažati, napadati;

Pripomnja: *vehor, vehī, vectus sum equō* jahati; — *currā* voziti se; — *nāvī* pluti;

34. *vīvō, -ere, vīxī, —, vīctūrus* živeti;

35. *coquo, -ere, coxī, coctum* kuhati;

36. *struo* (iz *strugvō*), *-ere, strūxī, strūctum* snovati, graditi; tako:

<i>cōstruō</i> zgraditi	<i>instruō</i> urediti, učiti
<i>dēstruō</i> porušiti	<i>exstruō</i> zgraditi;

37. *fluō* (iz *flugvō*), *-ere, flūxī, —* teči;

38. *flectō, -ere, flēxī, flexum* upogniti, kreniti;

39. *nectō, -ere, nexuī, (nēxī), nexum* vezati, vozlati;
adnecto, -ere, adnexuī, adnexum privezati; tako: *cōnectō* zvezati;

40. *dīligō, intellegō, neglegō* gl. § 133, 4;

41. *cīngō, -ere, cīnxī, cīnctum* opasati, obstopiti;

42. *iungō, -ere, iūnxī, iūnctum* vezati; tako:

adiungō dodati *disiungō* ločiti

cōniungō spojiti *subiungō* zvezati, pokoriti;

43. *exstinguō, -ere, exstīnxī, exstīnctum* ugasiti,
 uničiti; tako:

dstinguō razložiti;

44. *plangō, -ere, plānxī, plānctum* bīti (na prsi),
 žalovati;

45. *tingō, -ere, tīnxī, tīnctum* omočiti, barvati;

46. *ung(u)ō, -ere, ūnxī, ūnctum* mazati;

47. *fingō, -ere, fīnxī, fictum* upodobiti, izmisliti;

48. *pingō, -ere, pīnxī, pīctum* slikati;

49. *stringō, -ere, strīnxī, strictum* smukati, potegniti; tako:

destringō (*gladium*) potegniti, *obstringō* obvezati, *perstringō* ukoriti;

50. *mergō, -ere, mersī, mersum* potopiti; tako:

ēmergō (tr. in intr.) (ven) pomoliti (-leti), *summergō* potopiti, podurniti;

51. *spargō, -ere, sparsī, sparsum* sipati;

aspergō, -ere, aspersī, aspersum oškropiti.

Verba incohativa (začetni)

137 so glagoli III. konjugacije na *-scō* in značijo začetek (*incohāre* začeti), postajanje dejanja ali stanja. Dele se v:

1. *Incohātīvā prīmītīva*, ki so izpeljani od nerabnih osnovnih glagolov.

2. *Incohātīva verbālia*, ki so izvedeni od debel rabnih glagolov.

3. *Incohātīva nōminālia*, ki so tvorjeni od imenskih debel.

Incohativa primitiva.

1. *dīscō (di-dc-scō), -ere, didicī, —* učiti se; tako (gl. § 123, 1. a prip. 2):

dedīscō pozabiti, *edīscō* učiti se na izust (pamet);

2. *pōscō, -ere, popōscī, —* zahtevati, terjati; tako (gl. kakor pri 1):

dēpōscō (takoj) zahtevati; brez pf.: *repōscō* (nazaj) terjati;

3. *crēscō, -ere, crēvī*, — rasti, (*crētus* 3 rojen); tako: *dēcrēscō* (u)padati, *concrēscō* zrasti se;

4. *nōscō, -ere, nōvī*, — poznati; *nōvī* znam, vem; *nōtus* 3 znan;

agnōscō, -ere, agnōvī, agnītum pri(po)znati; tako:

cōgnōscō spoznati, *recōgnōscō* pregledati, pozvedavati;

toda: *ignōscō, -ere, ignōvī, ignōtum* odpuščati; *ignōtus* 3 neznan;

5. *quiēscō, -ere, quiēvī*, — *quiētūrus* počivati; *quiētus* 3 pokojen;

6. *adolēscō, -ere, adolēvī*, — vzrasti, dorasti; *adultus* 3 dorastel;

obolēscō, -ere, obolēvī, — ostareti; *obolētus* 3 zastarel, vsakdanji, navaden;

7. *pāscō, -ere, pāvī, pāstum* pasti, hraniti; tako: *depāscō* popasti, požreti;

8. *suēscō, -ere, suēvī, suētum* navaditi se (redko); tako: *assuēscō, cōnsuēscō* navaditi se; *assuēvī, cōnsuēvī* navajen sem; *assuētus, cōnsuētus* navajen, navaden, običajen.

Incohativa verbalia.

1. *inveterāscō, -ere (inveterāre), inveterāvī*, — stareti, starati se; *inveterātus* (od *inveterō*) 3 zastarel, ukore(ni)njen;

2. *convalēscō, -ere (valēre), convaluī*, — ozdraveti;

3. *exārdēscō, -ere (ārdere), exārstī*, — užgati se, bukniti;

4. *conticēscō, -ere (tacere), conticuī*, — umolkiniti;

5. *ērubēscō, -ere (rubere), ērubuī*, — zardeti;

6. *cōnsenēscō, -ere (senere), cōnsenuī*, — starati se;

7. *extimēscō, -ere (timere), extimuī*,

8. *pertimēscō, -ere (timere), pertimuī*, } zbatiti se;

9. *obstupēscō, -ere (stupere), obstupuī*, — ostrmeti;

10. *perhorrēscō, -ere (horrere), perhorruī*, — zgroziti se;

11. *tābēscō, -ere (tābere), tābuī*, hirati;

12. *coalēscō, -ere (alere), coaluī*, — zrasti se; *coalitus* zrastel, neklas.;

13. *concupīscō, -ere (cupere), concupīvī, concupītum* zaželeiti;

14. *revīvīscō, -ere (vivere), revīxī*, — oživeti.

15. *contremīscō, -ere (tremere), contremuī*, — strepetati, stresniti se;

16. *ingemīscō -ere (gemere), ingemuī*, — vzdihniti;

17. *scīscō, -ere (scīre), scīvī, scītum* odobriti; tako: *ascīscō* sprejeti, *cōnscīscō* skleniti, zadati si (*mortem*), *dēscīscō* odpasti;
 18. *obdormīscō, -ere (dormīre), obdormīvī, —* zaspati.

Incohativa nominalia.

1. *percrēb(r)ēscō, -ere (crēber), percrēb(r)uī, —* širiti se; rabi se le v 3. osebi;
 2. *obdūrēscō, -ere (dūrus), obdūruī, —* otrpniti;
 3. *ēvānēscō, -ere (vānus), ēvānuī, —* izginiti;
 4. *mātūrēscō, -ere (mātūrus), mātūruī, —* zoreti;
 5. *obmūtēscō, -ere (mūtus), obmūtuī, —* onemeti, omolkniti;
 6. *ingravēscō, -ere (gravis), —, —* nadležen postati.

Četrta (i-)konjugacija.

138

Perfekti brez nastavka.

a) z (odpadlo) reduplikacijo:

1. *comperiō, -īre, comperī, compertum* zvedeti, zaznati;
 2. *reperiō, -īre, repperī* (gl. § 123, 1. a, prip. 2.), *repertum* najti.

Pripomnja. Oba tvorita pf. in ptep. pf. pas. po *pariō* gl. § 132., 10.

b) s podaljšanim debelnim vokalom:

1. *veniō, -īre, vēnī, ventum* priti; tako:
adveniō priti, *anteveniō* prej priti; *evenit* pripeti se;
conveniō sestati se, združiti se; *pervenīō* priti, doiti;
inveniō najti, odkriti; *subveniō* na pomoč priti.

Perfekti z nastavkom.

a) na -v-ī in -u-ī:

1. *audiō, -īre, audīvī, audītum* slišati. Vsi tukaj ne navedeni glagoli četrte konjugacije se ravnaajo po *audiō*;
 2. *eo, īre, iī (īvī), itum* iti (gl. § 148);
 3. *sepeliō, -īre, sepelīvī, sepultum* pokopati;
 4. *aperiō, -īre, aperuī, apertum* odpreti; *apertus* adj.;
 5. *operiō, -īre, operuī, opertum* pokriti;
 6. *saliō, -īre, saluī, —* skočiti;
dēsiliō, -īre, desiluī, — skočiti s česa.

b) na -s-ī:

1. *farciō, -īre, farsī, fartum* mašiti, trpati;
referciō, -īre, refersī, refertum napolniti; *refertus* (3) poln;
2. *sarciō, -īre, sarsī, sartum* krpati, popraviti;
3. *fulciō, -īre, fulsī, fultum* podpreti;
4. *hauriō, -īre, hausī, haustum* črpati, zajemati,
srkati;
tako: *exhauriō* izčrpati, izpiti;
5. *saepiō, -īre, saepsī, saeptum* ograditi;
6. *sanciō, -īre, sānxī, sānctum* utrditi, odrediti;
7. *vinciō, -īre, vīnxī, vīnctum* vezati; *dēvinciō* zvezati;
8. *amiciō, -īre, —, amictum* ogrniti;
9. *sentiō, -īre, sēnsī, sēnsus* čutiti, misliti; tako:
cōnsentiō zlagati se, *dissentiō* ne zlagati se;
assentiō, navadneje *assentior* pritegnem, toda pf.: *assēnsī*;
10. *feriō, -īre, percussī, percussum* udariti, pobiti (*hostem*);
11. *feriō, -īre, īcī, pepigī, fēcī, ictum, factum* skleniti
(*foedus*).

Verba deponentia.

Prva konjugacija.

- Deponentniki prve konjugacije se pregibljejo vsi po *hortor*, **139**
n. pr.: *adūlor, adūlārī, adūlātus sum* prilizovati se;
cōnor, cōnārī, cōnātus sum poskusiti;
mīror, mīrārī, mīrātus sum čuditi se.

Druga konjugacija.

1. [*liceor, -ērī, licitus sum* ponujati (pri prodaji)]; **140**
polliceor (iz *por-liceor*), *-ērī, pollicitus sum* obetati;
2. *mereor, -ērī, meritus sum* (*merui*) zaslužiti, zasluge
si pridobiti = *mereō* služiti; *stīpendia merēre (-rī)* (vojaško
plačo služiti) pri vojakihi služiti; *ēmereor*, češče *ēmereō* doslu-
žiti; *ēmeritus* dosluživši;
3. *misereor, -ērī, miseritus sum* usmiliti se;
4. *tueor, -ērī, tūtātus sum* varovati, ščititi;
contueor, -ērī, contuitus sum ogledati;
intueor, -ērī, aspēxī, aspectum pogledati;
5. *vereor, -ērī, veritus sum* bati se, spoštovati;

6. *fateor*, -*ērī*, *fassus sum* priznati, povedati;
cōnfiteor, -*ērī*, *cōfessus sum* izpovedati, priznati; tako:
profiteor očitno priznati;

7. *reor* (pesn.), (-*rērī*), *ratus sum* (le indik. prez., impf. in pf. se rabi) meniti, misliti; *ratus*: 1. v veri, misleč; 2. istinit, veljaven;

8. *medeor* (*vulnerī*), -*ērī*, *sānāvī* (*vulnus*) zdraviti;

9. *videor*, -*ērī*, *vīsus sum* videti se, zdeti se.

Tretja konjugacija.

141 1. *fruor* (iz *frugvor*), -*ī*, *ūsus sum*, (*fruitūrus*) naslajati se s čim, uživati (*aliquā rē*);

2. *fungor*, -*ī*, *fūctus sum* opravljati (*mūnere*);

3. *vehor* gl. § 136, 33, prip.;

4. *loquor*, -*ī*, *locūtus sum* govoriti; tako:
alloquor nagovoriti, *colloquor* pogovoriti se;

5. *morior*, -*ī*, *mortuus sum* (*moritūrus*) umreti;

6. *queror*, -*ī*, *questus sum* tožiti (o čem); tako:
conqueror pritožiti se;

7. *sequor*, -*ī*, *secūtus sum* slediti, iti za kom (*nātūram*); tako:

assequor doseči

obsequor ugajati, slušati (*alicui*)

cōnsequor doiti

persequor zasledovati;

8. *lābor*, -*ī*, *lāpsus sum* omahniti, pasti; tako:
collābor zgruditi se, *ēlābor* izmuzniti se, uiti;

9. *amplector*, -*ī*, *amplexus sum* objeti = *complector*;

10. *gradior*, -*ī*, *gressus sum* iti, korakati (pesniški);

aggredior, -*ī*, *aggressus sum* napasti; tako:

congrédior sestati se, skupaj zadeti *ingredior* vstopiti

ēgredior iziti

regredior vrniti se;

11. *nītor*, -*ī*, *nīxus* (v pravem pomenu, n. pr. *genū*) in (pozneje) *nīsus* (v prenesenem, n. pr. *sententiā*) *sum* (le *nīsūrus*) napeti se, opirati se; tako: *annītor* napenjati se, truditi se;

12. *patior*, -*ī*, *passus sum* trpeti;

perpetior, -*ī*, *perpessus sum* pretrpeti;

13. *ūtor*, -*ī*, *ūsus sum* rabiti, koristiti si s čim (*aliquā rē*);
tako: *abūtor* v zlo rabiti;

14. *adipīscor*, -*ī*, *adeptus sum* doseči, dobiti;

15. *expergīscor*, -*ī*, *experrectus sum* zdramiti se, zbuditi se;

16. *trāscor*, -ī, *suscēnsuī* (*irātus fuī*) jeziti se; *trātus* 3 jezen;

17. *commīnīscor*, -ī, *commentus sum* izmisliti (si); *remīnīscor*, -ī, *recordātus sum* spomniti se;

18. *nancīscor*, -ī, *nactus in nānctus sum* dobiti (slučajno);

19. *nāscor*, -ī, *nātus sum* roditi se;

20. *oblīvīscor*, -ī, *oblītus sum* pozabiti;

21. *pacīscor*, -ī, *pactus sum* (*pepigī*) pogoditi se;

22. *proficīscor*, -ī, *profectus sum* odriniti, (od)potovati;

23. *ulcīscor*, -ī, *ultus sum* osvetiti se, kazniti;

24. *vēscor*, -ī, *ēdī* jesti, hraniti se.

Četrta konjugacija.

1. *assentior* gl. § 138, b, 9.

142

2. *mētior*, -īrī, *mēnsus sum* meriti;

3. *experior*, -īrī, *expertus sum* izkusiti;
opperior, -īrī, *oppertus sum* pričakovati;

4. *ōrdiōr*, -īrī, *ōrsus sum* začeti;

5. *orior*, -īrī, *ortus sum* (*oritūrus*) izhajati, nastati, izvirati;

tako: *adorior* napasti, *coorior*, *exorior* nastati, vzdigniti se.

Pripomnja. *Orior* ima samo inf. *orīrī* (in včasi konj. impf.) po 4. konjug.; vse druge oblike so po 3. konjug., gl. § 119., prip.; tako tudi sestave, torej: *coorior*, *cooreris*, *cooritur*, *coorimur* itd.; *coorerer*, *coorerēris* itd.; *coorere*, *cooriminī*. Le *adorior* se sprega ves po *partior*, torej: *adortris*, *adortur* itd.; *adortrer*, *adortrēris*; *adortre*, *adortiminī*.

Dostavek. Vsi tukaj ne navedeni deponentniki 4. konjugacije se spregajo skoz in skoz po *partior*, -īrī, *partitus sum*, n. pr.:

mentior, -īrī, *mentitus sum* lagati,

potior, -īrī, *potitus sum* polastiti se (*urbe*).

Poldeponentnike

143

gl. v § 114.

Nepravilni glagoli, verba anomala

144 so:

1. <i>sum</i> sem, gl. § 106.
<i>possum</i> morem, gl. § 108.
2. <i>edo</i> jem
3. <i>fero</i> nesem
4. <i>volo</i> hočem, <i>nōlō</i> nočem,
<i>mālō</i> raji hočem | 5. <i>eo</i> grem
<i>queo</i> morem, <i>nequeo</i> ne
morem
6. <i>fīō</i> zgodim se, postanem. |
|---|---|

145

Edo, edere, ēdī, ēsum jesti

ima poleg pravilnih oblik po tretji konjugaciji krajše oblike, ki so brez tematičnega vokala; ta namreč lahko izpade pred osebili, ki se začenjajo s *s* in *t*; pred *s* in *t* se debelni *d* izpreminja v *s*:

<i>edo</i> jem (iz <i>jedm</i>) <i>edis</i> ali <i>ēs</i> (iz <i>eds-ess</i>) <i>edit</i> ali <i>ēst</i> (iz <i>edt</i>) <i>edimus</i> <i>editis</i> ali <i>ēstis</i> <i>edunt</i>	<i>ederem</i> ali <i>ēssem</i> (iz <i>ed-se-m</i>) <i>ederēs</i> „ <i>ēssēs</i> <i>ederet</i> „ <i>ēsset</i> <i>ederēmus</i> ali <i>ēssēmus</i> <i>ederētis</i> ali <i>ēssētis</i> <i>ederent</i> „ <i>ēssent</i>
--	---

Imperativ { *ede, edite, editō, editō, editōte, eduntō.*
 { *ēs, ēste, ēstō, ēstō, ēstōte,*

Inf. { *edere*
 { *ēsse* jesti (iz *jedti*).

V pasivu se rabita samo obliki: *ēstur* = *editur* je se, *ēs-sētur* = *ederētur* jedlo bi se.

Tudi od zloženek *comedō* pojesti in *exedō* izjesti se najdejo krajše oblike: *comēst, comēsset, comēsse, exēst* itd.

Pripomnja 1. Razen glagolov s konsonantnimi debli: *sum, edo, fero, volo* tvori večino oblik brez osnovnega vokala tudi *dō*. V slovenščini takisto ni tematičnega vokala pri: *ste, dam, jem* itd.

Pripomnja 2. Pri konsonantnih deblih se pritika po izpadlem osnovnem vokalu v infinitivu prvotna končnica *se*: *es-se, ed-se* (= *esse*), *fer-se* (= *ferre*), *vel-se* (= *velle*).

146 *Fero, ferre, tulī* (iz *tetulī*), *lātum* (nam. *tlātum*) nesti (gl. § 133, b, 20.).

Fero izpahuje v oblikah, ki se tvorijo od prezentovega debela, osnovni *e* (ne *ē*) in *i* razen pred *m*, sicer se sprega pravilno po *lego*.

Aktiv		Pasiv	
Prez. ind.	Impf. konj.	Prez. ind.	Impf. konj.
<i>fer-o</i>	<i>fer-rem</i>	<i>fer-o-r</i>	<i>fer-rer</i>
<i>fer-s</i>	<i>fer-rēs</i>	<i>fer-ris</i>	<i>fer-rēris</i>
<i>fer-t</i>	<i>fer-ret</i>	<i>fer-tur</i>	<i>fer-rētur</i>
<i>fer-i-mus</i>	<i>fer-rēmus</i>	<i>fer-i-mur</i>	<i>fer-rēmur</i>
<i>fer-tis</i>	<i>fer-rētis</i>	<i>fer-i-minī</i>	<i>fer-rēminī</i>
<i>fer-u-nt</i>	<i>fer-rent</i>	<i>fer-u-ntur</i>	<i>fer-rentur</i>
Inf.: <i>fer-re</i>		Inf.: <i>fer-rī</i>	
Imperativ			
I. <i>fer</i> <i>fer-te</i>	II. <i>fer-tō, fer-tō</i> <i>fer-tōte, fer-u-ntō</i>		

Vse druge oblike so pravilne, torej: *feram, ferar, ferēbam (-r), ferēs, ferendus, ferendī*.

Tako se spregajo tudi sestave:

afferō, afferre, attulī, allātum donesti,

anteferō, anteferre, antetulī, antelātum prednost dati, bolj čislati,

auferō, auferre, abstulī, ablātum odnesti,

cōnferō, cōnferre, contulī, collātum znositi primerjati,

differō, differre, distulī, dīlātum odložiti,

differō, differre, — — razlikovati se,

efferō, eferre, extulī, ēlātum iznesti, povzdigniti; ēlātus tudi adj. vzvišen (ošaben),

īnferō, īnferre, intulī, illātum nesti v kaj,

offerō, offerre, obtulī, oblātum ponuditi,

perferō, perferre, pertulī, perlātum prenesti, javiti,

praeferō, praeferre, praetulī, praelātum bolj ceniti,

referō, referre, rettulī, relātum nazaj prinesiti, javiti, poročati,

sufferō, sufferre, sustinuī, sustentātum prenesti.

Volo, velle, voluī hoteti;

nōlō [iz ne (= nōn) volo], nōlle, nōluī ne hoteti;

mālō (iz magis volo), mālle, mālūī raji hoteti.

Prezent

Indikativ			Konjunktiv		
<i>volo</i>	<i>nolō</i>	<i>mālō</i>	<i>velim</i>	<i>nōlim</i>	<i>mālim</i>
<i>vīs</i>	<i>nōn vīs</i>	<i>māvīs</i>	<i>velīs</i>	<i>nōlīs</i>	<i>mālīs</i>
<i>vult</i>	<i>nōn vult</i>	<i>māvult</i>	<i>velit</i>	<i>nōlit</i>	<i>mālit</i>
<i>volumus</i>	<i>nolumus</i>	<i>mālumus</i>	<i>velimus</i>	<i>nōlīmus</i>	<i>mālīmus</i>
<i>vultis</i>	<i>nōn vultis</i>	<i>māvultis</i>	<i>velitis</i>	<i>nōlītis</i>	<i>mālītis</i>
<i>volunt</i>	<i>nōlunt</i>	<i>mālunt</i>	<i>velint</i>	<i>nōlint</i>	<i>mālint</i>

Imperfekt

Indikativ			Konjunktiv		
<i>volēbam</i>	<i>nolēbam</i>	<i>mālēbam</i>	<i>vellem</i>	<i>nōllem</i>	<i>māllem</i>
<i>volēbās</i>	<i>nolēbās</i>	<i>mālēbās</i>	<i>vellēs</i>	<i>nōllēs</i>	<i>māllēs</i>
	itd.			itd.	

Futur (Indikativ)

Imperativ

<i>volam</i>	<i>nōlam</i>	<i>mālam</i>	ima le <i>nōlō</i> :		
<i>volēs</i>	<i>nolēs</i>	<i>mālēs</i>	I. <i>nōli</i>	II. <i>nōlitō, nōlitō</i>	
	itd.		<i>nōlite</i>	<i>nōlitōte, nōluntō</i>	

Inf. prez.: *velle, nolle malle*.

Drugi oblik od prezentovega debela ni. Oblike od perfektovega debela so pravilne, torej: *voluī, voluerim, volueram, voluissem, voluerō* itd.

Pripomnja. *Sis* = *si vīs* če izvoliš, ako ti je po volji. — *Vīn* (pesn.) = *vīsne* hočeš-li?

148

Eo, īre, īt (īvī), itum iti

se pregiblje v obče po 4. konjugaciji. Deblo *i* oslabeva pred *a, o, u* v *e*, (*io* — *eo*, *iunt* — *eunt*, *iam* — *eam*), impf. ind. je *ībam*, fut. I. *ībō*, ppp. *itum*.

Prezent	Ind.	Konj.	Imperfekt	Ind.	Konj.	Futur I.	Ind.	Imperativ	
	<i>eo</i>	<i>eam</i>		<i>ībam</i>	<i>īrem</i>		<i>ībō</i>	I. <i>ī</i>	II. <i>ītō</i>
	<i>īs</i>	<i>eās</i>		<i>ībās</i>	<i>īrēs</i>		<i>ībis</i>		<i>ītō</i>
	<i>it</i>	<i>eat</i>		<i>ībat</i>	<i>īret</i>		<i>ībit</i>		
	<i>īmus</i>	<i>eāmus</i>		<i>ībāmus</i>	<i>īrēmus</i>		<i>ībimus</i>		
	<i>ītis</i>	<i>eātis</i>		<i>ībātis</i>	<i>īrētis</i>		<i>ībitis</i>	<i>īte</i>	<i>ītōte</i>
Prezent	<i>eunt</i>	<i>eant</i>	Imperfekt	<i>ībant</i>	<i>īrent</i>	Futur I.	<i>ībunt</i>		<i>euntō</i>

Inf.: prez.: *īre*, fut.: *itūrum esse*.

Part. prez.: *iēns, euntis, euntī* itd. Part. fut.: *itūrus, a, um*.

Ger. *eundī, eundō, (ad) eundum*.

V pasivu se rabijo: a) 3. os. sing.: *itur gre se, eātur, ibātur, irēter, itum est* itd., *eundum est*; b) infinitiva: *iri, itum esse*.

Prehodne sestave imajo seveda popoln pasiv, n. pr. *adeo* prositi:

adeor, adiris, aditur, adimur, adiminī, adeuntur;

adibar, adirer, adibor, aditus sum itd.

V pf. se v (*vi*) navadno izpahuje (gl. § 126, 2.): *iī, īstī, iit . . iērunt, ierim, ieram, ierō, īsse(m)*.

Poleg *adeo* so navadne še te sestave:

abeō, -īre, abiī, abitur oditi, tako:

exeō iziti

intereō propasti

redeō vrniti se

pereō poginiti

vēneō (brez sup.)

prodati se

circumeō obiti, obkoliti

ineō začeti

obeō obiti, posetiti

praetereō mimo iti

trānseō preiti, prekoračiti.

} gl. § 118.

Pripomnja. *ambio* (okoli hoditi, prositi) se sprega čisto po *audiō*, torej: *ambiant, ambiēbam, ambiam* (-ās, -ēs) itd.

Queo, quivī morem, *nequeō* (pri Ciceronu *nōn queo*), *nequit, nequitum* ne morem 149

se spregata kakor *eo*. Najnavadnejše oblike so:

nōn queo, nequit, nequītis, nequeunt

nōn queam, queās, (nōn)queat, (ne)queāmus, (ne)queant

nequībat; nequīrem, (ne)quīret, nequīrent; nequīssent.

Fīō, fierī, factus sum postati, zgoditi se

150

nadomestuje tudi pasiv glagola *facio*, od katerega ima obliki *factus* in *faciendus*, in pomeni: tvoriti se. Glede *i*-jeve kvantitete prim § 5, 2 d.

Prez. ind.: *fīō, fīs, fit, —, —, fiunt.*

Prez. konj.: *fiam, fiās, fiat, fiāmus, fiātis, fiant.*

Impf. ind.: *fiēbam, fiēbās* itd.

Impf. konj.: *fierem, fierēs* itd.

Fut.: (*fiam*), *fiēs, fiet, (fiēmus, fiētis), fient.*

Imper.: *fī, (fīte).*

Infin.: a) prez.: *fieri*; b) pf.: *factum* (-am, -um) *esse*; c) fut.: *futūrum* (-am, -um) *esse* ali *fore*; inf. fut. pas. je le: *factum iri*.

Particip: a) fut.: *futūrus* 3; b) pf.: *factus* 3.

Gerundiv: *faciendus* 3 (le: storiti se imajoč).

Oblike s *factus* se spregajo pravilno: *factus sum*, *-sim*, *-eram*, *-essem*, *-erō*.

Pripomnja. *Fieri* je edina pas. oblika glagola *fiō*.

Nepopolni glagoli, verba defectiva

151 se rabijo le v nekaterih oblikah. Sem spadajo:

1. Perfekti *coepī*, *meminī*, *ōdī*.

Meminī in *ōdī* imata prezentov pomen, plpf. torej pomen impf., fut. II. pomen fut. I.

Ind. pf.:	<i>coepī</i> začel sem,	<i>meminī</i> pomnim,	<i>ōdī</i> sovražim
Konj. pf.:	<i>coeperim</i>	<i>meminerim</i>	<i>ōderim</i>
Ind. plpf.:	<i>coeperam</i>	<i>memineram</i> pom-	<i>ōderam</i> so-
		nil sem	vražil sem
Konj. plpf.:	<i>coepissem</i>	<i>meminisse</i>	<i>ōdissem</i>
Fut. II.:	<i>coeperō</i>	<i>meminerō</i> pomnil	<i>ōderō</i> sovražil
		bodem	bodem
Inf.:	<i>coepisse</i>	<i>meminisse</i>	<i>ōdisse</i>
Imper.:	—	<i>mementō</i>	} gl. § 126, 4.
		<i>mementōte</i>	
Part. fut.:	<i>coeptūrus</i> 3	—	<i>ōsūrus</i> 3
„ pf. pas.:	<i>coeptus</i> 3 začel	—	—

Pripomnja. Oblike prezentovega debla nadomestuje pri *coepi* (iz *co-ēpi* od *coipiō*) *incipiō*. Rabi *coepī* v zvezi z infinitivom: *coepī scribere*, sicer *incēpi*, n. pr. *proelium incēpi*. V zvezi s pasivnim infinitivom se nahaja vselej *coeptus sum* itd.: *urbs oppugnāri coepta est*. (Prim. § 135., 2. prip.) Le pri *fieri* stoji navadno, pri medialnih pasivih vselej aktiv: *fīdūcia augēri coepit* (je jelo naraščati).

Za pasiv glagola *ōdī* služi *in odiō* (*odiō* dat.) *sum*.

152

2. *āiō* trdim, pravim.

Prez. ind.: *āiō*, *ais*, *ait*, —, —, *āiunt*.

Prez. konj.: —, —, *āiat*, —, —, —.

Impf. ind.: *āiebam*, *āiebās*, *āiebat*, —, —, *āiebant*.

Perf. ind.: —, —, *ait*, —, —, —.

Pripomnja. *Ain* = *aisne* je-li? misliš? — *Āiō* stoji navadno v indirektnem govoru: *Neminem Sōcratēs ait ante mortem esse beātum praedicandum.*

3. *inquam* rečem, dejem.

153

Prez. ind.: *inquam, inquis, inquit, —, —, inquiunt.*

Impf. ind.: *—, —, inquitēbat, —, —, —.*

Fut. I.: *—, inquitēs, inquitēt, —, —, —.*

Perf. ind.: *—, (inquīsti), inquit, —, —, —.*

Pripomnja. *Inquam* se stavi za prvo besedo (ali za prve besede) direktnega govora: *Sequitur mē, inquit, milites!*

4. *fārī, fātus sum* govoriti

154

ima v dobri prozi le *fandō* (*fandō audire* pripovedovati čujem); pri pesnikih se rabijo še druge oblike, ki so tvorjene pravilno po *hortor*, n. pr.: *fātur, fāmur; fābor, fābitur; fāre; fātū; fāns* govoreč, (*īn*)*fandus* neizrečen.

V več oblikah se rabita sestavi: *affārī* oговорiti, *praefārī* naprej govoriti, prorokovati.

5. Imperativi:

155

a) I. *avē (havē), salvē* zdrav bodi! *valē* zdrav ostani,
z Bogom, srečno!

avēte (havēte), salvēte dobro došli! *valēte*

II. *avētō (havētō), salvētō valētō*

Pripomnja. Poleg navedenih imperativnih oblik se še rabijo: *salvēbis* in *valebis* v pismih: *Salvēbis a Cicerōne* Ciceron te pozdravlja; *salvēre (avēre), valēre* stoji le v zvezi z *iubeō*: *iubeō tē salvēre* pozdravljam te, *valēre tē iubeō* zdravstvuj, srečno! — *Avē (havē), salvē* se rabi navadno le ob prihodu, redko pri slovesu.

b) *age, pl. agite* dej! nuj! dejte! hajdi!

c) *apage (tē)* poberi se!

d) *cedo (cette)* daj! sem! sem daj! povej! *Cedo aquam* vode sem! *Cedo, quid faciam* povej, kaj naj storim!

6. *quaesō* prosim, *quaesumus* prosimo

156

stoji navadno pri zapovedih. *Tū, quaesō, scribe* piši ti, prosim te! *Dicās (dic), quaesō* povej (torej)! — *Ubinam es, quaesō*

za Boga, kje si?! — Vendar tudi sicer. *Quaesō ā vōbis, ut mihi dētis veniam accommodātam huic reō.*

7. *forem* itd. gl. § 106, prip. 2.

Brezosebni glagoli, verba impersonalia

157 se imenujejo glagoli, ki izražajo dejanje ali stanje neznanega subjekta. Rabijo se le v infinitivu in 3. os. sing. (v sestavljenih časih z neutrom nominalne oblike) brez subjekta, le pri nekaterih je lahko neutrum adjektiva ali pronomina subjekt. Delijo se v prave in neprave.

1. Pravi brezosebniki so glagoli:

a) ki značijo kak prirodni pojav:

<i>pluit, -ere, pluit</i> dež gre, dežuje	<i>fulminat, -āre, itd.,</i> bliska se,
<i>ninguit (ningit), -ere, nīnxit</i>	treska
sneg gre, sneži	<i>illūcēscit, -ere, illūxit</i> svita se,
<i>grandinat, -āre</i> itd. toča gre	dani se
<i>tonat, -āre, tonuit</i> grmi	<i>advesperāscit, -ere, advesperāvit</i>
<i>fulget, -ēre, fulsit</i> }	večeri se.
<i>fulgurat, -āre, itd.</i> }	bliska se

Pripomnja. V prenesenem pomenu so nekateri navedenih glagolov osební, n. pr. *fulgēre, tonāre*. — K *fulget, fulgurat, fulminat, tonat, pluit* se stavi včasí, zlasti pri pesnikih, kot osebek *Jūpiter*.

b) ki imajo logični subjekt v zavisnem sklonu:

piget, -ēre, piguit (mē) mrzi mi
pudet, -ēre, puduit (mē) sram me je
paenitet, -ēre, paenituit (mē) kesam se
taedet, -ēre, pertaesum est (mē) gnusi se mi
miseret (redko *miseretur*), *-ēre, (miseritum est) (mē)*
 smili se mi
decet, -ēre, decuit mē spodobi se mi
dēdecet, -ēre, dēdecuit (mē) ne spodobi se mi
libet, -ēre, libuit (libitum est) ljubi se, rači se mi
licet, -ēre, licuit (licitum est) svobodno je.

Dostavek. *oportet, -ēre, oportuit* (treba je) ima za subjekt le inf. ali stavek.

Pripomnja 1. Izvzemši *taedet, miseret* se vsi pod b) navedeni brezosebniki lahko zvežejo z infinitivom ali z nom. sing. neutr. pronomina ali adjektiva: *Pudet mē hōc fatēri, illud mē paenitet.* — *Libet, licet, (dē)decet* pa stoje tudi v 3. osebi pl. v zvezi z nom. pl. neutr. pronomina ali adjektiva: *nōn omnia licent; parvum parva decent.*

Pripomnja 2. Rabijo se še naslednje oblike: *paenitēns* kesajoč se, *puđens* sramežljiv; *paenitendus* 3 kesanja vreden, *puđendus* 3 sramovanja vreden; *paenitēndi* itd., *puđēndi* itd. — Imperativ se nadomešča s konjunktivom: *Pudeat tē sram te bodi!*

2. Nepravi brezosebniki imajo 3. os. sing. svojega glagola v drugačnem pomenu; taki so:

<i>accēdit, -ere, accessit</i> poleg tega,	<i>interest, interesse, interfuit</i> do
razen tega	tega je
<i>accidit, -ere, accidit</i> pripeti se	<i>iuvat mē</i> veseli me
<i>appāret, -ēre, appāruit</i> očitno je,	<i>liquet, -ēre, licuit</i> jasno je
jasno je	<i>patet, -ēre, patuit</i> očitvidno je
<i>cōnstat, -āre, cōnstitit</i> znano je	<i>placet, -ēre, placuit</i> ali <i>placi-</i>
<i>contingit, -ere, contigit</i> po-	<i>tum est</i> odloženo je, <i>mihi</i>
sreči se	(<i>senātū</i>) sklenil sem
<i>convenit, -īre, convēnit</i> pristojise	<i>praestāt, -āre, praestitit</i> bolje je
<i>ēvenit, -īre, ēvēnit</i> primeri se	<i>fallit, -ere, fefellit mē</i>
<i>expedit, -īre, expeditit</i> ko-	<i>fugit, -ere, fūgit mē</i>
ristno je	<i>praeterit, -īre, praeteriit</i>
	<i>mē</i>

Dostavek. Brezosebni so tudi vsi neprehodniki v pasivu: *itur* gre se, *vīvitur* živi se, *parcitur* prizanaše se.

Členice. Particulae.

I. Prislov. Adverbium.

158

Po obliki so prislovi:

1. imenski, *adverbia nōminalia*, tvorjeni od imenskih debel: *altē* visoko, *sapienter* modro, *fortuitō* slučajno, *diū* dolgo;

2. glagolni, *adverbia verbālia*, od glagolnih debel izpeljani: *imprōvīsō* nenadoma, *nōminātīm* po imenu, *statīm* takoj (stoje);

3. zaimenski, *adverbia prōnōminālia*, tvorjeni od zaimenskih debel: *ubi* kje, *ibi* tam, *quō* kam, *eō* tje;

4. prvotni, *adverbia prīmītiiva*: *haud*, *nōn* ne, *paene* skoro, *saepe* često i. dr.

159 Prislovi se tvorijo:

1. Od adjektivov in participov druge deklinacije, če se izpremeni genitivni *ī* v *ē* (ostanek starega instrumentala):

<i>altus</i>	gen. <i>altī</i>	adv. <i>altē</i>	visoko
<i>pulcher</i>	„ <i>pulchrī</i>	„ <i>pulchrē</i>	lepo
<i>liber</i>	„ <i>liberī</i>	„ <i>liberē</i>	svobodno
<i>doctus</i>	„ <i>doctī</i>	„ <i>doctē</i>	učeno.

Pomni: *benē* (od *bonus*) dobro, *malē* (od *malus*) slabo.

2. Od adjektivov tretje deklinacije, če se izpremeni genitivna končnica *-is* v *-iter*:

acer — *ācris* — *ācriter* ostro
fortis — *fortis* — *fortiter* hrabro
celer — *celeris* — *celeriter* hitro.

Adjektivni participi na *-ns* izpreminjajo genitivno končnico *-is* v *-er*:

cōnstāns — *cōstantis* — *cōstanter* stanovitno
prūdēns — *prūdentis* — *prūdentē* previdno
sapiēns — *sapientis* — *sapienter* modro.

Pripomnja 1. *Audāx* ima *audācter* smelo, *difficilis* le redko *difficulter* težko, navadno *nōn facile*, *vix*, *aegrē*.

Pripomnja 2. Nekateri adjektivi na *-us* tvorijo adverb na *-ē* ali *-iter*: *fīrmus*: *fīrmē*, *fīrmiter* čvrsto; *largus*: *largē*, *largiter* izdatno; na *-er*: *violentus*: *violenter* silovito, *opulentus*: *opulenter* premožno; *fīdus* ima: *fīdēliter* (od *fīdelis*) zvesto, *alius*: *aliter* drugače.

160 Adverbi se še tvorijo:

1. na *-tus*:

<i>antīquitus</i> iz davna	<i>paenitus</i> od znotraj
<i>dīvīnitus</i> po božji volji	<i>rādīcitus</i> s korenino vred
<i>funditus</i> iz dna, iz temelja	

2. na *-im*:

<i>certātim</i> tekmovalno	<i>nōminātim</i> imenoma
<i>furtim</i> skrivaj	<i>statim</i> takoj
<i>gradātim</i> korakoma	<i>virītim</i> posamez i. dr.

Za adverb služi tudi:

1. akuz. sing. ali pl., n. pr.:

<i>cēterum</i> sicer	<i>primum</i> najprej
<i>facile</i> lahko	<i>rursum</i> zopet
<i>impūne</i> brez kazni	<i>solum</i> }
<i>nimum</i> preveč	<i>tantum</i> } samo, le
<i>nōndum</i> še ne	<i>aliās</i> drugoč
<i>paulum</i> malo	<i>forās</i> ven, i. dr.

2. ablativ (instrumental), in sicer:

a) substantivov:

<i>forte</i> po naključju, slučajno	<i>māgnopere</i> (često <i>māgnō</i>
<i>diū</i> podnevi, dolgo	<i>opere</i>) zelo
<i>noctū</i> ponoči	<i>sponte</i> voljno
<i>forīs</i> od zunaj	<i>hodiē</i> danes
	<i>grātīs</i> zastonj

b) adjektivov (part.) srednjega spola druge dekl.:

<i>cito</i> brzo	<i>falsō</i> po krivem	<i>rārō</i> redko
<i>crebrō</i> ponovno	<i>fortuitō</i> slučajno	<i>sērō</i> pozno
<i>cōnsultō</i> namenoma	<i>imprōvisō</i> nenadoma	<i>subitō</i> nagloma
<i>continuō</i> takoj	<i>inopīnātō</i> nepričako-	<i>tūtō</i> varno.
	vano	

Pripomnja. *Vērē* resnično, *vērō* pak (pa celo); *certē* res, gotovo, *certō* za gotovo;

c) adjektivov prve deklinacije:

<i>dextrā</i> desno	Ablativi fem. so tudi:	
<i>sinistrā</i> levo	<i>citrā</i> tostran	<i>īnfrā</i> zdolaj
<i>rēctā</i> naravnost	<i>extrā</i> zunaj	<i>suprā</i> zgoraj
<i>ūnā</i> skupaj.	<i>intrā</i> znotraj	<i>ultrā</i> dalje.

3. lokativ: *domī* doma, *rūrī* na kmetih, *humī* na zemlji, *herī* včeraj, *vesperī* zvečer, *forīs* zunaj, *ubi* kje, *hīc* tukaj, *sīc* tako i. dr.

4. instrumental: *modo* samo, le.

Pripomnja. Nekateri prislovi so zloženi iz dveh ali več besed (celega stavka), n. pr.: *anteā* prej, *imprimīs* osobito, *hodiē* danes, *forsitan* morda, mogoče; *dumtaxat* le, samo; *fortāsse* (*fortāssis*) morebiti; iz dveh stavkov: *hīc* takoj; *scīlicet*, *videlicet* namreč.

Dodatek. Adverbia pronominalia correlativa so, in sicer:

demonstrativa		interrogativa in relativa	indefinita
a) loci:			
<i>hīc</i>	tu	<i>ubi</i> kje, kjer	<i>alicubi</i> nekje, nekod
<i>istīc</i>	} tamkaj	<i>ubicumque</i> kjerkoli	<i>alibi</i> drugod
<i>illīc</i>			<i>ūsqum</i> (v negativnih stavkih) nekje
<i>ibi</i>	tam		
<i>ibīdem</i>	ravno tam		
<i>hinc</i>	od tod	<i>unde</i> od kod, od-koder	<i>alicunde</i> od nekod
<i>istinc</i>	} od tamkaj		
<i>illinc</i>			
<i>inde</i>	od ondod		
<i>indidem</i>	prav od tam		
<i>hūc</i>	sem	<i>quō</i> kam, kamor	<i>quō</i> } nekam
<i>istūc (istō)</i>	} tja	<i>quōcumque</i> kamorkoli	<i>aliquō</i> }
<i>illūc (illō)</i>			
<i>eō</i>	tja(kaj)		
<i>eōdem</i>	ravno tja		
<i>hāc</i>	tod	<i>quā</i> kod, koder	<i>quā</i> } koder si
<i>illāc</i>	ondod	<i>quācumque</i> koderkoli	<i>aliquā</i> } bodi, nekod
<i>eā</i>	tod		
<i>eādem</i>	prav tod		
b) temporis:			
<i>nunc</i>	sedaj	<i>quandō</i> kedaj, kadar	<i>quandō</i> } nekedaj,
<i>tum</i>	} tedaj	<i>cum</i> kadar	<i>aliquandō</i> } nekoč
<i>tunc</i>			<i>unquam</i> (v nik. in kondic. stavkih) kedaj
<i>totiēns</i>	tolikrat	<i>quotiēns</i> kolikrat, kolikorkrat <i>quotiēnscumque</i> kolikorkratkoli	<i>aliquotiēns</i> nekolikokrat
c) modi:			
<i>ita</i>	} tako	<i>ut (uti)</i> kako, kakor	
<i>sīc</i>		<i>utcumque</i> kakorkoli	
<i>item</i>	ravno tako	<i>quam</i> kako, kakor	
<i>tam</i>	tako		

Stopnjevanje prislovov.

Komparativ prislovov je vselej enak neutru (v akuz.) 162
adjektivnega komparativa; superlativ se končuje na -ē, izvzemši
plūrimum, *potissimum*, *primum*, *postrēmum*.

<i>altē</i>	<i>altius</i>	<i>altissimē</i>
<i>pulchrē</i>	<i>pulchrius</i>	<i>pulcherrime</i>
<i>liberē</i>	<i>liberius</i>	<i>liberrimē</i>
<i>ācriter</i>	<i>ācrius</i>	<i>ācerrimē</i>
<i>cōstanter</i>	<i>cōstantius</i>	<i>cōstantissime</i>
<i>audācter</i>	<i>audācius</i>	<i>audācissimē</i>
<i>bene</i>	<i>melius</i>	<i>optimē</i>
<i>male</i>	<i>pēius</i>	<i>pessimē</i> . Pomni tudi:
<i>māgnōpere</i>	<i>magis</i>	<i>māxime</i>
<i>multum</i>	<i>plūs</i>	<i>plūrimum</i>
<i>nōn, multum malo</i>	<i>minus manj</i>	<i>minimē najmanj</i>
<i>diū</i>	<i>diūtius</i>	<i>diūtissimē</i>
<i>saepe</i>	<i>saepius</i>	<i>saepissimē</i>
<i>prope</i>	<i>propius</i>	<i>proximē</i>

Brez pozitivna so:

<i>potius</i> rajši	<i>potissimum</i> najrajši, posebno, zlasti
<i>prius</i> prej	<i>primum</i> prvikrat, prvič
<i>posterius</i> pozneje	<i>postrēmum</i> nazadnje
	<i>postrēmō</i> „

Pripomnja. *Mātūrē* rano, *mātūrius*, *mātūriissimē* in *māturrimē*. —
Tutō varno, *tutius*, *tutissimō*.

II. Predlog. Praepositio.

Predlogi z imeni izražajo razmerje stavkovih členov natančneje kakor goli skloni. Nastavši iz adverbiv kraja (razen *trāns* in *tēnus*), so zaznamovali v zvezi z imeni krajevne razmere, a sčasoma so se rabili tudi za določila časa, načina in vzroka prepozicionalni izrazi. Prvotni adverbialni pomen so še ohranili nekateri predlogi, n. pr. *circā*, *extrā*, *suprā*. Vežejo se z akuz., abl., akuz. in abl.

Predlogi z akuzativom:

163

ante, *apud*, *ad*, *adversus*, *penes*, *pōne*, *post*, *per*,
circum, *circā*, *citrā*, *cis*, *praeter*,
ergā, *contrā*, *inter*, *extrā*, *prope*, *propter* in *secundum*,
infrā, *intrā*, *iūxta*, *ob*,
suprā, (*versus*), *ultrā*, *trāns*.

1. *ante* pred; kraj: *ante portam*; čas: *ante mortem*.

2. *apud* pri; kraj: *apud* (češče *ad*) *oppidum*; navadno pri osebah: *apud* (na domu pri) *Caesarem*, *apud Platōnem legimus*, *apud exercitum (valēre)*; pred: *apud iūdicēs, senātum (verba facere)*.

3. *ad*; kraj: k: *ad tē veniō*; pri (ob), blizu, proti: *urbs ad Rhēnum flūmen sita*, *ad urbem*, *ad merīdiem* proti jugu; čas: do, za, na: *ad summam senectūtem*; *ad tempus (venīre)* za časa; *ad cōstitutam diem*; *ad merīdiem* proti poldnevu, okoli poldneva;

pri števnikih: do: *ad ūnum omnēs* vsi do enega (in tudi ta) = vsi vkup, *ad ducentōs* do (okoli) 200;

namen: za: *ad ūsum*, *ad labōrandum nātus*; vzrok: na: *ad clāmōrem (convenīre)*, *ad nūtum*;

način: po, na: *ad voluntātem (loquī)*, *ad verbum* doslovnno.

Pripomnja. *Scrībō ad aliquem* (komu); *deferō imperium ad aliquem* (predam komu); *ad senātum referō* sporočim senatu; *nāvēs ad ancorās delīgō* (zasidram ladje) usidram se.

4. *adversus* (ptcp. pf. pas.) (*adversum*) proti; kraj (redko): *adversus montem*; prenes.: proti, do: *adversus hostem pūgnō* (neprijateljski), *pietās adversus deōs* (prijateljski).

5. *circum, circā* okoli; kraj: *circum āxem*, *circā Rōmam*; *circā oppida* (okoli po = v) *lēgātōs mittere*; le *circā*: čas (ne pri Cic. in Cez.) in pri števnikih: *circā lūcis ortum*, *circā V mīlia*; pri Cic. in Cez.:

circiter: c. *Idūs Septembrēs*, c. *merīdiem*; c. *X mīlia mīlitum*;

6. *citrā, cis* tostran; kraj: c. *Padum*;

7. *ergā* do, proti (prijateljski): *meus ergā tē amor*; *fīdes ergā amīcum*;

8. *contrā* nasproti; kraj: *contrā Galliam*; prenes. proti (sovražno), zoper: *contrā hostēs (proficīscī)*; c. *nātūram* zoper naravo;

9. *inter* med; kraj: *inter urbem āc Tiberim*, *inter amīcōs*; čas: *inter annōs XIV*, *inter cēnam*; prenes.: *inter sē* (colloquuntur) med seboj, *inter deōs hominēsque interest*;

10. *extrā* zunaj; kraj: *extrā oppidum*; prenes.: e. *conīūratiōnem* (nedeležen), e. *culpam* (brez), e. *cōnsuētūdinem*, *ordinem* nenavadno;

11. *īnfrā* pod; kraj: *īnfrā lūnam nihil est nisi mortāle*; čas: *Homērus nōn fuit īnfrā* (pozneje od) *Lycūrgum*; prenes.: *māgnitūdine īnfrā aliquem esse* manjši biti;

12. *intrā* med, v; kraj: *intrā parietēs, moenia*; čas: *intrā finem annī* (pred koncem), *intrā* (v) *annōs V*;

13. *iūxtā* tik, kraj, poleg; kraj: *iūxtā viam*;

14. *ob* pred; kraj: *le: ob oculōs versārī* (pred očmi biti); vzrok: zaradi (zbog): *ob ēmolumentum, ob eam rem, quam ob rem (causam)* zategadelj, zato;

15. *penes* pri = v oblasti, v rokah: *penes rēgēs erat imperium nātiōnum*;

16. *pōne* (starinski), *post* za; kraj: *post (pōne) tergum* na hrbtu; čas: *po: post mortem*;

17. *per* prek (črez), skozi, po; kraj: *per forum, urbem*; čas: *per tōtam noctem* celo noč (skozi vso noč); *per hiemem* (črez), *per* (med) *cēnam*; način: *per vim* po sili; *per fidem* (pod pretvezo zvestobe) proti zvestobi, verolomno; *per fās et fidem* proti pravici in zvestobi; sredstvo: *po: per lēgātōs, per sē* po sebi (sam po sebi); vzrok: zaradi: *per aetātem arma ferre nōn posse; per mē licet* zaradi (zastran) mene = kar se mene tiče, lahko; pri vzklikih, prisegah: pri: *per fidem tuam* pri tvoji poštenosti, *per deōs immortālēs, iūrō per deōs*;

18. *praeter* mimo; kraj: *praeter castra*; prenes.: razen: *omnēs praeter unum*; pred: *praeter ceterōs iustus, flōrere*; črez (nad): *praeter modum, exspectātiōnem*;

19. *prope* blizu; kraj: *prope urbem*; čas: okoli, pod: *prope Kalendās Sextilēs, prope noctem*;

20. *propter* blizu, poleg; kraj: *propter aedem, Carthāginem*; dejanski vzrok: zaradi, zbog: *propter frīgora, metum*;

21. *secundum* poleg, ob; kraj: *s. flūmen*; čas: (takoj) *po: s. comitia, s. ea* nato; prenes.: spored, za: *s. deōs hominēs hominibus utilis sunt*; način: *s. nātūram* (po naravi, naravno) *vivere, s. aliquem iudicāre* komu na korist soditi;

22. *suprā* nad; kraj: *suprā lūnam sunt aeterna omnia*; čas: pred: *paulō suprā hanc memoriām* malo pred tem časom; prenes.: nad: *suprā vīrēs, vīgintī milia, suprā modum* (črez mero);

23. *versus* (redno za svojim sklonom) proti; sam le pri mestnih imenih in *domum*, sicer z *ad*, *in*: *Rōmam*, *Arpīnum*, *domum versus*, *ad urbem v.*, *in Galliam versus*.

Pripomnja. *Versus* (ptep. pf. pas. k *vertō*) ni predlog, nego adverb, ki jasneje izraža smer.

24. *ultrā* onkraj, z a: *ultrā Alpēs*, *montēs*; prenes.: črez, nad: *ultrā spem*, *modum*;

25. *trāns* (ptep. prez.) onstran, črez: *trāns Rhēnum*, *trāns mare aliquod asportāre*.

164

Predlogi z ablativom:

ā, *ab*, (*abs*), *cum*, *dē*,
cōram, *prō*, *ex*, *ē*,
tenus, *sine*, *prae*.

1. *ā* (le pred konsonanti), *ab* (pred vokali in *h* in konsonanti), *abs* (le pred *tē*) od (na); kraj: *ab oppidō profectus est*; *ā tergō* od zadaj, *ā fronte* od spredaj, *ā dextrā* (*sinistrā*) na desni (levi), *ā dextrō cornū* na desnem krilu; *ab aliquō stāre* držati s kom (stranki koga pripadati), *incipere*, *ordīrī*, *orīrī*, *initium facere ab rē* (s čim), *ab aliquō (pri kom)*; čas: *ā prīmā lūce*, *ā prīmā aetāte*, *ā cēna* takoj po kosilu; delujoče živo bitje pri pasivu: *sēduli servī ab agricolis laudantur*; prenes.: pri glagolih ločiti, braniti itd. gl. § 239 prip. 2 in 3; pri glagolih *appellāre*, *vocāre* imenovati po, *nōminārī*;

2. *cum* s, z; spremstvo, družbo: *cum amīcīs*, *cum māgnā pecūniā*, *cum imperiō esse*, *cum aliquō loquī*, gl. § 251; način: *cum voluptāte*, *glōriā*, gl. § 250; čas: *cum solē* (s solncem) s solnčnim vzhodom, *cum nūntiō* takoj po poročilu;

3. *dē* s, z (z gen.); kraj: *dē mūrō*, *dē caelō*, *dē finibus dēmigrāre*, *dē vitā dēcēdere*; čas: še po (za): *dē diē* še po dnevi, *dē mediā nocte*, *diem dē diē* od dne do dne; celoto, od katere se kaj vzame: *paucī (ūnus) dē nostrīs* (od, izmed); predmet, o katerem se govori, glede katerega se kaj stori: o, glede: *scribere dē officiīs*, *dē pāce nūntium mittere*, *bene merērī dē aliquō* uslužiti se komu; način: po: *dē cōnsiliō*, *sententiā* po nasvetu, mnenju; *dē integrō*, *dēnuō* iz nova; *dē industriā* nalašč, *dē (ex) imprōvisō* iz nenada; vzrok: zaradi: *dē filiī morte (flēre)*, *eā (quā) dē causā*, *quā dē rē (causā)*;

4. *cōram* vpričo; *cōram generō meō*;

5. *prō* pred; kraj: *prō castris stāre* (tako da je tabor zadaj, *ante castra* tabor je pred licem, *Hannibal ante portās!*), *prō rōstrīs dicere* z govornice, *prō opere* spredaj na okopu; *prō* = za, na korist, namesto gl. § 231 prip.; prenes.: *prō vīribus* po svoji moči, *prō multitūdine* v primeri z množico;

6. *ex, ē* (nikdar pred vokali in *h*) iz, s, z; kraj: *ex urbe, ex equō pūgnāre* (s konja = na konju), *ē vītā dēcedere*; prenes.: *triumphāre ex (dē) aliquō* nad kom slaviti slavje, *victōriam reportāre ex (ab) hostibus* sovražnika premagati, *ex sententiā* po volji, *ex inopinātō (imprōvīsō)* iz nenada, *ex ūsū* na korist, *ē rē publicā* na državno korist, *ex parte* deloma; *ex tempore dicere* z mesta besediti; *ē regiōne* (= *ex adversō*) *oppidī* ravno nasproti (iz nasprotne strani) mesta; čas: od: *ex eō tempore, ex quō* odkar, *diem ex diē* dan za dnevom; *ex cōsulātū* takoj po konzulatu; o tvarini: iz, od: *nāvis ex rōbore, statua ex aere*; vzrok: *labōrō ex capite* itd. gl. § 245, *b* prip. 1; *ex doctrinā nōbilis* (vsled) zaradi učenosti na glasu; *quā (eā) ex causā (rē)* zato (in tako); *ex cōsuētūdine* iz navade, *ex compositō* po dogovoru; deljeno celoto: *paucī ex nostrīs* gl. § 214, *c* prip. 1;

7. *tenus* (postpozitiven) (tja)do; *Taurō tenus rēgnāre iūssus est; nōmine t.* le po imenu;

Pripomnja. Včasí je v zvezi z gen.: *lumbōrum tenus*.

8. *sine* brez; *sine mātře, spē; sine gladiō, sine dubiō*;

9. *prae* pred; kraj (le v zvezi s *sē*): *prae sē agere; fīdūciam prae sē ferre* ponašati se, kazati; prenes. v primeri: *prae sē omnēs contemnere* (v primeri s seboj, proti sebi); *prae nōbīs (aliīs) beātus* proti nam (drugim) blažen; o zapreki (le v nikalnih stavkih) vsled, od: *prae gaudiō, lacrimīs scribere nōn possum*.

Pripomnja. *Clam* tajno, brez vednosti se rabi tudi kot predlog z abl.: *clam vōbīs* brez vaše vednosti.

Predlogi z akuzativom na vprašanje: kam?, z 165
ablativom na vprašanje: kje?:

in, sub, super, subter.

1. *in*

a) z akuz.; kraj: v, na, proti: *in urbem, in Greiciam proficiscī, in umerōs tollere, in lātitudinem* v širokost (v šir), *in septentrionēs* (proti); čas: v, na, za: *in diem vīvere*

tje v en dan (brezskrbno), *in aliud tempus differre*, *in perpetuum* za zmeraj, *in diēs* dan na dan; prenes.: do, proti: *amor in patrem*, *populū Rōmānī in eum beneficia*, *orātiō in Catilinam*; o delitvi: v: *dividō in partēs trēs*; namen: v, za: *in ūsum*, *pecūniam dare in rem militārem*; način: *hostilem in modum* sovražniški, *in sententiam Mārcellī* (v zmislu predloga), *loquī in hanc sententiam* = *hunc in modum*;

- b) z **abl.**; kraj: v, na: *in urbe esse*, *in flūmine pontem facere* (črez reko); čas: v, za: *in vitā*, *in cōsulātū*, gl. še § 254, a prip. 2, b prip.; prenes.: o stanju in okolnosti: *in honōre*, *spē*, *periculō esse*; *in paupertāte decēdere*; *in multitudīne minus posse* (navzlic številstvi); *in tē hōc laudō*, *in hāc rē tē laudō*, *reprehendō*; *in tam dīversīs mentibus pāx esse nōn potest* (pri tako različnih nazorih); *in hīs* med temi, *in fidē alicūius manēre* zvest ostati;

2. sub

- a) z **akuz.**; kraj: pod: *tre sub tēctum*, *sub iugum*; čas: pod, o, ob: *sub vesperum*, *sub lūcem* ob svitu (zori), *sub eās litterās* (takoj po onem pismu) *recitāte sunt meae*; prenes.: *sub imperium* (*potestātem*) *redigere* pod oblast spraviti;
- b) z **abl.**; kraj: pod: *sub tēctō esse*; *sub rādicibus montis* (na vznožju); čas: ob, pri: *sub brūmā* ob najkrajšem dnevu, *sub ipsā profectiōne*; prenes.: *sub corōnā vēndere* kot robove prodati;

3. super

- a) z **akuz.** (neklasiški); nad, črez: *super corpora vādere*, *super nāvēs turrim efficere*, *super rēgem cubāre*, *super Numidiā* (onstran); čas (ne pri Cic. in Cez.) pri, med: *super vīnum et epulās*; redko
- b) z **abl.**; kraj: nad: *ēnsis super cervīce pendet*; *super vīnō* (pri vinu), prenes.: o: *disputāre super* (= *dē*) *aliquā rē*;

4. subter (redko)

- a) z **akuz.**: pod: *cupiditātem s. praecordia locāre* (pod prepono);
- b) z **abl.**: pod: *virtūs omnia subter sē* (pod seboj) *habet*.

Dostavki.

1. Dva predloga ne smeta stati drug poleg drugega, torej *quidquid in terrā et sub terrā est, de rebus in Asiā gestis*; vendar *caedem in ante diem V Kal. Novembres conferre* (gl. § 352, 4).

2. *Que, ne, ve* se ne obešajo na: *ā, ab, ad, de, ob, sub, apud*, nego na njih imena: *ab illōque, ad rēgemque*.

3. Če spada predlog k več imenom, se ponavlja pri vsakem, zlasti če so imena zvezana z *et — et, aut — aut, cum — tum, nec — nec: et ex urbe et ex agris*. — Vendar se predlog ne ponavlja, če tvorijo pojmi celoto: *in labōre ac dolōre*, pri apoziciji: *cum duobus ducibus, Pyrrhō et Hannibale*; če se predidōči glagol ponavlja ali v mislih dostavlja v naslednjem stavku, se stavi predlog lahko samo v prvem stavku: *in istā cum sententiā, quā fuit amicus meus*; — *ā rebus gerendis senectus abstrahit? quibus? an istis, quae ...*

Nerazstavni predlogi, praepositiones inseparabiles

166

se rabijo le kot predpone v sestavah.

amb- (*am-*, *an-*): *ambio* obhodim, *amplector* objamem, *anceps* dvoglav;

dis- (*di-*, *dif-*): *disicio* razmečem, *dilabor* razpadem *differō* razlikujem se, *dirimō* (iz *disimō*) razločim;

por- (*pol-*): *porrigō* pomolim, *polliceror* obljubim;

red- (*re-*): *redeō* nazaj grem (vrnem se), *relegō* zopet berem;

sed- (*sē-*, *sō-*) od, narazen, brez: *seditiō* vstaja, *secūrus* brezskrben, *sōbrius* trezen;

in- (*im-*): *indoctus* neučen, *immāturus* nezrel;

ne-: *nesciō* ne vem.

Dostavek. Z gen. se vežejo zapostavni ablativi *causā, grātiā, ergō* zaradi, zavoljo: *amīcī causā (grātiā)* zaradi prijatelja; *meā, tuā causā* itd., gl. § 210; *ergō* se nahaja le v listinah in slovesnih govorih: *hūius victōriae ergō*. Takisto ima gen. *īnstar* (gl. § 53, 1. prip.) nalik, kakor: *īnstar montis equum aedificant*.

3. Veznik. Coniunctio.

167

Vezniki vežejo besede in stavke. Dele se v priredne (*coōrdinantēs*), ki vežejo besede in stavke iste vrste, in v podredne (*subōrdinantēs*), ki vežejo odvisne stavke z glavnimi (nadrednimi) stavki.

Priredne gl. v §§ 341—345, podredni so omenjeni pri poedinih vrstah odvisnih stavkov.

4. Medmet. Interiectio.

Najnavadnejši medmeti so:

1. Vzkliki *ō o!* (*ē*)*heu*, (*h*)*ei* ah! oh! joj! jojmene!: *ō fortūnāte adulēscēns!* *heu mē miserum!* joj me siromaka! = *ei mihi miserō*.

2. Glasovi radosti in izpodbude: *iō!* a! juhe! hura! *ēia* (*hēia*)! ej! ala! no! nuj! hajdi!

3. Izrazi opozarjanja in čudenja: *ēn!* *ecce!* glej! lej! lejte no! viž! ni mogoče! kaj praviš!

4. Glasa klicanja: *eho!* *heus!* oj! čaj! čajte! čuj! čujte! he! pozor!

5. Izraz iznenadenja: *prō!* o!: *prō dī immortalēs!*

6. Izraz pretnje: *vae!* gorje!: *vae victīs!*

7. Izraza pohvale: *eu!* *euge!* dobro! vrlo! prav! izvrstno!

8. Izrazi uverjavanja: *nē* (le pred zaimki) da, res; *Hercule*, *Hercle!* Bog mi je priča! bogme! boga mi! za boga! = *mē Castor!* *mē Dius* (= *Deus*) *Fidius!*

Tretji del.

Besedotvorje.

Beseda je prosta (enostavna, *simplex*), če je postala iz enega debła: *laus* (deblo *laud*), *eo* (deblo *i*); sicer se imenuje zložena (*compositum*): *sīgnifer* (debli: *sīgno*, *fer*).

Kakor v slovenščini je tudi v latinščini pri izpeljativu besed treba paziti na koren, ki je vselej enozložen, deblo in obrazila: *rēctōris*: koren *reg*, deblo *rēctor*, obrazilo (sklonilo) *is*; *rēgis*: koren *reg*, deblo *rēg*, sklonilo *is*.

Deblo je: 1. enako korenu [z dolgim (krepkim) ali kratkim (šibkim) korenskim samoglasnikom]; 2. tvorjeno s priponami (sufiksi) od korena, in sicer: a) z neizpremenjenim korenskim vokalom: koren *reg* — deblo *rēctor* (= koren *reg* + pripona *tor*); *latr* — *latron*; b) z oslavljenim ali ojačenim korenskim vokalom: *fer* — *fors*, *da* — *dōs*; 3. redupliciran koren: *mur* — *murmur*, *car* — *carcer*.

Besede, ki postajajo neposredno od korena, so korenske (prvotne, *prīmītīva*): *amo*, *amor*, *amīcus* (koren *am*); druge,

ki so izpeljane od debel, imenujemo izvedene (drugotne, *dērvāta*): *amātor*, *amābilis*, *amīcitia* (debli *ama*, *amīco*).

Besede, izvedene od glagolov, se zovejo izglagolske (*verbālia*): *pāscō* (deblo *pā*), a izpeljane od imenskih debel, izimenske (*dēnōminātīvā*): *laudāre* (deblo *laud*).

I. Izpeljava samostalnikov.

Najvažnejše pripone za tvorbo samostalnikov so

170

1. za nomina agentis:

- a) -o, -a, (nom. -us, -a): *coquus* kuhar, *scriba* pisar;
- b) -tor, (-sor), fem. *trix* (nom. *trix*): *lector* bralec, *viator* potnik, *tonsor* brivec, *victor* zmagovalec, *victrix* zmagovalka;
- c) -ōn (nom. *ō*): *praedō* gusar, *praecō* glasnik.

Pripomnja. *Poeta* pesnik je tujka.

2. za patronymica (izvzete iz grščine):

- a) masc.: -ida (nom. -ides): *Priamides* Priamovič;
 -ida (nom. -ides): *Atrides* Atrejevič;
 -ida (nom. -ides): *Laertiades* Laertovič;
- b) fem.: -id (nom. -is): *Tantalid* (-idis) Tantalida;
 -ad (nom. -as): *Thestias* (-adis) Testiada.

3. za gentilia:

- a) -io: *Thracius* Tračan;
- b) -no: *Trojanus* Trojanec, *Romanus* Rimljan, *Tarentinus* Tarentinec;
- c) -at, -it (-as, -is): *Arpinas* Arpinec, *Samnis* Samničan;
- d) -ico, -ensi: *Gallicus* iz Galije, *Uticensis* Utičan.

4. za nomina actionis:

- a) -a, -o, -io: *fuga* beg, *ludus* igra, *studium* težnja;
- b) -iōn, -tiōn (nom. -iō, -tiō): *divisiō* delitev, *actiō* delo;
- c) -tu, -su: *cantus* pevanje (petje), *cursus* tekanje (tek);
- d) -os, -or: *honōs* čaščenje, *amor* ljubezen;
- e) -tura (-sura): *pictura* slikanje, *censura* ocena.

5. za nomina rei actae:

- a) -men: *certāmen* borba, *flūmen* reka;
- b) -mento: *frāgmentum* odlomek, *documentum* dokaz.

6. za nomina qualitatis:

- a) -ia, -tia: *audacia* smelost, *sapientia* modrost, *amicitia* prijateljstvo;
- b) -tāt, -tūt: *aequitās* enakost, *pietās* pobožnost, *iuventās* mladost;
- c) -don (nom. -dō, gen. -din): *cupido* poželjivost, *formido* groza;
- d) -tūdon (nom. -tudō, gen. -tudin): *altitudo* višina, *pulchritudo* lepota;
- e) -mōnia: *acrimōnia* ostrost, *parcimōnia* štedljivost.

7. za nomina instrumenti:

- a) *-tro*: *culter* nož, *arātrum* plug;
- b) *-la*, *-lo*: *sella* (= *sedla*) stol, *filum* nit;
- c) *-men*, *-mento*: *medicāmen* = *medicamentum* zdravilo;
- d) *-ulo*, *-culo*, *-bulo*: *vinculum* vez, *pōculum* čaša, *vēnābulum* lovno kopje.

8. za nomina loci:

- a) *-ina*: *officina* delavnica;
- b) *-io*, *-ārio*, *-tōrio*: *praetorium* vojvodov šotor, *aerarium* zakladnica, *auditorium* slušalnica;
- c) *-ēto*, *-bulo*, *-culo*: *vīnētum* vinograd, *stabulum* staja, *tabernaculum* šotor;
- d) *-ili*: *ovile* ovčarnica, *cubile* ležišče.

9. za nomina deminutiva:

- a) *-lo*, *-la*: *filiolus* sinček, *filiola* hčerka;
- b) *-ulo*: *rēgulus* kraljič;
- c) *-culo*, *-cula*: *denticulus* zobček, *nāvicula* brodič, ladjica.

II. Izpeljava pridevnikov.

171

A. Pripone za tvorbo verbalnih pridevnikov.

- a) *-o*, *-mo*, *-no*, *-ero*: *fīdus* zvest, *almus* blag, *concinus* krasen, *liber* svoboden;
- b) *-uo*, *-ulo*: *vacuus* prazen, *crēdulus* lahkoveren;
- c) *-do*, *-bundo*, *-cundo*: *calidus* vroč, *moribundus* umirajoč, *iūcundus* prijeten;
- d) *-ac*: *loquax* brbljav, *rapax* grabežljiv;
- e) *-ili*, *-bili*: *facilis* lahek, *nōbilis* poznat, plemenit.

172

B. Pripone za denominativne pridevnike.

1. Svojilne pripone so:

- a) *-io*: *rēgius* kraljevski, *cēnsōrius* cenzorski, *Thrācius* traški.

Pripomnja. Pridevniki na *-eus* in lastna imena na *-eus* (*-ius*) so vzeta iz grščine: *Epicūreus* epikurski (Epikurjev), *Dareus* (*Darius*) Darej.

- b) *-co*, *-cio*, *-ivo*: *civicus* državljanski, *patricius* patricijski, *aestivus* leten;
- c) *-ali*, *-ari*, *-ili*, *-eli*: *mortalis* smrten, *militaris* vojaški, *hostilis* sovražniški, *patruelis* stričev;
- d) *-ario*: *necessarius* potreben, *legiōnarius* legijski;
- e) *-no*, *-āno*, *-ino*: *frāternus* bratski, *urbānus* mesten, *divinus* božji;
- f) *-ēnsi*, *-tri*: *Athēniēnsis* atenski, *equester* (*-tris*) konjeniški.

2. Obilico značijo:

-ōso, *-lento*, *-ulento*: *animōsus* srčen, *vīnolentus* vinjen, *opulentus* imovit, *turbulentus* buren.

3. Snov, iz katere je kaj, kažejo:

- a) *-eo, -neo*: *argenteus* srebrn, *ferreus* železen, *eburneus* slonokosten;
b) *-no*: *quernus* hrastov, *salignus* vrbov.

4. Samostalnikov pomen v pridevniški obliki izraža:

-to: *iustus* pravičen, *barbatus* bradat, *auritus* uhat, *aegrōtus* bolan, *astutus* lokav.

5. *Deminūtiva* se tvorijo z:

-lo, -culo: *parvulus* majčken, *maiusculus* precej velik.

6. Pridevniki časa nastajajo po:

- a) *-tino, -tino*: *vespertinus* večeren, *crastinus* jutrišnji;
b) *-erno, -terno*: *hodiernus* današnji, *sempiternus* večen.

III. Izpeljava glagolov.

173

1. Verba verbalia.

a) Glagoli I., II., IV. konjugacije se tvorijo iz korena na *-ao* (= *o*), *-eo*, *-io*: *am-o, del-eō, aud-iō*; tako tudi *leg-o* i. dr. Nekateri glagoli III. konjugacije se pa tvorijo iz okrepljenega korena, n. pr. *plec* (koren) + *t* (okrepek) + *o* = *plectō*; gl. § 122.

b) *Verba frequentativa* (ponavljalni) in *iterativa* (opetovalni) ter *intensiva* (ojačevalni) se tvorijo iz supina; spregajo se po I. konjugaciji: *cant* — *cantāre* (po)pevati; *dict* — *dictāre* govoriti, *habit* — *habitāre* stanovati, *puls* — *pulsāre* biti, razbijati.

Pripomnja. Iz teh se tvorijo drugotni ponavljalni: *cantitāre, dictitāre* itd.

c) *Verba desiderativa* (zahtevni) se tvorijo iz supina na *-urtre*: *part* — *parturire* roditi hoteti, porajati; *es* — *esurire* jesti hoteti, gladovati.

d) *Verba causativa* ali *factiva* (vzročni) so prehodni glagoli, ki postajajo iz neprehodnih:

<i>fugere</i> bežati — <i>fugāre</i> v beg zagnati	<i>pendere</i> viseti — <i>pendere</i> obesiti
<i>iacere</i> ležati — <i>iacere</i> (položiti) vreči	<i>sedere</i> sedeti — <i>sedare</i> posaditi.

e) *Verba incohativa* se tvorijo iz debela na *-sco*: *time* — *extimēscō*.

2. Verba denominativa

na *-āre* in *-īre* so večinoma prehodni glagoli:

a) <i>corōnāre</i> venčati — <i>corōna</i> venec	<i>levāre</i> olajšati — <i>levis</i> lahak
<i>nōmināre</i> imenovati — <i>nōmen</i> ime	<i>levāre</i> gladiti — <i>levis</i> gladek.
b) <i>cūstōdīre</i> čuvati — <i>cūstōs</i> čuvaj	<i>lētīre</i> blažiti — <i>lenis</i> blag.

Drugi so iz večine neprehodni:

c) <i>flōrēre</i> cvesti — <i>flōs</i> cvet	d) <i>metuere</i> bati se — <i>metus</i> strah
<i>albēre</i> bel biti — <i>albus</i> bel.	<i>mātūrēscere</i> zoreti — <i>mātūrus</i> zrel.

Sestava.

174

Sestavljenka (zloženka, *compositum*) se imenuje beseda, ki je nastala po združenju vsaj dveh besed. Prvi del je členec,

glagolsko ali imensko deblo ter se imenuje določilnica, zadnji del (ime ali glagol) je osnovnica. Pri sestavi se izpreminja prvi del vselej, če ni predlog, ki ostaja često neizpremenjen. Tudi drugi del je večinoma izpremenjen. Zloženska ima le en glavni naglas.

Pripomnja. Sklop (*iūxtāpositiō*) imenujemo združenje dveh slovniško zvezanih besed. Vsak del sklopa ima obliko in naglas nesklapljenih sestavin ter se tudi lahko piše ločeno, n. pr. *rēs publica* = *rēspūblica*, *vērtisimilis*, *senātūscōnsultum*, *iūsiūrāndum*.

175

1. Sestava samostalnikov.

Prvi del je imenski ali predlog, drugi glagolni ali samostalni, n. pr.:

artifex (*ars, faciō*) umetnik
caelicola (*caelum, colo*) nebesnik, nebeščan
triennium (*trēs, annus*) triletje
latifundium (*latus, fundus*) veliko zemljišče
pronepōs pranečak.

Pripomnja. Besedi *prōpraetor* in *prōcōnsul* nastali sta iz *prō praetōre* in *prō cōnsule*.

176

2. Sestava pridevnikov.

Zlagajo se:

a) imenska in glagolna debbla ali narobe:

particeps (*pars, capiō*) deležen
signifer (*signum, fero*) zastavonosel
versicolor (*vertō, color*) pisan
misericors (*miseror, cor*) milosrčen.

b) ločljivi in neločljivi predlogi z imenskimi debbli:

<i>infelix</i> (<i>in, felix</i>) nesrečen	<i>dissimilis</i> (<i>dis, similis</i>) različen
<i>perbrevis</i> (<i>per, brevis</i>) zelo kratek	<i>secūrus</i> (<i>se, cūra</i>) brezbrizen
<i>inermis</i> (<i>in, arma</i>) neoborožen	<i>vaesānus</i> (<i>vae, sānus</i>) blazen (slabo-umen).

c) imena z imeni, *bene* in *male* z glagoli:

triceps (*trēs, caput*) triglav
centimanus (*centum, manus*) storok
māgnanimus (*māgnus, animus*) velikodušen
maledicus (*male, dico*) obrekljiv
beneficus (*bene, faciō*) dobrodelen.

177

3. Sestava glagolov.

Osnovnica je vselej glagol; določilnica je:

- a) glagolno deblo: *arefaciō* osušiti, *patefaciō* otvoriti;
- b) samostalniško deblo: (po *aedifex*) *aedificō* graditi; *significō* značiti;
- c) prislov, predlog: *maledicō* obrekujem, *mālō* rajši hočem, *nesciō* ne vem, *nōlō* nočem; *ascribō* pripišem, *concidō* zgrudim se, *corrigō* popravim, *incidō* vsekam, *concludō* zaprem, zaključim.

Četrty del.

Skladnja (syntaxis, sintaksa).

O stavku sploh.

Stavek je izraz misli s pomočjo določnega glagola, ki se 178 zove tudi *verbum finitum* ali določnik (gl. § 101, do 2).

N. pr.: *laudā! venī! legis; currunt.*

Vsak določnik je sam záse že stavek, ker druží v sebi oba glavna stavkova dela, glagolno vsebino ali predikat in glagolno osebo ali subjekt; subjekt kažejo osebila.

N. pr.: *laudā-s, laudā-mus, laudā-tis.*

Glagolna oseba, zlasti tretja, potrebuje većinoma še pojasnila, ki natanko določuje, koga ali kaj si moramo misliti pri poedinih osebah. To pojasnilo glagolnega osebka, ki se imenuje subjektova beseda, stoji v nominativu, če pa koga pokličemo ali oговорimo, v vokativu.

Agricola arat. Nōs puerī lūdimus. Magistrī docent. Venī, amīce! Cūr nōn labōrātis, ancillae?

Pripomnja. 1. V slovesnem ali živahnem nagovoru zavzema vokativ prvo mesto v stavku, sicer se zapostavlja eni ali več besedam. *Quintih Vare, legiōnēs redde! Sollicitat mē tua, mī Tiro, valetudo.* — Interjekcija *ō* stoji pred vokativom le v posebno živahnem govoru. *Ō dīx bont, quid est in hominis vitā diū? Ō fortunāte adulescēns, quī tuae virtūtis praecōnem Homērum invēneris.*

Pripomnja. 2. Brez osebkeve besede so većinoma brezosebniki (gl. § 157.) in v si brezosebni pasivi, (gl. 112), n. pr.: *ninguit; vivitur, parcitur, invidetur.*

Stavek z enim subjektom in enim predikatom se imenuje 179 prosti stavek, naj ima še kak drug stavkov del ali ne.

Po vsebini so prosti stavki: povedni, zahtevni (velnelni, želelni), vprašalni. *Concordiā parvae rēs crēscunt. Ōrāte et labōrāte! Valeant civēs mēi! Quid agis, dulcissime?*

Ako se združi dvoje ali več prostih stavkov v eno celoto, se imenuje ta zveza zloženih stavek. Če ostane v zloženem stavku vsak stavek samostojen, t. j. glavni stavek, imenujemo zvezo takih stavkov priredje (*coōrdinātiō*, *παράταξις*). *Diffūgēre nivēs, redeunt iam grāmina campīs*.

Če pa izgubi kakšen stavek v zvezi svojo samostojnost ter postane odvisen od glavnega stavka, potem se imenuje odvisni stavek ali odvisnik.

Zvezi glavnih in odvisnih stavkov pa pravimo podredje (*subōrdinātiō*, *ὑπόταξις*). Vsak stavek (tudi zavisni!), od katerega je drug zavisen, se imenuje nadredni z ozirom na (od njega) zavisnega, ki se zove tudi podredni. *Iam nox est, in vestra tēcta discēdite!* Podredje: *Quoniam nox est, in vestra tēcta discēdite!*

Prosti stavek.

A. Ime (nomen) v stavku.

O stavkovih delih.

I. Subjekt in predikat.

180 Glavna stavkova člena sta subjekt (subjektova beseda) in predikat. Gramatični subjekt stoji, če je predikat(ni) glagol) *verbum fīnītum*, v nominativu na vprašanje: kdo ali kaj? *Luscinia cantat*.

Pripomnja. Psihologičen (navadno zvan logičen = po zmislu) se imenuje subjekt, ki ne stoji v nom., ampak v dat. ali akuz.; n. pr. *mihi dicere* (gram. subj.) *licet* meni je dovoljeno reči (= jaz smem reči); *fugit me* ne vem (jaz).

Za subjekt nam rabi navadno samostalniček ali zaimek, je pa lahko tudi vsako drugo besedno pleme, vsaka črka, zlog in stavek. *Servus laborat. Hic niger est, hunc tū, Rōmāne, cavētō. Ab breve est. Errāre hūmānum est. Lau-syllaba est. Nōn passī sunt, quī circā erant.*

Pripomnja. 1. O nom. osebnih zaimkov gl. § 82.

Pripomnja. 2. V latinščini je včasih subjekt *rēs*, dočim je slovenski stavek brez vidnega subjekta: *rēs ita se habet = ita rēs est* tako je; *rēs mihi est cum aliquō* opraviti mi je s kom; *rēs ad manus venit* prišlo je do pestenja. — O subjektu pri infinitivu gl. § 326 ss.; o inf. kot subjektu gl. § 323.

181 Predikat je:

1. *verbum fīnītum* samostojnega glagola. *Agricola arat.*

2. *verbum finitum* veznega glagola in predikatnik (predikativ, predikatno ime), ki je kako ime v nom., infinitiv ali (redko) adverb; za predikatnik služi tudi gen. ali abl. substantiva z atributom.

Za vezne (kopulativne) glagole (*cōpulae*) služijo:

- a) pomožnik *esse* biti;
- b) *fīō, ēvādō, existō* postanem;
(*per*)*maneō* ostanem, *videor* zdim se, *appāreō* kažem (vidim) se;
- c) pasivi onih glagolov, ki imajo v aktivu poleg objekta predikatnik v akuzativu (gl. § 204.), namreč: imenovati (zvati) se (*dīcī, appellārī, nōminārī, vocārī*); postaviti se, izbrati se, izvoliti se za kaj (*efficiī, creārī, eligī*); smatrati se za kaj, sloveti kot [*existimārī, iūdicārī, dūcī* (v oblikah prez. debla), *habērī, putārī*]; spoznati se (*cognōscī, reperīrī*); dati se za (kot) kaj (*darī*); jemati se za (kot) kaj (*sūmī*).

K a). *Darēus rēx Persārūm fuit. Clāssis trecentārūm nāvium est* (gl. § 216.). *Miltiadēs summā hūmānitāte fuit* (gl. § 216.). *Māne animus alacerrimus est. Hostēs prope sunt.* — K b). *Nēmō cāsū bonus fit (ēvādit, existit). Nēmō mortālis ūsque ad mortem beātus mānsit. Rōmānīs sinistra ōmina vidēbantur bona. Appāre fortis!* — K c). *Cicerō pater patriae appellātus est. Post Rōmulum Numa Pompilius rēx creātus est.* N. P. je bil za kralja, kraljem izbran. *Sōcratēs omnium sapientissimus Apollinis ōrāculō iūdicātus est. Multī nōbilēs indignī māiōrū locō cōgnōscuntur, reperiuntur.*

Pripomnja. 1. Obliki *est, sunt* se često izpuščata, zlasti v rekih: *Summum ius summa saepe iniuria. Omnia praeclara rara.*

Pripomnja. 2. *Esse* služi sam za predikat v pomenu biti = živeti, nahajati se, obstati: *Deus est. Homērus fuit ante Rōmam conditam.* Kot samostojen glagol se veže *esse* tudi lahko z adverbi: *Bene est, male est.*

Često je v stavku v dopolnilo predikatnega glagola substantiv ali adjektiv, ki se imenuje dopolnilni predikatnik ali predikatova apozicija. 182

Kot dopolnilni predikatniki se rabijo:

1. Substantivi, ki značijo čast, službo, dobo (življenja): *cōsul, cēnsor, praetor, dictātor, iūdex, magister, puer, adulēscēns, iuvenis, senex*, i. dr. *Cicero cōsul coniūratiōnem Catilināriam patefecit. Cato senex litterās Graecās didicit.*

Pripomnja. 1. Samostalniški dop. predikatnik slovenimo s „kot“ in konkretnim ali z „za“, „v“ in abstraktnim substantivom: *cōnsul* kot konzul, za (svojega, njegovega) konzulovanja, v (svojem, njegovem) konzulatu; *senex* kot starec, v starosti.

Pripomnja. 2. „kot“ se latini: a) z *ut*, *velut*, *tamquam*, *quasi*, če se rabi primerjalno = kakor: *Tamquam scopulum fugiās inaudītum atque insolēns verbum*; b) z *ut* v omejevalnem ali utemeljevalnem zmislu: *Diogenēs ut Cynicus* (ker je bil Cinik) *prōict sē iussit inhumātum*.

2. Adjektivi (adj. part., numer.), ki značijo telesno ali duševno stanje, red ali število. Tudi v slovenščini rabimo pri adjektivih navadno pridevnike, včasih tudi pri števnikištevnikih, sicer pa adverbje (prepozicionalne izraze).

<i>vīvus</i> živ, v življenju	<i>trepidus</i> drgetajoč, v strahu
<i>mortuus</i> mrtev, po smrti	<i>occultus</i> na skrivnem, skrivaj
<i>praesēns</i> navzočen, v navzočnosti	<i>tacitus</i> molče
<i>absēns</i> odsoten, v odsotnosti	<i>sciēns</i> , <i>prūdēns</i> vedoma
<i>invītus</i> nerad, proti volji	<i>īnsciēns</i> (<i>nesciūs</i>) } nevedoma,
	<i>īgnārus</i> , <i>imprūdēns</i> } nehote
<i>prīmus</i> , <i>prīnceps</i> (naj)prvi, najprej	<i>medius</i> srednji, sredi
<i>prior</i> prvi (izmed dveh), prej	<i>summus</i> najvišji
<i>posterior</i> zadnji (pri dveh), pozneje	<i>īnfinus</i> (<i>īmus</i>) najnižji
<i>superior</i> kot zmagalec	<i>ūnus</i> , <i>sōlus</i> eden, sam, le
<i>inferior</i> kot zmaganeč	<i>tōtus</i> cel, ves, popolnoma
	<i>rārus</i> redek, redko
	<i>dīversus</i> različen, na različnih mestih.

*Praesēns tēcum propediem loquar. Sciēns tē laedere nōlūi. Themistoclēs absēns accūsātus et damnātus est. Hannibal prīnceps in proelium ībat. Priōrī Remō augurium vēnit. Sapiēns ūnus (sōlus) sine aegritūdine vīvere potest. Themistoclēs tōtum sē deditit reīpūblicae. Hostēs ex silvīs rārī prōpūgnant. — Z ozirom na objekt: *Lacedaemonīi Themistoclem absentem accūsāvērunt*.*

Pripomnja. 1. Če latinimo izraze prej, naposled, najprej, nazadnje, popolnoma itd., je paziti na to, kateri stavkov člen je poudarjen. Z naglašnim subjektom ali objektom se ima ujemati predikatnik, sicer se pa stavi adverb, n. pr.: *Pater epistulam prīmus lēgit*. (Najprej oče, potem kdo drugi). *Pater epistulam prīmam lēgit*. (Najprej pismo, potem kaj drugega). *Pater epistulam prīmum (prīmō) lēgit*. (Najprej bral, potem shranil).

Pripomnja. 2. *Summus*, *īnfinus*, *prīmus*, *medius*, *extrēmus* značijo, atributivno rabljeni, poleg navadnega pomena tudi: vrh, vznožje, sreda, za-

četek, konec; v tem slučaju stoje pred svojim substantivom, v adjektivnem pomenu navadno za njim: *in summō monte* na vrhu gore, *in monte summō* na najvišji gori; *in infimō monte* na vznožju gore, *prīmum vēr* začetek vigredi, *vēr prīmum* prva vigred; *media urbs* sreda (sredina) mesta, *urbs media* srednje mesto; *extrēma hiems* konec zime, *hiems extrēma* zadnja zima.

Pripomnja. 3. Pesniki in Tacit izražajo tudi kraj in čas z dop. pred.: *Domesticus ōtiōr. Vespertinus pete tectum.*

Pripomnja. 4. Dopolnilen predikatnik je tudi proleptični predikatnik, ki izraža učinek glagola že naprej: *Et scūta latentia condunt = condunt ita, ut lateant.*

II. Skladnost (congruentia, kongruenca) subjekta in predikata.

1. Predikat z enim subjektom.

183

S subjektom se sklada:

- a) verbum finitum vselej v osebi, navadno tudi v številu: *Discipulus discit. Tempora mūtantur;*
- b) substantivni predikatnik v sklonu (nom.); tudi v spolu, če je mobile, in v številu, če je osebno ime: *Alexander Māgnus rēx Macedonum fuit. Aquila est rēgīna* (kralj!) *avium. Ūsus est omnium rērū magister* (učiteljica). *Captīvī praeda militum sunt. Rōmānī tōtius orbis terrārū victōrēs fuērunt;*
- c) adjektivni (adj., pron., numer.) predikatnik v spolu, sklonu in številu. *Fortūna est vitrea. Verba haec fuērunt. Nōs virī fuimus trēs.*

Pripomnja. 1. Adjektivni predikatnik je v neutru sing. (kakor v slov.), če je infinitiv ali stavek subjekt. *Dulce est prō patriā mori. Proximus sum egomet mihi nōn rectē dictum est. Mihi pregrātum est, quod venisti.*

Pripomnja. 2. Substantiviran adjektiv (pronomen) obdrži seveda tudi kot predikatnik svojo obliko: *Omnium rērū mors est extrēmum. Caesar erat omnia. Quod ego fū ad Trasimēnum, id tū hodie es.*

Pripomnja. 3. Vezni glagol se ravna včas po predikatnem substantivu, če je temu bližje ko subjektu: *Athenae clārissima urbs Graeciae fuit.* Vselej se sklada z njim, če je inf. subjekt: *Contentum esse maximae sunt divitiae.*

Pripomnja. 4. Latinec ne pozna psihologičnega subjekta v gen. Stavi torej subjekt v nom. tudi pri *nōn esse, nōn manēre: Mater nōn fuit domi* matere ni bilo doma. *Pānis bonus nōn est* ni dobrega kruha. *Nulla domus integra manēbit* nobene hiše ne bo ostalo cele. — Takisto se latini slovenski roditelj pri biti, nedostajati z nominativom, ker Latinec brez nadredne besede ne pozna delnega genitiva (gl. § 214.) *Vnum erat* bilo je vina. *Frumentum deerat* žita je nedostajalo (manjkalo).

Pripomnja. 5. V slovenščini stoji pri subjektih mnogo, malo, veliko, koliko, toliko, dvoje, troje itd., nekoliko in pri glavnih števnikih od pet naprej (gl. § 73.) kot subjektih predmet, ki se šteje, v gen., predikat (akt. ptep.) v srednjem spolu, substantivni in adjektivni (pas. ptep.) predikatnik v gen:

Mnogo vojakov je padlo. Koliko ljudi je ranjenih? — V latinščini je šteti predmet subj. v nom., z njim se sklada predikat, slovenski subjekt je pa atribut lat. subjekta: *Multī milites fuērunt fortēs* mnogo vojakov je bilo hrabrih. *Pauci hominēs sorte suā contenti sunt.* Malo . . . je zadovoljnih. *Quinque hominēs mortui sunt* pet(ero) ljudi je umrlo. *Quot vōs estis* koliko vas je? *Nōs triginta sumus* nas je trideset.

Dostavek 1. Zaimkovni subjekt (in objekt) se sklada s predikatnim substantivom v spolu, sklonu in številu. *Haec (to!) est nōbilis ad Trasumēnum pūgna.* *Is (to) est vērus amīcus.* *Haec est altera victōria, quae cum Marathōniō possit comparārī tropaeō.* *Hī sunt rēgēs Persārum.* *Thēbae, quod Boeōtiae caput est.* *Omnēs Belgae, quae tertia erat Galliae pars, contrā populum Rōmānum coniūrāvērunt.* *Istam quidem vim dicō.* *Nōs eam (to) patriam dicimus, ubi nātī sumus.* *Quis est fōns virtūtis?* *Quae fuit causa bellī?* — Toda: *Quid est virtus* (= pójem čednost).

Pripomnja. Tak subjektni (objektni) kazalnik slovenimo vedno s srednjim spolom. Če je pa kazalnik predikatnik, se ujema tudi v slovenščini s svojim subj. (obj.) v sklonu, spolu in številu: *Is est vērus amīcus* takšen je pravi prijatelj.

Dostavek 2. Včasi se predikat ne ravna po slovnični obliki subjekta, nego po njega pomenu (= konstrukcija po zmislu, *ad sēsum*, κατὰ σένσιν). Tako stoji n. pr. često predikat v pluralu, če je subjek skupno ime (*collectivum*): *Māgna multitūdō lapidēs ac tēla coniēcērunt.* Slično: *Uterque eōrum exercitum ē castrīs ēducunt.* *Caesar praemittit equitātum, quī videant.* *Pars nāvium haustae sunt, plūrēs eiectae.*

Pripomnja. 1. Če je *mīlia* subjekt, se ujema predikat glede spola često z gen., ki je od *mīlia* odvisen: *Caesī sunt hostium quīnque mīlia.* *Hominum mīlia VL castrīs egressī sunt.*

Pripomnja. 2. V plural stopi često predikat, če je s subjektom v sing. združen s *cum* samostalni, ki bi se lahko kot subjekt z *et* vezal z njim: *Ipsē dux cum aliquot pīncipibus capiuntur.* *Lentulus cum ceteris cōstituērunt.*

Pripomnja. 3. Predikat se ravna po apelativnih apozicijah *flūmen, mōns, urbs, oppidum* kakor v slov.: *Coriolī oppidum captum est.* *Athēnae urbs ā Persis deleta est* mesto Atene se je razdjalo. Slično: *Corinthus, tōtus Graeciae lūmen, extinctum est.* *Urbs ut prōpugnāculum hostibus oppositum est.* — Tudi relativ se lahko ravna po apelativni apoziciji: *Flūmen Scaldis, qui ali quod influit in Mosam.*

2. Predikat z več subjekti.

- a) Pri dveh ali več subjektih v sing. stoji zapostavljeni predikat (in kopula) v pluralu: *Pompēius, Lentulus, Scīpiō,*

Caesar foedē periērunt. Carthāgō et Numantia Rōmānīs māximam glōriam attulērunt. Beneficium et grātia hominēs inter sē cōniungunt.

Če so subjekti različnih oseb, ima prva oseba prednost pred drugo, druga pred tretjo: *Sī tū et Tullia valētis, ego et Cicerō meus valēmus. Ego et tū et amīcus aegrōtī fuimus. Errāvistis, Rulle, et tū et nōnnūllī collēgae tuī.*

- b) Adjektivni (pronom., partic., numer.) predikatnik ima, če so 185
subjekti osebe (imena živih bitij) istega spola, isti spol, sicer pa moški: *Pater et filius mortuū sunt. Māter et soror mortuae sunt. Pater et māter mortuū sunt.*

Isto velja tudi o subjektih, ki so deloma osebna, deloma stvarna imena: *Rēx rēgiaque clāssis unā profectī sunt.*

- c) Če so subjekti pojmovna ali stvarna imena istega 186
spola, stoji predikatnik v istem ali srednjem spolu, sicer le v srednjem: *Misericordia in Philippō et perfidia cōgnitae erant. Nox atque praeda hostēs remorāta sunt. Divitiae et honōrēs incerta et cadūca sunt. Ager et hortus vicinī ā patre ēempta sunt. Mūrus et porta de caelō facta erant.*

Pripomnja. Po pravilih b) in c) se ravna tudi relativ in demonstrativ, če se odnaša na več substantivov. *Pater et māter, quī mortuī sunt. Rēx rēgiaque clāssis, quī profectī sunt. Multi divitiās et honōrēs amant. Sed haec cadūca sunt.*

- V singularu stoji predikat pri dveh ali več edninskih subjektih: 1. če je pred ali med subjekti; 2. če so subjekti zvezani z *aut*, *aut* — *aut*, *sive* — *sive*, *vel* — *vel*; 3. če se smatrajo vsi osebki za eno celoto. 187

1. *Cecidit Craterus dux et Neoptolemus. Homērus fuit et Hēsiodus ante Rōmam conditam.* 2. *Haec verba bene sē habērent, sī Sōcratēs aut Antisthenēs diceret. Crētum lēgēs sive Iūppiter sive Mīnōs sānxit.* 3. *Senātus populusque Rōmānus decrevit.*

Često se ravna predikat po bližjem subjektu.

Ā Charōne et tempus et diēs datus est. In mē omnium ōra atque oculī sunt conversī. Nōs ipsī et senātus restitit. Orgetorigis filia atque unus ē filiīs captus est. Missae sunt eō cohortēs Ligurum quattuor et C. Annius praefectus. 188

Pripomnja. V stavkih: *Nātūrā inter sē inimica sunt civitās libera et rēx. Pax et concordia civibus utilia sunt* sta *inimica* in *utilia* subst. adj. (prim. § 183, prip. 2.)

III. Atribut in apozicija.

- 189 Atribut, pojasnilo samostalnih imen, je prireden ali podreden.

1. Priredni atribut.

a) Adjektivni (adj., ptep., pronom., num.) atribut je priredni ter se sklada s svojim samostalnikom v spolu, sklonu in številu. Če je naglašen, stoji navadno pred samostalnikom, tudi če je izveden od lastnega imena, izvzemši *Rōmānus* in *Latīnus*. *Fortis vir, fēcunda terra, pulchrum dōnum, illa mulier, duo oppida. Mala societās dēprāvat bonōs mōrēs.*

Pripomnja. Zapostavljajo se: 1. mnogozložni pridevniki enozložni odnosniki: *di immortāles*; 2. pridevniki (participi) z določilom: *militēs laboribus fessī*; 3. izmed zaimkov svojilni, če niso naglašeni, in *quidam*: *domus mea, poēta quidam; ille* v zvezi z atributom: *Aristidēs ille iustissimus*; gl. spodaj.

- 190 Če spada atribut k več samostalnikom raznega spola ali števila, stavi se k važnejšemu samostalniku ter se z njim sklada ali se pa ponavlja pri vseh. *Fidēs tua et odium in Rōmānōs. Hominis utilitātī agrī omnēs et maria pārent. Omnēs vīcī et omnia aedificia incendēbantur.*

Pripomnja. Ako zaznamujeta dva atributa lastnosti istega imena, stoji subst. v sing.: *bellum Africānum et Hispaniense*. — Eden priimek pri dveh ali več imenih stoji v plur.: *Ti. et C. Gracchi*. — *Scipionēs, Camilli* pomeni: možje, kakršen je bil Scipijon, Kamil. — Singulari: *quisque, uterque, alius, alter, pars* pristopajo kot distributivni atributi k pluralom; včas se ravna po njih predikat (glagol). *Poētae suum quisque cōsiderārī vult.*

- 191 Lastna imena (izvzemši imena dežel) veže z adjektivnim atributom (navadno s superlativom, ki se sloveni z določnim pozitivom) apelativ ali *ille*: *Caesar vir clārissimus, sapiēns ille Sōcratēs, Aristidēs ille iustissimus, Dēlus īnsula celeberrima, Corinthus urbs opulentissima*. — Toda: *Alba Longa, Hippō Rēgius, Alexander Māgnus, Cato Māior* itd.; tako tudi pri zaimku in *tōtus*: *ipsa (tōta) Alexandrēa*.

Pripomnja. Včas se sloveni lat. adj. atribut s prepozicionalnim izrazom: *pāgna Cannēnsis* bitka pri Kanah, *bellum Iugurthīnum* vojna z Jugurto.

- 192 b) Za priredne attribute služijo tudi samostalniki v istem sklonu z določenko; takemu atributu pravimo **apozicija** (*appositiō*, pristavek). Razen *urbs, imperātor* (= cesar) se zapostavljajo: *Proavī rēgēs* kraljevski pradedje, *Pythia sacerdotēs* svečenica Pitija, *Diviciācus frāter* brat Diviciak, *Dionysius tyrannus* tiran Dijonizij, *urbs Rōma* mesto Rim.

Pripomnja. Tudi *rēx*, *mōns*, *flūmen*, *prōvincia* stoji včasih pred lastnim imenom: *rēx Philippus*, *flūmen Tiberis*. — Vendar se zapostavlja vsaka apozicija z atributom. *Rōma*, *urbs clāra*.

Kadar je apozicija subst. mobile, se ujema z odnosnico 193 tudi v spolu in številu, če je *commūne*, stoji (njen) priredni atribut (adjektiv, particip, pronomen, numerale) takisto v odnosničinem spolu: *Fugite voluptātēs*, *blandissimās dominās*. *Laudāmus Athēnās*, *multārum artium inventricēs*. *Diligite prūdentiam*, *certam ducem tōtius vitae*.

Pripomnja. Apozicija se stavi v relativni stavek v sklon ozir. zaimka: *Pater meus mortuus est, quā rē (= rēs, quā) ingenti afficior calamitate*. Če se apozicija posebno poudarja, ostane neizpremenjena. *Dictator dictus est Servilius, vir, cuius providentiam experta civitas erat*.

2. Podredni atribut.

Za podredne attribute nam rabijo:

194

1. Samostalniki v gen. in abl. (le z atributom), gl. §§ 208—214; genitivi samostalno rabljenih zaimkov.

2. Prepozicionalni izrazi:

- a) *cursus per urbem*, *adventus ad Alliam*;
- b) *in Graeciā hominēs*, *in Pannoniā legiōnēs*;
- c) *homo dē plēbe*, *soror ex matre*, *nāvēs ex rōbore*, *nōbilitās ex virtūte* (po zaslugah);
- d) *homo sine spē*, *mūliōnēs cum cassidibus equitum*;
- e) časi se vrine med priredni atribut in samostalnik: *Pūgna ad Cannās commissa*, *ēgregia in Caesarem fidēs*, *noster in vōs amor*, itd.

IV. Casus obliqui kot stavkova določila.

Akuzativ.

je sklon direktnega ali bližjega objekta ter imenuje na vprašanje koga ali kaj? osebo ali reč, na katero dejanje prehaja. 195 Rabi se pa tudi pri vzkliku in kot prislovno določilo.

I. Akuzativ kot sklon direktnega objekta.

Objekt je ali vnANJI, ki se ne nahaja v dejanju, katero se ga tiče: *laudō sēdulum discipulum*, *pigrum vituperō*, ali notranji, ki ga že vsebuje glagolovo dejanje: *vītam vīvō* življenje živim.

Vnanji objekt.

- 196** Glagoli, ki imajo vnanji objekt, se imenujejo prehodni (*verba transitiva*), vsi drugi so neprehodni (*verba intransitiva*). Prehodniki tvorijo osebni pasiv (= p. v vseh osebah sing. in plur.). — Aktivni stavek se premeni v pasiven tako: objekt postane subjekt, subjekt stopi v slov. z „od“ v gen., glagol dobi pasivno obliko v času in naklonu aktivne oblike; oseba in število se določuje po novem subjektu. „Od“ se latini pri pasivu z *ā* (*ab*) pred imeni živih bitij, z golim abl. se latinijo z „od“ zvezana stvarna in pojmovna imena in njih zastopniki (zaimki). Vse drugo ostane neizpremenjeno.

<i>Urbem Rōmam Rōmulus condidit</i>	<i>Urbs Rōma ā Rōmulō condita est.</i>
<i>Fīdī servī, dominus vōs laudat</i>	<i>Fīdī servī, ā dominō laudāminī.</i>
<i>Ferrum et īgnis vāstat terrās</i>	<i>Terrae ferrō et īgnī vāstantur.</i>

Pripomnja 1. Negativni prehodniki imajo v slov. objekt navadno v gen., v lat. vselej v ak.: *Largitia fundum nōn habet* . . . ne pozna d.na.

Pripomnja 2. Delnega gen. (gl. § 214.) pri glagolih sploh lat. ne pozna; zato imajo glagoli, ki pomenijo imeti, dati, (pri)nesti, jesti, piti, priliti, pripeljati itd. v lat. objekt vselej v ak.: Daj mi kruha *dā mihi pānem!* — O infinitivu kot akuz. objektu gl. § 324.

- 197** Vobče se latinski tranzitivni glagoli slovenijo s tranzitivnimi. Vendar je nekaj latinskih prehodnikov, ki jih slovenimo vselej ali često z neprehodniki. Najnavadnejši so:

¹ (ad) <i>aequō</i> , ² <i>vītō</i> , ³ (ad) <i>iuvō</i>	¹ enačiti se (s kom), doseči; ² ogniti se, varovati se; ³ pomagati, podpirati;
ter ⁴ <i>fugiō</i> , ⁵ <i>dēficiō</i>	⁴ bežati (pred kom), ogibati se; ⁵ zapuščati, poiti; ⁶ iti (za kom), spremiti; ⁷ slediti; ⁸ ravnati se (po), posnemati; ⁹ prilizovati se; ¹⁰ tekmovati.
in ⁶ <i>sector</i> , ⁷ <i>sequor</i> , ⁸ <i>imītor</i> , (⁹ <i>adūlor</i>), tudi ¹⁰ <i>aemulor</i> .	

Fortēs fortūna adiuvat. Iuvat mē po godu mi je, ugaja mi. *Vīrēs mē dēficiunt. Glōria virtūtem tanquam umbra sequitur. — Quid est beneficium dare? Imitārī deum.*

Pripomnja 1. Tudi sestave s *fugiō* so tranzitivne: *subterfugiō* umaknem se (komu), *effugiō invidiam* uidem (utečem) zavisti, sicer pa kakor v slov.: (ef)fugiō ē manibus (z)bežim iz. *Dēficere* dopušča le stvarni (pojmovni) subjekt: *Pecūnia mē dēfecit* (mi je pošel), *animus mē dēficit* upade mi pogum; drugače se rabi intranzitivno: *animō* (abl.) *dēficiō* duhom kloneni,

srčnost (srce) mi upada, *deficiō ab aliquō* izneverim se komu, *ad aliquem* prestopim h komu. — Od sestav s *sequor* je le *obsequor* (pokoren sem) intransitiven. — *Aequāre urbem solō* (dat.) do tal porušiti; *aggerem adaequāre moenibus* (dat.) nasip izenačiti z zidovjem.

Pripomnja 2. *Fugior* beže (beži se) pred menoj, *fugeris* beže (beži se) pred teboj itd.; *vitōr* ogibljejo se me, *vitāris* ogibljejo se te itd.

Pripomnja 3. *Ulciscor prōditōrem* maščujem se nad izdajalcem, izdajalcu; *ulciscor patrem, iniūriās* maščujem očeta, krivico.

Dostavek. Še mnoge druge prehodnike slovenimo z ne- 198
prehodnimi glagoli, n. pr.: *metuō*, *timeō* Danaōs bojim se Danaincev; *caveō aliquem* (tudi *ab aliquō*) varujem se koga; *vereor deōs* bojim se bogov; *cōsulō tē* posvetujem se s teboj; *tangō terram* dotikam se zemlje; *cōnsōlor dolōrem alicūius* tolažim koga v žalosti; (*dē*)*fleo filiū* jokam za sinom; *cūrō negōtium* brigam se za posel; *dēsīdērō glōriam* hrepenim po slavi; *suscipīō negōtium* lotim se posla; *grātulor victōriam* (*dē victōriā*) čestitam na zmagi (zaradi zmage); *min(it)or mortem* (*ferrō*) pretim s smrtjo (z mečem); *paro bellum* napravljam se na vojno; *peto terram* (*nātiōnem*) potujem v deželo (k narodu); *sortior prōvinciam* žrebam za pokrajino; *respicīō urbem* oziram se na mesto; *spectō praedam* prežim na plen; *observō lēgēs* držim se zakonov; (*ir*)*rīdeō* (*lūdō*) *aliquem* smejim (rogam) se komu; *ēvādō insidiās* utečem zasedi; *spērō aliquid* nadejam se česa; *dēspērō victōriam* obupavam nad zmago; (*agitō hastam* maham s kopjem); *affectō rēgnum* težim na kraljestvo; *tractō aliquem* ravnjam s kom; *concupiscō pecūniam* hlepim po denarju; (*con*)*queror iniūriās* tožim o krivicah (tudi *dē iniūriis*); *horreō cōscientiam* trepečem pred vestjo; *doleō*, *lūgeō*, *maereō* žalujem, *lamentor mortem patris* tarnam nad očetovo smrtjo; (*ad*)*mīrror āmentiam* čudim se nespameti.

Z akuzativom osebe se vežejo brezosebniki:

199

fallit, fugit, praeterit,
latet, decet, dēdecet.

Fallit, fugit, praeterit, latet mē neznano mi je, *decet mē* spodobi se mi, *pristojit mē*, *dēdecet mē* ne spodobi se mi. — *Rēs Eumenem nōn latuit; orātōrem trā minimē decet.*

Pripomnja. O (*dē*)*decet* gl. § 157 b, prip. 1.

Mnogi neprehodniki postajajo kakor v slovenščini v sestavah s predlogi prehodni: *alloquī* ogovoriti, *expūgnāre* osvojiti, *inventire* najti.

200

Zlasti velja to za glagole premikanja in stanja, zložene s

circum, per, praeter, trāns.

circumeō hostēs obkolim (obidem) sovražnike; *circumveniō hostēs* obkrožim; *circumsedeō urbem* obsedam mesto; *percurrō urbem* tečem (hitim) skozi mesto; *fluvius perfluit urbem* teče skozi; *pervagor silvam* potikam se po gozdu; *praetervēhor montēs* peljem se mimo gora; *trāscendō mūrum* prekoračim zid.

Ducēs ante pūgnam circumīre (obhoditi) solent suōs. *Populus solet nōnnunquam dignōs praeterīre.* *Alpēs nēmō unquam cum exercitū ante Hannibalem trānsierat.*

Pripomnja. Glagoli *circumdūcō, trādūcō, trāciō, trānsportō* imajo poleg akuz. objekta tudi akuz. kraja: *Caesar exercitum Rhēnum trānsportāvit.* *Agēsilaus Hellespontum cōpiās trāiecit.* *Caesar flūmen Axonam exercitum trā(ns)dūcere mātūrāvit.* — V pasivu ostaja akuz. kraja: *Plērique Belgae Rhēnum antīquitus trādūcti sunt.*

Če se pove kraj, kamor se kaj prepelja, se *trāns* ponavlja: *Caesar exercitum trans Rhēnum in Germāniam trādūxit.* — *Trāciō* se rabi tudi intranz.: *Caesar in Britanniam trāiecit.*

201

Glagoli **premikanja** *īre, venīre, (gradī), cēdere* sestavljeni z *ad, ante, con (cum), in, ob, sub* so prehodni ponajveč le v prenesenem pomenu; pri pravem pomenu se predloga *ad, in* ponavljata.

adīre senātum obrniti se na senat (s prošnjo ali vprašanjem); — *urbem, oppidum, terrās* obiskati; — *ad urbem* bližati se, iti k mestu;

cōīre societātem skleniti zavezo;

inīre societātem, magistrātum, proelium skleniti zavezo, nastopiti službo, začeti vojsko; — *(in) urbem* iti v mesto;

obīre terrās obiskati, — *negōtia* opravljati, — *diem suprēmum, mortem* življenje skleniti, umreti;

subīre labōrēs na se vzeti, lotiti se, — *invidiam* nakopati si, — *poenam* podvreči se;

aggredī hostem napasti, — *opus* začeti, — *ad* lotiti se; *ad rem pūblicam* nastopiti državno službo; *antecēdere, antegredī, anteīre signa* (hod)iti pred zastavami; *ingredī orātiōnem* začeti, — *(in) urbem* iti v mesto, — *īter* nastopiti;

incēdit timor patrēs, tudi *patribus*;

convenīre aliquem obiskati, sestati se s kom; *convenit aliquid alicui* prilega se komu kaj;

convenit mihi tēcum dē aliquā rē
rēs convenit mihi tēcum = rēs } zlagava se, }
convenit inter nōs } složna sva } v čem

anteīre, antecēdere aliquem in alicui
praecēdere aliquem
praestāre, antecellere alicui, excellere } prekašati,
ceterīs (dat.) } odlikovati
 se (pred kom).

Za pasiv vseh rabi *superārī, vincī*.

Pripomnja. Pri drugih glagolih se predlog ponavlja: *appellō* (3), *ad-vehor ad terram, congregior cum hoste*; ali se pa vežejo tudi z dat.: *invādō, incidō in hostēs (improbīs), subiciō sub tectum (tectō)* (gl. § 227).

Notranji objekt.

Kakor v slov. dobivajo lahko i v lat. tudi glagoli, ki sicer 202
nimajo akuzativa, akuzativ kot notranji objekt.

Notranji objekt je:

1. z glagolom soroden substantiv (*figūra etymologica*), navadno z atributom: *longam vītā vīvere, iūsiūrandum pulcherrimum iūrāre, tale facinus facere*.

Vicimus, ō socī, māgnam pūgnāvimus pūgnam. Pasiv: *pūgna pūgnātur*.

2. z glagolom soznačen substantiv z atributom: *atrōx proelium pugnāre, memoriā recordārī ultimā, longā viā īre, aetātem miserā vīvere*.

Tertiam iam aetātem hominū Nestor vīvēbat.

3. atribut z glagolom sorodnega samostalnika, ki si ga imamo misliti h glagolu: *sitīre sanguinem = sitim sanguinis sitīre; scelus anhelāre = sceleris anhelitum anhelāre* zlobo dehteti; *iūdicium vincō = victōriā in iūdicio vincō; Olympia vincō = victōriā Olympiōrum vincō; olēre cēram = odōrem cērae olēre* po vosku dišati; *sapere crocū = sapōrem crōcī sapere* dišati po žefranu.

Catōnis orātīōnēs antiquitātem redolent. Vinum picem sapit.

Najčesče služi kot tak akuzativ neutrum pronomina ali števnega adjektiva. *Id laetor [= eam (= eius rei) laetitiam laetor]*, sicer le abl. ali *dē; id ūnum studeō (= eius ūnūs rei studium studeō)*; slično: *multum, plūs, plūrimum valēre, posse; illud glōriārī; plūs tē diligō; id tē cōgō; hōc tē rogo*; pesniški: *suāve (= suāvem rīsum) rīdēre, dulce loquī*.

Pripomnja. Iz tega akuz. je postal pozneje adverb: *plūrumque, ceterum māgnam (māximam) partem* itd. *Hodiē aut summum crās. Vir cetera egregius.*

4. učinek dejanja. *Foedus ferīre* zavezo skleniti.

Dva akuzativa.

203 1. Dvoji akuzativ vnanjega objekta, osebnega in stvarnega, stoji pri glagolih:

a) *doceō, ēdoceō* učim, naučim koga česa (kaj), *cēlō* tajim, skrivam komu kaj. Stvarni objekt je pri *doceō* lahko tudi inf.

Fortūna bellī artem victōs quoque docet. Catilīna iuventūtem mala facinora ēdocuit je naučil zločinov. *Sapienter nōs dīvīna prōvidentia futūra cēlāvit. Doceō tē scribere.*

Pripomnja 1. Za pasiv glagolov *doceō, ēdoceō* rabi: *discō (aliquid), institutor, erudior (aliquā rē).* *Gracchus ā Corneliā mātē Graecās litterās didicit (Graecīs litteris eruditus est).* Vendar: *doctus litteris (abl.): Nobilēs Rōmānī litteris Graecis docti erant.* — Pri *cēlare* se stvarni objekt tudi lahko izraža z *dē*, pri *cēlārī* mora stati *dē*: *Bassus mē dē hōc librō cēlāvit. Māximīs dē rēbus ā frātre cēlātus sum.* Seveda id, *hōc cēlor*, gl. § 202, 3.

Pripomnja 2. *Doceō, ēdoceō* ima v pomenu naznaniti stvarni objekt tudi v abl. z *dē*. *Doceō aliquem dē adventū hostium.* V omenjenem pomenu se rabi tudi *(ē)doceor, (ē)docēris* itd. *Sulla dē hīs rēbus docētur.* — O abl. instr. pri *doceō* gl. § 246.

b) *pōscō, repōscō, flāgitō* zahtevati od koga kaj, vendar imajo češče *aliquid ab aliquō.*

Verrēs parentēs pretium prō sepultūrā liberōrum pōscēbat. Caesar Aeduōs frūmentum flāgitāvit. Nōlī ab alterō vitae ratiōnem repōscere, qui nōn possīs reddere tuae.

Pripomnja. *Pōstulō* (zahtevam) se veže le z *ab*. *Amicus ab amicō nihil nisi honestum et rēctum pōstulābit.*

c) *ōrō, rogo* prositi koga česa (za kaj), toda kot stvarni objekt le neutrum pronomina kakor v slovenščini.

Hōc tē vehementer etiam atque etiam rogo, ut fāmae tuae serviās. Nihil aliud vōs ōrō, nisi ut memorēs sītis officiī.

Slično: *Quid mē vīs?* kaj hočeš od mene? — Sicer se rabi le kakor pri *peto* (prosim) vselej *aliquid ab aliquō.*

Athēniēnsēs auxilium nūquam nisi ā Lacedaemoniīs petivērunt (ōrāvērunt).

Pripomnja. *Precor deōs* (prosim bogove); sicer pa stoji le stvarni objekt v akuz.: *Precor ā dīs longam vitam.*

d) *rogo, interrogō* vprašati koga za kaj; kot stvarni objekt je le neutrum pronomina ali adjektiva kakor v slov., sicer se rabi le *aliquem dē aliquā rē*.

Hōc, quod tē interrogō, rēspōndē! Nihil Deum rogēs, nisi quod rogāre possīs palam. Quid multa mē rogās dē rēbus īnsuāvibus āc molestīs? Ego illum dē suō rēgnō, ille mē dē nostrā rēpūblicā interrogāvit.

Pripomnja 1. *Quaerō* (vprašati) *aliquid ex* (*dē, ab*) *aliquō. Caesar quaerit ex Liscō sōlō ea, quae in conventū dixerat; eadem secrētō ab aliis quaerit.*

Pripomnja 2. Le v uradnem (parlamentarnem) jeziku se pravi: *sententiam rogāre senātorem* za mnenje vprašati senatorja. *Cōsul Cicerōnem primum sententiam rogāvit.* V pasivu ostane *sententiam. Cicero primum sententiam rogātus est.* Sicer stoji mesto stvarnega akuz. odvisno vprašanje: *rogo (interrogō) tē, quid sentiās, quid velīs* itd.

2. Akuzativ objekta in predikatnika stoji pri aktivnih 204
glagolih, ki značijo:

a) imenovati, zvati koga kaj, nasloviti *dīcere, vocāre, nōmināre, appellāre, īnscrībēre.*

Hostis apud māiōrēs nostrōs is dīcēbātur, quem nunc peregrīnum dīcimus. Pythagorās prīmus sē appellāvit philosophum. Sophoclēs ūnam ex tragoediīs Ēlectram īnscrīpsit.

b) narediti, postaviti, izvoliti, imenovati koga za kaj *facere, efficere, reddere, creāre, eligere, dēligere, dēclārāre, dēsīgnāre.*

Nēminem pecūnia dīvitē fēcīt. Populus Numam rēgem creāvit. Themistoclēs mare tūtum reddidit. Cicerōnem ūni-versus populus adversus Catilinam cōsulem dēclārāvit. — Aliquem certīorem facere alicūius rei (dē aliquā rē) ob-vestiti koga o čem, izporočiti komu kaj, certior fīō dē rē sporoči se mi kaj.

Pripomnja. Stalno se rabi: *dictātorem dīcere* (*creāre*), *senātorem legere.*
— *Reddō* ima le adjektivni predikatnik; v pasivu ga nadomestuje *fīō; reddō aliquem dīvitē; dīves fīō.*

c) imeti = smatrati, čislati, proglasiti za kaj *dūcere, exīstīmāre, putāre, arbitrārī, iūdicāre, numerāre.*

Semper beātam sē putat benīgnitās. Invidiam virtūte partam exīstīmāmus glōriam.

Pripomnja. *Habeō* se ne rabi v pomenu smatrati z dvema akuz., marveč se predikatnik izraža s *prō, (in) locō, (in) numerō* n. pr. *aliquem prō hoste, (in) locō hostium, (in) numerō hostium habeō* (tudi *dūcō, putō*). — Toda *habeor* s predikatnikom v nom.; gl. 181, c.

- d) imeti, zahtevati, dati, vzeti za kaj *habēre, pōscere, dare, dūcere, sūmere, capere, asciscere*.

Lēgātōs tēstēs suae quisque virtūtis habuit. Ariovistus obsidēs nōbilissimī cūiusque liberōs popōscit. Cimōn sorōrem suam Calliae uxōrem dedit. Pythia cōnsulentibus praecēpit, ut Athēniēnsēs Miltiadem imperātōrem sibi sūmerent. Helvētīi Boiōs sociōs sibi asciscunt.

- e) tolmačiti, spoznati kot (za) kaj *intellegere, interpretārī, sīgnificāre, cōgnōscere, reperīre, invenīre*.

Sapientiam Stōicī eam interpretantur, quam nēmo cōnsecūtus est. Cōgnōscēs mē tuae dīgnitātis fautōrem.

Omenjene vrste glagolov imajo v pasivu dvoje nominativov, subjektni in predikatni, gl. § 181, c.

Numa rēx creātur. Dux dē hostium adventū certior fit.

- f) pokazati se, izkazati se *sē praestāre, sē praeberē*.

Bene dē mē meritīs grātum mē praebeō. Praestā tē virum.

Pripomnja. *Sē praestāre* se ne veže z grajalnimi predikatniki; *sē gerere* vesti se, pokazati se stoji z adverbom: *fortiter, strēnuē sē gerere*.

- g) videti, slišati (čuti) *vidēre, cernere, aspicere, cōnspicere, animadvertere, audīre*; pri teh glagolih je predikatnik particip prez., značē dejanje ali stanje, v katerem opažamo objekt neposredno.

Videō canem currentem. M. Catōnem vīdī in bibliothēcā sedentem. Aristīdēs animadvertit quendam scrībentem. Tīmoleontem, cum lūmina oculōrum āmisisset, nēmō quērentem audīvit.

Pripomnja. Posredno zaznavanje ali samo dejstvo se izraža z acc. c. inf. (gl. § 328, 1, prip. 1), takisto pasivni položaj. *Audiō tē mihi maledicere* (slišim od drugih, da . . .). *Vidī hunc ipsum Hortensium paene interficī servōrum manū, cum mihi adesset.*

- h) slikati, upodobiti, opisati, navajati *ingere, pin-gere, facere, indūcere*; tukaj je predikatnik ptcp. prez.

Apellēs pīnxit Alexandrum fulmen tenentem. Xenophōn facit Sōcratem disputantem. Tīresiam nunquam indūcunt poētae dēplōrantem caecitātem suam.

Pripomnja. V passivu nastopa acc. c. inf. — *Plato aedificārī ā deō mundum facit.*

- i) glagola *habeō, teneō* imata za predikatnik ptcp. pf. pas., kadar se izraža posledico dejanja kot trajno.

Rem cōgnitam (compertam, explōrātam) habeo stvar sem dobro spoznal, poznam. *Fidem tuam spectātam habeo* sem izkusil, mi je zanesljiva. *Trīgintā tyrannū servitūte oppressās tenēbant Athēnās.* — *Persuāsūm habeo* (objekt je inf. ali neutrum pronomina) uverjen sem.

f) dati, izročiti, prepustiti, postaviti, poslati, prevzeti, v najem dati, v najem vzeti *dare, cūrāre, trādere, mandāre, concēdere, prōpōnere, mittere, relinquere, permittere, accipere, suscipere, locāre, condūcere*; pri teh glagolih je predikatnik gerundiv, ki stopi pri pasivni konstrukciji v nom.

Dō plēbī agrōs colendōs . . . v obdelovanje (da jih obdeluje). *Harpagus Cyrum pāstōrī expōnendūm trādīdit* (. . . da ga izpostavi). *Conōn mūrōs reficiendōs cūrāvit* (je dal popraviti). *Clōdius uberrimās prōvinciās vexandās dripiendāsque cōsulibus permīsīt.* *Alexander Achillem sibi imitandūm prōposuerat.* *Cēnsōrēs locant statuam faciendam.* *Condūcō porticum restituendūm* (za plačilo prevzeti po-pravo . . .). *Cyrus Harpagō occidendus datur.*

Pripomnja. Včas, zlasti pri perf. pas. stoji *ad* z gerundijem. *Cicerō vōbīs ad imitandūm prōpositus est.*

II. Akuzativ vzklika.

Brez glagola stoji akuzativ osebe ali reči z atributom pri vzklikih 205
začudenja, radosti ali žalosti; često se rabi *ō! heu!* V slov. stoji roditeljski z raznimi medmeti. *Mē miserum! Ō stultitiā singulārem! Ō terram beatam! Heu mē perditum! Ō fortunātum hominem!*

Pripomnja. Pri interjekcijah (*he*) *ei, vae* stoji dativ. *Hei miserō mihi! Vae victis!* — Pri *en* (evo), *ecce* (glej) stoji redno nom. *En dextra fidesque! Ecce homo!* — *Prō deūm fidem!* Sicer se veže le z vok.: *prō dī immortalēs* o nesmrtni bogovi!

III. Akuzativ kot prislovno določilo (adverbialni akuzativ).

Adverbialni akuzativ se rabi:

a) o meri prostora na vprašanje: kako? pri pridevniki 206
altus, longus, lātus; kako daleč?

Fossa sex pedēs alta est. Militēs aggerem lātum pedēs trecentōs, altum pedēs octōgintā exstrūxērunt. Finēs Helvētiōrum in longitudinem ducenta quadrāgintā milia passuum patēbant. Sacer mōns tria ab urbe milia passuum est. Ā rēctā cōnscentiā transversum unguem (niti za nohet) *nōn oportet tē discēdere.*

Pripomnja 1. Razdalja, oddaljenost se izraža pri *abesse*, *distāre* in sličnih tudi lahko z abl. *mēnsūrae* na vprašanje za koliko? *Ariovisti cōpiae ā Rōmāntis mīlibus passuum sex et vīginti absunt.* — Redno stoji tako *spatiō*, *intervallō*. *Castra Cleopatrae nōn longō spatiō ā Ptolemaet castris distant. Legionem Caesar passibus ducentis ab eō tumulō cōstituit. Item equitēs Ariovisti parti intervallo cōstitērunt.*

Pripomnja 2. Če izhodna točka ni imenovana, se izraža oddaljenost z ab. *Hostēs ab mīlibus passuum duōbus castra posuerunt* (2000 korakov oddaljeni).

Pripomnja 3. Velikost, debelost se izraža z abl. *quāl.* (gl. § 213) samostalnikov *māgnitūdō*, *crassitūdō* in gen. mere, n. pr. *clāvus ferreus digit pollicis crassitūdine*.

b) o meri časa na vprašanje: koliko časa? kako dolgo? koliko?

Appius Claudius multōs annōs caecus fuit. Vēiōrum urbs decem aestātēs hiemēsque continuās obsessa est. Quaedam bēstiōlae ūnum diem vīvunt. — *Puer decem annōs nātus* 10 leten deček. *Vīginti annōs nātus sum* 20 let sem star.

Pripomnja 1. *Per* izraža neprekinjeno trajanje časovnega določila: *per quinque mēses urbs oppugnāta est* (celih 5 mesecev). *Ludi per decem diēs facti sunt.* — Pri *nātus* se rabi vselej sam akuz.

Pripomnja 2. Razen z *nātus* in akuz. se izraža „star“ še z gen. qual. (gl. § 213, a): *puer decem annōrum*, ali z *agere* in vrstilcem: *puer ūndecimum annum agēns* 10 let star. — Starejši, mlajši kakor 10 let: *nātus plūs (amplius)*, *minus decem annōs*; *māior*, *minor decem annōs nātus*, *māior*, *minor decem annis*. Gl. § 244, prip. 2.

c) kot navaden prislov (prim. § 202, 3, prip.):

<i>nihil</i> nikakor ne	<i>multum</i> zelo
<i>quid</i> zakaj	<i>plūs</i> bolj
<i>aliquid</i> , <i>nōnnihil</i> nekako	<i>plūrimum</i> najbolj i. dr.

tako: *id genus alia* drugo te vrste, *homo id aetātis* te starosti, *id temporis* = *eō tempore*, *aliquid id genus scribō*.

207

Kot akuzativ omejitve ali ozira se rabi adverbialni akuzativ po grškem vzorcu (zato tudi *acc. graecus*) pri pesnikih. Odvisen je od glagolov stanja in adjektivov, kažoč subjektov del, na katerega se nanaša glagolova (adjektivova) vsebina. *Os humerōsque deō similis* [glede obraza, po (v) obrazu]; *cūrā animum incēnsus*; *equus tremīt artūs, miles fractus membra labōre*; *nigrantes terga iuvenct.* — V klasični prozi stoji abl. *limitationis* (gl. § 243).

Tudi pri glagolih slačiti se, oblačiti se, opasati se stoji pri pesnikih akuz., spominjajoč na prvotni povratni značaj pasiva. *Induor vestem*; *virginēs longam indutae vestem*. *Priamus inūtile ferrum cingitur*. *Cervus exuitur cornua*. V klasični prozi se rabi abl.: *indūtus veste longā*, *cingitur ferrō*; ali abl. absol.: *indutā veste longā*. O akuz. kraja gl. § 255, smeri § 339.

Genitiv.

I. Genitiv kot atribut.

Kot atribut stoji genitiv pri substantivih na vprašanje koga ali česa? Če je brezatributen, se sloveni često adjektivno: *multitūdō hominum* množica ljudi, *ōrātiō Cicerōnis* Ciceronov govor, *umbra silvae* gozdna senca. Tudi v lat. se lahko nadomestuje z adjektivom: *facta hominum* = *facta hūmāna*, *domus patris* = *domus paterna*. 208

Genitiv pri substantivih se rabi kot:

1. Genitivus *subiectivus*, subjektivni genitiv, zaznamujoč: 209

- a) početnika, genitivus *auctōris*, izvirni genitiv: *ōdium Hannibalis* (= *Hannibal* *ōdit*) Hanibalovo sovraštvo; *amor patris* (= *pater amat*) očetova ljubezen; *cīvium timor* (= *civēs timent*) strah državljanov;
- b) vzrok, genitivus *causae*, vzročni genitiv; *praemium victōriae*, *periculum belli*.

2. Genitivus *possessivus*, svojilni genitiv, tudi genitivus *possessoris*, genitiv posestnika, lastnika: *domus frātis*, *mōrēs populōrum*. Sloveni se, zaznamujoč živeče in poosebljene stvari, s svojilnim adjektivom: bratova hiša. 210

Pripomnja 1. Mesto subjektivnega in posesivnega gen. osebnih zaimkov in povratnega zaimka se rabijo kakor v slov. vselej svojilni zaimki: *liber meus* moja knjiga [ne: *liber mei* knjiga (od) mene]; *amor noster*; *amicum suum amat*. — Tako tudi ni od *causā* in *grātiā* (zaradi) odvisen gen. osebnih zaimkov in refleksiva, nego se strinja z njima dotični posesiv: *meā*, *tuā*, *suā*, *nostrā*, *vestrā causā* (*grātiā*) zaradi mene, tebe itd. *Faciam, neque tuā causā, sed meā. Quam multa, quae nostrā causā nōn faceremus, facimus amicōrum causā.*

Pripomnja 2. Apozicija (atribut) k posesivnemu zaimku stoji v genitivu: *meā ūntus operā* (mesto *mei ūntus operā*) s trdom mene edinega (= le edino z mojim trdom), *nostrā ipsōrum salūs* nas samih rešitev (= naša lastna r.), *vestrā magistrōrum operā* po trdu vas učiteljev. — Le če je *omnium* apozicija, stoji *nostrum, vestrum: Omnium nostrum (vestrum) fortuna.*

Pripomnja 3. Pri lastnih imenih se nadrednica *filius, filia* (oboje le pri tujih imenih), *uxor, templum (aedis)* včasih izpušča: *Hasdrubal Gisgonis; Terentia Cicerōnis (uxor). Ventum erat ad Vestae. Habitabat rex ad Iovis Statōris.*

3. Genitivus *appositivus*, (*dēfīnītīvus, explicā-tīvus*), pojasnilen genitiv, pojasnjuje ali omejuje splošni pojem 211

nadrednice: *vōx voluptātis* beseda naslada, *arbor fīcī* drevo smokva, figovo drevo, *nōmen Caesaris* ime Cezar. Glagoli stoje v gen. gerundija: *triste est nōmen carendī* žalostna je beseda pogrešati. — Osebnost in geografska lastna imena se skladajo z apelativi: *flūmen Rhēnus, rēx Tullus, urbs Rōma*.

- 212** 4. Genitivus *obiectīvus*, objektivni genitiv, zaznamujoč osebo ali reč, na katero prehaja dejanje glagolnega samostalnika: *odium Rōmānōrum* (*Rōmānōs ōdit, ōdērunt*) črtenje Rimljanov, *lēcitiō librōrum* (*lego librōs*) čitanje knjig.

Sloveni se ta genitiv a) z gen.: *accūsātiō scelerātōrum* obtožba zločincev; b) najčesše s predlogi: *odium Rōmānōrum* sovraštvo do Rimljanov, *amor populī* ljubezen do naroda, *timor hostium* strah pred sovražniki, *memoria praeteritōrum malōrum* spomin na minule nezgode, *transitus flūminis* prehod čez reko, *laetitia victōriae* veselje nad zmago; c) s pridevnikom: *timor dei* strah božji; d) genitiv postane določnica sestavljenke: *cupiditās glōriae* slavoohlepnost, *amor patriae* domoljubje, *timor dei* bogaboječnost, *dēsiderium patriae* domotožje. — Včasih se rabijo mesto gen. tudi v lat. predlogi *adversus, ergā, in, cum*, toda le za osebe: *pietās adversus deōs, tuus ergā mē amor, nostra ergā vōs benevolentia*.

Māgna fuit quondam reverentia capitis cānī. Mirum mē tenet dēsiderium urbis. Hannibal ingentī Rōmānōrum odiō flagrabat. Amor ergā parentēs est in nōbīs.

Pripomnja 1. Za objektivni gen. se rabijo navadno tudi gen. *meī, tuī, suī, nostrī, vestrī* (*nostrum, vestrum* je le partitivni gen. gl. § 214, a, prip.). *Dēsiderium tuī* hrepenenje po tebi, *amor suī* samoljubje; redko stoji svojilnik: *amor noster* ljubezen do nas; *ipse suus fuit accūsātor*. — Toda: *amor nostrum* (*vestrum*) *omnium*; gl. 82, b.

Pripomnja 2. Če sta od ene besede odvisna subjektivni in objektivni gen., zavzame mesto pred nadrednico subj. gen.: *Hannibalis odium Rōmānōrum* Hanibalovo sovraštvo do Rimljanov. *Caesar prō veteribus Helvētiōrum iniūriis populī Rōmānī ab iis poenās bellō repetiit*.

Pripomnja 3. Mesto *ēius, hūius, cūius rei tra, metus, dolor* se rabi često *ea, haec, quae tra, is, hic, quī metus, dolor* jeza, strah, žalost zaradi tega (česa): *Eō dolore impeditus lēgātōs ad Bocchum mittit*.

- 213** 5. Genitivus *quālītātis*, genitivus lastnosti ali svojstva, toda le v zvezi s prirednim atributom (pridevnikom, števnikom, zaimkom): *hūius generis hostis, ēius modī rēs, ager quattuor iūgerūm, rēs māgnī labōris. Hamilcar sēcum dūxit filiū Hannibalem, puerum novem annōrum. Mare prōcreat animalia insolitae māgnitūdinis*.

Mesto gen. *quāl.* stoji lahko abl. *quāl.*: *Iuvenis mitis ingeniū* ali *mitti ingeniō*.

Le gen. *quāl.* stoji:

- a) če je atribut števnik: *clāssis mille nāvium, fossa pedum vīginti, iuvenis duodētrīgintā annōrum* (28 let star, 28 leten), *via bidū* (= *duōrum diērum*);
- b) pri izrazih teže, vrednosti, vrste in bistvene (stalne) lastnosti: *corōna aurea parvī ponderis, rēs māgni pretiū, hūius generis hostis, eiusmodi rēs, hominēs ferī māgnaeque virtūtis*.

Le abl. *quāl.* stoji:

- a) pri lastnostih telesa in njegovih delov: *homo humili staturā, colorē candidō, nigris oculis, vultū hilari*. — Tako tudi: *bonō (laeto, tristi) animō, eā mente sum* (nestalne lastnosti!).
- b) pri samostalnikih z genitivnim atributom: *clāvus digiti crassitudine, tumulus turris altitudine*.

Pripomnja. Z lastnimi imeni se veže gen. ali abl. qual. navadno posredno z *vir, homo* itd. *T. Mānlius Torquātus vir prīscae severitātis*.

6. Genitivus *partitīvus*, partitivni (delni) gen., ki za- 214
znamuje celoto, od katere se jemlje del. V slov. se rabi tudi delni gen., ali pa predlogi od, iz, med, izmed. *Multitudō hominum* množica ljudi, *pars nāvium* oddelek ladij, *optimus discipulōrum* najboljši izmed učencev.

Partitivni genitiv stoji:

- a) pri substantivih mere in množine: *pars equitum, māgna vīs* (množina) *aurī, modius frūmenti* merica žita. *Cicero in summā caritāte māgnam frūmenti vim ē Siciliā Rōmam mīsīt*.

Pripomnja. *Pars nostrum, vestrum* (gl. § 212., prip. 1) del od nas, *vas* = del naših, vaših; *melior pars nostrī* (gen. sing. n.) boljši del našega bitja (gl. § 82, b.).

- b) pri komparativih in superlativih. *Nōbiliōrēs Rōmānōrum, sapientissimus omnium Graecōrum. Gallōrum omnium fortissimī sunt Belgae*. — Tudi pri superlativnih adverbih: *māxime (minimē) omnium laudandus*.
- c) pri števnikih, števnih adjektivih in pronominih: *trēs, tertius, ternī, multī, uter, aliquis discipulōrum. Quis mortālium sine vitīis nātus est? Nēmō omnium orātōrum eloquentior fuit quam Dēmōsthenēs*.

Pripomnja 1. V omenjenih slučajih *b* in *c* stoje lahko tudi v lat. mesto part. gen. oblike s predlogi *ex*, *dē*, redko *inter*, *in*: *optimus ex (dē) omnibus*, (*inter omnēs, in omnibus*); vselej stoji *ex* ali *dē* pri *ūnus*, če mu ne sledi *alter*, *alius*, *tertius* ali če je celota števnik ali substantiv, ki mu je atribut določni števnik: *ūnus ex (dē) hīs*; *dē tribus hōc extrēmum*, *dē decem militibus fortissimū*; navadno *pauci (complures, tot, quot) ex hīs*. *Ibi Orgetorigis filia et ūnus ē filiis captus est.* — Predlog se ne stavi, če je celota *in* del samostalnika. — *Uterque* se veže s substantivom adjektivno: *uterque cōsul cecidit* oba konzula sta padla; zaimek stopi v gen., če ni *neutrum*: *nostrum, hōrum, quōrum uterque*, toda *hōc, id utrumque*, tako tudi pl. *hi utrique*.

Pripomnja 2. Partitivni gen. se seveda ne rabi, ako števnik ni del, nego atribut celote ali predikatnik. *Quot vōs estis?* koliko vas je? *Nōs sumus omnēs decem* nas vseh je deset (vseh skupaj nas je 10). *Amict, quōs multōs habeo.* *Pauci sumus* malo nas je (gl. § 183, prip. 5). *Multi milites capti sunt* mnogo vojakov se je ujelo. *Multi militum capti sunt* mnogi izmed vojakov, mnogo vojakov.

d) pri nom. in akuz. (toda le, če nima predloga) substantiviranega neutra števnih adjektivov in pronominov, n. pr.:

multum, plūs in plurimum,
paulum, minus, minimum,
tantum, quantum, nimium,
idem, illud, hōc in id,
aliquid, nihil, quidquam, quid, i. dr.

Iūstitia nihil expetit praemiū. Minus habeo vīrium quam vestrum uterq̄s. Dimidium facti, quī bene coepit, habet. Quicquid transiit temporis, perit. Tantum cibi et potiōnis est adhibendum, ut reficiantur vīrēs. Quid causae erat, cūr Graecia interiret?

Pripomnja 1. Rabi le: *māgna, māior, tanta pecūnia* mnogo, več, toliko denarja.

Pripomnja 2. *Aliquid novi in novum* nekaj novega (neka novost); *aliquid utile* nekaj koristnega. Če sta pa zvezana adjektiva različne deklinacije, se ravna drugi glede sklona po prvem: *aliquid novi et utilis* ali *aliquid utile et novum*.

Pripomnja 3. V part. gen. ne stoji adjektiv, če je odvisen od njega kak sklon; torej le: *nihil te dignum, nihil fide sua indignum*; vedno tudi: *nihil aliud*.

e) pri nekaterih v nom. in akuz. samostalno rabljenih adverbih kakor v slov.: *satis temporis* dosti časa, *parum vīrium* premalo sile, *nimis vitiōrum* preveč napak. *Conōn habebat satis eloquentiae.*

Pripomnja. Rabi: *satis magna pecunia* dovolj denarja, *satis magna copiae* dosti vojakov = *satis multi milites*.

f) pri krajevnih adverbih *ubi*, *ubicumque*, *nūquam*, *eō*, *longē* i. dr. v izrazih: *ubi gentium* = *ubi terrarum* kje na svetu? *nūquam terrarum* nikjer na svetu; *eō loci* tam.

Sem spada tudi *eō impudentiae processit* tako daleč je šel v svoji nesramnosti; vendar je bolje: *ad eam (tantam) impudentiam, tantum impudentiā processit*.

II. Genitiv kot predikatnik ali predikativni genitiv.

Predikativni genitiv stoji:

215

1. kot genitivus *possessivus* pri glagolih *esse*, *fieri*, *vidēri*, *facere*, *putāre*, *existimāre*, *dūcere*, *cōgnōscere*. Sloveni se s pristavki dolžnost, naloga, navada, znak, dokaz, svojstvo, lastnina koga (česa) ali s svojilnim adjektivom. *Est imperatoris* vojskovodje dolžnost je; *est* z gen. se tudi lahko sloveni: pristoji komu, kaže koga, mora (more) kdo: vojskovodji pristoji, vojskovodja mora. *Stultus est* znamenje bedaka je, *iudicis est* sodnik mora. *Domus regis* (= *regia*) *est* (*putatur*) ... je kraljeva, smatra se za kraljevo last. *Asia Romanorum facta est*. *Cuiusvis hominis est errare* vsak človek se lahko zmoti, se more zmotiti. *Discipuli est obediēre magistrō*. *Adolescentis est maiōres natū vereri*. *Parvi animi est divitiās amare* nizko mišljenje kaže ... *Victos tutēlae nostrae duximus* (za svoje varovanje). *Aliquid lucri facere* okoristiti se s čim. *Hannibal, quod inter Alpes Apenninumque agri est, suae ditionis (potestatis) fecit* (je spravil pod svojo oblast.)

Pripomnja 1. Mesto gen. osebnih zaimkov stoji neutrum sing. poses. zaimkov: *meum, tuum, suum, nostrum, vestrum est* moja, tvoja ... dolžnost je, jaz ... moram. *Tuum est, Cato, videre, quid agatur*.

Pripomnja 2. Kadar se izrazi naloga, dolžnost itd. poudarjajo, se latinijo tudi doslovno z *munus, negotium* itd. *Illud inceptum est animi prudentis signum*.

Pripomnja 3. Pravi se: *stultus (stultitiae) est* = *stultum est*. Adjektivi enega končaja morajo biti genitivni predikatniki, torej vselej *sapientis est dicere* (ne *sapiens est*!)

2. kot genitivus *qualitatis* (gl. § 213) pri *esse*, redkeje pri drugih od zgoraj (§ 215) navedenih glagolov. *Res est eiusmodi* (= *tālis*). *Virtus tantarum virium est, ut se ipsa*

216

tueatur. Caesar Dumnorīgem māgnī animī, māgnae inter Gallōs auctōritātis cōgnōvit. — Enako se rabi abl. quāl. Summā Sōcratēs sapientiā fuit (= sapientissimus fuit).

217

3. Kot genitivus *pretiī*:

- a) pri glagolih ceniti (*aestimāre, habēre, dūcere, facere, putāre*), vreden biti, veljati (*esse, fierī*) na vprašanje kako visoko? koliko? Rabi se le gen. sing. neutr. števnihi adjektivov. Taki genitivi so: *māgnī, plūris, māximī* (*permāgnī*), *plūrimī aestimō* cenim visoko (zelo), bolj, najbolj, *parvī, minōris, minimī* nizko (malo), manj, najmanj, *quantī* koliko, *tantī* toliko, *tantīdem* ravno toliko (tako), *nihilī* (*nōn floccī*) nič. *Vestis māgnī (= pretiōsa) est. Mea mihi cōnscientia plūris est quam omnium sermō. Parvī sunt forīs arma, nisi est cōnsilium domī. Tantī est exercitus, quantī imperātor.*

Pripomnja 1. Genitiva *multī, māiōris* se ne rabita. — Navadno je *prō nihilō putāre, dūcere* nič ne ceniti, *prō nihilō esse* nič ne biti vreden. *Ne floccī quidem faciō!*

Pripomnja 2. Ceniti (čislati) = spoštovati = *aestimāre* s pristavkom *māgnī*. Le značajnika spoštujem *cōstantem gravemque tantum virum māgnī aestimō*.

- b) pri glagolih kupiti (*emo, redimō*), prodati (*vēndō*), veljati, stati (*stō, cōnstō, sum*), v najem dati (*loco*), najeti, v najem vzeti (*cōndūco*), toda le:

tantī (tako drago), *quantī* (po čem), *plūris* (dražje), *minōris* (ceneje);

vsi drugi izrazi stoje v abl. (abl. *pretiī*);

emo māgnō (drago), *plūris, plūrimō* (*permāgnō*);

vēneō (na prodaj sem) *parvō* (ceno), *minōris, minimō*.

Bona nōn tantī, quantī ēmpta erant, vēniērunt. Multō sanguine cōstat victōria. Mercēde conductus patriam prōdedit. Dumnorīx omnia Aeduōrum vectīgālia parvō redēmerat. Magis illa iuvant, quae plūris emuntur.

Pripomnja. Seveda ima *aestimō* (*puto*) v pravem pomenu: ceniti = ceno določiti razen *tantī, quantī, plūris, minōris* vedno abl. *Cupīdinem illum* (Amorjev kip) *Verrēs denārits quadringentis putāvit. Līs parvō aestimāta est.*

III. Genitiv kot objekt.

V genitivu imajo objekt:

218

1. Adjektivi, ki pomenijo:

željen, vešč, deležen,
pômljiv, poln in zmožen

in kaj sličnega ali nasprotnega (adiectiva relativa).

avidus, cupidus honoris časti željen (častihlepen), *studiōsus eloquentiae* maren zgovornosti, *peritus belli* vešč vojni, *gnārus loci* poznavalec kraja, *iūris cōsultus* pravoznanec, *prūdēns rei militāris* vešč vojaštvu, *cōsciū mihi sum erroris* v svesti sem si zmote, *particeps libertātis* deležen svobode, *expers ratiōnis* brezumen, *compos mentis* deležen razuma (pri pameti), *memor, immemor beneficii* dobrote pomljiiv, nepomljiiv, *plēnus timōris* poln strahu, *inops (egēnus) amicōrum* (prijateljjev potreben) brez prijateljjev, *rēgnī potēns* kraljevanja (za kralja) zmožen, *potēns suī* svoj gospod, *impotēns irae sum* ne obvladam (brzdam) jeze.

Avida est periculi virtūs. Imperitus est mōrum agricola. Omnēs immemorem beneficii odērunt. Bēstiae ratiōnis et oratiōnis sunt expertēs. Alexander irae suae nōn potēns erat. Cōnscia mēns recti mendācia ridet. Ventūrae memorēs iam nunc estōte senectae!

Pripomnja 1. *Refertus* stoji z gen. osebe, sicer z abl. instr.: *Gallia referta negotiātorum, domus referta divitiis*. — *Peritus* (cōsultus) iūris, iūre, pravoznanec.

Pripomnja 2. Pesniki in poznejši prozaiki rabijo čisto gen. tudi pri drugih pridevnikih: *integer vitae scelerisque purus, ingēns virium, animi ferōx, futuri secūrus*.

2. Participi sedanjega časa prehodnih glagolov, kadar se rabijo kot adjektivi in značijo trajno lastnost. *Homo vēritātem diligēns* človek, ki enkrat resnico ljubi, sicer je pa lahko lažnivec; *homo vēritātis diligēns* človek, ki ljubi vselej resnico, resnicoljuben človek; *vir amāns patriae* domoljub, *fugiēns labōris* delomrzen, *appetēns glōriae* slavohlepen, *metuēns deī* bogoboječ, *patiēns frīgōris* mrazotrpen, mraza vaje, *sitiēns hominū* častihlepen, *sitiēns sanguinis* krvožejen.

Epamīnōndās adeō fuit vēritātis diligēns, ut ne iocō quidem mentirētur. Cicerō patriae amantissimus erat.

3. Glagoli, in sicer:

- 220 a) Glagoli memoriae (kot genitivus *memoriae*): spomniti koga česa (na kaj): *admoneō, commoneō, commonefaciō*; spomniti se česa: *meminī, reminīscor*; pozabiti kaj (na kaj): *oblīvīscor*.

Admonuit eum aeris aliēnī. Commonefecit mē beneficiū suū. Ō rēx, mementō Athēniēnsium! Oblīvīscere omnium iniūriarum! Divico, Helvētiōrum lēgātus, monuit Caesarem, ut reminīscerētur et veteris incommodī populī Rōmānī et prīstinae virtūtis Helvētiōrum.

Stvarni objekt stoji pri glagolih spomniti se in pozabiti često v akuz., pri glagolih spomniti tudi (redko) z *dē* v abl. Neutrum pronomina ali adjektiva je vselej v akuz.

Plērique mortālēs postrēma meminēre. Tū, C. Caesar, oblīvīscī nihil solēs nisi iniūriās. Stultitiae est aliōrum vitia cernere, oblīvīscī sua. Dē hōc proeliō paulō ante invītus vōs admonuī. Illud tē commoneō.

Pripomnja. *Recordor* (spominjam se) ima stvar navadno v akuz., osebo vselej z *dē* v abl.: *recordōr beneficia, dē amicō*. — *Venit mihi in mentem amīcī, pūgnae, Platōnis*, na misel mi pride (spominjam se) prijatelj(-a); toda *venit mihi in mentem hōc, id, illud, aliquid; complūra mihi in mentem veniunt*. — *Memint aliquem* spominjam se (pomnim) še koga. *Cinnam meminī, Sullam vidī*.

- 221 b) Glagoli sodbenega postopanja, pri katerih stoji krivda ali zločin v genitivu *crīminis*: dolžiti: *arguō, īnsimulō*; tožiti: *accūsō, reum faciō, arcessō*; dokazati: *coarguō, convincō*; obsoditi: *damnō, condemnō*; oprostiti: *absolvō*.

Pomni: *capitis accūsō* tožim na smrt, *capitis (capite) damnō* obsodim na smrt, *capitis absolvō* oprostim smrtno kazni. Nedoločena kazen stoji v gen: *quantī, tantī, quadruplī damnāre*. — Določena kazen stoji v abl.: *aliquem mortē, exsiliō, pecūniā* (na globo) *damnāre, multāre*.

Miltiādēs accūsātus est prōditionis. Cicerō Verrem īnsimulāvit avāritiae et audāciae. Themistoclēs prōditionis damnātus est. Causā cōgnitā capitis absolutus pecūniā multātus est. Quantī Cammillus absēns damnātus est? Quīndecim milibus gravis aeris.

Pripomnja 1. Gen. *crīminis* je gen. *explicātivus*, odvisen od izpuščenih ablativov *crīmine* (na obdolžbo), *nōmine*, *lēge*, koji substantivi se včasí stavijo: *accūsāre aliquem crīmine furti*.

Pripomnja 2. Mesto gen. *crīminis* stoji često *dē* (zaradi) z abl. pri: *postulāre* (tožiti) n. pr.: *dē repetundis* (pecūnits zaradi izsiljevanja), *vī* (nasilja), *ambitu* (podkupovanja volilcev), *māiestate* (veleizdaje); *accūsāre*, *damnāre de venēficiis* (zavdajavstva), toda: *inter sicāriōs* (zaradi zavrattnega umora).

c) Brezosebniki

222

piget, pudet, paenitet, taedet ino miseret,
ki imajo osebo, koje čut se vzbuja, v akuz., osebo ali stvar, ki vzbuja čut, v gen.

piget mē neglegentiae tuae mrzi mi tvoja nemarnost
pudet nōs facti sram nas je čina
paenitet mē libīdinis kesam se strasti
taedeat vōs avāritiae eius naj se vam gnusi njegova lakomnost!

miseret mē populū smili se mi narod.

Mē cīvitātis mōrum piget taedetque. Geminat peccātum, quem dēlictī nōn pudet. Nunquam mē paenituit fortunae meae.

Pripomnja 1. Neutrum pronomina stoji pri *piget, pudet, paenitet* v nom.: *id, hōc, illud, nihil me piget*. — Subjekt se izraža tudi z inf. (gl. § 157, 1 b prip. 1.) ali vzročnim stavkom: *pudet mē peccāsse; frātre m paenitet, quod tē violāvit*.

Pripomnja 2. *Miseret mē populū*, češče *misereor populū* tudi *miseror populum*.

d) Pri *interest* do tega je, na tem je, važno je stoji 223

v gen. oseba ali stvar, za katero je kaj važno. Mesto gen. osebnih zaimkov se rabi le akuz. plur. srednjega spola posesivnih zaimkov. *Patris interest* očetu je do tega; *salūtis commūnis interest* važno je za občo blaginjo; *mea, tua, eius, nōstra, vestra, eōrum, eārum interest* meni ... je do tega.

Rēfert gre za kaj se veže le z *meā, tuā, nostrā, vestrā*, navadno je pa brez osebe. *Meā rēfert* meni gre za kaj.

Pripomnja. Apozicija osebe ali stvari se izraža s stavkom. *Cicerōnis, qui tum cōsul erat, interfuit. Meā, qui lēgātus sum, rēfert* meni poslancu.

Do česa je, za kaj gre (= subjekt k *interest, rēfert*), se latini:

a) z infinitivom (pri različnosti oseb in pri pasivu se rabi acc. c. inf.).

*Interest omnium rectē facere. Mea interest tē rectē facere.
Hic sua putat interesse sē defendī.*

- b) z indirektnim vprašanjem, redko z *ut* (*nē*).

*Mea nōn interest, quid dē mē hominēs imperitī lo-
quantur. Nōn refert, quam multōs librōs, sed quam bonōs
legās. Caesar dicere solēbat nōn tam sua quam reī pūb-
licae interesse, ut salvus esset. Vestra interest, nē imperā-
tōrem faciant.*

- c) z neutrom zaimkov: *hōc, id, illud, quod, quid.*

Hōc et mea et reī pūblicae et tua interest.

Pripomnja. Slovenski samostalniki se morajo torej vselej latiniti z inf. ali stavkom. Na tvojem zdravju mi je: *mea interest tē valēre, utrum valeās necne (ut valeās).*

Stopnjo zanimanja (= koliko je do česa) izražajo:

- a) adverbij: *māgnopere, magis, māximē, valdē, vehementer, quantopere, tantopere, minimē;*
b) neutrum števnik adjektivov: *tantum, quantum, aliquantum, aliquid, multum, plūs, plūrimum, minus, nihil;*
c) genitivi (pretii): *tantī, quantī, (per)māgnī, parvī.*

*Māximē interest, quem ad modum quaeque rēs audiātur.
Milo semper, quantum Clōdī interesset sē perire, cōgitābat.
Quod tuā nihil refert, percontārī dēsīnās. Quod permāgnī
interest, prō necessariō habētur. Māgnī refert, quālī in cor-
pore locātus sit animus.*

Dativ

je kakor v slovenščini sklon indirektnega ali oddaljenega objekta. Rabi se pa tudi predikativno, pri pesnikih zaznamuje včasih doseženi kraj in cilj.

I. Dativ kot indirektni objekt.

224

1. Na vprašanje komu?

Oseba ali reč, katera je smoter osebkovega dejanja, stoji v dativu; rabi se vobče pri istih adjektivih in glagolih kakor v slovenščini, torej:

- a) pri adjektivih škode in koristi, enakosti ali podobnosti, pa tudi pri drugih kakor v slovenščini. *Senātōrī necessariū est nōsse rem pūblicam. Quod volēs tibi grātum esse, rārū effice! Quī sibi amīcus est, hunc scītō amīcum omnibus esse. Sibi quisque proximū est. Caesar locū dēligit castrīs idōneū. Nihil mortī est tam simile quam somnus.*

Pripomnja 1. Pri *similis, dissimilis* stoji stvar v dat. ali gen., oseba navadno (pri Cic. vselej) v gen.: *mortī* ali *mortis similis, patris simillimus filius. Dionysius tyrannus Nerōnis simillimus erat.* — Vselej se pravi: *meī, tuī, suī, nostrī, vestrī similis (dissimilis)*; tako tudi *vērī similis (vēr-similis)* verjeten.

Pripomnja 2. Pār in *dispār* imata zaimke v gen.: *Q. Metullus, cū ius paucōs parēs civitās tulit.* Sicer pa stoji vselej dat., takisto v pomenu kos: *mihi, hosti pār meni, sovražniku kos.*

Pripomnja 3. *Amicus, inimicus, familiāris* (vsi trije tudi v superlativu), *aequālis, affinis, propinquus, finitimus, vietnus, adversarius* se rabijo kot substantivi z gen.: *amicissimus nostrōrum hominum* največji prijatelj; *affinis mihi* meni v rodu, *affinis (propinquus) meus* moj sorodnik.

Pripomnja 4. Pri adjektivih (ne)prijaznosti stoje tudi predlogi *adversus, in, erga* (le v prijateljskem pomenu): *cōmis erga parentes, severus in filium, ingrātus adversus deōs.*

Pripomnja 5. *Proprius* (lasten), *commūnis* (skupen), *superstes* (preživevši), *contrārius* (nasproten) z gen. ali dat. — *Proprium est orātōris or̄nate dicere. Amicōrum omnia sunt commūnia. Libert̄ parentibus superstites, superstes suōrum.* — Pri oseb. zaimku imata *proprius, commūnis* dat. *Mihi proprium est = meum proprium est. Omnia mihi cum amicis sunt commūnia.*

Pripomnja 6. *Propior, proximus* imata včasī, adverba *propius, proximē*, redno akuz. *Ubī proximi Rhenum fuērunt. Proximē Pompēium sedēbam.*

Pripomnja 7. *Sacer* (svet, posvečen) ima v klasični prozi gen.: *Illa insula eōrum deōrum sacra putātur.*

Pripomnja 8. Adjektivi: nepotreben, prikladen, potreben, lahek, težek [(in) *utilis, aptus, idōneus, necessarius, facilis, difficilis*] imajo osebo v dat.; za se izraža z *ad*: *liber ad multās rēs utilis; locus ad pūgnam idōneus; rēs ad vitā necessāriā.*

b) pri glagolih, in sicer:

α) pri prehodnikih, navadno poleg akuzativa.

225

Sēdultās mea et mihi et rei pūblicae tulit fructum. Quid est tam rēgium quam opem ferre supplicibus?

β) pri neprehodnikih, ki značijo koristiti, škoditi, prijati, dopasti, laskati se, ubogati, pomagati, služiti, ukazati, (ne)zaupati, vdati se, upirati se, in dr.

Hominēs hominibus plūrimum pr̄sunt et obsunt. Nātūrae omnēs pārēmus. Hōc petimus nostrae causae fidentēs.

Pripomnja. *Iubeō* (ukažem), *veto* (prepovem) nimata n i k d a r dativnega objekta. — *Fidō, cōfidō* imata v pomenu zanašam se abl. stvari: *virtūte militum*; enako *frētus* (zaupajoč v). *Frētus Antōnī cōpīt illa scelera suscepit.*

γ) pri neprehodnikih

226

*medeor, trāscor, studeō,
maledicō, parcō, nūbō in persuādeō.*

V slovenščini stoji drug sklad; *medeor vulneribus* (*sānō vulnera*) zdravim (lečim) rane; *trāscor hostibus* jezim se na sovražnike (nad sovražniki); *studeō litteris* bavim (pečam) se z znanostjo, *studeō libertatī* težim na svobodo; *maledīcō* (*male dīcō*) *accusātōrī* psujem (zmerjam) tožnika; *parcō valētūdīnī* varujem (štedim) zdravje, *parcō tibi* prizanašam ti; *nūbō virō* možim se; *persuādeō populō* pregovorim (prepričam) narod.

Philosophia medētur animīs. Propter perfidiam dī immortālēs hominibus trāscī solent. Omnēs hominēs nātūrā libertatī student. Frūstrā maledīcēs fortunae. Alexander, cum Thebās caperet, Pindari familiae domuīque pepercit. Elpinicē Calliae nūpsit. Themistoclēs persuāsit populō, ut clāssis centum nāvium aedificārētur.

Pripomnja. Pasiv je seveda le brezoseben. *Pecūniae parcitur, temperātum est. Populō persuādētur. Nūpta virō* ali *cum virō*. — *Mihi persuāsum est, mihi persuāsi*, (redko) *persuāsum habeo* prepričan (uverjen) sem. *Hoc* (gl. § 202, 3.) *tibi persuādē* o tem bodi prepričan!

227

δ) pri mnogih prehodnih in neprehodnih glagolih, sestavljenih s predlogi

ad, ante, con, in,
inter, ob, prae in sub.

adesse alicui na strani stati komu, (*desse alicui* zapustiti koga); *adhibere calcāria equō* pri konju uporabljati ostroge; *addere suīs animum* hrabriti svojce; *accēdunt malīs nova* (se pridružijo); *antepōnere* (*anteferre, praeferre*) *honestātem utilitatī* poštenost bolj ceniti od koristi, postaviti nad korist; *committere sē alicuius fidei* izročiti se komu v varstvo; *inferre sibi mortem* zadati si smrt, *fīnitimīs bellum* udariti z vojsko na sosede, zavojščiti sosede; *inicere metum alicui* v strah spraviti koga; *interesse pūgnae* udeležiti se vojne; *praefficere aliquem exercitū* postaviti koga vojski na čelo; *praeesse exercitū* vojski zapovedovati, na čelu stati; *subicere ignem tectis* hiše podžgati; *oboedire* (*obtemperare*) *magistrō* slušati (ubogati) učitelja (tudi: ugajati, pokoren biti = *pārere*); *offerre, oppōnere* izpostavljati; *succumbere* omagovati, podleči.

Pripomnja. Često se predlog (razen *ob in prae*) ponavlja: vselej *clāssēm* (*nāvem*) *appellō ad* pristati (pripahnuti) k, izkrcati se; *interest inter* (razlika) je med; *assuēfaciō* navadam, *assuēscō* navadam se, *assuētus, assuēfactus*

navajen: *ad hominēs, probitātī, nullo officiō* (pri Cic. le ablativ instr.); *accēdo ad urbem* približam se mestu, *incidō in hostem* naletim na sovražnika; — *in morbum* obolim; *invādō (in) hostem* napadem; toda: *metus mē invādit* me izpreleti (obide); *applicāre sē ad aliquem* pridružiti (priklopiti) se komu; *communicāre aliquid cum aliquō* priobčiti komu kaj, razgovarjati se s kom o čem; *cōnferre, comparāre componere* primerjati (*aliquem cum Dēmocritō*); *coniungere* združiti; *congruere, consentire* zlagati (skladati) se; *incumbere in gladium* (tudi dat. *gladiō, ferrō*) zabosti se z mečem, *in (ad) litterās* poprijeti se; rabi le: *mortem occumbere* podleči smrti, zgruditi se; *inest in vitā* (pf. *fuit in vitā*). Gl. tudi § 201.

Vedno imajo dativ objekta sestave:

228

supplicō, invidēō,
obtrectō in suscēseō,

ki se (razen *invidēō*) n e slovenijo z dat.; *supplicō amīcīs* ponižno prosim prijatelje; *invidēō inimicō* zavidam neprijatelju, *commodō* dobiček; *invidēō inimicī commodō* zavidam neprijatelju dobiček (zavoljo dobička); *invidēō tibi, laudī tuae* zavidam ti hvalo (te zavoljo hvale); *ā mē invidētur laudī tuae, commodō inimicī; suscēseō (succēseō) tibi* jezim se na te.

Caesarī Cicerō prō amīcissimō Mārcellō supplicāvit. Est haec saeculī macula virtūtī invidēre. Obtrectāre altērī nihil habet utilitātis. Quis mihi suscēseat?

Glagoli *āspergō, circumdō, dōnō* imajo dvojen sklad: 229
alicui aliquid ali *aliquem aliquā rē* (abl. instr. gl. § 246).

aspermō āram sanguine poškopim žrtvenik s krvjo, *aspermō dīgnitātī lābem* okaljām čast, *circumdō urbem mūrō, urbī mūrū* obdam mesto z zidom, *dōnō puerum librō, puerō librum* obdarim dečka s knjigo, podarim dečku knjigo.

Deus animum circumdedit corpore. Archiam poētā Tarēntīnī cīvītate dōnāvērunt.

Pripomnja 1. *Intercludere hostibus commeātum* ali *hostēs commeātū* (abl. sep. gl. § 239) preprečiti sovražnikom dovažanje živeža. *Itinerum angustiae multitudinī fugam intercluserunt.*

Pripomnja 2. *Induō vestem* oblečem se (si obleko); toda: *veste indūtus, induō mē in laqueōs* zapletem se v zanke, — *hastis* (abl. instr.) nabodem se.

2. Na vprašanje za koga? za kaj? = dativ interesa.

Dativ interesa zaznamuje:

230

a) osebo ali stvar, v koje korist ali škodo se kaj godi (dativus *commodī*, d. *incommodī*). Sloveni se (redko) z dat., navadno s predlogom za.

Nōn scholae, sed vitae discimus. Nōn solum nobīs dīvitēs esse volumus, sed liberīs, propinquīs, amīcīs māximēque reī publicae. Quidquid discis, tibi discis. Tibi seris, tibi metēs.

231

Dat. *commodi* stoji tudi pri naslednjih glagolih, ki menjajo po različnosti sklada svoj pomen:

caveō alicui brigam se za (varujem) koga; *caveō aliquem, aliquid, ab aliquo* varujem se koga (česa);

cōsulō alicui skrbim za koga; *aliquem* vprašam koga za svet; *in aliquem graviter* postopam (ravnam) strogo s kom;

cupiō Helvētīs naklonjen sem, *exercitum* želim;

metuō, timeō frātrī (mihi) bojim se za brata (za se), *hostem* bojim se sovražnika; *dē (zaradi) regis salutē; periculum ab (ex) hostibus* nevarnost od (strani) sovražnikov; *timeō ā domesticīs hostibus, ā meīs* strah imam pred;

moderor trae brzdam jezo; *equōs* vodim, *krotim; rem publicam* vodim (vladam);

prōspiciō, prōvideō patrī brigam se (skrbim) za očeta; *rem* vidim (na-prej), pripravim, preskrbim;

temperō trae obvladam jezo, *templīs* prizanesem; *vīnum* mešam, *victōriam* zmerno uporabim; *ā lacrimīs, ab iniuriā* vzdržim se;

vaco philosophiae imam časa za (bavim se z); *pecūniā* sem brez.

Titus securitati satis cavīt. Illum, ut mē caveret, monebant. Cavē ab homine impūrō! Dīs dīcī cōsulit. Nunquam prūdētia docuit: rēs ipsās cōsule! Caesar Labiēnō vehementer timuit. Multī milites angustias itineris timuerunt. Caesar nihil dē eventū proelii timendum existimavit. Deus nōn solum universō mundō, vērū etiam singulis prōspicit hominibus. Prōvideō animō futurās tempestates. Labiēnus rem frumentāriam prōvidit.

Pripomnja. Za (z akuz.!) = *prō*: 1. *prō* (na korist, v obrambo) *aliquō dicere, prō patriā pugnare*; 2. = namesto: *ūnus Cato est prō* (za = toliko kakor) *centum milibus; prō patre esse* za (= namesto) očeta biti; *prō cōsule; prō frumentō pecūniam dare* (zamenati).

232

b) posestnika pri *esse* (dativus possessivus). *Multī librī mihi sunt* mnoge knjige (mnogo knjig) so mi (mi je) = *habeō multōs librōs* imam mnoge knjige (mnogo knjig). Posestnik je v slov. subjekt, posest objekt.

Croesō erant duo filiī. Homini cum deō similitūdō est.

Pripomnja 1. Navadno se rabi *esse* pri izrazih s *cum*. *Sunt mihi inimicitiae cum malīs. Est mihi cum aliquo amicitia, societas, consuetudo, usus.* — Vendar tudi: *habeō contentiōnem cum aliquo; nunquam cum sorore fui in similitate.*

Pripomnja 2. *Esse* z dat. se ne sme rabiti:

a) če imeti znači obsegati, vsebovati. *Haec oratio habet tres partes. Rēs habet hōc vitī.*

b) kadar se poudarja lastnik. *Librī patris sunt* so očetove.

c) kadar se imenuje posestnik duševnih ali telesnih lastnosti.

Miltiades erat mīra cōmitate; in Miltiade erat mīra cōmitās. Catilīna fuit magnā vī et animi et corporis.

Pri *nōmen* (*cōgnōmen*) *mihi est* ime mi je (priimek imam) se ujema lastno ime z *nōmen* ali (češče) z *mihi*. *Clausus, cui postea Claudiō fuit nōmen. Mihi nōmen est Antōniō (Antōnius). Duo isti sunt T. Rosci, quorum alteri Capitōnī cōgnōmen est. Scipionī cōgnōmen est Africānō.*

Slično *dō, indō, impōnō* *alicui nōmen Gāiō* ali *Gāium*; *nōmen mihi Gāiō (Gāius) inditum est. Stirps virilis, cui Ascanium parentēs dixerē nōmen.*

- c) pri gerundivu osebo, kaferi je kaj storiti (dativus **233** *auctōris*).

Omnibus moriendum est. Haec mihi praetereunda nōn sunt.

Pripomnja 1. Mesto dativa auctoris stoji *ā* z *abl.*, če je še drug dativ v stavku. *Ā me tibi imperandum est. Civibus ā vōbīs cōsulendum est.*

Pripomnja 2. Delujoča oseba se izraža pri participu pf. pas. včasī z *dat.* (mesto *ā* z *abl.*). *Cui nōn sunt audtae Dēmōsthenis vigiliae?*

- d) dušno sočutno osebo (dativus *ethicus*) pri osebnih za- **234**
imkih, zlasti *mihi, tibi, nōbīs, vōbīs*.

Quid mihi Celsus agit? Ecce tibi nūntius venit. Haec vōbīs illōrum per biduum militia fuit.

Pripomnja. Enako: *Quid tibi vīs* kaj si hočeš? *Quid sibi vult haec orātiō* kaj naj pomeni ta govor?

II. Predikativni dativ ali dativus finalis (dativ namena).

Ta dativ stoji na vprašanje čemu? v kaj?:

235

1. pri *esse* biti v kaj, služiti za kaj.

Est mihi aliquid curae, cordī skrbi me kaj, mi je na srcu (mi je ljubo); *odiō, ūsuī, admīrātiōnī sum alicui* (tudi pasivi za *ōdī, ūtor, admīror* — gl. § 272, prip. 4) sovraži, rabi, občuduje me kdo; *salūtī, laudī mihi est aliquid* v prid, pohvalo mi je kaj.

Mora omnis odiō est, sed facit sapientiam. Paucīs temeritās est bonō, multis malō. Nimia fidūcia calamitātī esse solet.

2. pri *dare, dūcere, tribuere, vertere* šteti, pripisovati, jemati za kaj. *Dō (dūcō) tibi aliquid laudī* štejem ti kaj v slavo; *tribuō (vertō) tibi aliquid vitiō* štejem ti kaj za napako. **236**

Epamīnōndās in iūdiō nihil eōrum negāvit, quae adversārī crīmīnī dabant (za hudodelstvo šteti). *Sequere id, quod honōrī dūcitur. Quae aliīs vitiō vertis, tibi laudī nē dūxeris!*

3. pri *dare, dōnāre, accipere, mittere, relin-* **237**
quere, dēligere, venīre itd.; *dō (dōnō), accipiō aliquid*

dōnō dam, prejemem kaj v dar; *relinquō*, *mittō militēs auxiliō* puščam, pošljem vojake v pomoč; *arcessō*, *veniō auxiliō* pokličem, pridem na pomoč; *receptū cano* trobim za umik.

Militēs locum castris deligunt. Caesar cōpiās nāvibus praesidiō reliquit. Dux legiōnem subsidiō mīsīt. Tyrī Alexandrō auream corōnam dōnō dedērunt. Diēs dictus est colloquiō ex eō diē quīntus.

Pripomnja. Mesto dativa stoji včasí akuzativni predikatnik. *Corōnam tibi dō (mittō) mūnus.* — Oseba mora stati v akuz.: *Amicum tibi comitem* (za spremstvo, spremljevalca) *dō, mittō, relinquō.*

III. Prosti dativ (locativus finalis).

238

Pri pesnikih se rabi dativ često namesto akuz. s predlogama *ad, in.* *Ruit Oceanō nox. It clamor caelō.* — Prim.: *tendere manūs alicui* (pri Cic. in Cez.).

Ablativ.

Ablativ je sklon prislovnih določil. V njem so združeni: 1. pravi ablativ ali ločilnik (*ablātīvūs sēparātiōnis*); 2. orodnik (*īntrūmentālis*); 3. mestnik (*locātīvus*).

I. Pravi ablativ.

239

Pravi ablativ, ki se ujema s prvotnim pomenom slovenskega roditelja, zaznamuje vir ali mer na vprašanje odkod? Rabi se sam ali s predlogi *ā, dē, ex*, pri osebah stoji vobče *ā (ab)*.

Pravi ablativ se rabi:

1. Kot ablativus *sēparātiōnis*, in sicer:

- a) s predlogom ali brez njega pri glagolih ločenja: odgnati: *pellō, dēpellō, expellō, moveō, āmoveō, removeō*; umakniti (ločiti) se, zapustiti: *cēdō, dēcēdō, excēdō, abeō, exeō, ēgredior, (ex)cēdō (ē) vītā = dēcēdō dē vītā* umrem; zadržati, odbiti od česa: *arceō, prohibeō; prohibeō urbem (ā) periculō, ab hoste* branim pred, proti, (*ā*) *trānsitū* oviram pri prehodu; *intercludō (prohibeō) aliquem (ā) commeātū* (tudi *alicui comeātum*), *reditū* preprečim komu dovažanje živeža, vrnitev (gl. § 229, prip. 1.); vzdržati se česa: *abstineō (mē) (ā) praedā, dēsistō (dē) cōnātū* odstopim, opustim.

Locō ille mōtus est, cum est urbe expulsus. Ūsū urbis prohibēre peregrinōs inhūmānum est. Quī nōn dēfendit

iniūriam ā sē suīsq̄ue, iniūstē facit. Tempestātēs hostēs ā pūgnā prohibuērunt. Scīpiōnis virtūte Hannibal ex Itāliā dēcēdere coāctus est.

Pripomnja 1. *Pellō regnō* s prestola pahnem, *patriā* proženem; *moveō senātū, tribū* pahnem, odstranim, izključim; *abeō dictatūrā* odpovem se.

Pripomnja 2. Z *dis-* in *sē-* sestavljeni glagoli imajo redno *ā* (*ab*): *diuidō* delim, *distinguō, discernō, diiudicō* razločujem; *distō, differō, discrepō, dissentiō* razločujem se; *sēgregō, sēiungō, sēparō* ločim.

Pripomnja 3. Tudi glagoli (*ab*)*alienō* odtujim, *a b s u m* oddaljen sem, *abhorreō* ne zlagam se, zgražam se, *absterreō (deterreō)* odvrnem, *defendō (tueor)* branim pred stoji z *ā* (*ab*); enako *tūtus ā* varen pred, *aliēnus ā commodis vestris* nenaklonjen, *ā litteris* nevešč.

Semper vērā ā falsis diiudicanda sunt. Mōrēs tui ā mētis nōn abhorrent. Voluntātem ā factō distinguimus.

b) brez predloga (tudi pri osebah!) pri glagolih: oprostiti 240
levo, solvō; opleniti česa, odvzeti kaj *orbō, prīvō, spoliō, exuō, fraudō* (ukaniti za kaj), enako pri *vacuus* (prost, prazen, brez), *nūdus* (oropan, brez) in pri reklih: *abdicō mē magistrātū* (= *abdicō magistrātum*); *interdicō alicui aquā et ignī* prepovem komu vodo in ogenj = proženem (izobčim) koga.

Levāte mē oneris parte. Dēmocritus dicitur oculis sē prīvāsse.

Pripomnja. *Liberō (nūdō), līber, orbus* imajo pri osebah vselej *ā* (*ab*), *liberō* in *līber* včasih tudi pri rečeh. *Thrasybūlus patriam ā trīgintā tyrannīs liberāvit. Provincia ā praedōnibus lībera, mulier ā virō orba; animū ā corpore liberāre, liber ā spē (delictis, Persarū dominatiōne).*

2. Kot abl. *inopiae* (vselej brez predloga) pri glagolih: 241
biti brez česa, ne imeti *vaco, careō, egeō*; potrebovati *egeō, indigeō*.

Vacāre culpā māgnū solācium est. Careō libertāte. Ille nōn eguit cōsiliō, hortātore.

Pripomnja. *Indigeō* (treba mi je) stoji tudi z gen. *Quid enim? Āfricānus indigēns mēt? minimē hercle! at ne ego quidem illus. Indigeō cibi in cibo.*

3. Kot abl. *originis* pri participih: *nātus, (genitus), ortus* 242
(pri pesnikih tudi *satus, editus*) rojen. Roditelji, oče in stan (*familia, locus, genus*) stoji v abl. brez predloga, pred pronomini stoji vselej *nātus ex, ortus ab; nātus ex* tudi o materi: *nātus ex mātēre.*

Iove et Māiā nātus sin Jupitra in Maje; *eōdem patre nātus; nōbilit̄ genere, summō locō, amplissimā familiā nātus* (ortus).

Ex nobīs nātōs liberōs appellāmus. Atque ex mē hīc nātus nōn est. Filium reliquit ex Thrēssā nātum. Ex filiā nātus, (redko) ex improbō patre (eīsdem parentibus).

Pripomnja. *Ortus* (*oriundus*) *a b* se rabi o daljnem izviru. *Ortus ā clāris māioribus* (potomec slavni prednikov). Enako: *oriundus ā Syracūsīs, Athēns.*

243

4. Kot abl. *līmitātiōnis* (*respectūs*), abl. omejitve ali ozira, izražajoč stališče, s katerega se kaj presoja ali velja. Sloveni se: z ozirom na, kar se tiče, glede, po, na, s (z).
Epamīnōndae nēmō Thēbānus pār fuit ēloquentiā. Agēsīlāus fuit claudus alterō pede. Uxor Ariovistī Suēba nātiōne fuit. Hostēs equitātū superiōrēs fuērunt. Doctrīnā et omnī litterārū genere Graecia Rōmānōs superābat.

Pripomnja 1. Včasī se rabita predloga *in, ex*. *In hōc sumus sapientēs, quod nātūrā sequimur. Vulgus ex vērītate pauca, ex opīniōne multa aestimat.*

Pripomnja 2. Često se nahaja *nātū* z *grandis* (prileten), *māior, māximus, minor, minimus*; *meā sententiā, opīniōne, meō iudiciō, testimōniō* po mojem mnenju, moji sodbi, svedočbi; *Sōcratēs omnium eruditōrum testimōniō tōtusque iudiciō Graeciae philosophōrum omnium fuit pīnceps.*

Pripomnja 3. Sem spadajo tudi supini (abl. glagolnih samostalnikov): *dictū, factū, auditū, inventū, intellectū, visū, cōgnitū* pri *facilis, difficilis, incredibilis, mirabilis, utilis, optimus, fās est, nefās est. Hoc facile factū fuit = facile ad faciendum, facile facere fuit.*

Pripomnja 4. *Quid (de) hōc tū homine (ali huic hominī) faciās?* kaj hočeš ti s tem človekom začeti? *Quid mē (dē mē, mihi) fīet?* kaj bode z menoj? *Si quid illō fīet* če se mu pripeti kaka nesreča.

Pripomnja 5. Mesto abl. lim. rabijo pesniki navadno akuz. lim. (acc. graecus). *Ōs humerōsque deō similis.* Gl. § 207.

244

5. Kot abl. *comparātiōnis* pri komparativih ad-ektivov in adverbov; enak je nominativu in (v acc. c. inf. in negativnih stavkih) akuzativu s *quam*. Sloveni se s ko, nego in nom. (akuz.), z mimo, od in gen.

Ex Nestoris linguā melle (= quam mel) dulcior fluēbat orātiō. Līvius nārrat Tullum ferōciōrem fuisse Rōmulō (= quam Rōmulum). Nēmīnem mē (= quam mē) miseriōrem terra tulit. Honestā mors turpī vitā potior. Lacrimā nihil citius arēscit. Suēbī nōn longius annō remanēbant ūnō in locō.

Najvišja stopnja se izraža z abl. comp. relativnega zaimka, ki ne stoji nikdar s *quam* v primerjalnem zmislu.

Sequēmur Polybium, quō nēmō fuit dīligentiōr mimo (od) katerega ni bil nikdo natančnejši, ki je bil od vseh najnatanč-

nejši. *Cato, quō nēmō tum fuit doctior* ki je bil takrat najbolj učen. *Amicitia, quā nihil melius habēmus* mimo katerega nimamo nič boljšega, največja dobrota, ki jo imamo.

Pripomnja 1. *Quam mora stati*, če je predmet primere v gen. ali dat. (abl.). Torej: *nēmīnī magis cōfīdō quam tibi. Nullus libentius memini quam Caesaris.*

Pripomnja 2. Za *plūs, ampliūs, minus, longius* se pred določili števila in mere navadno *quam* izpušča brez vpliva na sklon. *Ceciderunt plūs decem milia. Nōn ampliūs novem annōs nātus erat. Spatium nōn est ampliūs pedum quīngentōrum.* — Vendar stoji mesto nom. in akuz. tudi abl. *Militēs ampliūs hōrīs quattuor fortissimē pāgnāvērunt.*

Pripomnja 3. „Starejši (mlajši)“ gl. § 206, b prip. 2.

Pripomnja 4. *Optinōne, expectatōne, spē celerius venīt* prišel je hitreje nego se je mislilo, pričakovalo, upalo. — *Plūs aequō, iustō* bolj kakor je pravično; *solitō magis* bolj kakor navadno; *dictō citius* hitreje kakor se da reči.

6. Kot ablativus *causae* zaznamuje:

245

- a) na vprašanje od koga (česa)? stvar, od katere se vrši dejanje (abl. rei efficientis). Sloveni se z od in gen. Če pa vrši dejanje živo bitje ali posebljena stvar, stoji *ā* (ab) z ablativom.

Voluptātē capiuntur multī hominēs. Corpora iuvenum firmantur labōre. Mundus ā Deō administratur. Ā duce et ā fortunā dēserēbantur. Animus ā nātūrā bene infōrmātus. Clipeī ā mūrībūs sunt dērōst.

Pripomnja 1. Tudi pred kolektivi, ki značijo osebe, stoji predlog. *Ā plebē (populō, senātū, civitatē, multitudīne civiū) cōsulībūs mandatur.*

Pripomnja 2. Participi (apozitivni) pf. pas. (*ad*)*ductus, (com)mōtus, captus, incēsus, inflammātus, impulsus, coactus, perterritus* itd. se navadno ne slovenijo, če od njih odvisni vzročni ablativi izražajo čute (ali druge abstraktne pojme); *amōre ductus* (od ljubezni gnan) iz ljubezni, *metū, timōre perterritus* od straha (strahu), *trā incēsus* iz jeze (razkačen), *odiō inflammātus* iz sovraštva, *misericiordiā mōtus (impulsus, captus)* iz usmiljenja, *nūntiō commōtus* vsled poročila.

- b) na vprašanja zakaj? zavoljo, zaradi, vsled česa? notranji nagib dejanja ali vnanji povod dejanja ali stanja.

Officiū pigritiā (iz lenobe) dēserō. Hostēs frūmentī inopiā colloquium petiērunt.

Pripomnja. Sem spadajo ablativi: *superbiā* (iz ošabnosti), *amōre, avāritiā, trā, odiō, spē (faciō aliquid)*; *adventū* (vsled prihoda), *iussū* (na povelje), *iniussū* (brez povelja), *rogātū* (na prošnjo), (*ad*)*monitū, impulsū, missū, hortātū, cōsiliō* (po nasvetu).

Zlasti pri izrazih duševnega in telesnega počutja izraža abl. vzroka zunanji vzrok ali povod: *laetor* (*laetus sum*), *gaudeō*, *exsultō* *lūctū vestrō* veselim se vaše žalosti, radujem se nad vašo žalostjo; *doleō*, *maereō* (*maestus sum*) *clāde* žalostim se zaradi poraza; *glōrior victōriā* hvalim (ponašam) se z zmago; *labōrō* (*aeger sum*) *vulnere* bolan sem od rane; *contentus domō* zadovoljen s hišo, *superbus virtūte* ponosen na hrabrost.

Dēlictō dolēre, corrēctiōne gaudēre oportet. Omnēs boni interitū suōrum maerent.

Pripomnja 1. Pri *labōrō* stoji bolni del telesa z *ex*: *labōrō ex capite, pedibus, dentibus* glava itd. me boli; tako tudi *labōrō ex aere aliēnō* zadolžen sem. — Pravi se tudi *pēs, caput dolet, dolent mihi oculi, latera, pulmōnēs*.

Pripomnja 2. *Doleō, laetor, glōrior* stoje tudi s predlogom *dē*, posebno pri osebah. *Dē Hortensio tē certē scio dolēre.*

Pripomnja 3. Stvarni vzrok izraža *ob, propter*: *ob eam rem, propter frigora*; namero *causā*; *prae* vzrok zapreke v zanikanih stavkih: *prae lacrimis loqui non possum.*

II. Ablativ kot orodnik.

246

1. Instrumentalis zaznamuje kakor slovenski orodnik na vprašanje s čim? po čem? sredstvo ali orodje (ablativus *instrūmentī*).

Hāmō piscēs capimus. Cornibus taurī, aprī dentibus, morsū leōnēs sē tūtantur. Benevolentiam civium blanditiis colligere turpe est. Rēs familiāris quaerī debet rēbus honestis, cōservārī autem diligentīā et parcimōniā. Concordiā rēs parvae crēscunt, discordiā māximae dilābuntur.

Oseba kot sredstvo (posrednik) stoji s *per* (po) v akuzativu.

Senonēs Caesarem adeunt per Aeduōs. Per lēgātōs rem comperit. — Tako tudi *per litterās (epistolās)* po pismu (s pismom, pismeno); gl. § 250, prip. 3.

Pripomnja. Vojaške čete se smatrajo za stvarno sredstvo in stoje v abl. instr. *Exercitū, cōpīs, manū, multitudīne, legiōne, militibus pugnāre, vincere, pellere, opprimere, aggredi* itd. *Caesar militibus mūrū fossamque perdūcit.* — Tako tudi pri *comitātus* spremljan: *mulier aliēns virts comitata.*

Abl. instr. se rabi zlasti pri glagolih:

hraniti se, živiti se od, o: *Britanni lacte et carne vivunt;*

učiti kaj, uriti v: *doceō fīdibus* (goslati), *equō* (jahati), *erudiō, imbuō, instituō, exerceō* (tudi in z abl.);

govoriti: *Latina linguā loquor;*

napolniti s (z): *compleō, expleō, impleō, referciō, onerō* (obtežim), *onustus* (obložen); = abl. *cōpiae*; enak abl. je pri sledečem:

obilovati s (z): *abundō, redundō, circumfluō, affluō*;
 igrati: *cāno fidibus* na gosli (goslati), *citharā* na citre (citrati), *tubā*
 trobiti, *tibis* piskati; *ludō pilā* žogati;
 dražiti k (klicati na): *laccessō bellō, proeliō*;
 premagati v: *vincō, interficior bellō, proeliō*;
 sprejeti: *recipiō tectō* pod streho (v hišo); *urbe in in urbem, castris in in castra* itd.;

držati: *teneō palliō* za plašč, *manū* za roko, *memoriā (animō)* v spominu (= pomniti), *mē domō, oppidō* doma, v mestu;
 zapreti v: *inclūdō carcere, moenibus*;
 zaplesti se v: *implicor bellō; morbō* zboleti;
 iti, voziti se, jahati: *proficiscor pedibus* (peš), *nāvī* potovati na vodi; *vehor currū, nāvī* (pluti), *equō* (jahati);
 skriti se: *occultō mē silvā* (v gozd), *in hortis*;
 deževati: *pluit lapidibus, lacte, sanguine* (pri pesnikih tudi akuz.)
 kupiti, prodati itd. (abl. pretii) gl. § 217, b; navaditi (se) gl. § 227, prip.

Epaminōndās multis disciplinis eruditus erat. Caesar totum collem hominibus complevit. Multis virtutibus abundat, qui alienās amat.

Kakor glagoli *instruō, ōrnō, exōrnō, afficiō* (aliquem aliquā rē) oskrbim, opremim, okrasim, se veže tudi *praeditus* (obdarjen) z abl. instr.;

Muneribus deōrum sumus instructi et ōnati. Virtute nōn tam multi praediti esse vidēri volunt.

Pripomnja. *Afficiō, afficior aliquā rē* se sloveni navadno brez orodnika z glagolom, ki ima pomen od ablativa. *Afficiō aliquem honōre* častim, *poenā* kaznim, *admirationē* občudujem, *praemiō* nagradim, *iniuriā* žalim, *laetitiā* razveselim; *afficior admiratione* občudujejo me, *morbō* zbolim, *laude* hvalijo me.

Instrumental stoji pri medialnih deponentnikih *utor, fruor*, 247 *fungor, potior, vēscor, nitor* in njih sestavah; *utor ratione* (okoristim se) imam, rabim; *abutor patientiā* zlorabim; *fruor vitā, pāce* uživam; *fungor munere servī* opravljam službo sužnja, robujem; *perfungor, defungor bellō* prebijem; *defungor vitā* umrem; *potior oppidō* polastim se; *vēscor carne* hranim se z mesom, jem meso; *nitor duabus Hispaniis* opiram se, naslanjam se na.

Thrasybūlus usus est prudentiā. Totā regiōne potitus est. Hannibal victoriā frui quam ūti māluit. Quousque tandem abūtēre patientiā nostrā?

Pripomnja 1. *Ūtor* ima včas tudi ablativni predikatnik: *utor tē doctore, amico* imam te za učitelja, prijatelja. *Athēniēnsēs Phalēricō portū neque magnō neque bonō utebantur*; *utor tē familiariter, multum* občujem s teboj prijateljski, mnogo. — Kakor *nitor* stoji *stō* (zanašam, držim se) z abl.: *decrētō, opiniōne, iudiciō, promissis, consiliō*. Toda: *nitor ad glōriam* težim na slavo.

Pripomnja 2. *Rerum potiri* oblast si osvojiti.

248 *Opus est* potrebno (treba) je. Oseba, ki ji je treba, je v dat.; kar je potrebno stoji:

a) v ablativu. *Auctoritāte tuā nōbīs opus est et auxiliō. Quid opus est verbīs? Nihil est opus longā orātiōne. Magistrātibus civitātī opus est.*

b) kot subjekt (redko) v nom. *Mihi frūmentum nōn opus est.* — Neutrum pronomina ali adjektiva stoji vselej v nom. *Quae opus sunt, comparant. Multum (multa) opus est (sunt). Themistoclēs celeriter, quae opus erant, reperiēbat. — Causam cōgnōscī opus est. Quid opus est multa dicere?*

Pripomnja. Mesto subjektivnega inf. stoji v trdilnih stavkih češče abl. participa pf. pas.: *properatō, factō opus est*; redko: *dictū opus est*.

Pri *dīgnus* vreden, *indīgnus* nevreden, *dīgnor* (*dīgnō*) vrednega smatrati, stoji to, česar je kdo (ne)vreden, v abl.

Rēs multās memoriā dīgnās gessit. Quam multī sunt indīgnī luce! Tālī mē dīgnor honōre.

249 2. Instrumental zaznamuje kot abl. *mēnsūrae* na vprašanje za koliko? mero, za katero kaka stvar nadkriljuje drugo, in stoji pri komparativih in drugih besedah primerjalnega pomena, n. pr.: *ante, post, īnfra, supra, mālō, praestō* itd. *Dīmidiō, pede, multō, tantō, quantō, aliquantō, nihilō māior* za polovico, črevelj, mnogo večji; *quō (quantō) plūra habemus, eō (tantō) ampliōra cupimus* čim več — tem več; *alterō tantō plūs* še enkrat (toliko) več; *nihilō minus (sētius)* (nič manje) vendar; *paullō, multō ante, post, īnfra*.

Hibernia dīmidiō minor est quam Britannia. Themistoclēs fecit idem, quod vīgintī annīs ante fecerat Coriolānus. Neque ita multō post ad exercitum rediit. Ūrī sunt māgnitūdine paullō īnfra elephantōs. Multō praestat virtūs dīvitīs.

Pripomnja. *Tribus annīs ante (post)*
tribus ante (post) annīs
tertiō annō ante (post)
tertiō ante (post) annō
trienniō ante (post)

tri leta prej (poznej)

Ante (post) tertium annum ... quam
tertium ante (post) annum ... quam

tri leta prej (pozneje) ko.

250 3. Ablativus *modī* zaznamuje na vprašanje kako? način dejanja. Če abl. nima adjektivnega atributa pri sebi, se mora rabiti s predlogom *cum*.

Epamīnōndas ā iūdicīō capitis mājimā discessit glōriā. Flūmen Arar in Rhodanum īnfluit īncrēdibilī lēnitātē. —

Fictās fabulās cum voluptāte legimus. Mālō cum dīgnitāte cadere quam cum īgnōminiā servīre.

Pripomnja 1. Vendar stoji *cum* tudi pred abl. v zvezi z adjektivnim atributom, če je treba izraziti spremno okolnost ali posledico dejanja. *Hamilcar cum tantō flāgitiō domum redire nōluit. Proficiscere cum summā rei pūblicae salutē et cum tuā perniciē.*

Pripomnja 2. S *cum* ne stoji nikdar: a) samostalniki, značeči način: (*hōc*) *modō*, (*hāc*) *rationē* na (ta) način; *cōnsuetūdine*; *antiquō mōre* po starem običaju; b) besede, ki pomenijo mišljenje, namen, pogoji: *aequō animō* ravnodušno; *hāc mente*, *hōc cōnsiliō* s tem namenom; *hāc lege, condiciōne* s tem pogojem; c) pri izrazih: *ordīne* po vrsti, *iūre, meritō* po pravici, *iniuriā* po krivici, *silentiō* molče, *cāsū* slučajno, *speciē (simulatiōne)* z izgovorom (na videz), *vitiō* napačno, (*meā*) *sponte* radovoljno, *vi* s silo (siloma) itd.

Pripomnja 3. Včasih se izraža (na videz) način s *per* in akuz.: *per vim* po sili, *per dolum* po zvijači (zvijačno), *per insidiās* iz zasede, *per fraudem* po goljufiji, *per iocum* v šali. — *Hostilem in modum* (ne hostilitetno!) sovražno = *hostiliter*.

4. Orodnik zaznamuje kot abl. *sociātivus* spremstvo, 251 toda le pri *exercitus*, *cōpia* in njih sinonimih, če imajo adjektivni atribut. Stoji tudi lahko *cum*. Sicer se izraža združitev (spremstvo) vedno s *cum* in abl.

Dictātor (cum) ingenti exercitū ab urbe profectus est. Hostēs ad Caesaris castra (cum) omnibus cōpiis contendērunt. — *Dio-medōn magnō cum pondere aurī Thēbās vēnit. Egrederē cum importūnā scelerātorum manū.*

Cum mora stati tudi pri vojaškem spremstvu brez atributa, ali če je atribut določno število in pri *mittō* in njega sestavah. *Caesar dē tertiā vigiliā cum exercitū, cum legiōnibus tribus ē castris profectus est. Lēgātus cum expeditis cohortibus praemissus est.*

5. Abl. *quālītātis* kot predikatnik gl. v §§ 213, 217.

III. Ablativ kot lokal.

Locativus zaznamuje:

252

1. kraj na vprašanje kje?, toda le pri *locus* (navadno z atributom) in vsakem krajevnem določilu s *tōtus* (abl. *locī*): *hōc locō* na tem mestu, *suō locō* na pravem mestu, *locō (sē tenēre)* na svojem mestu (ostati), *multis locis*; *tōtā urbe* po (v) vsem mestu, *tōtā Rōmā*.

Hamilcar tōtā Africā otium reddidit.

Pripomnja. Vendar stoji tudi pri *locus* in *tōtus* in: *Caesar Helvētiōs in eō locō, quō essent, adventum suum expectāre iussit. Mithridatēs inō diē tōtā in Asiā cives Rōmānōs necandōs trucidandōsque cūravit.*

2. pot na vprašanje kod? pri glagolih premikanja: *portā Collinā ēgredi* skozi kolinska vrata; *rēctā* (sc. *viā*), *eādem viā* po ravni, isti poti, (ravnim, istim putem); *utrāque portā ēruptionem facere*; *hōc, eōdem itinere*.

Viā Appiā proficiscor. Eumenēs dēviīs itineribus milites dūxit.

Dostavek. Enako: *terrā marique* na kopnem in mokrem = *et marī et terrā*; *marī vehī, terrā iter facere*; *hāc (aliā) parte; dextrā, sinistrā, hāc, illā, quā* na desni, na levi (strani), na tej, onej, kateri strani.

Pripomnja. V vseh drugih slučajih (izjeme gl. v §§ 255, 256) se izraža krajevno določilo na vprašanje kje? z *in* in abl.: *in urbe, in Asiā*; le *liber, scriptum, oratio, sermo, caput* stoje v abl. instr., kadar obravnava cela knjiga, spis itd. kak predmet; v slovenščini se pa rabi tudi tukaj mestnik. *Dē amicitia aliō librō* (v drugi knjigi) *dictum est*.

253

Glagoli

<i>pōnō</i> ¹ , <i>loco</i> ¹ , <i>collocō</i> ¹ ,	¹ položiti,
<i>statuō</i> ² , <i>cōstituō</i> ² ,	² postaviti, ³ postaviti se,
<i>cōsistō</i> ³ in <i>cōnsidō</i> ⁴ ,	⁴ sesti (usesti se), ⁵ zabosti,
<i>dēfīgō</i> ⁵ , <i>imprimō</i> ⁶ , <i>incidō</i> ⁷ ,	⁶ pritisniti, ⁷ vrezati (vsekati),
<i>īnsculpō</i> ⁸ in <i>īnscrībō</i> ⁹	⁸ vdolbsti, ⁹ napisati

imajo krajevno določilo (na vprašanje kje?) z *in* v ablativu, njih slovenske prestave (na vprašanje kam?) z *na* (v) v akuzativu.

Pōnāmus omnem spem in virtūte. Dux captivōs in mediō statuit. Ille in arā cōsēdit. Aciēs in sinistrā collis parte cōnsistit. In omnium animīs deōrum nōtiōnem impressit ipsa nātūra. Inscrībō, incidō, īnsculpō nōmen in statuā. Sicam in corpore cōsulis dēfīxit.

Pripomnja. Slično: *aliquem in bonīs numerāre* šteti med dobre (k dobrim), *aliquid in turpissimīs rēbus habēre* (dūcere) med najrše reči šteti.

Nasprotno se vežejo

<i>concurrō</i> ¹ in <i>conveniō</i> ¹ ,	¹ sniti (skupaj vreti),
<i>abdō</i> ² , <i>cōgō</i> ³ , <i>congregō</i> ³	² skriti, ³ zbrati

na vprašanje kam?, njih prestave na vprašanje kje?

Tōta Italia Rōmam convēnit. Multitūdō in forum concurrīt. Alcibiadēs in Thrāciam (v Traciji, v Tracijo) *sē abdidit*; toda: *abditus in tabernāculis! Caesar cōpiās ūnum in locum cōgīt* (congregāvit).

Pripomnja. *Ibi* tja, *ubi* kam, *hic* sem *pōnō* položim; *eō* tam, *quō* kje, *hūc* tukaj *convēnistis* ste se sešli.

3. kot ablativus *temporis* (časovni lokativ) čas, 254
in sicer:

a) na vprašanje kedaj? Sloveni se z gen., akuz. in s skloni v zvezi s predlogi o, s, v, na, po, pri, za.

Quā nocte (v noči) *Alexander nātus est, eādem Diānae Ephesiae templum dēflagrāvit. Plato ūnō et octōgēsīmō annō scribēns est mortuus. Sōcratēs suprēmō vītāe diē multa dē immortālītātē animōrum disseruit. Lycūrgī temporibus Homērus fuisse dicitur.*

Pripomnja 1. Tako stoje: *hōc tempore, diē nātālī, diē* po dnevi, *vēre* (na pomlad, pomladi), *prīmā lūce* (v prvem svitu), *bellō* (zlasti z atributom), *pāce, suō tempore* (ad tempus za časa, o pravem času), *patrum memoriā* (ob času naših očetov), *temporibus, aetāte* (za), *comitīs* (za volitev, ob volitvah).

Pripomnja 2. *In* z abl. se rabi: *in pāce* v mirovnem stanju; *in bellō* v vojnem stanju, na vojnem polju; *hōc in tempore* v tem stanju, *in illō* (eō, tālī) *tempore*; pri brezatributnih izrazih dobe življenja: *in pueritiā* v deški dobi, *in iuventūte, in senectūte*; tako tudi: *in praesentiā* = *in praesentī* za sedaj (v trenutku); toda z atributom: *prīmā iuventūte* v nežni mladosti, *extrēmā senectūte*.

b) na vprašanje v kolikem času?

Agamemnōn vix decem annīs ūnam urbem cēpit. Sāturnī stella trīgintā ferē annīs cursum cōnficit.

Pripomnja. V istem pomenu stoji: *intrā: intrā decem annōs* (v 10 letih); *in* (z abl.), zlasti v zvezi s prislovnimi števnik: *bis in diē* (dvakrat na dan), *ter in mēse* (trikrat mesečno).

Posebnosti v skladu krajevnih določil.

I. Imena mest in manjših otokov stoje brez predloga: 255

1. na vprašanje kam? v akuzativu: *Rōmam* v Rim, *Carthāginem*;

2. na vprašanje odkod? v ablativu: *Rōmā* iz Rima, *Carthāgine*;

3. na vprašanje kje? singularia I. in II. deklinacije v genitivu (lokativu), vsa ostala imena v ablativu: *Rōmae* (iz *Rōmāī*), *Dēlī* (iz *Dēloī*); *Athēnīs* v Atenah, *Argīs*, *Carthāgine* v Kartagini, *Lacedaemone*.

Dēlēctī Delphōs missī sunt. Ut Rōmae cōsulēs, sic Carthāgine bīnī rēgēs creābantur. Dionysius tyrannus Syracūsīs expulsus est.

Pripomnja. Tudi imena večjih otokov *Sicilia, Sardinia, Crēta* itd., nadalje *Chersonesus, Aegyptus* imajo včasih ta sklad. *Miltiadēs dixit se domum Chersonēsē habere.*

256 Krajevna imena I. in II. deklinacije s *tōtus*, *ipse* ali stalnim atributom stoje na vprašanje kje? v ablativu (včasih z *in*): *tōtā Alexandrēā, (in) ipsā Samō, Albā Longā*.

257 Apozitivni atributi *urbs, oppidum, mūnicipium, colōnia* stoje s predlogom:

1. brez atributa **pred** lastnim imenom, ki ima sklon apozitivnega atributa (= apelativa) tudi na vprašanje kje?: *in urbem Rōmam, ex urbe Rōmā, in urbe Rōmā*;

2. z atributom **za** mestnim imenom: *Rōmam, in urbem Ītaliae; Rōmā, ex clārā urbe; Rōmae, in urbe Ītaliae*. Vendar na vprašanje kje? tudi: *Romae, clārā urbe*.

258 *Ad* pri mestnih imenih pomeni: proti (k), pri, (v zvezi z *usque*) tja do: *iter dūrigō ad Rōmam* napotim se proti Rimu; *ad Rōmam (pūgnō)* pri (blizu), *usque ad Numantiam*; *ab* znači: od, izpred: *Caesar ā Gergovia discessit*. Vselej: *longē (prope) ā Cannīs abesse, distāre*.

259 II. Kakor mestna imena se skladajo *domus, rūs, humus; domum* domov, *rūs* na deželo (kmete); *domō* z doma, *rūre* z dežele (s kmetov), [*humō* (pesniški) od tal]; *domī* doma, *rūrī* na deželi (kmetih), *humī* na tleh (na tla *sternere*).

Pripomnja 1. *Domōs* (domov) se rabi pri množinskem subjektu (posestniku). *Gallī abeunt domōs*.

Pripomnja 2. *Domō, domum (domōs), domī* dobivajo lahko posesivne attribute: *domum meam, Caesaris; domōs suās discēdunt* vsak na svoj dom, *domī meae* (pri meni doma, v moji hiši), *Caesaris*.

Pripomnja 3. Lokativi so: *vespert* (na večer), *domī bellique = domī militiaeque = et domī et militiae* o miru in vojski (doma in na vojski).

Skladne posebnosti pridevnikov in zaimkov.

I. Pridevnik.

260 Pridevniki (participi) se rabijo substantivno v moškem spolu:

1. plurala, da se zaznamuje cela vrsta ljudi; v slov. rabimo samostalnike ali (redko) pridevnike (participi): *bonī* rodoljubi, *malī* zlobneži (zlobni), *dīvitēs* bogataši, *nōbilēs* plemiči, *doctī* učenjaki;

2. singulara navadno le v odvisnih sklonih, zlasti v gen. pri *esse* (gl. § 215).

Māximum est in amicitia superiōrem parem esse inferiōri. Quī distinguēs artificem ab īnsciō? Sapientis est.

V nom. sing. je adjektiv redno atribut k *vir, homo*: *homo doctus* učenjak, *homo vērē doctus = homo doctissimus* velik,

pravi učenjak, *vir fortis* junak; *Rōmānus* Rimljan (le kolektivno), *homo (vir) Rōmānus*; *nēmō Thēbānus* noben Tebanec.

Neutrum sing. izraža kot samostalniik abstrakten pojem: *vērūm* resnica, *bonūm* dobro, *malūm* zlo, *aliquid novī* neka novost, *sine dubiō* brez dvojbe, *in pūblicō* v javnosti (javno); neutrum plur. zaznamuje (v nom. in akuz.) več stvari (ene vrste): *ūtīlia* koristne stvari (koristno), *futūra* bodočnost, *prae-terita* preteklost.

Omnia praeclāra rāra. Audī multa, loquere pauca! Omnia mea mēcum portō.

Pripomnja 1. Včas se rabi mesto plurala srednjega spola *rēs* z atributom, kar je potrebno v odvisnih sklonih (razen akuz.), pri *duo* tudi v nom., da se odstrani nejasnost glede spola: *rēs secundae* sreča, *rēs adversae* nesreča, *rērūm futurārūm scientia*, *duae rēs* dvojce. — Vendar: *parva māgnis* (ker ni dvoma o spolu) *cōnferre*.

Pripomnja 2. Substantivirani adjektivi in participi moškega spola dobivajo kot attribute le zaimke in števnik, participi srednjega spola se pa določujejo z adverbi ali (redkejšje) z adjektivi: *omnēs (illī) sapientēs*, *multa (haec) memorābilia*, *bene (bonum) factum*, *praeclārē (praeclāra) facta*, *male (malum) dictum*, *sapienter respōnsa*.

Komparativ se rabi včas brez izrečne primere (comparativus absolutus); sloveni se s: pre-, precej, nekoliko, nekaj, dosti in pozitivom.

Themistoclēs liberius vīvebat (presvobodno je živel). *Senectūs est nātūrā loquācior* (precej blebetava = bolj kakor druge dobe življenja).

Pripomnja. Nekatere pozitive slovenimo včas s pre in pozitivom: *prō multitudīne hominū angustōs* (preozke) *finēs habēre*; *sērō* (prepozno) *proficisci*, *zlasti longum est*, *difficile est* bilo bi predolgo, pretežko (gl. § 281, 1.).

Ako se primerjata dve lastnosti istega predmeta, stojita oba adjektiva (adverba) v komparativu, ali se pa stavi pred pozitiv prvega *magis* (bolj), drugi je v pozitivu kakor v slov.

Asia ditiōrēs quam fortiōrēs (bolj bogate, bogatejšje kakor hrabre) *faciebat exercitūs. Ācrius quam fortius dīmicat* = *Magis ācritēr quam fortiter dīmicat. Magis doctus quam sapiēns. Dēmōsthenēs magis parātē quam audācter ad dīcendūm veniebat.*

Kadar se primerjata dva predmeta, stoji v lat. komparativ, tudi če je v slov. pozitiv ali superlativ: *Phrygiā māior*, *minor* velika, mala Frigija; *Asia minor* mala Azija. *Gallia citerior* totranska Galija.

Priōrī (prvem, najprej) *Remō augurium vēnit.*

- 262** Superlativ včasí ne naznanja lastnosti v najvišji meri, nego le jako visoko stopinjo (superlativus elativus ali absolutus); sloveni se z: jako, prav, vrlo, zelo, kaj, pre-, vele-, silno in pozitivom.

Plūrimae (premnoga) *urbēs. Grātissimae mihi tuae litterae fuērunt.*

Pripomnja. Superlativ se krepí z: *longē* (kar), *ūnus (omnium), vel, quam (quam possum).* *Ēloquentia rēs est longē difficillima* (kar najtežja). *Quam (vel) māximē* čim (kar) najbolj. *Caesar quam māximās (pōtuit) cōpiās cōgīt* (čim največjo vojsko). *Miltiades et glōriā māiōrum et suā modestiā ūnus omnium māximē flōrēbat* (izmed vseh kar najbolj).

II. Zaimek.

- 263** Osebni in svojilni zaimki (gl. §§ 82, 84).

Često rabi Latinec iz skromnosti v prvi osebi plural mesto singulara (pluralis modestiae, navadno maiestaticus): *Librum ad tē dē senectūte mīsimus. Catōnis sermō explicābit nostram* (moje) *sententiam.*

- 264** Refleksivni, posesivno povratni zaimek (gl. §§ 83, 85).

Suī, sibi, sē in *suus* (3) se odnašajo:

1. na osebo ali stvar istega stavka (direktni refleksiv), in sicer:

a) na osebek. *Sapiēns omnia sua sēcum portat.*

Pripomnja. Če je direktni refleksiv odvisen od participa, gerundija, glagolnika ali infinitiva, se sloveni z osebnim, oziroma svojilnim zaimkom tretje osebe, izvzemši na infinitivov subjekt nanašajoči se refleksiv, ki se prevaja z refleksivom. *Homo placabilis iniuriās sibi* (njemu) *illatās ignoscit. Senātui populus ipse regendī suī* (vladati ga) *potestātem trādīdit. Amicus tuā suī* (na njega) *recordātiōne delectātur. Caesar civitātem liberam servitri sibi* (njemu) *cōgīt. Homērum Colophōnīt civem esse dicunt suum* (njihov). — Toda: *Animus sentit sē suā* (od svoje), *nōn aliēna ut movēri.*

b) na dativ ali akuzativ (= psihologični subjekt, gl. § 180, prip.).

Spēs omnis cōstitit Datamī in sē locīque nātūrā. Cui explōrātum est (quis scit) sē ad vesperum vīctūrum esse? Iūstitiam propter sēsē (zaradi nje same) *colimus.*

Pripomnja. *Suus* = (njegov) lasten se stavi brez ozira na odnos. *Hannibalem suī civēs ē civitāte eiēcērunt. Iūstitia suum cuique* (svoje = kar mu gre = njegovo lastnino) *tribuit.*

2. na subjekt glavnega (nadrednega) stavka v zavisnih stavkih, ki izrekajo v konjunktivu namero (željo, zahtevo),

misel ali vprašanje subjekta nadrednega stavka (indirektni reflektiv). Slovenščina ne pozna tega refleksiva. Iz indirektnega refleksiva nastane v neodvisnosti (direktnem govoru) osební, oz. posesivní zaimék prve osebe. *Ubiŭ orābant, ut sibi* (njim!) *Caesar auxilium ferret* (nez.: *nōbīs ferās*). *Themistoclēs quietem capere nōn poterat, quod* (češ da) *sē* (ga) *Miltiadis tropaea suscitarent* (... *nōn possum, quod mē ... suscitant*). *Ōrātor pervestigat, quid suī* (njegovi) *civēs cōgitent* (*quid cōgitant mē civēs?*).

Pripomnja 1. Indirektni reflektiv stoji torej v finalnih stavkih, stavkih indirektnega govora (notranje zavisnih stavkih, gl. 299) in zavisnih vprašanjih.

Pripomnja 2. V istem stavku utegneta stati dva refleksiva, od katerih se odnaša eden na stavkov, drugi na infinitivov subjekt. *Ariovistus ait neminem secum* (= *cum Ariovisto*) *sine sua perniciē* (nikdo z njim brez svoje pogube) *contendisse*. — V notranje zavisnih stavkih stoji lahko poleg indirektnega refleksiva tudi še direktni. *Rōmānī per legātōs ā Prūsia rēge petiverunt, nē inimicissimum suum* (indir. r.) *secum* (dir. r.) *haberet sibi que* (indir. r.) *traderet*.

Pripomnja 3. Kadar se je bati nejasnosti, se jemlje bolje mesto indir. refleksiva *ipse*. *Caesar Pompēium admonuit, nē ipsi diffideret*. — Potrebno je to, če se hoče izraziti n. o. m. indir. refleksiva. *Ariovistus respondit: si ipse populō Rōmānō nōn praescriberet, nōn oportere sē ab eō impediri*.

Dostavek. Vzajemnost (recipročnost), t. j. dejanje, ki izhaja od več osebkov in prehaja od vsakega na vse druge, se izraža:

1. z *inter nōs, inter vōs, inter sē, inter ipsōs*, v slov. za vse osebe: med seboj; slov. reflektivni dat. in akuz. se ne latinita. *Cohortāmur inter nōs* opominjamo se med seboj. *Puerī inter sē obtrectant si* med seboj nasprotujejo. — Toda: *ferās inter sē nātūra conciliat* (različnost subjekta in objekta!)

2. s ponavljanjem subjekta v zavisnem sklonu. *Manus manum lavat. Civēs civibus prōdesse oportet. Alter alterum complēxī sumus* objela sva se. *Militēs alius alium hortantur. Alterī alterōs accūsant* (ena stranka drugo).

Kazalni zaimki (gl. § 86).

265

1. *hic* kaže na to, kar je govorniku najbližje; često je enak posesivu I. os. *meus, noster*; *haec urbs* naše mesto, *haec manūs* moje roke; *haec locūtus sum* to = naslednje. — *Hic* tukaj (pri meni). — Včasí je z *meus (noster)* združen. *Noster hic Māgnus cum virtūte fortūnam aequāvit*.

2. *iste* kaže na to, kar se odnaša na drugo osebo; često = *tuus, vester*; *ista urbs* vaše mesto, *iste tuus liber*. — *Istic* tam (pri tebi).

3. *ille* je kazalni zaimsek tretje osebe; *ille ēius liber* ona njegova knjiga, *tempora illa* oni (tedanji) časi. — *Illūc* tam (pri njem).

Pripomnja 1. *Ille* zaznamuje često kakor oni v slov. kaj slavnega ali zloglasnega, znanega; v tem pomenu stoji redno za substantivom. *Sōcrates ille* oni znani (slavni) Sokrat; *Medēa illa*; *praeclārum illud Solōnis* oni krasni izrek Solonov.

Kakor *hūc*, *istūc*, *illūc* se rabijo tudi *hinc*, *istinc*, *illinc*; *hūc*, *istūc*, *illūc*.

Glede drugih je pomniti:

266

1. *is* pomeni (gl. § 88, prip.):

- a) ta, oni, tak(šen), tisti pridevno in v zvezi s *quī* (korelativni *is*) ali *ut*.

Ad eās rēs cōnficiendās Orgetorīx dēligitur. Praestā tē eum, quī mihi ā tenerīs ūnguiculīs es cōgnitus. Nōn is sum, ut mea mē māximē dēlectent.

- b) samostalno rabljen ta, on, zaznamujoč malo prej ome-njeno stvar; *ēius*, *eōrum*, *eārum* se sloveni kot podreden atribut navadno s posesivnim zaimkom tretje osebe: njegov (njen), njihov, včasi tudi z osebnim njega (nje), njih.

Helvētīī ferē cotīdiānīs proeliīs cum Germānīs cōtendunt, cum aut suīs fīnibus eōs (jih) prohibent aut ipsī in eōrum fīnibus (v njihovem, njih ozemlju) bellum gerunt.

Pripomnja 1. Korelativni *is* se često izpušča, zlasti če je v sklonu oziralnega zaimka. *Māximum ōrnāmentum amicitiae tollit, quī ex eā tollit verēcundiam.* — Enako se lahko izpusti v priredno zloženem in skrčenem stavku pronominalni objekt (kakor v slov.), če je z odnosnico v istem sklonu. *Ignāvia corpus hebetat, labor firmat (id). Virtūs conciliat amicitias et cōnservat (eāsque cōnservat).*

Pripomnja 2. *Et is, isque, atque is, et hūc quidem, sed is*, negativno *neque is, nec is* se sloveni: in to (ne), in sicer (ne), in pa (ne), če se pridevje dodatno substantivu atribut ali pojasnilo. *Ūnam rem explicābō eam-que māximam. Erant in Torquātō plūrimae litterae nec eae vulgārēs.* Če se in to (ne) nanaša na infinitiv ali vsebino stavka, se stavi neutrum. *Nēgōtium māgnū est nāvīgāre atque id mēse Quintili.*

2. *idem* (ta) isti, ravnotisti; često pridevje eni osebi ali stvari še drugo lastnost; prevaja se s tudi, obenem, (v nasprotju) vendar; za zavisne sklone se ima še pridejati osebni zaimsek.

Cicero fuit orator idemque philosophus. Multi, qui vulnera fortiter tulerunt, eidem (vendar) dolorem morbi ferre non possunt. Senectutem ut adipiscantur omnes optant, eandem (vendar jo, vendar o njej) accusant adeptam. — Idemque (et idem) in to, in sicer: res obscurae eademque non necessariae.

Pripomnja. Če se prideva različnim osebam ali stvarim ista ali slična lastnost, se latini tudi z *item* (*ipse, quoque*). *Dareus, cum suos caedi videret, item mori voluit.*

3. *ipse* sam (in ne drugi) naznanja nasprotje; sloveni se tudi: sam od sebe (na sebi), že, celo, ravno (prav).

Mē ipse cōsōlor. Valvae sē ipsae aperuerunt. Senectūs ipsa (sama na sebi) morbus est. Ipsa (že) spēs inopiam sustentat. Trigintā ipsī diēs ravno 30 dni, *nunc ipsum* ravno (prav) zdaj, *tum ipsum*. — Kadar *ipse* določuje pronomen, se mu zapostavlja. *Nōsce tē ipsum; dē tē ipsō, nōs ipsōs, hōc ipsō diē = hodiē ipsum* (ravno danes). *Per mē (tē, sē, nōs, vōs) ipse (ipsī)* sam (i) zase, sam (i) po sebi. *Virtūs per sē ipsa placet. Per nōs ipsī bellum gerimus.*

Pripomnja. *Ipse* stoji pri posesivnem zaimku v gen., če nista lastnik in subjekt taista oseba, sicer pa v nom. *Nostrā ipsōrum operā vicistis*; toda: *vestra ipsī virtute vicistis.*

Oziralni zaimek *quī, quae, quod* stoji čisto v začetku 267 glavnih stavkov mesto demonstrativa *is* s prirednim veznikom: **relativna zveza**; *quī = et is, is vērō (autem, enim, igitur)*; k takemu relativu smeta pristopiti le veznika *tamen* in *quidem*.

Rēs loquitur ipsa, iudicēs; quae (in ta) semper valet plurimum. Nihil est amabilius virtute; quam sequere, quaesō. Patria omnium nostrum māter est; prō quā quis dubitet mortem oppetere? Cimōn decem annōrum exsilio multatus est. Cuius (= et eius) facti celerius Athēniēnsēs quam ipsum paenituit.

Tako zlasti: *quārē, quamobrem, quā dē causā, quō factō* (potem), *quō (quibus rebus factum est, ut . . .)* vsled tega (in tako).

Redko se nahaja relativna zveza v stranskih stavkih, najčesče jo imajo stavki s *cum* in kondicionalni stavki. *Quae cum ita sint* ker je to tako (pri teh okoliščinah, po tem takem). *Quae si facerēmus, rectē a vōbīs vituperārēmur. Quod sī* če (torej, že, pa).

Pripomnja. Slično: *qualis = et talis; ubi = et ibi, ibi autem; unde = et inde.*

Odnosnica se stavi često v relativni stavek in se zlaga z relativom, in sicer:

1. če stoji relativni stavek pred nadrednim (glavnim), kakor včasih v slovenščini. *Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat* (= in hāc arte, quam). *Ad quās artēs aptissimī erimus, in iīs ēlabōrābimus.*

2. če je odnosnica apozicija. *Ā Campānīs Cūmae, quam Graecī tum urbem tenēbant* (mesto: urbs, quam Graecī tum tenēbant), *capuntur* Kume, mesto, ki . . . ; ali: mesto Kume, ki so . . . *Firmī et cōstantēs amīcī dēligendī sunt, cūius generis* (mesto: genus, cūius) *est māgna pēnūria. Aetna, quī mōns* gora Etna, ki.

Pripomnja. Tudi superlativ kot odnosnica ali atribut odnosnice se premešča v relativni stavek. *Themistoclēs dē servis sūis, quem habuit fidelissimum, ad rēgem mīsīt* (najzvestejšega, ki ga je imel). *Volsci civitatem, quam habebant optimam, perdidērunt.*

3. če se *prō* z ablativom opiše z relativnim stavkom. *Prō tuā prūdentiā omnia perspicies* po (vsled), pri svoji razumnosti; = *quae tua est prūdentiā* (kakoršna je tvoja raz.) ali *quā es prūdentiā* (kakor si razborit človek), *omnia perspicies. Quā molitiā sum animī ac lēnitāte, nunquam illius lacrimis restitī.*

Če je od relativnega stavka zavisen stavek, ki vsebuje demonstrativ, odnašajoč se na relativ nadrednega (relativnega) stavka, stopi relativ (ev. izgubivši prepozicijo) v sklon demonstrativa, ki izpade (atrakcija ali asimilacija relativa). *Admirāmur Alexandrum, cui sī (quī, sī eī) vīta longior contigisset, tōtum orbem terrarum subēgisset* (ki bi bil podjarmil, ko bi mu . . .). *Nihil est amābilius virtūte, quam sī (quae, si eam) sequēris, tē beātum reddet. Assentior Platōnī, quem tū quanti (dē quō, quanti eum) faciās scio* (o katerem vem, kako ga . . .). *Orpheus, quem Aristotelēs nunquam fuisse docet* (= dē quō A. docet eum n. f., ki ga ni nikdar bilo, kakor svedoči A., ki ga po svedočbi A. ni nikdar bilo). *Sōcratēs, quō sapientiōrem terra tulit nēminem* (dē quō s. t. t. n. quam eum = dē quō nēminem terra tulit eō sapientiōrem največji modrijan, ki . . .) *Id bonum est, quō quī potitur beātus est* (quō, quī eō . . . česar posestnik . . .). *Ea tulisti, quae nēmō est quīn effugere cupiat* (dē quibus . . . quīn ea čemur želi vsak uteči). *Raptim quibus quisque poterat ēlātis* (= iīs, quae quisque poterat, ē . . .).

V prirednih relativnih stavkih se drugi relativ lahko nadomešča z *is*, ki pa v nom. in akuz. ni potreben. *Cavētō eum, quī absentēs rōdit amīcōs eīque* (= *et cui*) *omnēs bonī odiōsī sunt*.

Nedoločni zaimki.

270

1. *quis, quid, aliquis, quispiam, quisquam, ullus* gl. § 93, 1—5.

2. *quīdam* (gl. § 93, 6) zaznamuje v zvezi z adjektivni visoko stopnjo lastnosti ter se sloveni: res(nično), zelo, čisto: *novum quoddam genus dicendī. Mithridatēs mīrā quādam memoriā fuit*. V zvezi s *tamquam, quasi, velut* blaži uporabljene izraze ter se prevaja: tako rekoč, nekak. *Ēloquentia est cōstitutāe civitātis quasi alumna quaedam*.

3. *quisque* vsak (posebe) se naslanja na naglašene besede ter stoji zlasti:

a) za refleksivi *suī, sibi, sē* in *suus* (3). *Sibi quisque proximus est. Suae quisque fortūnae faber. Suum cuique.*

b) za relativni, vprašalnimi adverbji in zaimki, za *ut, ubi*. *Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat* vsak naj se uri... *Ut quisque mē viderat, nārrābat. Māgnī interest, quōs quisque audiat cotīdiē domī. Unde et quando quisque vēnerit?*

c) za superlativi, pri moškem spolu le v sing., pri srednjem in pluralibus tantum tudi v plur. *Optimus quisque* vsak dobri, vsi (sami) dobri, najboljši. *Altissima quaeque flūmina* vse globoke (najgloblje) reke. *Tuae litterae longissimae quaeque grātissimae sunt* (čim daljše... tem prijetnejše).

Pripomnja. Čim učenejši je kdo, tem skromnejši je = *quō quis est doctior, eō est modestior* = *ut quisque est doctissimus, ita est modestissimus* ali *doctissimus quisque est modestissimus*. — *Optimum quidque rarissimum est* najboljše je vselej najredkejše (vse dobro je redko).

d) za vrstilnimi števniki. *Prīmus quisque* vsi prvi; *quīnto quōque annō* vsako peto leto; *prīmō quōque tempore* čim prej, tem bolje.

B. Glagol (verbum) v stavku.

Glagolni položaj.

I. Tvorni položaj, aktiv.

271

Aktiv zaznamuje često dejanje, ki je vrši subjekt po drugem (vzročni aktiv, *actīvum causātivum*). *Darēus pontem fēcit in*

Istrō flūmine (je dal napraviti). *Cimōn complūrēs pauperēs mortuōs suō sūmptū extulit.*

Nekateri glagoli imajo v aktivu poleg tranzitivnega tudi intransitiven pomen (prim.: udariti, pihati, riniti, briti itd.), n. pr.:

abstinēre zadržati, zadržati se

differre odlagati, razlikovati se

tenēre držati, trajati (*imber*)

remittere odpustiti, popuščati (*frigus*).

Pripomnja. Pri drugih se navadni objekt često opusti: *appellō* (nāvem), *solvō* (*ancoram*), *moveō* (*castra*).

II. Trpni položaj, pasiv.

272 Latinski pasiv se sloveni (prim. § 112¹) najbolje z aktivom, n. pr.: *sēduli dīscipuli ā magistrō laudantur* pridne učence učitelj hvali. Vendar tudi: Pridni učenci se hvalijo (so hvaljeni) od učitelja. Če je pasiv brez delujoče osebe ali stvari, se sloveni najčešče refleksivno: *tempora mūtantur*; zelo redko (le pri osebnih subjektih) z glagolom dati in refleksivnim inf.: *deter-reor* dam se odvrniti, *exōror* dam se preprostiti.

Pripomnja 1. O *frō*, *pereō*, *venēō* gl. § 118.

Pripomnja 2. Zastran pasivnega pomena participov pf. nekaterih depon. gl. § 115.

Pripomnja 3. O *dēsitus sum* gl. § 135, 2 prip., o *coeptus sum* § 151, prip.

Pripomnja 4. Pri deponentnikih se pasiv ali opisuje (izvzemši seveda gerundiv) ali pa nadomešča s pasivom aktivnih glagolov enakega pomena: *utor* — *adhibeor*, *ūsut sum*; *admīror* — *admīratiōnī sum*, *admīratiōne afficior*, *admīratiōnem habeo*; *fruor* — *percipior*; *aggredior* — *petor* itd.; slično: *odi* — *odiō sum*, *in odiō sum*.

273 Dostavek: Srednji položaj, *medium*, izražajo v slovenščini glagoli s povratnim zaimkom. Latinijo se povratni glagoli s pasivom, če dejanja ne povzročuje subjekt, nego kdo drug. *Diligō mē* ljubim se (sam), *diligitis vōs* ljubite se (sami); *diligor* ljubim se (= ljubijo me drugi), *diligimīnī* ljubite se (= od drugih ste ljubljeni).

Pripomnja. Nekateri povratni glagoli se latinijo z aktivom, drugi z deponentniki: *gaudeō* veselim se, *rīdeō* smejem se, *timeō*, *metuō* bojim se, *pugnō* borim se; *admīror* čudim se, *adversor* protivim se, *laetor* veselim se, *moror* mudim se, *glōrior* baham se, *mīseor* usmilim se, *collabor* zgudim se, *potior* polastim se itd.

O časih.

Dejanje ali stanje je glede časa sedanje, preteklo ali 274
prihodnje, po svojem trajanju trajajoče ali dovršeno.

Trajajoče (nedovršeno) dejanje zaznamuje oblike sedanjikovega debla: prezent, imperfekt, futur I. Dovršeno dejanje izražajo oblike perfektovega debla: perfekt, plusquamperfekt, futur II.

I. **Prezent** znači kakor v slovenščini: 275

1. dejanje ali stanje, ki se godi v hipu, ko govorimo, ali takšno, ki je vse čase v veljavi.

Scrībō epistulam. Quālis artifex pereō! Virtūs sōla hominēs beātōs reddit. Verba mōvent, exempla trahunt.

2. v živahnem pripovedovanju že preteklo dejanje ali stanje (pripovedni sedanjik, *praesēns historicum*).

Conōn Lacedaemoniōs apud Cnidum adortus māgnō proeliō fugat, multās nāvēs capit, complūrēs dēprimīt. Hostēs posterō diē castra movent. Idem facit Caesar equitātumque omnem praemittit.

II. **Imperfekt** (trajnominuli čas) zaznamuje v preteklosti 276
trajajoče ali ponavljajoče se dejanje; sloveni se s perfektom nedovršnikov.

Rabi se zlasti v izraz: 1. preteklih dejanj (običajev, navad), ki so se ponavljala; 2. stranskega dejanja, ki preteklo glavno spremlja; 3. trajnega stanja v preteklosti, posebno popisov in opisov krajev, značajev, bojev itd.

k 1. *Ut Rōmae cōsulēs, sic Carthāgine quotannīs bīnī rēgēs creābantur. Atticus mendācium neque dicēbat neque pati poterat.* — Če so besedice kakor *diū, semper, saepe, plerumque* v stavku, se rabi tudi lahko perfekt. *Semper Cimōnem pedisequi cum nummīs secūtī sunt.*

k 2. *Cimōn celeriter ad prīncipātum pervēnit. Habēbat enim satis ēloquentiae. Haec scribēbam, cum amīcus venit.*

k 3. *Pausaniās nōn mōrēs patriōs solum, sed etiam cultum mūtāvit. Apparatū rēgiō ūtēbatur, satellitēs subsequēbantur, epulābatur mōre Persarum, aditum petentibus nōn dabat, superbē respondēbat, crudeliter imperābat, Spartam redire nōlēbat.*

Pripomnja 1. Imperfekt izraža včasi začeto ali poskušeno dejanje (*imperfectum de cōnatū*). *Cōsul animōs militum leniebat* (je skušal, hotel p.) — Tako se rabi tudi prezent (*praesēns de cōnatū*). *Stulti dum vitant vitia, in contrāria currunt.*

Pripomnja 2. Kadar se posebno živahno pripoveduje, stoji mesto indikativa impf. v glavnih stavkih često inf. prez. (*infinitivus historicus*). *Interim cotidie Caesar Aeduos frumentum, quod essent publice polliciti, flagitare. Diem ex die ducere Aedui; conferri, comportari, adesse dicere.* — Zelo redek je tak inf. v odvisnih stavkih. *Iam dies consumptus erat, cum tamen barbari nihil remittere atque noctem pro se rati acrius instare.*

277

III. Perfekt zaznamuje:

1. v sedanjiku dovršeno dejanje ali stanje (*perfectum praesens, logicum* ali *absolutum*). Sloveni se s perfektom dovršnikov; kadar naj se poudarja nastalo stanje, se rabijo primerni sedanjiki. *Veni ad te* prišel sem k tebi, pri tebi sem; *constitit* postavil sem se, stojim; *consedit* usedel sem se, sedim; *mihi persuasit* prepričal sem se, prepričan sem; naslednje štiri slovenimo navadno s sedanjikom: *memini* spominjam se (pomnim), *novi* poznam, *odi* sovražim, *consuevi* (*assuevi*) navado imam (navajen sem).

Fuimus Troes, fuit Ilium! Recte fecisti prav si storil, prav je. — *Navis armata est* ladja je opremljena. K takim pasivom se tvorijo potem časi z: *eram, fui, fueram*, če je treba izraziti preteklo stanje. *Bis post Numae regnum Ianus clausus fuit.*

Pripomnja. O *habeo, teneo* s ptep. pf. pas. gl. § 204, i.

2. dejanje ali stanje, ki se je v preteklosti godilo, izvršilo ali nastopilo, brez ozira na drugo dejanje ali stanje (*perfectum historicum*); slov. rabi prez. dovršnikov ali pf.

Veni, vidi, vici. Regulus in senatum venit, mandata exposuit. Miltiadēs Cheronnēsum reliquit ac rursus Athenās demigravit. Graeci Troiam decem annos obsessam tenuerunt. Duo-dequadrāgintā annos Dionysius Syracūsīs regnavit.

Pripomnja. Histórijski perfekt se rabi tudi v izrekih in prislovciah, ki veljajo, v preteklosti izgovorjene, za vse čase (gnomski perfekt). *Libido ulciscendi plerumque magnās civitatēs pessumedit* (uniči). *Avaritia pecuniae studium habet, quam nemo sapiens concupivit.*

278

IV. 1. Pluskvamperfekt prezentovskih perfektov ima pomen imperfekta ter zaznamuje za preteklost dovršeno dejanje in iz njega izvirajoče stanje (*plpf. logicum*). *Veneram ad te* bil sem pri tebi; *noveram* = *sciēbam*, *constiteram* stal sem, *consideram* sedel sem, *memineram* spominjal sem se itd.

Apud Ubiōs levis armaturae peditēs inter equitēs proeliārī consuevant (= *solēbant*).

2. Navadno — zlasti v zavisnih stavkih — zaznamuje plpf. preddobnost, t. j. preteklo dejanje, ki se je pred drugim preteklim dovršilo (*plpf. historicum*).

Pausaniās eōdem locō sepultus est, ubi vitam posuerat (je umrl, je bil umrl). *Mānlius Torquātus filium suum, quod is contrā imperium pūgnāverat, necārī iussit.*

Pripomnja. Historijski plpf. se sloveni redno z dovršniki pf. ali plpf.

V. Futur I. naznanja bodoče dejanje. Sloveni se z dovršniki v sedanjikovi ali nedovršniki v prihodnjikovi obliki. 279

Omnēs moriēmur. Nātūram si sequēmur ducem, nunquam aberrābimus.

Pripomnja 1. Kakor v slovenščini izraža druga oseba futura včasi povelje ali prepoved. *Tū nōn cessābis et ea, quae habēs institūta, perficiēs.*

Pripomnja 2. V pismih rabi pisec često tiste čase, v kojih bi naslovljenec (adresat) pripovedoval razodete mu dogodke ali namene, namreč: imperfekt za slov. prezent, plpf. za pf., impf. opisne konjugacije za futur; včera = *pridie*, danes = *eō die*, jutri = *postridie*; *nunc* in *adhuc* ostaja. *Nihil habēbam, quod scriberem* (nimam pisati); *neque enim novī quidquam audieram* (nisem slišal) *et ad tuās epistulās rescīpseram pridie.* *Eō die, quō haec scribebam, apud Pompōnium cēnatūrus eram* (bodem obovedoval). — Vendar vselej: *Si vales, bene est, ego valeō; māximī te semper et feci et facio.*

VI. Futur II. (*futūrum exāctum*) znači dovršeno dejanje v prihodnosti. 280
Prevaja se s futuro. *Nōverō* vedel bodem; *cōstitērō* stal bodem, *cōnsēderō* sedel bom, *scripserō* napisal bom.

Navadno stoji futur II. relativno, t. j. z ozirom na čas nadrednega stavka, izražajoč (stransko) prihodnje dejanje, ki bo že končano, ko se prične drugo (glavno). V nadrednem stavku je futur I. ali kak izraz futurnega pomena (*imper., volo, oportet* itd.).

Relativni futur II. se sloveni s prez. ali fut. dovršnikov
Ubi ad tē vēnerō, rem tibi expōnam. Difficile est amicitiam manēre (= *vix manēbit*), *si ā virtūte defeceris. Quī timēre dēsierint, ōdisse incipient. Quidquid acciderit, fortiter nōbīs ferendum est* (*ferāmus*). *Nōlī imperāre, antequam didiceris oboedire.*

Pripomnja 1. Tudi v nadrednem stavku stoji fut. II., če je njegovo dejanje v istem hipu dovršeno kakor stransko. *Quī Antōnium oppresserit, is bellum periculōsissimum cōfecerit.*

Pripomnja 2. Fut. II. zaznamuje včasi, da bo dejanje gotovo nastopilo. *Ego certē meum rei publicae atque imperātōri officium praestiterō. Hisce de rebus aliās viderō* (*viderimus*).

O naklonih.

Indikativ.

281 Kakor v slovenščini se rabi indikativ, kadar se — trdilno ali nikalno — določno in brezpogojno pripoveduje ali direktno nedvomno vprašuje.

Virtūs manet, dīvitiae pereunt. Nōn omnēs possumus omnia. Quis Rōmam condidit?

Vendar se sloveni navadno s pogojnikom indikativ:

1. pri izrazih možnosti in potrebnosti: *possum, dēbeō, necesse est, oportet, est* z gerundivom.

Indikativ prez. se sloveni s pogojnikom sedanjega, indikativ preteritov (plpf. je jako redek) s pogojnikom preteklega časa.

Quōs tuērī dēbēs (bi moral), *dēseris. Aliam viam tē ingredi oportet, necesse est* (moraš, imel bi, moral bi). *Animadvertendum est diligentius, quae nātūra rērum sit. Necesse erat bellum aut nōn suscipī aut fortiter gerī = aut nōn suscipiendum fuit* (bi se ne bila smela začeti) *bellum aut fortiter gerendum.*

Enako se prevajajo često: *convenit, decet* spodobilo bi se; *aequum, pār, iūstum, fās est* bilo bi prav; *melius, ūtilius est* bolje bi bilo; *difficile est* (pre)težko bi bilo; *longum est* preobširno (predolgo) bi bilo itd.

Longum est omnia enumerāre. Certē optābilius fuit Milōnī dare iugulum P. Clōdiō. Optimum quidem fuerat (bilo bi najbolje bilo) *paucīs contentum esse.*

2. pri glagolih misliti, verjeti z nikalnico: *quis nescit* kdo bi ne vedel; *nunquam putāvī* (*putāram*) nikdar bi ne bil mislil, verjel; *nōn arbitrābar.*

3. pri *paene, prope* (neklas.) (skoraj, kmalu, malo da ne), toda le indikativ pf.: *paene dixī, paene oblītus sum* skoraj bi bil pozabil, malo da nisem pozabil.

Pōns sublicius iter paene hostibus dedit.

Dostavek. Dopustni (želelni) ali velelni naklon nam rabi za indikativ (v stranskih stavkih):

1. pri podvojenih ali s — *cumque* sestavljenih relativnih zaimkih in veznikih: *quisquis, quidquid, quotquot, utut, quamquam, quicumque, ubi-* (*ut-, quotiēs-*) *cumque. Utut est, utcumque est, quōquō modō sē rēs habet* bodisi (naj si bode) kakorkoli.

Haec quāliacumque erant (naj si je bilo to kakoršnokoli), *reticenda nōn fuērunt. Quidquid agis* (delaj, naj delaš karkoli, karkoli delaš), *prūdentē agās. Quidquid id est, timeō Danaōs et dōna ferentēs.*

2. pri *sīve* — *sīve* (*seu* — *seu*) bodisi da (naj si) — bodisi da (naj si, ali, ali da).

Sīve cāsū haec incidērunt sīve necessitatē, bonō animō estōte! Hominēs nōbilēs, seu rēctē seu perperam faciunt (naj delajo prav ali ne), *in utrōque excellunt.*

Pripomnja. Bodisi da (= bodisi ker) *sive quod (quia).*

Konjunktiv.

Konjunktiv izraža namero (željo, zahtevo), tujo, nedoločno 282 ali pogojno trditev (misel) ter dvomno vprašanje.

Rabi se v samostalnih in zavisnih stavkih. Po pomenu dejanja ali stanja je konjunktiv:

I. **coniunctivus hortativus** v prvi osebi plur. prez., izražajoč poziv; nikalnica je: *nē*; in ne *nēve*. *Amēmus patriam* ljubimo domovino! *Nē difficilia optēmus! Nē timeāmus mortem nēve fugiāmus!*

Pripomnja. Con. hort. krepi često: *age. Age nunc cōsiderēmus!*

V drugi in tretji osebi nadomešča kot **coniunctivus iussivus** imperativ, in sicer:

1. v 2. osebi sing. prez., kadar je zapoved ali prepoved mirna, subjekt nedoločen.

Quidquid agis, prūdentē agās et respice finem! (karkoli kdo ...). *Nūllius per assentātiōnem amīcitiam mereāris!*

2. v 2. osebi (sing. in plur.) pf., kadar se izraža prepoved, določenemu subjektu namenjena, strastno in ostro (con. prohibitivus).

Tū nē quaesieris, scīre nefās, quem tibi finem dī dederint. Dē mē nihil timueris! Crēde nēve dubitāveris, puer! Nē sis admīrātus, amīce!

3. v 3. osebi (sing. in plur.) prez.

Quam quisque nōrit artem, in hāc sē exerceat. Audiātur et altera pars! Dōnīs impīi nē plācāre audeant deōs!

II. **coniunctivus optativus** (nikalnica *nē*), ki izraža: 283

1. v prezentu v sedanjosti izpolnivo željo, v perfektu željo, ki se je lahko izpolnila v preteklosti;

2. v imperfektu v sedanjosti neizpolnivo željo, v pluskvamperfektu ono, ki se v preteklosti ni izpolnila.

Če izraža konj. izpolnivo željo, se rabi često: *utinam* (da, o da) ali *velim*, *nōlim* (brez ne!), *mālim*; pri neizpolnivi želji stoji vselej: *utinam* (*nē*), *vellem*, *nōllem*, *māllem*.

Valeant cīvēs meī, sint incolumēs, beātī! Utinam hīc annus laetus sit! Valētūdinem tuam velim cūrēs! Nōlim errārim o da bi se ne bil zmotil (mogoče, da se nisem). *Victōriam dī nōbīs dent, nōn hostibus* (*nōn* spada le k *hostibus*).

Utinam Cyrus vīveret! Vellem adesset amīcus! Illud utinam nē vērē scrīpsissem! Nollem illud dīxissēs! Māllem tacuissēs o da bi bil rajši molčal (pa nisi)!

Pripomnja. Con. opt. stoji tudi pri zaklinjanju. *Nē sim saluus! Moriar, inteream, peream* naj umrem, poginem! *Ita vīvam* kakor resnično živim!

284

III. coniunctivus potentialis (nikalnica *nōn*), zaznamujoč možno stanje ali dejanje ali skromno, obzirno trditev; časi so:

1. za sedanjost **prezent in perfekt** brez razlike pomena. *Hīc quaerat* (bi vprašal, utegnil bi, mogel bi vprašati, lahko vpraša) *quispiam*; *dīxerit quis*; *quis dubitet* kdo bi dvojil; *nōn facile dīxerim* ne rekel bi lahko.

Forsitan quaerātis, quī iste error sit. Nullam virtutem Alexandrī quam celeritatem magis laudāverim.

2. za preteklost **imperfekt**, zlasti druga in tretja oseba sing. glagolov: *dīcere*, *crēdere*, *putāre*, *cernere*, *vidēre*. *Dīcerēs, crēderēs, putārēs* rekel, menil, mislil bi bil (kdo), mogel (utegnil) bi bil reči itd.

Cōfectō proeliō tum vērō cernerēs, quanta audācia fuisset in exercitū Catilīnae. Haud facile discernerēs, utrum Hannibal imperātōrī an exercitū cārīor esset. Quis crēderet? Quī milītēs vidēret, victōs dīceret.

285

IV. coniunctivus deliberativus ali **dubitativus**, (nikalnica *nōn*), ki stoji v dvomnih vprašanjih; za sedanjost služi prezent, za preteklost imperfekt. V glavnih stavkih je ponajveč le 1. oseba. *Quid faciam* kaj naj počnem, hočem početi? *Quid facerem* kaj naj bi bil počel (sem hotel početi)? *Quid hōc homine faciātis?* *Haec cum vidērem, quid facerem, iūdicēs?* *Contenderem contrā tribūnum plēbis prīvātus armīs?*

Pripomnja. Konj. v nevoljnih vprašanjih ima tudi *ut* pri sebi. *Tū ut unquam tē corrigās* ti da bi se kedaj popravil?

Dostavek. Con. irrealis gl. v § 312, 3 in p 4.

Imperativ.

Z imperativom se izraža zapoved, povelje, opomin ali prepoved; nikalnica: *nē*, *nēve*; stoji tudi: *nēmō*, *nūllus*, *neuter*, *nihil*, *nunquam* itd. 286

I. Imperativ praes. vелеva določeni osebi, kar se ima takoj zgoditi ali vselej vršiti.

Ēgredere ex urbe, Catilīna, liberā rem publicam metū! Iūstitiam cole et pietātem! Sperne voluptātēs! Nōsce tē ipsum! Divide et imperā! — Slov. rabi dovršnike, v pravilih za življenje trajne glagole.

II. Imperativ fut. (II. imper.) vелеva, kar se ima zgoditi v posredni prihodnosti in ima trajno veljati; rabi se zlasti v pogodbah, postavah, oporokah.

Ignōscitō saepe alterī, nunquam tibi! Cum valētudinī cōsulueris, tum cōsulitō nāvigātiōnī! Crās petitō; nunc abī! Cōsulēs militiae summum iūs habentō; illīs salūs rei publicae suprema lēx estō! Servus meus Stichus liber estō! — Sloveni se ta imperativ ponajveč z nedovršniki.

Pripomnja 1. *Scire* nima I. imperativa; torej: vedi(te) *scitō(te)*. — *Estō* (naj bo), ne *sīt*; pa *ita sīt*. — *Le*, samo pri imper.: *modo. Tacē modo!*

Pripomnja 2. Blaži se zapoved z: *velim* in konj.; *quaesō* (*quaesumus*), *sts* (= *si vīs* če ti je drago), *sōdēs* (= *si audēs* izvoli) in imper.: *dicās velim*; *omitte ista, quaesō*; *refer animum sts ad vērītatem*; *dic sōdēs*.

Pripomnja 3. Zapoved postruje: *fac* z *ut* ali s samim konj., *age* pred imper. sing. in plur. *Fac (ut) dicās reci* (vsaj)! *Age* (tudi okrepljeno *agedum*) *dic, age comparāte!* Tudi: *Agite discite!*

Prepoved se izraža:

287

1. z *nē* (*nēve*), *nēmō*, *nihil*, *nūllus* itd. in II. imper., toda le v pogodbah, postavah in predpisih. *Hominem mortuum in urbe nē sepelitō nēve ūritō! Nocturna sacrificia nē suntō!*

2. z *nē* itd. in konj. prez. (gl. § 282, 1, 3) in z *nē* in konj. pf. (gl. § 282, 2).

3. 2. oseba z *nōlī*, *nōlīte* in inf. (najmilejši izraz prepovedi). *Nōlī turbāre circulōs meōs! Nolīte oblitiscī!*

4. 2. oseba sing. s *fac nē* ali *cavē* in konj. *Fac nē hōc dicās* ne dej tega reči (ne reci tega)! *Cavē crēdās* (nikar) ne verjemi!

Nezavisni vprašalni stavki.

288

Vprašanja so:

I. **enostavna**, v katerih se vpraša po enem predmetu ali pojmu. Povedkov način je indikativ ali (potencialni, deliberativni) konjunktiv. Uvajajo se:

1. z vprašalnimi zaimki in prislovi: *quis, quid, quisnam, quidnam, uter, quālis, quantus, quot, ubi, unde, quō, quā, quandō, quōmodo, quī, cūr, quārē* itd.

Quis fecit? Quandō scribēs? Ubi cōnsidāmus? Quid facerem?

Pripomnja. S posebnim poudarkom se stavi mesto vprašalnega pronomina ali adverba včasih stavek z naslednjim relativom. *Quis est, quī = quis? Quid est, quod = quid? Quid est causae (quae causa est), cūr (quārē) = cūr (quārē)? Quis est, quī crēdat kdo bi verjel?*

2. z vprašalnicama **-ne, num:**

-ne (li, ali) se zaobeša vselej najvažnejši na čelu vprašanja stoječi besedi, vendar pa nikoli prislovom in enozložnim predlogom. Odgovor je lahko trdilen ali nikalen. *Vīdistīne elephantum? — Elephantumne vīdistī? Omnisne pecūnia solūta est? — In nostrāne potestāte est? Nōnne post mortem poētae nōbilitārī volunt (ali ne želijo . . .)?*

Pripomnja. Pri *nōnne, nēmōne, nihilne, nunquamne, nūquamne* stoji v anafori **-ne** le pri prvem *nōn, nēmō* itd. *Nōnne hunc in vincula ducti, nōn ad mortem rapti, nōn summō suppliciō mactārī imperābis?*

Num (mari, ali mari) pričakuje nikalen odgovor. *Num quis Thēbānōrum Epaminōndae pār fuit ēloquentiā? Num negāre audēs?*

Včasih se vprašanja zaznamujejo s samim naglasom, zlasti če se obenem izraža začudenje ali nevolja. *Infēlix est Fabricius, quod rūs suum fodit? Sī tē rogāverō, nōn respondēbis?*

289

II. **razstavna** (disjunktivna), če se vpraša po veljavnosti enega izmed dveh ali več navedenih členov, ki so med seboj nasprotni in z ali zvezani. Načini so lahko isti kakor v enostavnih vprašanjih. Vprašalnice so:

<i>utrum — an</i>	<i>Utrum vērūm an falsūm est?</i>	} Je li resnica	
<i>-ne — an</i>	<i>Vērūmne an falsūm est?</i>		ali
<i>— an</i>	<i>Vērūm an falsūm est?</i>		laž?

Utrum animus immortālis est an simul cum corpore interibit? Quidquid terra prōfert, ferārūmne an hominū causā gignit? Rīdēs an plōrās?

Pripomnja. Kadar z ali zvezani člen predidočega nadaljuje ali dopolnjuje, se latini ali z *aut*, *vel*. *Voluptās meliōrem efficit aut laudābiliōrem virum?*

Seveda stoji tudi med drugim in tretjim, tretjim in četrtem (itd.) členom *an* kakor v slov. ali.

Utrum hōc tū parum meministi an ego nōn satis intellēxī an mūtāstī sententiam? Rōmamne veniam an hīc maneam an Arpīnum fugiam?

Ali ne se latini z *annōn*. *Isne est, quem quaerō, annōn?*

Pripomnja. Včasí stoji *an* le navidezno v enostavnem vprašanju, prvi člen vprašanja se mora namreč v mislih dostaviti. V takih slučajih se *an* sloveni:

1. z ali. *Nōn tē dictis offendere voluī. An putās mē parvī facere benevolentiam tuam?* = *utrum hōc vērū esse putās an ...*

2. z mar, kali. *Quid ad mē vēnistī? An speculandī causā?* = *utrum aliā mente an ...*

3. z ne-li, mar ne. *Quidnam beneficiō prōvocātī facere debemus? An imitārī agrōs fertilēs, quī multō plūs offerunt quam accēperunt?*

Da (trdilni odgovor) se latini:

290

1. s ponavljanjem naglašene besede vprašanja; včasí se še pridene: *vērō, sānē. Vidistīne eum? Vīdī. — Mēne vidistī? Tē sānē.*

2. z *ita, ita est, ita vērō est, etiam, vērō, sānē (quidem). Haecine domus tua est? Ita. — Nōnne hūius librī lēctiō tē dēlectāvit? Mē vērō dēlectāvit.*

Ne (nikalni odgovor) se izraža:

1. z *nōn* in naglašeno besedo vprašanja. *Estne frāter intus? Non est. — Sōlusne vēnistī? Nōn sōlus.*

2. z *nōn ita, minimē, nōn vērō, minimē vērō* (nikakor ne). *An tū haec nōn crēdis? Minimē vērō.*

Nasprotno, celo slope: *immō, immō vērō. Num ille tibi familiāris est? Immō (vērō) aliēnissimus.*

Zloženi stavek. (Gl. § 179).

Podredje.

I. O časih v indikativnih zavisnikih.

V zavisnikih se rabijo časi:

291

1. absolutno (redko), če zaznamujejo le čas in trajanje kakega dejanja; čas je tisti, ki bi stal, ko bi bil stavek nezavisen;

2. relativno, če zaznamujejo čas enega dejanja (stanja) z **ozirom** na drugo, s katerim je prvo isto-, pred- ali zadobno.

292 I. Istodobnost izraža isti čas v vseh stavkih. *Cum tacēs, cōnsentīs. Cum tacēbis, cōnsentiēs. Cum tacuisti, cōnsēnsisti; cum tacēbās, cōnsentiēbās.*

Pripomnja. Imperfekt in perfekt se tudi lahko menjavata. *Cum Caesar in Galliam vēnit, ibi duae factiōnēs erant. Themistoclēs quod sē nōn satis tūtum Argīs vidēbat, Corejram dēmigrāvit.*

II. Preddobno dejanje zavisnega stavka izražajo časi dovršenega dejanja: perfekt, plusquamperfekt, futur II., in sicer:

1. perfekt, če je v glavnem stavku prezent;
2. plusquamperfekt, če je v glavnem stavku imperfekt ali perfekt;
3. futur II., če je v glavnem stavku futur I. *Prōpōnō tibi, quidquid cōgnōvī. Verrēs cum rosam vīderat, tum vēr incipere arbitrābātur. Legiōnēs sex, quae prīmae vēnerant, castra mūnīre coepērunt. Imperium summum Rōmae habēbit, quī prīmus osculum mātrī tulerit.*

Pripomnja. Če se zaznamuje dejanje samo záse, stoje seveda absolutni časi, prez. ali pf. *Si ignis est animus, exstinguētur. Quot passerēs draco dēvorāvit, tot annōs Trōiam obsidēbimus.*

III. Zadobnost izraža fut. I. *Opus facis, quod nōn perficiēs.*

II. O časih v konjunktivnih zavisnikih.

293 V konjunktivnih zavisnikih se ravna verbum finitum glede časa po času glavnega (nadrednega) stavka (**sosledica časov, cōnsecūtiō temporum**).

294 Za sosledico časov veljajo ta-le pravila:

1. če je v glavnem (nadrednem) stavku glavni čas, stoji v zavisnem konjunktivnem stavku:

- a) prezent za istodobnost,
- b) perfekt za preddobnost,
- c) prezent aktivne opisne konjugacije za zadobnost zavisnega stavka;

2. če je v glavnem (nadrednem) stavku stranski čas, stoji v konjunktivnem zavisniku:

- a) imperfekt za istodobnost,

- b) plusquamperfekt za preddobnost,
 c) imperfekt aktivne opisne konjugacije za zadobnost
 zavisnega stavka.

Dostavek. Za glavne čase veljajo: prezent, prezentovski perfekt (gl. § 277, 1), potentialis (gl. § 284, 1) in hortativus perfekta (gl. § 282, 2), futur I. in II.; za stranske (historijske) čase ali preterite: imperfekt, (historijski) perfekt, pluskvamperfekt, inf. hist.

1. <i>audiō, nōvī</i>	} <i>quid</i> {	<i>loquāris</i>	govoriš
<i>audiam</i>		<i>locūtus sīs</i>	si govoril
(<i>sī</i>) <i>audierō</i>		<i>locūtūrus sīs</i>	bodeš govoril
2. <i>audiēbam</i>	} <i>quid</i> {	<i>loquerēris</i>	si govoril
<i>audīvī</i>		<i>locūtus essēs</i>	si bil govoril
<i>audieram</i>		<i>locūtūrus essēs</i>	bodeš govoril

Quid est, Catilīna, quod tē iam in hāc urbe dēlectāre possit, in quā nēmō est, quī tē nōn metuāt. Membrīs ūtimur, priusquam didicimus (= scīmus), cūius ea ūtilitātis causā habeāmus. Nē dubitāveris, quīn hōc vērū sit! Quis dubitāverit, quīn in virtūte divitiāe sint? Nēmō erit, quī cēnseat ā virtūte esse recēdendum. — Nōn dēbet dubitārī, quīn fuerint ante Homērum poētae. Oblītus es (= nescīs), quid initiō dīxerim. Mox cōgnoverō, quantum in mē tuum odium fuerit. — Incertum est, quam longa nostrum cūiusque vīta futūra sit.

Canēs alēbantur in Capitōliō, ut significārent, sī fūrēs vēnissent. Amīcī litterae nōn solum, quid fieret, sed etiam quid futurum esset, indicābant. Mirātus erās, quod tibi hunc hominem commendāssem. Quae vīta fuisset Priamō, sī ab adulēscentiā scīvisset, quōs ēventūs senectūtis esset habitūrus. Memmius populum hortārī, monēre, nē libertātem suam dēsererent.

Pripomnja 1. Pri hist. prez. se zavisni glagol ravna po obliki (glavni čas) ali po pomenu (stranski čas). *Caesar Volusēnō imperat, ut civitātes, quās possit, adeat, hortēturque, ut populi Rōmānī fidem sequantur. Atheniēsēs decem praetōrēs creant, quī exercitū praecessent.* — Redno je smatrati hist. prez. za stranski čas, če stoji zavisni glagol pred njim, vselej pri *cum inversum* (gl. § 319, 3). *Agēsīlāus Pausaniae, quid comperisset, aperit. Volusēnus revertitur quaeque in regiōnibus perspēxisset, renūtiat.*

Pripomnja 2. Irealni, dubitativni in potencialni konj. impf., optativni konj. impf. in plpf. ostane vselej neizpremenjen. *Vereor, ne turpiter facerem (fēcissem), si improbum dēfenderem (dēfendissem). Quaerō ex tē, quid facerem* (kaj naj bi bil storil), *quis crēderet* (kdo bi bil verjel).

Pripomnja 3. V vrinjenih (vgozdenih) in uvodnih stavkih, ki niso zavisni od glavnega stavka nego od izpuščenega glagola: *dicō, scitō(te)* itd. stoji vselej prez. *Hīs ego diebus, nē forte tibi videar liber fuisse, dirūpti mē paene in iudiciis amicōrum. Nē diūtius tē teneam, nullus cōsiliū exitum invēnimus.*

- 295** Zadobnost izraža konjunktiv prez. ali (za historijskimi časi) impf. pri glagolih, ki nimajo supina (part. f. a.), in kot namestnik konj. fut. pas.; futurni pomen naznanjajo pridejane besedice: *iam, mox, brevī, postea, statim* i. dr.

Nōn dubitō, quīn tē brevī hūius facti pudeat;
Nōn dubitābam, quīn tē brevī hūius facti pudēret;
Nōn dubitō, quīn haec rēs mox cōficiātur;
Nōn dubitābam, quīn haec rēs mox cōficerētur.

- 296** Ako zavisi konjunktivni stavek od nedoločnega (infinitnega) glagola (inf., part., gerundija, sup.) ali adjektiva, se ravna čas po nadrednem (finitnem) glagolu; le če sta part. in inf. perf. v zvezi z glavnim časom, je merodajna za čas zavisnika njiju oblika in pomen.

Erat inīquum postulāre, ut Caesar exercitum dīmitteret. Aristidēs cum animadvertisset quendam scribentem, ut patriā pellerētur, quaesīsse ab eō dicitur, quārē id faceret. Athēniēnsēs mīsērunt Delphōs cōsultum, quid facerent. Incessit libīdō scīs-citandī, ad quem rēgnum Rōmānum ventūrum esset. Cōstitit rēx incertus, quantus esset numerus hostium. — Toda: cōstiti (stojim) incertus, quid faciam.

- 297** Zavisni stavki druge stopnje se ravnaajo po času nadrednega konjunktivnega zavisnika.

Nesciō, quidnam causae sit, cūr nullās ad mē litterās dēs, dederis, datūrus sis. Nesciō, quidnam causae fuerit, cūr... darēs, dedissēs, datūrus essēs. Nesciēbam, quidnam causae esset (fuisset), cūr... darēs, dedissēs, datūrus essēs.

V konjunktivnem zavisniku **druge** stopnje, čigar konjunktivni nadrednik je futurnega pomena, stoji mesto konjunktiva futura I. (= za istodobnost) po glavnih časih konj. prezenta, po stranskih časih konj. imperfekta; mesto konj. futura II. (= za preddobnost) po glavnih časih konj. perfekta, po stranskih konj. pluskvamperfekta.

Nōn dubitārī dēbet, quīn, quae possīmus, factūrī sīmus
„ „ dēbēbat, „ „ possēmus, „ essēmus

Pripomnja. Redko se rabijo časi absolutno tudi v vzročnih in dopustnih stavkih. *Cuius (Miltiadis) ratio etsi non valuit, tamen magnopere erat laudanda, cum amior omnium libertati quam suae fuerit dominationi. Cum ab hora VII ad vesperum pugnatum sit, aversum hostem videre nemō potuit.*

O naklonih (načinih) ali v zavisnih stavkih.

299 Podredje je nastalo iz priredja. Priredje: *Nē quid rēs publica detrīmenti capiat! Videant cōsulēs!* — Podredje: *Videant cōsulēs, nē quid rēs publicā detrīmenti capiat!*

Nakloni so torej v zavisnih stavkih vobče istega pomena kakor v glavnih (gl. §§ 281—285). Pomniti je le, da imperativa v zavisniku ni in da služi konjunktiv tudi za izraz zavisnosti. Priredje: *Quid facis? Rogo tē.* — Podredje: *Rogo tē, quid faciās.* — *Laudātur. Dignus est. Dignus est, quī laudētur.*

Zavisnost znači konjunktiv v posledičnih stavkih, zavisnih vprašanjih in vseh notranje zavisnih stavkih, t. j. v takih zavisnikih, ki izrekajo misel subjekta glavnega stavka (konjunktiv notranje zavisnosti). V vseh notranje zavisnih stavkih stoji indirektni refleksiv (gl. § 264, 2): *suī, sibi, sē in suus* (3).

Carthāginiēnsēs populō Rōmānō grātiās ēgērunt, quod cum iis pācem fēcērunt (sodba pisateljeva, objektivni vzrok, vnanja zavisnost). *Carthāginiēnsēs populō Rōmānō grātiās ēgērunt, quod sēcum (cum ipsis; gl. § 264, 2, prip. 3) pācem fēcissent* (misel Kartazanov, subjektivni vzrok).

Caesar ab Helvētiis pācem petentibus obsidēs, quī ad eōs perfūgerant (dejstvo, poročilo avtorjevo) *popōscit; . . . quī ad eōs perfūgissent* (subjektivno Cezarjevo mnenje).

Galli Caesarī grātiās ēgērunt, quod sē māgnō periculō liberāssent. Aristidēs nōnne ob eam causam expulsus est patriā, quod praeter modum iustus esset (mnenje onih, ki so ga izgnali)? *Damoclēs exōrāvit tyrannum, ut abire sibi licēret, quod iam beātus nōllet esse. Sōcratēs dicere solēbat omnēs in eō, quod scīrent, satis esse eloquentēs.*

Pripomnja 1. Relativni stavki prve in druge stopnje in vsi drugi stranski stavki druge stopnje imajo često konj., če so zavisni od konjunktivnega stavka, najsi tudi izrekajo resničen dogodek ali dejstvo (*assimilatiō modi*, izenačenje načina).

Quis eum diligit, quem metuat? Si solōs eōs dicerēs miserōs, quibus moriendum esset, nēminem tū quidem eōrum, quī viverent, exciperēs: moriendum enim est omnibus.

Isto velja o stavkih, ki so zavisni od infinitiva. *Est boni cōsulis, cum patriam labefactārī videat, ferre opem patriae.*

Pripomnja 2. Včasih zavisi subjekt stranskega stavka od glagola pred-idočega glavnega kot objekt (*anticipatiō* ali *prolepsis*.) *Aristōnem nōn prius amīci quam inimīci Hannibalis, quā de causā vēnisset, cōgnōverunt* (= *nōn ... Hannibalis, quā de causā Aristōn vēnisset, cōgnōverunt*). Slično: *Angustiās itineris et māgnitudinem silvārum aut rem frūmentāriam, ut satis commodē supportārī posset, timēre sē dicebant.*

Zavisni vprašalni stavki.

Zavisna vprašanja se uvajajo kakor nezavisna (gl. §§ 296, 297). **300**

Pomniti je le:

1. *num*, *-ne* (li, ali) se rabita brez razlike; toda le: *nōnne* (ne: *num nōn*).

2. ali ne (v razstavnih vprašanjih) slove brez drugega člena vselej *necne*; pred drugim členom pa le tedaj *an nōn*, kadar tvori *nōn* z drugim členom eden pojem, sicer tudi *necne*.

3. v zavisnih vprašanjih stoji vselej konjunktiv notranje zavisnosti. Deliberativnega konj. impf. se sosledica časov ne tiče (gl. § 294, prip. 2). — O indir. refleksivu gl. § 264, 2.

Omnis diēs, omnis hōra, quid sīmus, ostendit. Dic mihi, ubi fueris, quid ēgeris, quid cōsiliū cēperis. Dubitō, num idem tibi suādēre, quod mihi, dēbeam. Hannibal imperāvit puerō, ut sibi nūntiāret, num undique obsidērētur. Nesciō, quid facerem (kaj naj bi bil storil). *Dē sē ter sortibus cōsultum dicebat, utrum ignī statim necārētur an in aliud tempus servārētur. Quaeritur, virtūs suamne propter dignitātem an propter aliquōs fructūs expetātur. Fīat necne* (*fīat*), *quaeritur*. Toda: *Requīram, dīxerit Clōdiae an nōn dīxerit* (*nōn dicere* = zamolčati).

Dostavek. V zavisnih disjunktivnih vprašanjih se najde tudi oblika: *verum falsumne sit*, ki se rabi kakor *vērūm an falsūm sit* le v kratkih vprašanjih. *Datamēs experīrī voluit, verum falsumne esset sibi relātum.*

Pripomnja 1. Kakor v direktnih se združi tudi v indirektnih vprašanjih lahko več pronominalnih vprašanj v eno. *Uter utrī insidiās fecit* (kateri in kateremu). *Cōsiderā, quis quem fraudasse dicātur* (kateri in katerega).

Pripomnja 2. Za izrazi dvojbe in negotovosti *dubitō, dubium est, haud scio, nesciō, incertum est* se sloveni *an* (v enostavnih vprašanjih) z: ali ne, če ne.

Dubitō, an hōc vērūm sit dvojim, ali ni to res = *nesciō an hōc vērūm sit* = morda (menda) je to res.

Nesciō an nōn (nēmō, nullus, nunquam) = morda ne, menda nihče itd. Hōc diiudicārī nesciō an nunquam possit (morebiti se to nikdar ne da razsoditi). Eloquentiā quidem C. Gracchus, si diutius vixisset, nesciō an habuisset parem nēminem (nemara nikogar).

Pripomnja 3. *Nesciō quis (quid, quōmodo, ubi itd.) in nesciō (haud scio) an stojita često brez odvisnega glagola. Nesciō quid mihi animus praesagit malī. Nesciō quis ex mē quaesivit (= ex mē quaesivit, nesciō quis quaesierit). Bonī nesciō quō modō tardiōrēs sunt. — Nesciō quis se lahko sloveni v tem slučaju: nekdo = aliquis; nesciō quid: nekaj = aliquid; nesciō unde: od nekod; nesciō quō modō (pāctō) nekako. — Contigit tibi, quod haud scio an nēmini (kar morda nikomur = contigit tibi, quod haud scio, an contigerit nēmini).*

Pripomnja 4. *Fōrsitan (iz fors sit, an) morda, se veže vselej s poten. konj. prez. ali pf. Fōrsitan quaerātis; fōrsitan quispiam dixerit. — Kot adverb stoji seveda lahko tudi pri konj. stranskih časov in pri indikativu. — Fortāsse (fortāssis) velja vselej za adverb in stoji poleg indikativa in konj. Fortāsse dicēs. Fortāsse māter lūgēre sē simulāssēt.*

Namerni (finalni) stavki.

301 Namerni stavki, izražajoči namero, zahtevo ali željo, se uvajajo z *ut* da, *nē (ut nē)* da ne, nadaljujejo se z *nēve (neu)* in da ne ter stoje le v konj. prez. ali impf., ker veljajo vselej za istodobne. Namerni stavek postane vsak, ki ima neodvisen coni. hortativus (iussivus), optativus ali imperativ.

Pomni:

da nikdo — <i>nē quis</i>	da nikdar — <i>nē unquam</i>
da nič — <i>nē quid</i>	da nikamor — <i>nē quō</i>
da nikjer — <i>nē ūsquā</i>	da niti — niti — <i>nē aut — aut</i> itd.

Latinec družī nikalnico z veznikom, v slovenščini je združena z zaimkom (adverbom); seveda se mora še tudi pred glagolom ponavljati, česar latinec ne pozna. *Cavē, nē quid stultē, nē quid temere dicās aut faciās* (da nič . . ne govoriš . .).

Pripomnja. Če nikalnica ne velja stavku, ampak eni besedi, stoji *ut nōn*. *Cōnfer tē ad Mānlium, Catilīna, ut ā mē nōn ēiectus ad aliēnōs, sed invitatus ad tuōs esse videāris.* — Enako, če tvori *nōn* z glagolom en pojem: *ut nōn dicam = ut omittam* da ne omenim.

Namerni stavki so:

302 I. Pravi namerni stavki ali adverbialni namerniki, ki izražajo namero in slede navadno za izraženimi ali v mislih dostavnimi izrazi: *ideō, idcirco, propterea, eō cōnsiliō, eā mente, eā condiciōne.*

Lēgibus idcirco omnēs servimus, ut liberī esse possimus. Esse oportet, ut vivās, nōn vivere, ut edās. Excitanda est diligētia, ut nē quid negligenter agāmus.

Mesto *ut eō* (da tem) pred komparativom se rabi redno *quō* (prim. § 320, III, 2); če ni komparativa, se sloveni *quō* = *ut eō*: da s tem.

Lēgem brevem esse oportet, quō facilius ab imperītis teneātur. Caesar ante proelium removērī iusserat equōs, quō spēs fugiendī tollerētur.

II. **Zahtevni (želelni) stavki ali objektivni namerniki; 303**
ti so zavisni od glagolov:

1. **postulandī**, ki izražajo zahtevo, prošnjo, nasvet, željo, zapoved, ukrep, kakor: *postulō, flāgitō, volo* zahtevam; (*ad*)*hortor, cohortor, moneō, admoneō* opominjam; *cōgō, impellō, incitō, permovereō, adducō* priganjam (silim); *orō, rogo, peto, obsecrō* prosim; *suadeō, persuadeō, auctor sum* svetujem; *optō, cupiō* želim; *mandō, edicō, imperō, praecipiō* zapovedujem, *interdicō* prepovedujem; *statuō, cōstituō, decernō* ukrenem (sklenem).

2. **cūrandī**: *cūrō, cōsulō, prōspiciō, (prō)videō* brigam se (skrbim); *labōrō, operam dō, contendō* trudim se; *id ago, id spectō* na to delam (težim); *videō* gledam = pazim, skrbim.

3. **efficiendī**: *faciō, efficiō, perficiō* storim (učinim); *impetrō, adipiscor, assequor, consequor* dosežem.

Lēgātī postulant, ut locum colloquiō deligeret. Volo, ut mihi respondeās. Caesar militēs cohortātus est, ut suae pristināe virtutis memoriam retinērent nēve perturbārentur animō. Nātūra impellit nōs, ut iūcunda appetāmus. Ubī petunt atque orant, ut sibi parcat. Phaethōn optāvit, ut in currum patris tollerētur. — Cūrā, ut valeās. Omne animal id agit, ut sē cōservet. Themistoclēs operam dedit, ut tempus dūceret. Decrēvit senātus, ut cōsul vidēret, nē quid rēs pūblica dētrimenti caperet. — Perfice, ut nē minus rēs pūblica tibi, quam tū rei pūblīcae dēbeās. Impetrābis ā Caesare, ut tibi abesse liceat et esse otiosō.

Dostavek. Tudi *concēdō* in *permittō* dopuščam imata *ut. Caesar Aeduīs concessit, ut Boiōs in finibus suis collocārent. — Vendar imata pri sebi tudi lahko inf., če sta v zvezi z osebnim objektom. Concēdō tibi abire. — Sino in patior* gl. v § 328, 4.

Pripomnja 1. *Carō* z gerundiv. gl. § 204, j; *faciō* s ptep. prez. gl. § 204, h.

Pripomnja 2. Seveda nastopa tudi za glagoli dicendi *ut (nē)*, če se rabijo v pomenu zapovedati (velevati), želeči. *Frāter mihi scripsit, ut domum redirem. Athēniēnsibus P̄ythia respondit, ut moenibus lignēis sē dēfenderent* (nez.: *moenibus l. vōs dēfendite*). *Cēnseō (statuō, cōstituō, dēcernō), ut urbs deleātur* (nez.: *urbs deleātur*); ali: *cēnseō* itd. *urbem dēlendā esse* (nez.: *urbs dēlenda est*).

Pripomnja 3. Često stoji v zavisnih velelnih stavkih konjunktiv brez veznika *ut*. *Caesar scribit Labiēnō, cum legiōne veniat. Caesar ad Sugambrōs nūntiōs misit, quī postulārent, eōs, quī sibi bellum intulissent, sibi dederent. Ōrō tē, virum praebeās. Moneō tē, dēsinās furere.*

Pripomnja 4. Navadno se vežejo brez veznika s konj. *fac, sine, cavē* (gl. § 287, 4), *oportet, necesse est, volo, malō, vselej nōlō. Fac, mē amēs! Cavē, hōc faciās! Sine, tē exōrem! Tū hōc scribās oportet. Nōlō, mihi trāscāre.*

304 Za glagoli *impediendī* (ovire) in *recūsandī* (ustavljanja) sledi le *nē*, ker vsebuje zavisni stavek zahtevo ali željo, da se kaj ne zgodi. Taki glagoli so: *impediō, dēterreō* oviram; *obstō, obsistō, resistō* protivim se, *recūsō* ustavljam (branim) se; tudi za *caveō* varujem se. V slovenščini se rabi stavek *z da ne* ali česče inf.

Multitūdinem dēterrent, nē frūmentum cōferant. Rēgulus, nē sententiam diceret, recūsāvit. Plūra nē scribam, dolōre impediōr. Cavendum est, nē extrā modum prōdeās.

Za glagoli *impediendī* in *nōn recūsandī* stoji tudi *quōminus* (= *ut eō minus*, milejši izraz kakor *nē*); sloveni se kakor *nē*. *Aetās nōn impedit, quōminus litterārum studia teneāmus ūsque ad ultimum tempus senectūtis. Quid (= nihil) obstat, quōminus deus sit beātus? Epamīnōndās nōn recūsāvit, quōminus lēgis poenam subīret.*

O *nōn impediō* (*recūsō*), quīn gl. § 308.

Pripomnja 1. Za *prohibeō* (oviram) stoji navadno, zlasti v pomenu prepovedati acc. c. inf., za *prohibeor* in *nōn recūsō* pri enakem subjektu v časi inf. *Pudōre prohibeor rem exquirere. Caesar ignēs in castris fieri prohibuit. Morī nōn recūsō.*

Pripomnja 2. Za *stat, fit per mē* zgodi se po meni = kriv sem, da ne sledi tudi *quōminus* ali *nē*. *Per Afranium stetit, quōminus proeliō dīmīcārētur.*

305 Za glagoli *timendī* (bojazni) stoji *nē* = da ne (s kondicionalom sed. časa), da (s futuro), če se izraža želja, da se kaj ne zgodi; *ut (nē nōn)* = da ne (s futuro), ako želimo, da se kaj zgodi. Tudi ti stavki so vselej istodobni.

Timeō (in timōre sum), nē amīcus scribat bojim se, da prijatelj ne bi pisal, da bo pisal; nez.: *nē amīcus scribat!*

= naj ne piše! *Timeō, ut (nē nōn) amīcus scribat* bojim se, da prijatelj ne bo pisal; nez.: *utinam amīcus scribat!*

Metuō, nē frūstrā labōrem suscipiās. Labiēnus veritus est, nē hostium impetum sustinēre nōn posset.

Tudi izrazi *metus, timor, periculum est* itd. imajo isti sklad.

Timor Rōmae grandis fuit, nē iterum Gallī Rōmam redirent. Num est periculum, nē quis putet in māgnā arte et glōriōsā turpe esse docēre aliōs? Extimēscēbam, nē frūstrā labōrem susciperētis.

Pripomnja 1. *Vereor* (redko *timeō*) = ne upam si stoji z inf. *Vereor te laudare praesentem. Vos Allobrogum tēstimōnis nōn credere timētis.*

Pripomnja 2. *Nēdum* s konj.: kam li da, nikar da, ne (pa) da. *Optimīs temporibus clārissimī virī vim tribūniciam sustinēre nōn potuerunt: nēdum hīs temporibus sine iūdiciorum remediīs salvi esse possimus.*

Dostavek. V zvezi z optativnim konj. dobiva *dum* ali (češče) *dummodo* pomen: samo da, da le; nikalnica je *nē*. Čas se ravna seveda po sosledici časov.

Oderint, dum metuant. Sit summa in iūre dīcundō severitās, dummodo ea nē variētur grātiā. Omnia postposuī, dummodo praeceptis patris parērem. Opt. konj. impf. in plpf. ostane neizpremenjen (gl. § 294, prip. 2): *Summās laudēs merentur Athēniēnsēs, dummodo nē tam levēs fuissent.*

Posledični (konsekutivni) stavki.

Posledični stavki, ki se uvajajo z *ut* da, tako da, *ut* 306 *nōn* (tako) da ne s (potencialnim) konj. po sosledici časov (o absol. č. v posl. st. gl. § 298, 1), zaznamujejo posledico in stoje:

1. za vsakim izrazom, ki pomeni tako (načinovni posl. st.) *Tanta vīs probitātis est, ut eam etiam in hoste diligāmus. Ariovistus tantam sibi arrogantiam sūmpserat, ut ferendus nōn vidērētur.* — Često se tako v mislih dodaja.

Arboribus cōnsita Italia est, ut tōta pōmārium videātur. Epamīnōndās fuit etiam disertus, ut nēmō ei Thēbānus pār esset eloquentiā.

Dostavek: Tudi za *quam* po komparativu stoji *ut cōnsecūtivum. Chabriās vivēbat lautius* (sijajneje, presijajno), *quam ut invidiam vulgī posset effugere* (kakor da bi bil mogel...)

Pripomnja 1. Za *potius, prius, citius* se nahaja često konj. brez *ut. Peritūrum sē potius dixit, quam cum tantō flāgitio domum rediret.*

Pripomnja 2. *Ita ut* znači često zato da, v toliko da, s pogojem da. *Nōn ita generātī sumus ā nātūrā, ut ad lūdum et iocum factī esse videāmur.*

2. za glagoli narediti, doseči *facere, efficere, perficere* (verba efficiendi), izražajoč dejansko posledico (**objektivni** posl. st.). *Sōl efficit, ut omnia flōreant. Cūrīs meīs perfēcī, ut nōn obstārem rei pūblicae.* Toda: *Grātia nē quid tibi prōdesset, perfēcī* (namera, prim. § 303, 3).

3. za brezosebnimi izrazi (**subjektivni** posl. st.), ki pomenijo:

- a) godi se, dogaja se *fit* (*nōn potest fierī*), *accidit, contingit, ēvenit*; *ūsū venit* prigodi se; *accēdit* pristopi še, *est* (tako) je, *in eō est* na tem je;
- b) (pre)ostaja *restat, reliquum est, relinquitur, superest*; (iz tega) sledi *sequitur*, (od tod) izhaja *efficitur* (*inde, hinc, ex quō*); blizu je, daleč je *prope est, proximum est, longē (tantum) abest, suprēmum est.* — Enako za:
- c) običaj (navada) je *mōs, cōnsuētūdō, iūs est* itd.

Potest fierī, ut fallar. Accidit, ut ūnā nocte omnēs Hermae Athēnīs dēicerentur. Ad Appī Claudī senectūtem accēdēbat etiam, ut caecus esset. Quandō fuit, ut, quod licet, nōn liceret? In eō est, ut proficiscāmur. — *Restat, ut doceam omnia hominum causā facta esse. Sī parēs virtūtēs sunt, sequitur, ut etiam vitia sint paria.* — *Est mōs hominum, ut nōlint eundem plūribus rēbus excellere. Iūs est bellī, ut, qūi vicērunt, iīs, quōs vicērunt, imperent.*

Pripomnja 1. Za *tantum abest* sledita često dva stavka z *ut*; *tantum abest, ut* — *ut* se sloveni: ne samo da ne — ampak (nego) še (celo). *Tantum abest, ut probem sententiam tuam, ut eam maxime impugnandam censeō* ne samo da ne odobravam tvojega mnenja, ampak še (celo) mislim, da ga je treba najhujše pobijati. *Tantum abest, ut tē laudem, ut tē vituperem.*

Pripomnja 2. Mesto *tantum abest, ut* — *ut*, se rabi tudi: *adeō (ita) nōn — ut* = tako malo — da. *Adeō (ita) nōn tenuit tram, ut in senātum gladiō cinctum sē ventūrum esse diceret.*

Pripomnja 3. *Accēdit, ut* = *praeterea fit, ut*; *accēdit, quod* k temu še pride (pristopi) to (dejstvo), da. *Accessit etiam, quod pars equitātis sē trans Rhēnum recēperat.*

Pripomnja 4. Včasih se rabi *ut*-stavke v popolnjenje ali razjasnitev nadrednega stavka (*ut explicativum* ali *epexegeticum*). *Habet hōc virtūs, ut* (da namreč) *etiam in hoste delectet. Est hōc commūne vitium in māgnis liberisque civitatibus, ut invidia glōriae comes sit.*

Mesto *ut nōn* in relativa (le v nom.!) *quī*, (*quae*), *quod* z *nōn* [= *ut is*, (*ea*), *id nōn*] se rabi v konsektivnem zmislu (adverbialno) *quīn* [iz *quī* (abl. gl. § 89, prip. 2) kako in *ne ne* = kako ne, zakaj ne] da *ne(bi)*, ki *ne(bi)*, če je nadredni stavek **negativen** (zanikan ali nikalnega pomena).

Nēmō est tam fortis, quīn [= *quī nōn* = *ut (is) nōn*] *rei novitate perturbetur. Quis est* (= *nēmō est*), *quīn sciat* (da ne bi vedel), *quanta vis sit in sensibus. Nunquam accedō ad tē, quīn* (= *ut nōn*) *abs tē abeam doctior. Nihil est, quīn* (= *quod nōn*) *intereat* — Toda: *Nūlla gēns tam fera est, cū ius mentem nōn imbuerit deōrum opīniō.*

Pripomnja 1. Le redko nadomestuje *quīn* fem. *quae* z *nōn*. *Nulla fuit civitas, quīn legātōs mitteret.*

Pripomnja 2. V slov. se rabi v posledičnih stavkih indikativ; le po negativnem nadredniku stoji tudi lahko pogojnik.

Quīn še stoji za negativnimi izrazi, ki pomenijo dvojiti, ovirati, ustavljati se, **da**; manjkati, opustiti, vzdržati se, **da ne** (zavisna vprašanja); *nōn dubitō, dubium nōn est, quīn; nōn impediō, nōn recūsō, quīn; nōn multum (paulum) abest, quīn* ne manjka mnogo, da ne = malo da ne (bi); *nihil abest, quīn* gotovo (bi); *nihil praetermittō (intermittō), quīn; retinērī, temperāre mihi nōn possum, quīn; facere nōn possum, quīn* ne morem storiti (ne morem si kaj), da ne (bi) = moram; *fieri nōn potest, quīn laudem moram hvaliti; aegrē (vix) abstineō, vix mē contineō, quīn.*

Nōn debet dubitārī (= *dubitandum nōn est*), *quīn fuerint ante Homērum poētae. Quis dubitat* (= *nēmō dubitat*), *quīn in virtute divitiae sint? Nōn possumus, quīn aliī ā nobīs dissentiant, recūsāre. Nōn multum āfuit, quīn interficerer. Nihil Cicerō praetermīsīt, quīn Pompēium ā Caesaris coniūctione āvocāret. Aegrē sunt retentī militēs, quīn oppidum irrumperent.*

Pripomnja 1. *Dubitō* v pomenu pomišljati se ima inf. *Dubitabit, credō, gentis barbaras secum adducere. Quis bonus dubitet pro patria mortem oppetere?* — Vendar stoji za *nōn dubitandum est, nolī(te) dubitare* tudi v tem pomenu navadno *quīn*. *Nolite dubitare, quīn Pompeiō credātis omnia.*

Pripomnja 2. *Dubitō* dvojim = ne vem se veže z zavisnim vprašanjem. *Nōs qualis fuerit Pompēius, dubitābimus?* — *Dubitō, an gl. § 300, prip. 2.*

Pripomnja 3. Od *facere nōn possum (fieri nōn potest), quīn* (= moram na vsak način) je razlikovati *facere nōn possum (fieri non potest), ut* (= ne morem, ni mogoče).

Vzročni (kavzalni) stavki.

309

1. *Quia* ker, *quod* ker, da, *quoniam* (iz *quom iam*) ker že, *quandoquidem* ker(le) se skladajo z indikativom, če navajajo dejanske razloge. Če se pa zaznamuje vzrok kot tuja, ne pisateljeva misel (v notranje zavisnih stavkih), stojita *quod* (redko *quia*) češ da (češ ker) in *quoniam* češ ker že s konjunktivom,

Nēmō prūdēns pūnit, quia peccātum est, sed nē peccētur. Quoniam rēs in discrīmen addūcta est, aliquandō patrium animum capiāmus! Quandoquidem ā vōbīs māxima beneficia accepimus, semper grātōs nōs praebebimus vōbīs. T. Mānlius Torquātus bellō Gallicō filium suum, quod is contrā imperium in hostem pūgnāverat, necārī iussit. — Toda: Sōcratēs accūsātus est, quod iuventūtem corrumperet (subjektivno mnenje tožiteljev). Noctū ambulābat Themistoclēs, quod somnum capere nōn posset (kakor je T. sam zatrjeval). Caesar loquitur in cōnsiliō palam, quoniam Germānī appropinquāre dīcantur, sēsē posterō diē castra mōtūrū.

2. *Quod* = da, zaznamujoč vzrok, stoji z indik. zlasti:

- a) za glagoli čuvstvovanja (*verba affectuum*): hvaliti se, veseliti se (*glōrior, gaudeō, laetor, iuvat mē*), čuditi se (*mīror, admīror*), žalovati, žalostiti se (*lūgeō, doleō, angor*), jeziti se (*suscēnseō, indignor*), tožiti (*queror*), udati se, prenašati (*aegrē, facile, laetē, graviter, indignē, molestē fero*);
- b) za glagoli, ki izrekajo čute: tožiti (*accūsō, arguō*), obsoditi (*damnō*), hvaliti (*laudō, vituperō, reprehendō*), zahvaliti se, čestitati (*grātiās ago, grātiās habeō, grātulor*).

Pripomnja. Vsebi no za glagoli čuvstvovanja izraža acc. e. inf. gl. § 328, 2.

- c) za izrazi: *bene, male, commodē, opportunē fit, accidit, evenit, faciō; accēdit* (prim. § 306, 3, prip. 3). Često se sloveni *quod* za temi izrazi, zlasti za *accēdit*: dejstvo, da. *Sānē gaudēs, quod tē interpellāvī. Laetor, quod absēns omnia es cōnsecūtus. Dolēbam, quod socium amīseram. Magis mīrandum est, quod is condemnātus est, an quod omnīnō respondēre ausus est? — Milītēs Caesarī grātiās egērunt, quod iīs pepercerat. Quod abes, grātulor. — Bene mihi evenit, quod mittor ad mortem. Fēcistī mihi pergrātum, quod librum mī-sistī. Facis frāternē, quod mē hortāris. Accēdit, quod patrem plūs etiam quam ipse scit, amo.*

V notranji zavisnosti se rabi seveda tudi tukaj konj. *Glō-riābātur Hortēnsius, quod nunquam bellō cīvili interfuisset. Gravius queritur, quod sit dēstitūtus. Laudat Africānum Panaetius, quod fuerit abstinēns. Caesar Haeduōs graviter accūsāt, quod tam propinquīs hostibus sē nōn sublevent.*

3. *Quod* z indik. opisuje ali razlaga često kak pojem ali demonstrativ nadrednega stavka: (dejstvo) da.

Hōc ūnō praestāmus ferīs, quod (da) exprimere dīcendō sēnsa possumus. Rēgulum patriae amantissimum fuisse vel ex eō intellegitur, quod captīvōs retinendōs cēnsuit. Māgnum beneficium nātūrae est (hōc), quod necesse est morī. In hōc sumus sapientēs, quod nātūram sequimur.

4. *Quod* z indik. uvaja tudi stavke, ki omenjajo kako izjavo, na katero se v vselej zapostavljenem nadredniku odgovarja: kar se tega tiče, če, da.

Quod mē Agamemnonem aemulārī putās, falleris.

Vselej se vežejo s konjunktivom:

310

1. *Nōn quod; nōn eō (ideō, idcirco), quod* ne zato ker (bi), ne da (bi) = *nōn quō; nōn quod (quō) nōn* = *nōn quān* ne (kakor) da ne (bi).

Litterās ad tē dedī, nōn quod (quō) habērem, quod scriberem, sed ut loquerer tēcum absēns.

2. *Est, nōn est, quod (cūr, quārē) = habeo, nōn habeo, quod (cūr, quārē)* imam vzrok, nimam vzroka, da (bi).

Est, quod grātuler tibi. Nōn est, quod tē pudeat sapientī assentīrī. Nihil habeo, quod incūsem senectūtem. Nihil fuit, quod timērem. Quid est, cūr virtūs ipsa per sē nōn efficiat beatōs?

3. *Cum (causāle)* ko, ker; često je zvezan s *praesertim* (osobito, zlasti).

Cum vīta sine amīcīs īnsidiārū et metūs plēna sit, ratiō ipsa monet amīcitiās comparāre. Caesar Haeduōs graviter accūsāt, quod ab iīs nōn sublevētur, praesertim cum eōrum precibus adductus bellum suscepit.

Pogojni (kondicionalni) stavki.

Pogojni stavek tvori s svojim nadrednikom (glavnim stavkom) pogojno (kondicionalno, hipotetično) periodo. Stranski stavek

311

(*hypothesis, protasis*, prorek) izreka pogoj, s katerim se vrši dejanje ali stanje glavnega stavka, ki se imenuje *thesis, apodosis*, porek.

Pogojni stavek se začenja s: *sī* če, ako, ko, (da); nikalno: *nisi* če (ko, ako, da) ne, *sī* (*sīn*) *minus* če ne (če se ima subjekt in predikat v mislih dodati).

Sī id crēdis, errās. Nisi id crēdis, errās. Sī valēs, bene est: sīn minus, doleō. — Sīn, sīn autem slove: če (ako, ko) pa; *sī modo* če le = če sploh; *sī quidem* če namreč; *nisi quod* (= *praeterquam quod*) razven da, samo da; *nisi sī* razen če; *sī forte* če morda; *nisi forte* če morda ne, *nisi vērō* (vselej ironično) če pa ne.

Pripomnja 1. *Sī nōn* če (ako, ko) ne se rabi, kadar se ne zanika stavek, ampak poedina beseda, zato je zlasti pri nasprotju. *Aequitās tollitur omnis, sī habere suum cuique nōn licet. Cum spē sī nōn bonā, at aliquā tamen vīvimus.*

Pripomnja 2. *Nisi* z nedoločnim zaimkom se lahko sloveni z: razen, izvzemši ter demonstrativom in relativom: *Plērōsque Numidās senectūs dissolvit, nisi qui* (če niso kateri = razen onih, ki) *ferrō aut bestiīs interiēre. — Nisi — nōn = nōn (nēmō, nihil) — nisi: samo, i.e. Nisi inter bonōs virōs amicitia esse nōn potest* (le med...). *Nēmō nisi improbissimus* le največji lopov.

312

Po kakovosti pogoja razločuje latinščina tri vrste ali oblike hipotetične periode, in sicer:

1. Realno (indikativni pogojni stavek); če se uresniči pogoj, se izvrši tudi posledica.

Prorek ima indikativ (slov. če, ako z indik.), porek indikativ, včasih tudi imperativ (enako v slov.). Pri ponavljanju v preteklosti (*sī* = vselej če) stoji v nadrednem stavku vselej impf. (gl. § 276).

Sī id crēdis, errās. Sī diēs est, lūcet. Nātūram si sequēmur ducem, nunquam aberrābimus. Sī tibi hōc accidere potuit, quid nōbīs fiet? Sī dē mē ipsō plūra vidēbor dicere, ignōscitōte! Parvī sunt forīs arma, nisi est cōnsilium domī. Nēmō ferē saltat sōbrius nisi forte insānit. — Sī ā persequendo hostes dēterrere nequiverant, disiectōs ā tergō circumveniēbant.

2. Potencialno (potencialni domnevek), če je pogoj le mogoč, dozdeven; tudi posledica je le možna, dozdevna.

V obeh stavkih je potencialni konjunktiv prezenta ali perfekta. Slov. rabi ko, ako s pogojnikom, v glavnem stavku je tudi pogojnik. *Sī id crēdās (crēdideris), errēs (errāveris)* ko bi to verjel, bi se varal (utegnil bi se varati).

Diēs mē dēficiat, sī velim paupertātis causam dēfendere. Sī quis id fēcerit, impudentem eum dīxerim.

3. Irealno (izvestna neresničnost), če sta pogoji in posledica neveljavna, neresnična. V obeh stavkih stoji coniunctivus irrealis, in sicer: konj. impf. za sedanjost (irrealis sedanjosti), konj. plpf. za preteklost (irrealis preteklosti). V slov. stoji ko (ako) s kondicionalom sedanjega časa za konj. impf., preteklega časa za konj. plpf.; rabi se tudi da z ind. prez. za konj. impf., z ind. pf. za konj. plpf. V glavnem stavku je vselej kondicional prez. za konj. impf., kondic. pf. za konj. plpf.

Sī id crēderēs, errārēs ko bi to verjel (da to verjameš), bi se varal, (resnica: *sed id nōn crēdis, ergō nōn errās*). *Sī id crēdidissēs, errāssēs* ko bi bil to verjel (da si to verjel), bil bi se varal.

Sī tacuissēs, philosophus mānsissēs. Nisi in litterīs vīverem, nōn possem vīvere. Nisi Alexander essem, ego vērō vellem esse Diogenēs. Hectors quis nōsset, fēlix sī Trōia fuisset?

Seveda se veže lahko tudi konj. impf. s konj. plpf. in narobe. *Cōnsilium nisi esset in senibus, nōn summum cōnsilium māiōrēs nostrī appellāssent senātum. Inimīcitiās sī S. Roscius cavēre potuisset, vīveret.*

Pripomnja 1. Mesto konj. plpf. stoji včasih konj. impf., da se zaznamuje dejanje ali stanje kot trajno.

Laelius, si nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuvāretur, nunquam se ad earum studium contulisset.

Pripomnja 2. Včasih se veže pogojnik potencialne ali irealne periode z glavnim stavkom realne. *Amicitia esse nōn potest, nisi per se expetatur. Praeclarē vicerāmus (= gotovo bi bili zmagali), nisi Lepidus recēpisset Antōnium.*

Pripomnja 3. Indikativ (impf. ali pf.) mesto konj. plpf. stoji v poreku irealne periode:

a) vselej pri *paene*. *Pōns sublicius iter paene hostibus dedit, nisi unus vir fuisset, Horātius Cocles.*

b) pri glagolih *possum*, *dēbeō* itd. (gl. § 281, 1), če ni naglašena neresničnost možnosti in potrebnosti, ampak če se poudarja od teh izrazov zavisni inf. *Dēlērī potuit* (nasprotje: *nōn deletus est*) *exercitus, si quis aggredī ausus esset*. — Toda: *Dēlērī potuisset exercitus, si quis aggredī ausus esset*; nasprotje: *dēlērī nōn potuit, quia nēmō aggredī ausus est*.

c) vselej pri aktivni ali pasivni opisni konjugaciji. *Cyrus grave bellum passūrus fuit* (bi se bil zapletel = imel se je nadejati), *si quid in Croesum crādēlius cōsuluisset. St anūm diē morātī essētis, omnibus moriendū fuit.*

Pripomnja 4. Včasí se mora pogojni stavek v mislih dodati ali pa ga zastopa prepozicionalni izraz. *Quae Caesar nunquam neque fecisset neque passus esset* (dodeni: *si diutius vixisset*), *ea nunc ex falsis commentariis proferuntur. Sine spē* (= *nisi spē esset*) *vita nōn esset vitalis*.

Zavisne hipotetične periode.

313 V zavisnosti stoji **prerek** realne in potencialne periode v konjunktivu po sosledici časov, prerek irealne periode ostane vselej neizpremenjen (gl. § 294, prip. 2).

Porek stoji:

1. v konjunkcionalnih stavkih (z *ut*, *nē*, *quīn*) in z avisnih vprašanjih: a) pri realni in potencialni periodi v konj. po sosledici časov; b) pri irealni periodi v neizpremenjenem konjunktivu pri glagolih, ki nimajo participa fut. akt. Če ga pa imajo, se rabi mesto konj. plpf. akt. v konjunkcionalnih stavkih opisna aktivna sprega vselej (tudi za preteriti) s *fuērim*; tako tudi v odvisnih vprašanjih za glavnimi časi, za stranskimi pa s *fuissem*. Mesto indik. pf. (pri *paene* itd.; gl. § 312, prip. 3) stoji konj. pf. za glavnimi, impf. (redkejša pf.) za stranskimi časi.

Ad 1. a) Nezav.: *Sī id crēdis (crēdās), errās (errēs)*.

Zav.: *Nēmō dubitat (dubitāvit), quīn sī id crēdās (crēderēs), errēs (errārēs)*.

Ad 1. b) Nezav.: *Sī hōc facerēs (fēcissēs), facti tē paenitēret (paenituisset)*.

Zav.: *Nōn dubitō (dubitāvi), quīn si hōc facerēs (fēcissēs), facti tē paenitēret (paenituisset)*. — *Nesciō (nescit), num, sī vidērēris (vīsus essēs), laudārēris (laudātus essēs)*.

Toda: nezav.: *Sī id crēdidissēs, errāvissēs*.

Zav.: *Nōn dubitō (dubitāvi), quīn sī id crēdidissēs, errātūrus fueris. Quaerō (querēbam), num, sī id crēdidissēs, errātūrus fueris (fuissēs)*.

Nezav.: *Dēlērī potuit exercitus, sī quis eum aggredī ausus esset*.

Zav.: *Dubium nōn est (fuit), quīn potuerit (posset. tudi: potuerit) dēlērī exercitus, sī...*

Nesciō, quid facerem, nisi tū amīcus essēs. Hoc sī ille repudiāset, dubitātis, quīn eī vīs esset allāta? Dīc, quidnam factūrus fueris, sī eō tempore cēnsor fuissēs. Tanta dēspērātiō illāta est Poenīs, ut, nisi Agathoclis orta esset seditiō, trānsi-

tūrus ad eum Bomilcar fuerit. Subibat cōgitationem animus, quōnam modō tolerābilis futūra Etrūria fuisset, sī quid in Samniō adversi evenisset. Adeō aequis vīribus gesta res est, ut, sī affuissent Etruscī, accipienda clādēs fuerit.

2. kot povedni stavek (za glagoli *dicendī* itd. gl. § 327 in 328) v acc. c. inf. Con. irrealis impf. akt. zastopa aktivna opisna sprega z infinitivom prez., con. irrealis plpf. akt. z inf. pf.

Nezav.: *Si id crēdis (crēdās), errās (errēs), sī id crēdidisti (crēdideris), errāvisti (errāveris).*

Zav.: *Dico, sī id crēdās, tē errāre; sī id crēdideris, tē errāvisse.*

Nezav.: *Sī id crēderēs, errārēs; sī id crēdidissēs, errāssēs.*

Zav.: *Dicō, sī id crēderēs, tē errātūrum esse; sī id crēdidissēs, tē errātūrum fuisse.*

Indikativ pf. (pri *paene* itd.) postane seveda infinitiv pf. *Dicō delēri potuisse exercitum, sī quis eum aggredī ausus esset. Appāret nōn recipiendum fuisse, Tarentum nisi āmissum foret.*

Če je porek v pasivu ali pa njegov glagol nima participa fut. akt., se opisuje con. irrealis impf. s *futūrum esse, ut*, con. irrealis plpf. s *futūrum fuisse, ut* in konj. impf. dotičnega glagola.

Nezav.: *Sī hōc dicerēs, vituperārēris; sī hic liber lēctus esset, multa didicissēmus.*

Zav.: *Appāret (appāruit), sī hōc dicerēs, futūrum esse, ut vituperārēris; —, sī hic liber lēctus esset, futūrum fuisse, ut multa dīscerēmus.*

Nisi eō ipsō tempore nūntiū dē Caesaris victoriā essent allātī, existimābant plērīque futūrum fuisse, ut oppidum āmitterētur.

Pripomnja. Izrazi: *moči, morati, hoteti (posse, potuisse, debere, debuisse, velle, voluisse* itd.) in pasivna opisna sprega se nikdar ne opisujejo. *Equidem et Platōnem existimō, sī genus forense dicendī tractāre voluisset, gravissimē et copiosissimē potuisse dicere. Dicō vōs, sī mentiti essētis, vituperārī debuisse. Scio tē, sī velles, gravissimē dicere posse. Appāret, Tarentum nisi āmissum foret, nōn recipiendum fuisse.*

Dopustni (koncesivni) stavki.

I. *quamquam* (gl. § 281, dost., 1) dasi (tudi) se veže 314 z indikativom.

Quamquam excellēbat Aristidēs abstinentiā, tamen exsilio decem annōrum multātus est.

Pripomnja. *Quamquam* stoji tudi v glavnih stavkih in se sloveni: toda, vendar. *Quamquam quid tē hortor? Quamquam quis ignōrat?*

II. *etsī, tametsī, sī* (redko) če tudi, ako tudi, *etiamsī* tudi ako se vežejo s časi in načini pogojnih stavkov (indik., potenc. in ireal. konj.).

Caesar etsī nōndum hostium cōnsilia cōgnōverat, tamen fore id, quod accidit, sūspicābātur. Tametsī statim vīcisse dēbeō, tamen dē meō iūre dēcēdam. Quod quis crēbrō videt, nōn mīrātur, etiamsī, cūr fiat, nescit. Multa sunt, quae adūlescentēs, etiamsī ingenī facultātēs bonae sint, nōndum intellegant. Iniūriās etiamsī ulcīscī possem, tamen oblīvīscī māllem. Sunt, quī, quod sentiant, etsī (tametsī) optimum sit, tamen invidiae metū nōn audeant dicere. Sī velim Verrem accūsāre, tamen nōn possum.

III. S konj. po sosledici časov se vežejo:

1. *quamvis* če prav, če ravno, akoravno, če še tako; *ut* bodisi (recimo) da, naj (si), nikalno: *ut nōn*, če je ena beseda zanikana, sicer *nē*.

Quod turpe est, id quamvis occultētur, tamen honestum nūllō modō fieri potest. Illa quamvis rīdícula essent, mihi tamen rīsum nōn mōvērunt. Ut dēsint vīrēs, tamen est laudanda voluntās. Ut nōn referat pedem, sistet certē. Nē sit sānē summum malum dolor, malum certē est.

Pripomnja. *Quamvis* stopnjuje včasi pozitiv adjektivov (adverbov). *Cupiebam quamvis intquā* (če še tako = zelo neugod.) *condiciōne pācem. Stultitiam quamvis cōpiōse* (prideni: *accūsēs*) *accūsare licet.*

2. *cum (concessivum)* dasi, če prav. *Phōciōn fuit perpetuō pauper, cum divitissimus esse posset.*

Koncesivnemu *cum* je soroden *cum adversativum* pri (med) tem ko, dočim, ko. *Sōlus homo ex animantibus particeps est ratiōnis, cum cētera sint omnia expertia.*

3. *licet* (kot glagol) stoji s konj. prez. ali pf.: da (bi), naj le, če tudi.

Licet vitium sit ambitiō, frequenter tamen causa virtutum est.

Pripomnja. Veznik *ut* in *licet* se često opuščata, tako da stoji *con. concessivus* prez. ali pf. sam. *Haec sint falsa sānē, invidiosa certē nōn sunt. Natūram expellās furcā, tamen usque recurret. Fueris doctus, fueris prūdēs, pius nōn fuisti.*

Primerjalni (komparativni) stavki.

315

1. Primerjalni stavki, izražajoči istinito enakost ali različnost lastnosti, stoje v indikativu kakor v slov.

Začenjajo jih:

Relativni adjektivi in adverbi *modi*: *quantus, quālis, quot, quī* (= *quālis*); *ut* (*utī*), *sicut* (*sicutī*), *quemadmodum, quam, quantopere, quotiēns*. V glavnem stavku stoje njih *correlatīva dēmōnstratīva*: *tantus, tālis, tot, idem, is* = *tālis*; *ita, sic, item, tam, tantopere, totiēns*.

Quālis dominus, tālis servus. Quot capita, tot sententiae. Ut sēmentem fēceris, ita metēs. Quotiēns pūgnāvit, totiēns victus est.

Pripomnja. *Quam* stoji tudi po komparativih in izrazih komparativnega pomena (*mālō, praestat* itd.) *Māior es quam frāter tuus. Nōnnāllī Aeduōrum dīxērunt praestāre Gallōrum quam Rōmānōrum imperia ferre.*

Dostavek: Za adjektivi in adverbi enakosti in sličnosti, neenakosti in nesličnosti se rabita veznika *ac, atque* = *kakor*, (redkejša) *in*. Taki izrazi so: *idem, alius, pār, contrārius, similis, dissimilis; pariter, aliter, similiter, aequē, perinde, proinde, secus*.

Virtūs eadem est in homine atque in deō. Aliud dīcis ac sentīs. Alia sunt lēgātī officia atque imperātōris.

Pripomnja. Pomni: *nēmō alius nisi* nikdo drug nego; *nihil aliud nisi*. Za *nōn aliter* stoji *ac* ali *quam*, za *idem ac* ali *quī*. *Servī isdem mōribus solent esse, quibus (ac) dominus.*

2. Primerjalniki, ki kažejo, da je primerjana lastnost (dejanje) neistinita ali le mogoča, stoje v konjunktivu po sosledici časov. Začenjajo se s: *quasi, tamquam* (*sī*), *ut sī* (redko), *velut sī, proinde (aequē, perinde) ac sī, nōn secus ac sī* (tako) kakor da s pogojnikom.

Quid ego tēstibus ūtor, quasi rēs dubia sit? Cīvēs quasi vīcerint, inter sē grātulantur. Sēquanī absentis Ariovistī crūdēlītātē, velut sī cōram adesset, horrēbant. Tanta fuit omnium expectatīō videndī Alcibiadis, ut ad ēius trirēmē vulgus cōflueret, proinde ac sī sōlus advēnisset.

Pripomnja 1. Redko nastopi za prez. ali fut. pri *quasi, ac sī* irrealis. *Amo tē nōn secus, ac sī meus essēs* (= *ac tē amārem, sī meus essēs*). *Quoniam nihil novī ad mē scribis, proinde habebō, ac sī scripsissēs nihil esse* (= *ac habērem, sī...*).

Pripomnja 2. *Quasi, quasi vērō, proinde quasi* (s prez. ali pf.) prav kakor (s pogojnikom) stoje često v stavkih, ki izrekajo kaj ironičnega. *Nequeunt intellegere, quālis sit animus vacāns corpore; quasi vērō intellegant, qualis sit in ipsō corpore. Quasi vērō ad cōgnōscendum ego ad illōs, nōn illi ad mē ventre debuerint.*

Pripomnja 3. Okrajšani potencialni primerjalniki se uvajajo z: *ut, sicut, tamquam, quasi* (prim. § 182, prip. 2), ki se vežejo tudi s participom. *Glōria virtūtem tamquam umbra sequitur. Graecās litterās sic avidē arripuit Cato quasi diuturnam sitim explēre cupiēns.*

Pripomnja 4. Na primer, kakor (tako) na primer se latini z *ut, velut. Multi glōriōsē mortui sūnt ut Leōnidas, ut Epamīnōndās, aliī. Pelopidās omnibūs periculis affuit, velut cum Spartam oppugnāvit.*

Časovni (temporalni) stavki.

316

Časovni vezniki so:

I. **dum** z indik. histor. **prez.** med tem ko; dejanje obeh stavkov je istodobno. V glavnem stavku stoji pf. hist.

Alexander dum inter prīmōrēs pūgnat, sagittā tectus est. Chabriās dum prīmus studet portum intrāre, ipse sibi perniciēt fuit.

II. **dum, quoad, quamdiū, dōnec** (redko pri klas.) z indik., izvzemši plpf. in fut. II., dokler; istodobno dejanje obeh stavkov traja enako dolgo.

Dum civitās erit, iūdicia fient. Neque dum eram vōbiscum, animum meum vidēbātis. Cato quoad vīxit, virtūtum laude crēvit. Dum exīstimātiō est integra, facile cōsōlātur honestās egestātem. Dōnec eris felix, multōs numerābis amīcōs.

III. **dum, quoad**, (redko) **dōnec** dokler ne (z dovršniki):

1. z indik. **prez.**, (navadno) **pf.**, **fut. II.** Dejanje glavnega stavka traja, dokler dejanje odnosnika ne nastopi.

Dēliberā hōc, dum ego redeō! Quoad arx dēdita est, caedēs tōtā urbe passim factae sūnt. Nōn faciam finem rogandī, quoad renūntiātum erit tē id fēcisse.

2. s konj. **prez.** ali **impf.** (seveda po sosledici časov), če je odvisnik časovno namernega pomena; dokler ne = da (bi) med tem, da prej.

Nunc Scaevola paulum requiēscet, dum sē calor frangat. Horātius Cocles impetum hostium sustinuit, quoad cēteri pontem interrumperent. Thrēcēs nihil sē mōvērunt, dum Rōmānī armātī trānsīrent.

317

IV. **antequam, priusquam** (tudi ločeno: *ante — quam, prius — quam*) predno, prej ko, prej nego:

1. z indik. **prez.**, **pf.**, **fut. II.**, če se zaznamuje zgolj časovno določilo (dejstvo); pf. in fut. II. stoji redno za negativnim nadrednikom.

Nunc, antequam ad causam redeō, pauca dē mē dicam. Epaminōndās nōn prius bellāre dēstitit, quam urbem Lacedaemoniorum obsidiōne clausit. Dē Carthāgine verērī nōn ante dēsinam, quam illam excīsam esse cōgnōverō.

2. s konj. prez. ali **impf.**, če ima stavek potencialen ali finalen pomen, konj. **plpf.**, če se izraža misel subjekta glavnega stavka.

Priusquam incipiās, cōsultō opus est. Collem celeriter, priusquam ab adversāriīs sentiātur (= da ne prej), cōmūnīte! Numidae, priusquam ex castrīs subvenīrētur (= nē prius...), in proximōs collēs discēdunt. Caesar, priusquam sē hostēs ex fugā reciperent, in finēs Suessiōnum exercitum dūxit. Achaē nōn ante sunt ausī capessere bellum, quam ab Rōmā revertissent lēgātī (nego bi se vrnili).

Pripomnja. Indik. in konj. prez. stojita često, zlasti v pregovorih in splošnih rekih, brez razlike. *Priusquam incipiās (= incipis), cōsultō opus est.*

V. **posteaquam** (*postquam*) ko, potem ko, odkar, 318 odkler; *ubi, ut, simul, simulāc, simulatque* (vselej pred vokali in h), *ut primum, ubi primum, cum primum* kakor, kakor hitro, brž ko z indik. hist. **pf.** V slovenščini stoji dovršnik v prez. ali **pf.**

Pompēius, ut equitātum suum pulsum vīdit, aciē excessit. Helvētī, ubi dē Caesaris adventū certiōrēs factī sunt, lēgātōs ad eum mittunt. Pelopidās nōn dubitāvit, simulāc cōspēxit hostem, cōnfligere. Caesar cum primum per annī tempus potuit, ad exercitum contendit. Postquam Xerxēs in Graeciam dēscendit, Aristidēs in patriam restitūtus est.

Pripomnja. Včasī stoji hist. prez. *Quae ubi Rōmam nūntiantur, senātus dictātōrem dicit iussit.*

Pripomnja 2. *Postquam* se veže z ind. **plpf.** po natančno določenem času. *Hannibal tertio annō, postquam domō prōfugerat, in Africam vēnit. Alexander post tertium diem, quam in hōc statū (na smrt bolan) fuerat, in cōspectum militum vēnit.*

Pripomnja 3. *Postquam, ubi, ut* itd. se veže z ind. **impf.** (log. **plpf.**), če se poudarja v preteklosti trajajoče stanje. *Metellus plēbī postquam invidia dēcesserat, iūxtā cārus erat. Labiēnus postquam neque aggerēs neque fossae vim hostium sustinēre poterant, Caesarem facit certiōrem.*

Dostavek. Če se zaznamuje ponavljanje preddobnega dejanja ali stanja (prim. § 292), stoji pri *ut, ubi, simul, simulāc* **pf.** (v slovenščini prez. dovršnikov) za sedanost, **plpf.** (v slovenščini **pf.**) za preteklost, **fut. II** (v slovenščini prez. ali **fut.** dovršnikov) za bodočnost.

Ubi per sōcordiam vīrēs, tempus, ingenium diffluxēre, nātūrae infīrmitās accūsatur. Ubi advesperāverat, Euclidēs Megarā Athēnās commeābat (gl. § 276). *Ubi cōsulueris, mātūrē factō opus est. Simul aliquid audierō, scribam ad tē.*

319

VI. *cum* z indikativom, in sicer:

1. *cum temporāle* kadar, ko, sedaj ko, takrat ko; v glavnem stavku stoji često: *nunc, tum, eō tempore* (diē).

Animus, nec cum adest nec cum discēdit, appāret. Nēmō mē vestrum, cum hinc excēsserō, cōsequētur. Operam dabō, ut tē videam, cum id satis commodē facere poterō. Cum (= tum, cum = eō tempore, quō) Caesar in Galliam vēnit, ibi duae factiōnēs erant. Tum, cum in Asiā permultī rēs magnās āmiserant, Rōmae solūtiōne impeditā fidēs concidit. Fuit tempus, cum (= quō) in agrīs hominēs passim bēstiārum mōre vagābantur.

Pripomnja 1. Če se rabi *cum* v zaznamovanje večkratnega dejanja ali stanja, se zove *cum iterātivum* = *quotiens* kadarkoli. *Oppidum Britannī vocābant, cum silvās impeditās vallō atque fossā mūnierant. Verrēs cum rosam viderat, tum vēr incipere arbitrabatur. Cum ambō cōsulēs mortui erant, interrēx creābatur. Poētārum librōs, cum est ōtium, legere soleō. Ōrācula Graeci cōsulebant, cum bella erant initū.*

Pripomnja 2. Včasí se rabi (redko od Cez. in Cic.) *cum, ubi, ut, simulatque* v iterativnem pomenu s konj. *Cum cohortēs ex aciē prōcucurrissent, Numidae effugiebant.*

2. *cum explicātivum* (*identitātis*), ko, če, s tem da. V obeh stavkih je navadno isti naklon in čas. Zavisnik razlaga ali pojasnjuje vsebino glavnega stavka. — Za impf. in plpf. stoji navadno konj. *Amīcē facis, cum mē laudās* ko = s tem da me hvališ.

Cum quiēscunt, probant, cum patiuntur, dēcernunt, cum tacent, clāmant. Bene facitis, cum venitis. Improbus fuisti, cum accēpisti, quod nōn licēbat. — Amīcē fēcisti, cum mē laudārēs.

3. *cum inversum* (*additivum*) ko. Zavisnik, stoječ v hist. prez. ali pf., vsebuje nagla in nepričakovana glavna dejanja (*cum* je često ojačen z: *repente, subitō*). Glavni stavek, izražajoč stransko dejanje, stoji v impf. ali plpf., navadno z: *vix, aegrē* jedva, *iam že, nōndum* še ne, *commodum* ravno (baš).

Hannibal iam scālis subibat mūrōs, cum repente portā patefactā Rōmānī erumpunt. Commodum discesserās herī, cum Trebātius vēnit (= cum discēssissēs, Trebātius vēnit).

Pripomnja. Če se izraža v zavisniku kak istodobni dogodek, stoji *cum intereā* (*interim, tamen, nōndum*) s časom glavnega stavka [*cum coincidēs* (*cum = et*)]. *Caedebatur virgīs in mediō forō Messānae civis Rōmānus, cum intereā* (a pri tem) *nūllus gemitus, nulla vōx alia illius miseri audiebatur nisi haec: civis Rōmānus sum.*

VII. *cum historicum* (*nārrātivum*) ko; stoji s **konj. impf.** za istodobnost (vzporedno se vršēča dejanja), **plpf.** za predobnost, če se pripovedujejo pretekli dogodki, ki so v nekaki vzročni zvezi z dejanjem nadrednega stavka.

Audīti tē, cum dīcerēs. Vīdī tē, cum rīdērēs. Zēnōnem, cum Athēnīs essem, audiebam frēquenter. Epaminōndās, cum vicisset Lacedaemoniōs apud Mantinēam atque ipse gravī vulnere exanimārī sē vidēret, quaesivī salvasne esset clipeus.

Pripomnja. *Cum hist.* z **impf.** se sloveni s ko in pf. nedovršnikov.

Oziralni (relativni) stavki.

Oziralni stavki, uvajani z oziralnimi zaimki in prislovi, so:

320

I. **Povedni**, ki razlagajo ali določujejo svojo odnosnico v naklonih neodvisnih povednikov, t. j. v indikativu, potencialnem in irealnem konjunktivu.

Est profectō deus, quī omnia videt et audit. Hōc est, quod iam prīdem facere dēbēbās. Haec est rēs, quam optimam putem (putāverim). Quī hostēs in urbem redeuntēs vidēret, victōs esse eōs diceret. Bellum est, quod vītāvissent, sī potuissent. Quidquid agis (gl. § 281, dost. 1), *prūdenter agās!*

Pripomnja 1. Notranje zavisni oziralniki stoje seveda v konj., takisto oziralni stavki, zavisni od inf. ali konjunktivnega zavisnika (gl. § 299, prip. 1). *Athēniēsēs, quod sibi honestum nōn esset vīsum, ne ūtile quidem esse putārant. Mōs erat Athēnis laudārī in contiōne eōs, quī sint in proeliis interfecti. Nēmō avārus adhuc inventus est, cui, quod haberet, satis esset.*

Vendar se rabi indikativ, če je oziralni stavek dodatek pisateljev ali opisuje kak pojem. *Trāti rogandī sunt, ut, sī quam habent ulciscendī vim, differant in tempus aliud. Tanta vīs probitātis est, ut eam vel in iis, quōs nunquam vīdimus, dītigāmus. Epistulae proprium est, ut is, ad quem scribitur, de iis rebus, quās ignōrat, certior fiat.*

Pripomnja 2. V relativnih stavkih, ki omejujejo splošno sodbo nadrednega stavka, stoji potencialni konj., n. pr.: *quod sciam, sentiam, intellegam* itd. (kolikor vem). Navadno se veže relativ s *quidem*. *Omnium orātorum, quod quidem ego cōgnōverim, acūtissimum iudicō A. Sertōrium. Aristidēs ūnus post hominum memoriam, quem quidem nōs audierimus, iustus est appellātus.* — Toda vselej: *quantum scio* (*perspicio, in mē est*), *quoad fieri potest.*

II. Posledični (*quī = ut is, ego, tū* itd.) v potencialnem konj. (v slov. pogojnik), in sicer:

1. za *tam, is, tālis, ēiusmodī, tantus* in za komparativi s *quam*.

Nēmō est tam senex, quī sē annum nōn putet (ne misli = bi ne mislil) *posse vīvere. Māior sum, quam cui (= ut mihi)* kar je v dobri prozi običneje) *possit fortūna nocēre. Multae rēs sunt ēiusmodī, quārum exitum nēmō prōvidere possit. Nōn is sum, quī mortis periculō terrear. Difficillimum est reperire (id, tāle), quod sit ex omnī parte perfectum.*

Pripomnja. Če se ne poudarja lastnost (posledica), nego resničen dogodek, stoji indik. *Tū es is, quī mē saepissimē ōrnāstī.*

2. za splošnimi izrazi: *sunt, nōn dēsunt, existunt, quī* so, ki; *inveniuntur, reperiuntur, quī* najdejo se (ljudje), ki; posebno za nikalnimi: *quis (quid) est, nēmō (nihil) est, quotus quisque est* (kako redek je), *nōn est, nōn habeo*.

Sunt, quī cēseant unā cum corpore animum occidere. Fuērunt, quī optimum cēnsērent nōn nāscī. Inventī sunt multī, quī nōn modo pecūniam, sed vītā etiam prōfundere prō patriā parātī essent. Nihil habēbam, quod scriberem.

3. za *dīgnus, indīgnus, aptus, idōneus*.

Dīgnus es, quī laudēris vreden si hvale = zaslužiš, da se hvališ. *Quī modestē paret, vidētur dīgnus esse, quī aliquandō imperet. Cicerōnī Laeliū persōna idōnea visa est, quae dē amicitīā dissereret.*

III. Adverbialni stavki vzroka, in to:

1. pogojni z nakloni pogojnih stavkov.

Quī nātūrā ducem secūtus erit, nunquam aberrābit. Quī (= sī quis) id crēderet, errāret.

2. namerni (*quī = ut is, ego, tū* itd.).

Helvētī lēgātōs mittunt, quī dicerent sibi esse in animō iter per prōvinciam facere. Homīnī nātūra ratiōnem dedit, quā regerentur animī impetūs. Artaxerxēs Themistoclī Lampsacum dōnāvīt, unde (= ut inde) vīnum sūmeret. Bonīs hominibus in caelō locus est dēfīnītus, ubi (= ut ibi) beātī vītā sempiternā fruantur.

3. vzročni (v ožjem pomenu) s konj. (*quī = cum is, ego, tū* itd.), zlasti po vzkliku.

Ō fortunāte adulēscēns, quī tuae virtūtis Homērum praeconem invēneris! Cūr tibi inideam, quī (ki vendar) omnibus rebus abundem? Ō māgna vīs vērītātis, quae facile sē ipsa dēfendat!

Pripomnja. Vzročni pomen oziralnega stavka poudarjajo: *quippe, ut, (redkeje) utpote. Callidus adulātor nōn facile cōgnōscitur, quippe quī etiam adversandō assentētur. Athēniēnsēs bellō Peloponnēsiacō occupaverunt Cythēra insulam, ut quae ita sita esset, ut māgnum damnum Lacedaemonis inferri inde posset.*

4. dopustni s konj. (*quī = cum is, ego* itd.).

Quis est, quī Fabriciū nōn cum cārītate aliquā memoriā ūsurpet, quem (dasi ga) nunquam viderit?

Pripomnja. O atrakciji (asimilaciji relativa) in načinih, kako v slučaju atrakcije lahko slovenimo z oziralmim stavkom zvezane oziralne, vprašalne in konjunkcionalne stavke, nadalje acc. c. inf. v oziralnem stavku gl. § 269.

Imenske oblike glagolove (verbum infinitum)

so ali substantiva: infinitiv, gerundij in supin, ali adjektiva: 321
particip in gerundiv. Vendar pa obdrža glagolna svojstva v toliko, da imajo isti sklon kakor njih verbum finitum, da se določujejo z adverbi; infinitiv in particip izražata tudi časovno razmerje.

Infinitiv

prez. zaznamuje istodobno, pf. preddobno, fut. zadobno dejanje 322
z ozirom na dejanje nadrednega (finitnega) glagola.

possum, potuī, poterō dicere;

scio, sciēbam, sciam tē vēnisse;

dicō, dixī, dicam mē ventūrum esse.

Pripomnja. Pri *meminī* stoji v inf. prez. tudi preteklo dejanje, če je bil pri njem subjekt glagola *meminisse* prisoten. *Memini Catōnem annō, antequam mortuus est, mēcum et Scipiōne disserere* (kako se je razgovarjal). Če pa subjekt ni navzoč ali če se poudarja dovršenost dejanja, stoji inf. pf. *Meminerat Philippus Aetolōs solōs obtrectasse glōriae suae.*

Infinitiv fut. se tudi opisuje s *fore (futūrum esse)*, *ut* in konj. prez. (za glavnimi časi) ali impf. (za stranskimi časi), in sicer pasivni često, aktivni navadno le za *spērō* (gl. § 106, prip.). *Spērō fore, ut veniās; spērābam fore, ut venirēs. Catilīna spērāt (spērāvit) fore, ut cōsul creētur (creārētur). Rōmānī putābant fore, ut Gallī vincerentur.* — Opisovati se mora inf. fut. akt.

in pas. onih glagolov, ki nimajo supina. *Spērō (spērābam) fore, ut tē paeniteat (paenitēret), ut carmina ēdīscantur (ēdīscerentur) ā puerīs.*

Pripomnja 1. Infinitivi *posse, velle (nolle, malle), oportere* in *debere* služijo tudi za inf. fut. *Spērō urbem capī posse.*

Pripomnja 2. Inf. fut. II. se opisuje s *fore, ut* in konj. pf. ali (za stranskimi č.) plpf. *Spērō (spērābam) fore, ut is bellum periculōsissimum cōfēcērit (cōfēcisset), quī Antōnium oppresserit (oppressisset).* — Pri pasivu in pri deponentnikih se pa rabi redno particip pf. s *fore*. *Spērō bellum periculōsissimum cōfectum fore ab eō, quī Antōnium oppresserit.*

323

Infinitiv je lahko subjekt ali akuzativni objekt. *Dulce et decōrum est prō patriā morī. Possum scribere.*

Pripomnja. Določa se inf. poleg adverbiv (gl. § 321) tudi z neutri pronominov: *hōc, illud, ipsum, tuum, tōtum* itd.

Mē hōc ipsum nihil agere delectat. Tōtum beāte vīvere positum est in unā virtūte.

I. Infinitiv stoji kot **subjekt**:

1. pri *est (erat, fuit* itd.), *putātur, habētur, dūcitur* s predikatnim adjektivom srednjega spola, substantivom (infin.) ali z gen. poss.

Errāre hūmānum est. Difficile est satiram nōn scribere. Māius dēdecus est parta āmittere quam omnīnō nōn parāvisse. Apud Persās summa laus erat lūxuriōsē vīvere. Adulēscētis est māiōrēs nātū verērī. Nōn intemperanter concupīscere continentis dūcitur. Doctō hominī vīvere est cōgitāre.

2. pri mnogih brežosebnihih: *piget, pudet, paenitet, decet, dēdecet, libet, licet, placet, displicet, iuvat, delectat, conducit, expedit, interest, rēfert, nihil (quid) attinet, fugit, fallit, opus (necesse) est, oportet* itd.

Nōn mē paenitet vīxisse. Licet nēmīnī contrā patriam dūcere exercitum. Haec scīre iuvit. Accipere praestat quam īnferre iniūriam. Interest omnium rectē facere. Necesse est morī.

Pripomnja 1. Predikatni adjektiv ali substantiv stoji poleg infinitivnega subjekta v akuz. *Contentum (masc.!) sūtis rēbus esse māximae sunt dīvitiae. Senem ante tempus fierī miserum est. Licet esse otīosum.*

Pripomnja 2. Če stoji pri *licet* še dativ, stopi tudi infinitivov predikatnik navadno v dativ. *Cūr hīs esse liberīs nōn licet? Liceat mihi innocentī vitam in egestāte degere.*

324

II. Infinitiv je **objekt** (kakor v slov.) pri mnogih glagolih nepopolnega pomena; takšni glagoli so:

1. hoteti, želeti, moči, morati, izkusiti: *velle* (*nolle*, *malle*); *cupere*, *concupiscere*; *posse*, (*ne*)*quire*; *dēbere*; *studere*, *contendere*, *labōrāre*;

2. hiteti, pomišljati si, skleniti, upati si: *properāre*, *mātūrāre*, *festināre*; *cūctārī*, *dubitāre*, *verērī*; *statuere*, *cōstituere*, *dēcernere*; *audere*, *cōnārī*;

3. običavati, navaditi se, učiti se, znati: *solere*, *cōnsuēvisse*, *assuēfierī*; *dīscere*, *scīre*, *nescīre*;

4. začeti, nadaljevati (v slov. glagolnik), nehati, opustiti: *incipere*, *īstituere*; *pergere*, *perseverāre*; *dēsinerē*, *dēsistere*; *omittere*.

Nolī mē tangere. Multī servīre quam pūgnāre malunt. Praeterita mūtāre nōn possumus. Caesar mātūrat ab urbe prōficiēscī. Vereor laudāre tē praesentem. Lysander ōrāculum Delphicum corrumpere est cōnātus. Idem solent firmissimī amīcī esse, quī cōstantēs fuērunt inimīcī. Vincere scīs, Hannibal, victōriā ūtī nescīs. Hostēs urbem nostram vehementissimē oppūgnāre coepērunt. Invidere nōbīs dēsinite! Caesar prīmā lūce castra movēre īstituit.

Pripomnja 1. Pri objektivnem infinitivu je predikatnik v nom. (ker je osebni subjekt finitnega glagola in infinitiva *skupen*, *nōmīnātīvus cum Infinitivō*). *Grātus esse et habērī volo. Beātus esse sine virtūte nēmō potest. Dum brevis esse labōrō, obscurus fīō. Cato esse quam vidērī bonus mālebat.*

Pripomnja 2. Izmed adjektivov (participov) se vežeta z inf. v dobri prozi le *parātus* in *assuētus*. *Omnia ferre parātus sum.*

Pripomnja 3. Glagoli *cōgere*, *docēre*, *prohibēre* in *assuēfacere* se vežejo poleg osebnega objekta čisto z objektivnim inf. *Cōgō tē dicere* = *dicere dēbēs*; *doceō tē saltāre* = *saltāre dīscīs*; *prohibeō tē extre* = *nōn licet tibi extre*; *assuēfaciō tē pārere* = *assuefts pārere*.

Nominativus cum infinitivo stoji nadalje:

325

1. pri *iubeor*, *vetor*, *sinor* v vseh osebah, časih in naklonih. *Iubeor*, *iubēris*, *iubētur*, *iubērer* itd. meni, tebi, njemu se ukaže (bi se ukazalo), da. Glagol da-stavka stopi v inf., subjekt se ne izraža; če je kak predikatnik, pa stoji v nom. Ukazalo se ti je pridnemu biti = ukazalo se ti je, da si priden: *iussus es diligēns esse*. Enako: *vetor*, *vetāris*, *vetiti sumus* prepove se mi, ti, prepovedalo se nam je; *sinor*, *sineris*, *sinimur*, *situs est* dovoli (pusti) se mi, ti, nam, dovolilo se mu je.

Cōsulēs iubentur exercitum scribere. Nōlānī mūrōs portāsque adire vetiti sunt. Hās litterās legere vōs nōn sinēminī.

2. pri *videor* zdi se (videti je), da jaz v vseh osebah in časih. — *Videor, vidēris, vidētur rēctē facere* zdi (vidi) se, da prav delam, delaš, dela; *vīsī sumus, ēstis, sunt rēctē facere* zdelo (videlo) se je, da prav delamo, delate, delajo itd.

Hostēs videntur victōrēs esse. Omnibus vidēmur (vsem se zdi, da smo . . .) *rēctē fēcisse, quod amīcī causam defenderimus.*

3. pri *dīcor, putor, existimor, iūdicor, audior, perhibeor, nūntior* v vseh osebah nesestavljenih časov (prez., impf., fut.): pravi, misli, sodi, sliši, poroča se o meni, da (jaz).

Homērus caecus fuisse dīcitur se lahko sloveni: O Homerju se pravi, o H. pravijo, pravijo, da je bil H. slep; H. je bil baje (neki, prê) slep; kakor pravijo (se pravi), je bil H. slep. *Dūces ī dēliguntur, quī summam scientiam rei mīlītārīs habēre exīstīmantur. Lūna sōlis lūmine collūstrārī putātur. Caesar ā Gergoviā discēssisse audītur.*

4. pri tretjih osebah prez. ind.: *fertur, feruntur* pravi se, da; *trādītur, trāduntur* poroča se, da.

Rōmulus Amūlium rēgem interēmisse fertur (trādītur). Gorgiās et Thrasymachus prīmī trādūntur arte quādam verba vīnxisse.

Pripomnja 1. Tudi drugi glagoli, kakor: *scribor, reperior, negor, intellegor, crēdor* itd. imajo včasih isti sklad. *Rēgnante L. Tarquiniō Superbō Pythagorās Crotōnem vēnisse reperitur.*

Pripomnja 2. *Mihi videor* (tudi samo *videor*) mislim, *tibi videris* misliš itd. *Cicerō videbātur sibi perspicere Caesaris animum.* — *Videtur alicui* (b r e z - o s e b n o) = *placet alicui* nekdo sklene. *Vtsum est Caesarī mittere lēgātōs (ut lēgātī mitterentur, mitti lēgātōs).* — *Videor* v vrinjenem stavku z *ut* se rabi osebno. *Cōnsiliīs, ut vidēmint* (kakor se vidi), *bonts ūtimint.*

Accusativus cum infinitivo

326

Često se izraža subjekt subjektivnega in objektivnega infinitiva ter stoji vselej v akuzativu, *cōnstrūctiō accūsātīvī cum īnfīnītīvō*. Acc. c. inf. se sloveni navadno s povednim da-stavkom, čigar subjekt je akuz., predikat pa z določnikom prevedeni inf., n. pr.: *crēdibile est hominum causā mundum factum esse* (da je svet ustvarjen). — Če je infinitivov subjekt nepoudarjen *prōnōmen persōnāle*, se v slov. navadno izpušča: *dīcō mē scripsisse* (da sem napisal).

Seveda stoji tudi predikatnik vselej v akuz. *Omnibus bonīs expedit salvam esse rem publicam.*

Če je infinitivov subj. s stavkovim subjektom enak, se izraža za tretjo osebo vedno z direktnim reflektivom *sē*, ki se izrečno ne sloveni. *Sentit animus sē suā vī, nōn aliēnā movērī.*

Slično se rabi dir. refl. poses. zaimka. *Nōn ignōrat Caesar militēs suōs fortēs esse* da so njegovi (= Cezarjevi) vojaki hrabri (posestnik in subjekt sta ista oseba).

I. Kot subjekt stoji infinitiv s subjektivnim akuzativom: 327

1. pri *est* (*erat, fuit*) z imenskimi (substantivnim ali adjektivnim) predikatnikom, n. pr. pri: *aequum, pār, iustum, rectum est* prav(ično) je; *apertum, manifestum, perspicuum est* očitno je; *vērum, crēdibile, vērissimile, facile, difficile, honestum, pulchrum, turpe est*; — *fās, nefās, facinus, scelus, fāma, opīniō, spēs, tempus est* itd.

Pār est omnēs omnia experīrī. Esse deōs perspicuum est. Vērum est amīcitiā nisi inter bonōs esse nōn posse. — Facinus est vincīrī cīvem Rōmānum, scelus verberārī. Tempus est mē hinc abīre. Fāma est nostrōs vīcisse.

2. pri mnogih brezosebnikih in vseh brezosebnih pasivih glagolov *dīcendī* in *sentiendī*, n. pr. pri: *appāret, cōstat* jasno (znano) je; *condūcit, expedit* koristno je; *convenit, decet* pristoji (spodobi se); *placet, displicet; opus est, necesse est, oportet*; — *perspicitur, dicitur* (trdi se), *nūntiātum est* itd.

Cōstat ad salūtem cīvium inventās esse lēgēs. Ōrātorem trāscī minimē decet. Tē hilarī animō esse mē iuvat. Hōc fierī opust est. Lēgem brevem esse oportet. — Trāditum est Homērum caecum fuisse. Rēctē, nōn sine causā dīcitur mātrem timidī flēre nōn solēre.

Pripomnja 1. *Necesse est, oportet* s konj. (brez *ut*) gl. § 303, prip. 5. — Acc. c. inf. mora stati, če je tudi *necesse est* ali *oportet* v inf. *Dicō necesse esse hanc lēgem valere.*

Pripomnja 2. Kakor *licet* se veže tudi *necesse est* z dat. osebe; predikatnik stoji lahko v dat. *Homīni necesse est morī. Vōbīs necesse est fortibus vīrīs esse.*

II. Kot objekt stoji infinitiv s subjektivnim akuz.: 328

1. pri aktivnih glagolih *dīcendī* in *sentiendī*, ki pomenijo: reči, prisegati, obljubiti, žugati, trditi, pripovedovati, naznanjati, dokazati, prepričati; čutiti, videti, slišati, vedeti, misliti, upati, verjeti itd.

Quīdam nūper disserere coepērunt animōs simul cum corporibus interīre. Dēmocritus dixit innumerābilēs esse mundōs.

Epicūrus affirmat deōs hūmānīs membrīs esse praeditōs. Orpheum poētam docet Aristotelēs nunquam fuisse. Caesar pollicitus est sibi eam rem cūrae futūram. Sē ventūrum esse prōmīsīt. — Sentimus calēre īgnem, nivem esse albam. Ex amīcō cōgitā posse fierī inimīcum. Ego ne ūtilem quidem arbitror esse nōbis futūrārūm rērū scientiam. Caesar ā lēgātīs cōgnōscit oppidum nōn longē abesse. Mementō tē hominem esse.

Ko bi nastalo vsled objektivnega in subjektivnega akuza-tiva dvoumje, se rabi pasivna konstrukcija. Namesto: *Rōmānī putābant Pompēium* (subj.) *Caesarem vīcisse* piši: *Rōmānī putābant ā Pompēiō Caesarem victum esse*. — Toda namenoma v orakulih: *Āiō tē, Aeacida, Rōmānōs vincere posse*.

V okrajšanih primerjalnih in brezpredikatnih oziralnih stavkih, ki so zavisni od acc. c. inf., stoji subjekt v akuz.

Decet cārīōrem esse nōbis patriam quam nōsmet ipsōs. Platōnem ferunt idem sēnsisse dē immortālītate, quod Pŷthagoram. Tē sūspicor ūsdem rēbus, quibus mē ipsum, commovērī. Vidētis nihil esse mortī tam simile quam somnum. — Enako: Cicero adfīrmāvit quidvis sē potius perpersūrum quam ex Itāliā exitūrum; ali: quam ex Itāliā exīret.

Pripomnja 1. Pri glagolih neposrednega zaznavanja *videō, cernō, aspiciō, cōspiciō, audiō, animadvertō* stoji acc. c. inf. praes. activi le tedaj, kadar se prosto zaznamuje dejstvo. *Amicum sedere videō. Legātum litterās recitāre audīvistis. Faciam, quod tē saepe animadvertī facere*. — Če se pa izraža dejanje ali stanje, stoji ptp. prez. (gl. § 204, g), za preteklost tudi cum s konj. impf. „Slišal sem slavca peti“ se latini torej lahko: *Lusciniam canere (canentem, cum caneret) audīvi*.

Pripomnja 2. Če izraža od glagolov *dicendi* odvisni da-stavek željo, zapoved (prepoved), se latini z *ut (ne)* in konj. ali acc. c. inf. pasivne opisne sprege (gl. § 303, prip. 2). — *Persuādēō* ima v pomenu: nagovarjam (pregovorim): *ut (ne)*, prepričam: acc. c. inf. *Themistoclē persuaāsīt populō, ut pecūniā publicā classis centum nāvium aedificāretur* (nez. *classis aedificētur*). *Vercingetorix Gallis persuaāsīt Rōmānōs vincti posse* [nez.: *Rōmānī vincti possunt (poterunt)*].

Pripomnja 3. Od glagolov upati, priseči, obljubiti, žugati odvisni inf. (indikativ prez.) se latini z inf. fut. *Calliās Cimōni pollicitus est pecūniām sē solutūrum esse* (plačati, da plača, bo plačal).

2. pri glagolih čuvstvovanja (*affectuum*, gl. § 309, 2, a), izražajoč njih vsebino.

Gaudeō tē valēre. Meum factum abs tē probārī laetor. Mīror tē ad mē nihil scribere. Macedonēs Eumenem sibi antepōnī indīgnē ferēbant.

Pripomnja. Navidezno samostojno se rabi inf. v vzklilih začudenja ali žalovanja; takisto v nevoljnih vprašanjih, toda navadno z vprašalnico *-ne*. *Tē in tantās aerumnās propter mē incidisse* (ti da si padel)! *Mē nōn cum bonis esse!* *Mēne inceptō desistere victam?* — Tako vprašanje se izraža tudi lahko z *ut*-stavkom. *Tū ut unquam tē corrigās?* (gl. 293, prip.).

3. Pri glagolih *volo*, *nōlō*, *mālō*, *cupiō*, če je infinitivov subjekt **drug** kakor stavkov, sicer stoji le inf., gl. § 324, 1. in prip. 1.

Volo is esse, quem tū mē esse voluistī. Lycūrgus corpora iuvenum fīrmārī labōre voluit. Tē tuā virtūte fruī cupimus.

Vendar stoji tudi pri enakem subjektu navadno acc. c. inf., če je inf. pasiven ali *esse* (*viderī*) z imenskim predikatnikom; acc. c. inf. mora stati, če se subjekt posebno poudarja (v nasprotju z drugim subjektom).

Sapientem cīvem mē et esse et numerārī volo. Timoleōn māluit sē dilīgī quam metuī. Cupiō mē nōn dissolutum vidērī. — Tē et mē ipsum levārī volo. Nihil mālō quam et mē meī similem esse et illōs suī.

4. Pri glagolih *iubeō*, *veto*, *sino*, *patior*. Aktivni inf. stoji, kadar je navedena oseba, kateri se veli, prepoveduje, dovoljuje, sicer se rabi pasivni inf. V slov. je navedena oseba zavisna od finitnega stavkovega glagola, n. pr.: Cezar zapove vojakom, da napravijo most (= C. zapove vojakom most napraviti). V lat. je pa navedena oseba vselej infinitivov subjekt v akuz., torej: *Caesar milītēs pontem facere iubet. — Brez navedene osebe: Caesar pontem fierī iubet.*

Lycūrgus virginēs sine dōte nūbere iussit. Virginius arripī iubet hominem et in vincula dūcī. Caesar vetuit lēgatōs ab opere discēdere. Scīpio castra vallō mūnīrī vetuit. Suēbī vīnum ad sē importārī omnīnō nōn sinunt. Alcibiadēs Athēnās Lacedaemoniīs servīre nōn poterat patī.

Pripomnja 1. Inf. akt. stoji včas, če se infinitivov subjekt lahko v mislih doda ali je splošen. *Caesar castra mūnre iubet* (= *milītēs m. i.*). *Lēx rectē facere iubet, vetat delinquere. — Imperō se veže le s pas. inf.: imperō hōc fierī; imperat milītēs addūcī.*

Pripomnja 2. *Iubere* s pasivnim inf. ali z aktivnim infinitivom brez subjekta slovenimo često: dati: *Caesar pontem fierī iussit* je dal napraviti. — Dati se še lahko latini:

a) z vzročnim aktivom (gl. § 271, 1). *Caesar pontem fecit.*

b) s pasivom od dati odvisnega glagola: *Precibus meis commōtus est* se je dal ganiti.

- c) s *cūrāre* in gerundivom: *Caesar pontem faciendum cūravit* (gl. § 204, j).
 d) s *pati, sinere* = dopustiti.
 e) z *vetāre* = ne dati. *Dux quemquam extrē ē castris vetuit* ni dal nikomur ...

Pripomnja 3. Pronominalni subjekt v akuz. se včasih izpusti; takisto *esse* pri partp. fut. in gerundivu. *Miles quidam dixit plūs quam pollicitus esset Caesarem facere; pollicitum sē in cohortis praetōriae locō habitūrum ad equum rescribere. Centuriōnēs nihil temere agendum existimābant.*

Dostavek. Acc. c. inf. se sloveni lahko različno, n. pr.: *Gaium probum esse puto* = 1. menim, da je Gaj pošten; 2. o Gaju menim, da je pošten; 3. Gaj je, (kakor) menim, pošten; 4. Gaj je po mojem mnenju pošten; 5. Gaja imam za poštenjaka.

Način 1. se ne more rabiti, če je infinitivov subjekt v relativnem stavku. Najčesče služi za take slučaje 4. N. pr.: *Iis fidem habemus, quōs plūs intellegere quam nōs arbitramur.* Enako: *Quō mē dolōre affici crēditis?*

Pripomnja 1. Vendar se latinijo vgozdenci: verujem, mislim, kakor slišim itd. tudi doslovno s: *crēdō, optnor, ut audiō (arbitror, optnor), ut aiunt* itd. *Male, crēdō, merērer de mets civibus.*

Pripomnja 2. Često se sloveni (latinski) predikat z adverbi (alnimi izrazi), zavisni infinitiv pa zavzame njegovo mesto, n. pr.: *Gallōs primōs Alpēs trānsisse certum est* gotovo so najprej Galci prekoračili Alpe. Enako: *videor* morda, *cupiō* rad, *cōsuevi*, *soleō* navadno, *mātūrō* hitro, *apertum, manifestum est, appāret* očitno, *vērisimile est* bržkone, *cōstat* gotovo. — Slično: *dubium (dubitandum) nōn est, quān* brez dvoma; *accēdit (adde), quod* k temu še; *accidit, ut* slučajno; *contingit, ut* k sreči; *nōn multum abest (afuit), quān* skoraj itd.

Particip

329 je po obliki pridevnik; veže se s sklonom glagola, določuje se z adverbi; z ozirom na nadredni verbum finitum zaznamuje a) ptep. prez. istodobno, b) ptep. pf. preddobno, c) ptep. fut. zadobno (prihodnje) dejanje. *Homo ratiōne bene utēns, ūsus, ūsūrus prūdēns putātur (putābātur, putābitur).*

Videō (vidi, vidēbō) tē legentem. Adsum (aderam, aderō) vocātus.

Pripomnja 1. Nekateri participi prez. in pf. se rabijo tudi kot adjektivni ter se lahko stopnjujejo: *amāns, amantior, amantissimus, mūnitus, mūntior, mūntissimus.*

Pripomnja 2. Pomen participa prez. imajo često ti-le participi pf.: *arbitrātus, rātus, ūsus, veritus, (con)fusus, diffusus, gavīsus, solitus.*

Pripomnja 3. Particip fut., izvemši *futūrus* in *ventūrus*, se rabi v najboljši prozi le v zvezi z *esse*.

Particip se rabi: 1. atributivno; 2. apozitivno; 3. absolutno; 4. predikativno.

Atributivni particip

prideva substantivu stalno lastnost kakor adjektiv: *canis furēns*, *arbor flōrēns*, *avāritia ārdēns*, *ērēctus animus*. 330

Često se rabi atributivni particip namesto relativnega stavka, v katerem je relativ subjekt. Relativ se izpusti, predikat stopi v particip (prez. ali pf.), ki se sklada z odnosnico izpuščenega relativa (atributivni participialni sklad). Če je odnosnica demonstrativ, izpade. *Sequere viam, quae ad virtūtem dūcit* = *Sequere viam, ad virtūtem dūcentem*.

Če je relativ objekt v akuz., se pretvori stavek (z aktivnim predikatom pf. in plpf.) v pasiv. *Lysander māgnam suī reliquit fāmam, quam magis fēlicitāte quam virtūte pepererat: quae... parta erat (ab eō) — partam*. Sloveni se particip s participom ali relativnim stavkom.

Pripomnja 1. Relativni stavek se ne krajša, če je odnosnica *ille, is*, števniki ali geografsko ime. *Contemnō eōs, qui aliīs nocent. It, qui audiunt, legunt, parent, equitatur praesunt, cum eō sunt*: slušatelji, bralci, podaniki, poveljniki konjenice, njegovi spremljevalci. *Flūmen est Arar, quod in Rhodanum influit*.

Pripomnja 2. Tako zvani se latini vselej s stavkom: *qui dicitur (vocatur), quem dicunt (dicimus)*; prej (zgoraj) imenovani: *quem ante (suprā) dixi, nōmināvi, memorāvi, dēmōstrāvi*.

Apozitivni particip

pridevlje substantivu le za vsakokratno dejanje važno (nestalno) lastnost ter nadomestuje časovne, načinovne in vzročne (v širšem pomenu) stavke. — Ta particip je torej: 331

1. temporalen: *Lūna incidēns* (kadar stopi) *in umbram terrae dēficit. Caesar Alexandrēā potītus rēgnum Cleopatrae dedit. Dionysius tyrannus Syracūsīs expulsus Corinthī puerōs docēbat*.

2. modalen: *Leōnidās prō patriā fortissimē pūgnāns* (boreč se) *occīditur. Epicūrus nōn erubescēns* (ne da bi sramu zardel) *voluptātēs persequitur omnēs*.

3. vzročen, in sicer:

a) kavzalen: *Dionysius cultrōs metuēns* (ker se je bal) *tōn-sōriōs candente carbōne sibi adūrēbat capillum. Interdiū stellās nōn cōnspicimus lūce obscurātās*.

- b) kondicionalen: *Nē mente quidem rectē ūtī possumus multō cibō et potiōne complētī* (če smo polni). *Quis potest mortem metuēns esse nōn miser?*
- c) koncesiven: *Mendāct hominī nē vērūm quidem dīcentī* (če tudi govori) *crēdimus. Ut oculus, sic animus sē nōn vidēns alia cernit.*
- d) finalen (ptep. fut. ne pri Cez., le 3 krat pri Cic.): *Alexander ad Iovem Ammōnem pergit dē orīgine suā cōsultūrus* (da bi poizvedel). *Vēnerunt lēgātī Athēniēnsium petentēs* (da izprosijo, s prošnjo), *ut captī apud Granīcum annem redderentur sibi.*

Pripomnja. Pomen apozitivnega participa se spozna še le po stavkovi vsebini. Le koncesivni pomen participov izraža očitno *tamen*, ki se stavi h glavnemu glagolu; pri poznejših pisateljih stoji pred koncesivnim participom včas: *etsi ali quamvis* (participov suplement). *Scripta tua iam diū expectāns nōn audeō tamen flāgitāre. Pecūnia quamvis nōn flāgitantibus oblata est.*

Dostavek. Konjunkcionalni adverbialni stavek, čigar (neizraženi pronominalni) subjekt ima odnosnico v nadredniku, se okrajša, če se veznik izpusti, glagol pa dene v primerni particip, ki se sklada z odnosnico v sklonu, spolu in številu (apozitivni participialni sklad). *Alexander, dum inter prīmōrēs pūgnat, sagittā ictus est*; okr.: *Alexander inter prīmōrēs pūgnāns sagittā ictus est. Hostēs, sī victī sunt, animōs dēmittunt: hostēs victī animōs dēmittunt. Pompēius Crētēnsibus, cum per lēgātōs dēprecātī essent, spem dēditionis nōn adēmit: Pompēius Crētēnsibus per lēgātōs dēprecātīs spem* itd.

Aktivni (pl)pf. tranzitivnih glagolov se pretvori v pasiv. *Torquātus Gallum, postquam cecīdit, torque exiit: Torquātus Gallum, postquam caesus est [ab eō], torque exiit — Torquātus Gallum caesum torque exiit.*

Pripomnja 1. Tudi prireden glagol se da pretvoriti v particip; za njim stoječi veznik (*et, itaque* itd.) izpade. *Caesar hostēs aggressus est et devicit. Caesar hostēs aggressus devicit.*

Pripomnja 2. Ker *esse* nima ptepa. prez., se ujema le predikatni substantiv ali adjektiv z odnosnico. *Cicerō, cum cōsul esset, rem pūblicam dēfendit: Cicero cōsul rem* itd.

Če pa subjekt adverbialnega stavka nima odnosnice v nadredniku, stopi s svojim predikatnikom (participom) v ablativ kot

ablativus absolutus,

seveda v istem pomenu kakor apozitivni particip, le finalnega 332
abl. abs. ni.

Absolutni ablativ stoji torej:

1. temporalno: *Cum sōl oritur, fugiunt stellae: Sōlē oriente fugiunt stellae. Postquam rēgēs exterminātī sunt, libertās in rē publicā cōstitutā est: Rēgibus exterminātīs libertās* itd. *Pythagorās Tarquiniō Superbō rēgnante in Italiam vēnit* (ko je vladal T. S. = za vladanja T. S.).

2. modalno: *Nēmō nisi iuvante deō* (na ta način, da mu je bog pomagal = z božjo pomočjo) *singulāris vir fuit.*

3. vzročno, in sicer:

- a) kavzalno: *Inter bonōs virōs āc deum amīcitiā est conciliante virtūte* (ker jih spaja);
- b) kondicionalno: *Pietāte adversus deōs sublātā* (če je odpravljena b.) *fidēs etiam et societās generis hūmānī tollitur. Relūctante nātūrā* (če se protivi n.) *irritus labor est.*
- c) koncesivno: *Fabricius ad Pyrrhum nōn trānsiit quartā parte rēgnī prōmissā* (če tudi mu je bila obljubljena četrтина kraljestva = če tudi mu je bil obljubil četrmino kr.). *Ego quidem omnibus dēspērantibus animum nōn dēmittam.*

Pripomnja 1. Tudi prireden glagol lahko stopi s svojim subj. v abl. abs. *Sulla Romam reliquit et in Asiam profectus est: Sulla, cum Rōma (ab eō) relicta esset, in Asiam profectus est.* — *Sulla Romā relicta* (zapustivši Rim) *in Asiam profectus est. Xerxēs sacerdotēs interfecit et Athenās incendiō delevit. Xerxēs sacerdotibus interfectis Athenās incendiō delevit.*

Pripomnja 2. Če je predikat vezni glagol *esse* s predikatnikom, se stavijo pri absolutnem ablativu v abl. le predikatni substantivi, kakor *cōsul, praetor, rex, adiutor, auctor, dux, praeceptor, iudex, testis* in adjektivu, n. pr.: *ignārus, invitus, salvus, vivus, serenus* itd, *Quod deō teste prōmiseris, id tenendum est. Natus est Augustus Cicerōne et Antoniō cōsulibus. Naturā duce errārī nullō pactō potest.* — *Rōmānī Hannibale vivō nūquam sē sine insidīs fore existimābant. Serenō quoque caelō aliquando tonat. Patre invitō* proti očetovi volji, *mari tranquillo.*

Pripomnja 3. Včasih stoji pri absolutnem participu (adjektivu) mesto subjektivnega ablativa stavek ali infinitiv. *Consul edictō, ut, quicumque ad vallum tenderet, prō hoste habērētur, fugientibus obstitit. Multi annantes nāvibus incertō prae tenebris, quid peterent aut vitārent, foede interierunt. Alexander auditō (cōgnitō, compertō) Darēm mōvisse insequitur strenuē fugientem.* — Brez stavka ali infinitiva stoji: *auspicatō, litatō, sortitō* (po žrebanju), ker vsebujejo imenski in glagolni pojem. *Tribūn militum nec auspicatō nec litatō* (ne opravivši niti avspicij niti žrtev) *instruunt aciem.*

Pripomnja 4. Včasih se *iūs* (*eō*) izpusti, če sledi relativni stavek. *Mar-donius incēnsis, quae aedificāre coeperant Atheniēnsēs, cōpiās in Boeōtiam trānsfert. Praemissis, qui speculārentur.*

Pripomnja 5. Abl. abs. se v dobri prozi ne rabi pri participu fut., enako ne pri participu pf. pas. s predikatnikom, tudi ptep. pf. tranzitivnih deponentnikov ne stoji absolutno, če ima objekt poleg sebe. — Seveda tudi brezosebniki nimajo absolutnega ptepa.

Dostavek. Apozitivni in absolutni particip se sloveni:

1. podredno: z veznikom in finitnim glagolom; zglede gl. v § 331. in 332.

2. s participom: *Bellō perfectō* (dovršivši vojno) *imperātor Rōmam rediit. Hostēs signa nostra cōnspicātī* (zagledavši) *in mūnitiōnēs sē recēpērunt.*

Pripomnja. Često rabi slovenščina ptep., ki se mora latiniti s stavkom: Uvidevši, da je prišel prepozno, se je opravičil, *cum vīdisset sē vēnisse sērō, excūsavit sē.* Prišedši domov, je pripovedoval *cum vēnisset domum, nārrābat.*

3. s prepozicionalnim izrazom: *Alexander moriēns* (na smrtni postelji) *ānulum suum dederat Perdiccae. Mortuō* (po smrti) *Trāiānō Hadriānus imperātor factus est.*

4. češče s prirednim glagolom, ki se veže z in, ter, pa, zatorej itd. z naslednjim glagolom: *Miltiadēs capitis absolūtus* (so sicer oprostili, toda) *pecūnia multātus est. Xerxēs ponte in Hellēspontō factō* (je dal napraviti in je ...) *cōpiās in Eurō-pam trāiēcīt.*

Pripomnja 1. Potem, nato nadomestuje v latinščini particip. *Romulus exercitum fundit fūsumque* (in nato) *persequitur.*

Pripomnja 2. Nikalne apozitivne in absolutne participe (adjektive) slovenimo često z ne da bi uvajanimi stavki. *Bellum mōvistis nōn lacesstī* ne da bi bili izzvani. *Hamilcarem sūt civēs inauditum* (ne da bi ga bili zaslišali) *damnāvērunt.* — Ne da (bi) se še latini: a) s *cum nōn* in konj.: *Tū hōc fecisti, cum mē nōn rogāssēs;* b) z *neque* (*nec*) in prirednim glagolom: *Multi probant orātōrēs et poetās neque intellegunt* (ne da bi jih razumeli); c) *ut nōn, quī* (*quod*) *nōn, quā,* gl. § 307.

Predikativni particip.

Gl. v § 204, *g, h, i.*

Gerundij in gerundiv.

333

Gerundij nadomešča infinitiv prez. akt. (seveda tudi deponentnikov), ki stoji le kot subjekt in akuzativni objekt, v zavisnih sklonih, toda v akuz. le s predlogi. Gerundij je **aktiv-**

nega pomena, se veže s sklonom svojega glagola, določa se le z adverbij ter zavisi lahko od subst., adj., glagola in predloga.

Nom.	<i>iuvat nōs</i>	<i>pulchrē scribere</i>	lepo pisanje
Gen.	<i>ars</i>	„	<i>scribendī</i> lepega pisanja
Dat.	<i>operam dō</i>	„	<i>scribendō</i> lepemu pisanju
Akuz.	<i>cupiō</i>	„	<i>scribere</i> lepo pisati
	<i>manus apta ad</i>	„	<i>scribendum</i> za lepo pisanje
Abl.	<i>comparō pecūniam</i>	„	<i>scribendō</i> z lepim pisanjem

Sloveni se navadno z glagolnikom.

Gerundiv je glagolni pridevnik pasivnega pomena na *-ndus* 3; zaznamuje dejanje, ki se mora (ima) vršiti, zanikan pa dejanje, ki se ne sme (ne more) vršiti, n. pr. *liber legendus* knjiga, ki se mora brati; *auctor haudquāquam spernendus* pisatelj, ki se nikakor ne more (ne sme, nima) prezirati. — Slično: *vix crēdendum est* komaj se more verjeti (je komaj verjetno) = težko je verjeti.

Gerundiv stoji:

1. atributivno: *lēgēs observandae* zakoni (izpolnjevati se imajoči), ki se morajo izpolnjevati; *facinus laudandum* hvale vreden čin.

2. predikativno, in sicer:

a) z *esse* kot pasivna opisna sprega (gl. §§ 121, 237, 3 in prip. 1). *Epistula mihi scribenda est* (jaz) moram pisati pismo.

Pripomnja. Neprehodni glagoli se rabijo seveda tudi tukaj brezosebno. *Suō cuique iūdiō utendum est. Victis parcendum est. Levitātis tibi est paenitendum.*

b) pri glagolih *cūrō, dō, trādō* itd., gl. § 204, j.

Gerundiv se rabi mesto gerundija tranzitivnih glagolov (tudi deponentnikov), če ima gerundij substantivni objekt v akuzativu pri sebi; obj. akuzativ stopi v sklon gerundija, ta se pa pretvori v gerundiv, ki se kot atribut sklada v spolu, sklonu in številu z odnosnico (**gerundivni sklad**).

1. Namesto *liberandī patriam* se rabi *liberandae patriae*
2. „ *liberandō (dat.) patriam* „ *liberandae (dat.) patriae*
3. „ *ad liberandum patriam* „ *ad liberandam patriam*
4. „ *in liberandō patriam* „ *in liberandā patriā*
5. „ *liberandō (abl.) patriam* „ *liberandā patriā*.

Z vezniki (v akuz. in abl.) in v dativu se rabi vselej le gerundivni sklad (= 2—4), v gen. in golem. abl. (= 1, 5) pa navadno.

Pripomnja 1. Tudi neprehodniki *utor, fruor, fungor, potior* tvorijo (kot bivši prehodniki) gerundiv treh končajev, n. pr.: *ad perfruendās voluptates, ad mūnus fungendum, spēs potiundōrum castrōrum, bona ūtenda tradō*. — Pri opisni spregi stoji le brezosebni sklad. *Viribus est ūtendum, mūnere est diligenter fungendum*.

Pripomnja 2. Genitivi *mei, tui, nostri, vestri, sui* se vežejo brez ozira na število in spol oseb le z obliko na - *ndi*. *Rēgna sui cōservandi causā urbem reliquit. Rōmāni sui colligendi hostibus facultatem nōn dederunt*.

Gerundij naj se ne pretvarja v gerundiv:

1. če je objektivni akuz. neutrum pronomina ali adjektiva. *Dialectica est ars vērā ac falsa dīiudicandi. Cupiditās plūra cōgnōscendi, studium aliquid agendi*. — Toda: *in iis parandis, quae necessāria sunt*, ker je *iis* glede spola določen po relativnem stavku.

2. v gen. in golem abl. (= abl. brez predloga):

- a) če se ne poudarja obj. akuz., temveč glagolni pojem, zlasti v nasprotjih. *Iniuriās ferendō maiōrem laudem quam ulciscendō merēberis. Dividendō cōpiās periērunť ducēs nostri*.
- b) da se ne žali vsled kupičenja oblik na -*ōrum*, -*ārum* blaglasje ali ne združi preveč genitivov. *Efferor studiō liberōs vestrōs videndi. Initium mīrandi Graecārum artium opera*.

335

Genitiv gerundija in gerundiva stoji na vprašanje kakšen? pri substantivih, kakor: *spēs, ars, cōsiliū, cupiditās, vīs, genus, ratiō, potestās (cōpia, facultās, locus), occāsiō, tempus, finis* itd.; čisto tudi pri *causā* in *grātiā* (zaradi); nadalje pri relativnih adjektivih: *avidus, cupidus, insuetus, inops, peritus, studiōsus*.

Male fecistis, quod cum spē vincendi (na zmago, da bode te zmagali) *simul abiēcistis certandi cupiditatem. Sapientia est ars vivendi. Est modus ulciscendi et puniendi. Aeduī lēgātōs ad Caesarem sui purgandi grātiā mittunt*. — *Ut equus equitandi imperitō inutilis est, ita librī sunt inutilēs ignārō legendi. Epaminōndās studiōsus fuit audiendi*.

Pripomnja 1. Tudi kot genitivus qual. stoji gerundivov sklad. *Rēgium imperium initio cōservandae libertātis atque augendae rei publicae fuerat* (je služila v to, da se je ohranila...)

Pripomnja 2. Infinitiv kot atribut se latini z gen. gerund. Umetnost državo dobro upravljati (= dobre državne uprave) *ars rei publicae recte administrandae*.

Dativ gerundiva (le redko gerundija) stoji:

336

1. pri nekaterih glagolih in rekih, zaznamujoč namerjano dejanje, zlasti pri *studeō*, *praesum*, *praeficiō*, *dēsum*, *adsum*, *operam dō*, *labōrem impertior*, *diem dīcō*, *locum capiō*.

Brūtus, cum studēre revocandīs in urbem rēgibus filiōs suōs comperisset, secūrī eōs percussit. Germānicus paucōs diēs insūmpsit clāssī reficiendae. Praesum agrō colendō. Operam dō plācandīs dīs. Diem dīcō proeliō faciendō.

2. pri substantivih, ki značijo oblastva, kakor: *triumvirī*, *decemvirī* itd. in *comitia* kot dat. finalis. *Decemvirī lēgibus scribundīs* d. za pisanje zakonov; *triumvirī colōniīs dēducundīs*; *duūmvir sacris faciendīs*; *comitia rēgī creandō*.

Pripomnja. Izmed adjektivov ima le (*im*)*pār* pri sebi dat. gerund., drugi *utilis*, *aptus*, *idōnus*, *parātus*, *facilis*, *difficilis* se vežejo v klasični prozi navadno z *ad* (*ut*, *quī*). *Pār est pugnandō* zmožen je za borbo. *Pār sum onerī ferendō* sposoben sem nositi breme (kos sem bremenu).

Akuzativ gerundija in gerundiva se rabi le v zvezi z *ad* 337 (pri *con-*, *trānsferō*, *converto* tudi z *in*).

Tempus satis longum ad (za) bene beātēque vīvendum. Etiam crāstinus diēs aliquid ad cōgitandum dabit. Cicero quidquid habuit vīrium, id in cīvium libertātem dēfendendam contulit. Rōmānōs palūs ad (pri) insequendum tardābat. — Parātus ad mentiendum, sēnsūs idōneī ad perspicendum.

Pripomnja 1. Redko stoji *inter* (le z gerundijem) in *ob*: *inter* (med) *discendum*; *ob rem dīiudicandām*.

Pripomnja 2. *Insuetus ad onera portanda, male audiendī* (biti na slabem glasu), *vēra audire*.

Ablativ stoji:

338

1. brez predloga kot abl. instr.

Superstitionē tollendā (z odpravo, če se odpravi) *nōn tollitur religiō*. — *Mēns hominis discendō alitur et cōgitandō* (učē se in premišljevanje).

2. s predlogi *ab*, *dē*, *ex*, *in*, redko *prō*.

Iūstitia in suō cuique tribuendō (v tem, da deli vsakemu svoje) *cernitur*. *Multa dē bene beātēque vīvendō ā Platōne disputāta sunt. Ex providendō est appellāta prūdētia.*

Supin.

339 I. Supin na *-um* je glagolni substantiv aktivnega pomena v akuz. (smeri). Rabi se kakor slov. namenilnik le pri glagolih premikanja, zlasti pri *mittere, venīre, īre, proficīsci*. Zahteva sklon svojega glagola ter je vselej brez drugih določil.

Vēlentēs pācem petitum ōrātōrēs Rōmam mittunt. Divitiācus Rōmam ad senātum vēnit auxilium postulātum. Prīmus surgat vīlicus, postrēmus cubitum eat! Agēsilaus Ephesum hiemātum exercitum redūxit.

Pripomnja 1. Običajno je tudi *filiam alicui nūptum dare (collocāre)* hčer s kom omožiti (komu v zakon dati).

Pripomnja 2. Pri glagolih premikanja se izraža namera lahko na naslednje načine:

- a) s finalnim stavkom: *lēgātī mittuntur, ut cōnsulant Apollinem.*
- b) s finalnim relativnim stavkom: *lēgātī mittuntur, quī cōnsulant Apollinem.*
- c) z gerundijem (gerundivom): *lēgātī mittuntur Apollinis cōnsulendi causa. lēgātī mittuntur ad Apollinem cōnsulendum.*
- d) s supinom, najčeseče, če je brez vsakega določila: *lēg. mittuntur rogātum.*
- e) s participom fut. act., toda ne v dobri prozi: *lēg. mittuntur consultūrī Apollinem.*

II. Supin na *-ū* gl. § 243, prip. 3.

Oratio obliqua (indirektni govor).

340 Če je direktni govor zavisen od izrazov *dīcendī* ali *sentiendī*, je pomniti:

1. Povedni glavni stavki in indikativni vprašalniki **1.** in **3.** osebe direktnega govora stoje v indirektnem govoru v akuzativu c. inf.; vsi drugi stavki, namreč: zahtevni (brez *ut*, z nikalnico *nē, nēve*), konjunktivni vprašalni stavki, indikativni vprašalniki **2.** osebe in vsi stranski stavki (izvzemši one v § 320, 1, prip. 1) stoje v konj. po pravilih sosledice časov.

Pripomnja 1. Vendar stoje po preteritu časi tudi absolutno, n. pr.: *Caes. B. G. I, 44; V, 7* in *8*, zlasti v splošnih rekih in pogojnih stavkih. Gl. spodaj *quōs — velint, si ... velit*.

2. Nepravi oziralni stavki (relativna zveza) se stavijo često v acc. c. inf.

Themistoclēs dīxit Athēniēnsium urbem ut prōpūgnāculum oppositum esse barbarīs, apud quam (= et apud eam) iam bis clāssēs rēgiās fēcisse naufragium.

3. Zaimki (osebni, posesivni) 1. osebe direktnega govora, se izpremene v indirektnem govoru v reflektivno: *suī, sibi, sē* ozir, *suus* = njega itd., njegov; kadar se izraža nasprotje, se rabi *ipse* (za nom. k *suī* itd. vselej, za ostale sklane včasi).

Zaimke 2. osebe zastopa v indirektnem govoru *is* ali *ille*.

Pripomnja 1. *Hic* (v pomenu ta) se navadno nadomešča z *is* ali *ille*, *nunc* s *tum*, *hic* z *ibi*, *crās* s *posterō diē*, *hodiē* z *eō (illō) diē*.

Oratio recta

Oratio obliqua

Divico cum Caesare ita ēgit:

Si pacem populus Rōmānus cum Helvētiis faciet, in eam partem ibunt atque ibi erunt Helvētiī, ubi eōs cōstitueris atque esse volueris; sīn bellō persequi perseverābis, reminiscere et veteris incommodi populi Rōmāni et pristinae virtutis Helvētiōrum.

Quod imprōvisō ūnum pāgum adortus es, cum et, quī flūmen trāsierant, suis auxiliū ferre nōn poterant, nē ob eam rem aut tuae māgnopere virtutē tribueris aut nōs dēspexeris! . . . Quārē nōlī committere, ut hīc locus, ubi cōstitimus, ex calamitāte populi Rōmāni nōmen capiat aut memoriā prōdat.

Si pacem populus Rōmānus cum Helvētiis faceret, in eam partem itūrōs atque ibi futūrōs Helvētiōs, ubi eōs Caesar cōstituisset atque esse voluisset; sīn bello persequi perseverāret, reminisceretur et veteris incommodi populi Rōmāni et pristinae virtutis Helvētiōrum.

Quod imprōvisō ūnum pāgum adortus esset, cum et, quī flūmen trānsissent, suis auxiliū ferre nōn possent, nē ob eam rem aut suae māgnopere virtutē tribueret aut ipsōs dēspiceret. . . . Quārē nē committeret, ut is (hīc) locus, ubi cōstitissent, ex calamitāte populi Rōmāni nōmen caperet aut memoriā prōderet.

Lēgātis Caesar ita respondit:

Eō mihi minus dubitationis datur, quod hās rēs, quās commemorāstis, memoriā teneō, atque eō gravius fero, quō minus meritō populi Rōmāni acciderunt; quī sī alicuius iniūriae sibi cōscius fuisset, nōn fuit difficile cavere . . .

Quod sī veteris contumēliae obliviſci volo, num etiam recentium iniūriarū memoriā dēponere possum?

Eō sibi minus dubitationis datur, quod eās rēs, quās legātī Helvētiī commemorāssent, memoriā teneŕet, atque eō gravius ferre, quō minus meritō populi Rōmāni accidissent; quī sī alicuius iniūriae sibi cōscius fuisset, nōn fuisse difficile cavere. . . .

Quod sī veteris contumēliae obliviſci vellet, num etiam recentium iniūriarū sē memoriā dēponere posse?

Consuērunt enim dīr immortāles, quōs prō scelere eōrum ulcisci vōlunt, hīs secundiores interdum res concēdere.

Cum haec ita sint, tamen, si obsides ab its mihi dabuntur, uti haec, quae pollice(a)ntur, factūrōs intellegam, cum its pācem faciam.

Cōnsuēsse enim deōs immortāles, quōs prō scelere eōrum ulcisci vellent, hīs secundiores interdum res concēdere.

Cum ea ita sint, tamen, si obsides ab its sibi dentur, uti ea, quae polliceantur, factūrōs intellegat, sēsē cum its pācem faciūrū.

Ariovistus lēgatiōnī respondit:

Si quid mihi ā Caesare opus esset, ego ad eum vēnissem, si quid ille mē vult, illum ad mē ventre oportet. ... Mihi autem mirum videtur, quid in meā Galliā, quam bellō vīcti, aut Caesarī aut omnīnō populō Rōmānō negotiū sit.

Si quid ipsi ā Caesare opus esset, sēsē ad eum ventūrū fuisse; si quid ille sē velit, illum ad sē ventre oportere. ... Sibi autem mirum vidēri, quid in suā Galliā, quam bello vīcisset, aut Caesarī aut omnīnō populō Rōmānō negotiū esset.

Caesar milites incūsavit:

Ariovistus mē cōnsule cupidissimē populī Rōmānī amicitiam appetiit; cūr hunc tam temere quisquam ab officio discessūrū iūdicet? ... Quod si furōre atque āmentia impulsus bellum intulerit, quid tandem vereāminī? aut cūr dē vestrā virtūte aut dē meā diligentia dēspērētis? factum est eius hostis periculum patrum nostrōrum memoria.

Ariovistum sē cōnsule cupidissimē populī Rōmānī amicitiam appetisse; cūr hunc tam temere quisquam ab officio discessūrū iūdicāret? ... Quod si furōre atque āmentia impulsus bellum intulisset, quid tandem verērentur? aut cūr dē suā virtūte aut dē ipstus diligentia dēspērarent? factum eius hostis periculum patrum nostrōrum (s stališča zgodopisca Cezarja) memoriā, cum Cimbris et Teutonīs a C. Mariō pulsīs nōn minorem laudem exercitus quam ipse imperātor meritis vidēbātur (do-datek zgodopiščev).

Priredje.

Priredni vezniki.

1. Coniunctiones copulativae.

341

Vezalni vezniki so: *et, -que, atque* (āc) in, pa, ter; *nec (neque)* in ne, niti; *etiam, quoque* tudi.

1. *et* veže besede in stavke iste vrednosti. *Māgnum et grave bellum. Corinthum pervēnit Diōn et eōdem perfūgit Hēracles.*

Pripomnja 1. Če se našteva več besed, se vežejo vse z *et* (polysyndeton) ali le zadnja s *-que*, ali pa ni nobenega veznika (asyndeton). *Honeste et sapienter et iustē; honeste, sapienter iustēque; honestē, sapienter, iustē.*

Pripomnja 2. *Multus* veže z drugim atributom (če ta ni superlativ) *et: multae et graves cōgitationēs* mnoge resne misli; toda: *multi sapientissimī virī.*

Pripomnja 3. Pred zaimki in časovnimi členicami pomeni *et:* (in) tudi. *Et tu, mi Brute? Et nunc.*

2. *que* se zaobeša in veže dva pojma ali stavka v eno celoto. *Senātus populusque Rōmānus; orō obtēstorque.*

Pripomnja. Na predloge *ā, ab, ob, sub, dē, ad, apud* se *que* navadno ne priveša. Torej: *scire velim, quid cōgites dē tātaque rē quid existimēs.*

3. Pri *atque, āc* (nikdar pred vokali in *h, c, g, qu*) je često druga beseda poudarjena; sicer se pa rabita kakor *que*. *Diēs atque noctēs; orō atque obsecrō.*

Pripomnja 1. Zlasti se rabi *atque (āc)*, kadar se začenja nov del govora ali druga misel. *Āc primum quidem; atque ut inde orātiō proficiscatur.*

Pripomnja 2. *Atque (āc)* za pridevniki (adverbi) enakosti itd. gl. § 315, 1, do.

4. *etiam* veže besede in stavke, *quoque*, ki se vselej zapostavlja, le besede. *Nōn omnēs bonī sunt etiam beātī. Quod ego faciō, tū quoque faciās velim.* — Pomni: *etiam nunc* še zdaj; *audite etiam* poslušajte še; *dīc etiam clārius* (še jasneje).

5. *neque, nec* vezeta pridevnike, prislove in stavke. V nasprotju se latini in (pa) ne z *nōn*. *Haec mōrum vitia sunt, nōn senectūtis. Neque enim* kajti ne, *neque vērō* toda (pa) ne, *neque tamen* pa vendar ne.

Pripomnja 1. *Nē... quidem* niti... ne: *nē māter quidem* niti mati ne.

Pripomnja 2. V lat. se spaja nikalnica z veznikom (*et nōn = neque, nec*), v slov. z zaimkom (adverbom): *neque quisquam (ūllus, unquam* itd.) in nihče (nobeden, nikdar). — Le kadar je nikalnica posebno naglašena, se rabi: *et nēmō (nullus, nunquam* itd.)

Dostavek: Podvojeni in korelativni vezniki so:

et — et i(n) — i(n): et prodesse et dēlectāre;

neque (nec) — neque (nec) ni(ti) — ni(ti); neque poēta neque orātor;

et — neque (nec) i — i ne: via et certa nec longa, neque (nec) — et ne — ampak (tudi): nec mīror et gaudeō; cum — tum kakor — tako (posebno), ne samo — ampak zlasti: cum summa hūmānitās tum mīra cōmitās.

modo — modo zdaj — zdaj, včasi — včasi: modo ait modo negat;

nōn modo (solum) — sed (vērūm) etiam ne le (samo) — ampak tudi: nōn paranda solum sapientia sed fruenda etiam est;

nōn modo (solum) nōn — sed (etiam) ne le ne — ampak še (celo): dolor meus nōn modo nōn minuitur, sed etiam augētur;

nōn modo (solum) nōn — sed ne — quidem ne le ne — ampak niti ne: ego nōn modo tibi nōn trāscor, sed ne reprehendō quidem factum tuum.

2. Coniunctiones disiunctivae.

342 Ločilni vezniki so: *aut, vel* ali; *aut — aut, vel — vel* ali — ali; — *ve* ali (tudi); *sive (seu)* ali; *sive (seu) — sive (seu)* ali — ali, *bodi(si) — bodi(si)*.

1. *aut* veže pojma in stavka, ki se izključujeta: *vincendum aut moriendum est.*

Včasi drugi pojem prvega le popravlja: *quōnam duce aut (ali bolje) quibus cōpīs bellum nobīs gerendum est?* — Enako se rabi: *aut — aut: aut Caesar aut nihil. Omne ēnūtiātum aut vērūm aut falsūm est.*

Pripomnja. In niti — niti se latini: *neque — neque ali aut — aut;* kajti niti — niti: *nam neque — neque ali neque enim aut — aut;* da niti — niti *nē aut — aut.*

2. *vel* veže dva različna pojma ali stavka, ki se ne izključujeta; navadno drugi del prvega popravlja: *vel = vel potius* ali bolje rečeno. *Rēx vel hostium ferrō vel inopiā interibit.*

Pripomnja. *Vel* znači čisto: celo, že. *Vel famem et sitim perferō. Vel inde (ex hōc) cognōscī potest.*

3. *ve*, ki se zaobeša kakor *que* (gl. § 341, 2. p in § 259 dost. 2), kaže da je razlika pojmov nebistvena: ter *quaterve; septem octōve hōrīs.*

4. *sive (seu)* veže različne izraze za isti pojem: *ēiectō sive ēmissō ex urbe Catilinā. — Sive (seu) — sive (seu)* znači,

da od zvezanih pojmov lahko veljata oba. *Ad hās litterās ad-
discendās ego tibi sive comes sive dux fuī.*

3. Coniunctiones adversativae.

Protivni vezniki so: *sed*, *vērū* a(li), pa, toda, nego, **343**
temveč, ampak; *autem* pa(k); *vērō* pa (res), pa celo; *at* nasproti
pa, ali; *atquē* pa vendar, in vendar; *tamen* vendar.

1. *sed* in *vērū* omejuje ali popravlja predidčo trditev;
če je prvi stavek negativen, ga drugi ometuje; v slovenščini
naznanjajo to: nego, temveč, ampak. *Māgnus mihi vidētur ōrātor
Cicerō, sed nōn summus. Nōn quid nōbīs ūtile, vērū quid
necessārium sit, quaerimus.*

Pripomnja. *Sed* posreduje tudi prehod od prekinjene pripovedi k novi
misli. *Sed* (toda) *redeat, unde aberravit ōratiō.*

2. *autem* (**nikdar** na prvem mestu) veže le stavke in
nadaljuje začeto pripoved. *Gygēs ā nullō vidēbātur, ipse autem
omnia vidēbat.*

3. *vērō* (kakor *autem* le na drugem mestu) jači in poudarja
drugi pojem. *Haec sunt leviōra, illa vērō gravia et māgna.*

4. *at* se rabi v naglašenem protivju, pri ugovoru, impe-
rativu in živahnem vzkliku. *Brevis nōbīs vīta data est, at me-
moria bene redditae vītae sempiterna. At memoria minuitur*
(ugovarja kdo).

5. *atquē* stoji v začetku stavka, ki predidči trditvi ugo-
varja. *Ō rem, inquis, difficilem et inexplicābilem: atquē expli-
canda est.*

6. *tamen* stoji za stavki koncesivnega pomena. *Pausaniās
accūsātus capitis absolvitur, multātur tamen pecūniā. — Neque
tamen* pa vendar ne, *sed* (*vērū*) *tamen* pa vendar, *attamen* ipak.

Pripomnja. V prvem reku protivnega priredja stoji često *quidem*, ki
se poudarjenemu pojmu zapostavlja. *Plurima quidem* (sicer) *prōferre pos-
sumus, sed modus adhibendus est. — Equidem* (= ojačen *quidem*) se veže
navadno le s 1. osebo. *Equidem mīrābar.*

4. Coniunctiones causales.

Vzročno razmerje izražajo: *nam*, *namque* (često pred **344**
vokali) zakaj, kajti; *enim* (se zapostavlja), *etenim* saj, namreč
(če je obče znan vzrok).

Pripomnja. Pred relativi stoji navadno *nam*, za demonstrativi in ni-
kalnicami *enim*; *neque enim* (namreč ne).

5. Coniunctiones conclusivae.

- 345 Sklepalni vezniki so: *itaque, igitur* (navadno na drugem mestu) torej, zato, tedaj; *ergo* tedaj, zatoorej, po tem takem (v zaključkih zaključajev); *proinde* zatoorej (le v zvezi z imperativom ali adhort. in prohib. konj.) *Proinde, si sapiš, vidē! Proinde aut exeant aut quiēscant!*

Pripomnja. Sem spadajo tudi: *ideō, idcirco, propterea, quārē, quam ob rem, quōcircā, quāpropter* zato, zategadelj, zaradi tega (radi česar, zavoljo česar).

Nikalnice.

- 346 1. *Nōn* se rabi kot glagolna nikalnica v povednih in vprašalnih stavkih ter stoji pred finitnim glagolom (v acc. c. inf. seveda pri inf.). Če je druga beseda zanikana, stoji *nōn* pred njo. *Sapiēns mortem nōn timet. Nostrī ab hostibus victī nōn sunt. Dātis nōn aequum locum vidēbat sūt.*

Pripomnja 1. V lat. stoji nikalnica često pred glagoli, ki pomenijo reči in misliti, v slov. se pa zanika navadno glagol od njih odvisnega dastavka. *Nōn arbitror mē ad tē ventre posse* mislim, da ne bom mogel k tebi priti. *Nōn putābant dē tālī vtrō sūspiciōnibus oportere iūdicārī.* — Redno se pravi: *nego* rečem (trdim), da ne. *Regulus reddit captivōs negāvit esse ūtile.*

Pripomnja 2. *Haud* (slabejša nikalnica kakor *nōn*) stoji v dobri prozi, izvzemši *haud scio an*, le pri adjektivih in adverbih: *haud mediocris, haud procul.*

2. *Nē (nēve)* je le glagolna nikalnica (stoječa navadno na čelu stavka) v zahtevnih stavkih, pri konces. konj. in pri II. imperativu (gl. § 288). *Nē timeāmus mortem!* — Toda: *Sit humus cinerī nōn onerōsa* (adj.!) *tuō!*

Pripomnja. Namesto *nē* stoji tudi pred glagoli *nōn*:

1. pri protivju: *Amici vitia nōveris, nōn ōderis!*
2. če tvori nikalnica z glagolom eden pojem: *Moneō tē, ut ea longius progredi nōn sinās* (= *prohibeās*).

3. Dve nikalnici v istem stavku činita v lat. krepkejšo trditev, kakor jo tvori pozitivni glagol sam (*litotēs*): *nōn nesciō, nōn ignōrō, nōn sum nescius (ignārus)* dobro vem (znam), *nōn nego* priznavam, *nōn possum nōn moram, neque (nec)* ... *nōn* in gotovo tudi. *Quī mortem in malis pōnit, nōn potest eam nōn timēre.*

Pripomnja 1. Vendar ostane stavek nikalen, če sledi splošni nikalnici (*nōn*, *nēmō*, *nihil*, *nūllus*, *nunquam* itd.) *neque(nec)-neque(nec)*, *nequidem*. *Nēmō unquam nec poēta nec ōrātor fuit, quī quemquam meliōrem quam sē putāret. Nūsqum hōc ne apud barbarōs quidem auditum est.*

Pripomnja 2. Če stoji *nōn* za *nēmō*, *nūllus*, *nihil*, *nūsqum*, *nunquam*, se ničī zanikanje popolnoma, če je *nōn* spredaj, pa le deloma, torej:

<i>nēmō</i> ... <i>nōn</i> vsak(do)	<i>nōn nēmō</i> marsikdo
<i>nihil</i> ... <i>nōn</i> vse	<i>nōn nihil</i> nekaj
<i>nūllus</i> ... <i>nōn</i> vsak	<i>nōnnūllus</i> marsikateri
<i>nūsqum</i> ... <i>nōn</i> povsod	<i>nōn nūsqum</i> marsikje
<i>nunquam</i> ... <i>nōn</i> vselej	<i>nōn nunquam</i> marsikdaj.

Dostavek. V lat. se izraža nikalnica dveh ali več nikalnih slovenskih pronominov (pronominalnih adverbov) v istem stavku le enkrat; seveda se tudi v tem slučaju pred glagolom potrebna nikalnica ne latini. *Nūllā unquam cīvītās sīgnum ūllum suā voluntāte cuiquam vēndidit* (v slovenščini do pet nikalnic).

Dodatek.

I. O stihoslovju.

A. Zlogomerje (prozodija).

Poleg pravil, ki so navedena v §§ 5, 2—3 in 8, je glede 347 količine zlogov še pomniti:

1. Zlog je pozicijsko dolg tudi tedaj, kadar je izmed njegovega vokalu sledečih konsonantov eden končnik, drugi začetnik besede: *sub sīdera* (— ∪ ∪), *sed nunc* (—), *et quid* (— ∪).

2. Pri pesnikih tvori tudi *mūta cum liquidā* pozicijsko dolžino, in to vselej, kadar pripadata konsonanta različnima zlogoma, sicer pa le redko (*positiō dēbilis*): *ob-rēpō* (— —), *sub lūce* (— ∪); *tenebrae* (∪ —).

Pripomnja. Končni vokal z naslednjimi konsonanti ne tvori stavno dolgega zloga: *sīdera spectat* (— ∪ ∪ ∪).

Pripomnja. *H* seveda ne tvori s soglasnikom dolžine: *adhortor* (∪ — ∪), *serpit humi* (— ∪ ∪ —).

3. Vokal pred stoječim ali izpahnjanim konsonantom *i* je dolg: *pēior, ēius, hūius, rēiciō* (mesto *reiciō*).

Pripomnja. Vokala *i* in *u* se včasih konsonantujeta: *ariete* = *arjete*, *genua* = *geŋva*.

4. Enozložnice, ki se končujejo na vokal, so dolge: *ā, tū, mē, sī, dā*; kratke so naslonice: *-que, -te, -ne, -ve, -ce, -pte*.

Dolge so tudi: a) imenske enozložnice na konsonant: *sōl, sāl, nōs, ōs* (*ōris*), *pēs, pār, sūs, vās, lār* itd.; kratke so: *cor, mel, fel, as, os* (*ossis*), *vir, vas* (*vadis*), *is, id, quid, quod, quis* (nom. sg.); b) enozložne glagolne oblike na *-s*: *dās, stēs, vīs* itd. — toda: *es* (si, bodi).

5. Latinske dvo- in večzložnice s končnikom *s* imajo vobče dolgo, vse druge kratko končnico: *cīvitās, virtūs, abiēs, amās* itd.; *apud, māter, animal, laudat*. — Kratek je: zakonsonantni *-es* v: *penes* in v nom. sg. dentalnih debel: *mīles, eques, obses*; *-is* v nom. in gen. enakozložnic; *-us* v sklonilu *-bus*, v nom. sg. II. in IV. dekl. in *s*-debel ter v gen. sg. pronominov (pron. adj.): *hortus, fructus, genus, melius, ēius, sōlūs*.

6. Dvozložni perfekti imajo vobče dolgo deblo: *iūvi, mōvī, fēcī, rēxī*.

7. Debelni vokal je v participu pf. pas. navadno dolg pri *d-* in *g*-debljih: *regō* — *rēctum, edō* — *ēsum*. Sicer pa obdrži debelni vokal svojo količino tudi v participu pf. pas. (supinu): *facio* — *factum, capiō* — *captum*; — toda: *dīcō* — *dictum, dūcō* — *ductum, īcō* — *ictum*.

B. Metrika.

348

1. Čas, ki ga potrebujemo, da izgovarjamo kratek zlog, se imenuje v metriki mora (*μορός*): *et* (o kračina); dolg zlog se izgovori v dveh morah: *crās* (— dolžina).

2. Stopa (stopica, *pēs*) se imenuje združitev dolžine in kračine v metrično celoto. Najmanjša stopa šteje torej tri more.

3. Po številu in mestu v eno metrično celoto združenih dolgih in kratkih zlogov razločujemo v lat. naslednje stope:

o — *iambus*: *regēns*; — o *trochaeus*: *māgnus*.

oo — *anapaestus*: *gravitās*; — oo *dactylus*: *ēvehit*.

— oo — *choriambus*: *lūcifugī*; oo — *īōnicus ā minōre*: *pepulērunt*.

Pripomnja. Včasi zastopata dolžino (—) dve kračini (υυ *pyrrhychius*). Jamb in trohej dobita tako to-le obliko: υυυ (*tribrachys*).

Nasprotno pa stoji mesto dveh kračin včasi dolžina, torej: —υυ ali υυ— = — (spondēus).

4. Vsaka stopa sestoji iz krepko naglašenega dela, ki se imenuje vzdig (*arsis*, arza, izgovarja se s povzdignjenim glasom) in iz slabo naglašenega, ki ga zovemo pad (*thesis*, teza). Arza dobiva v pisavi ikt (*ictus* ' = znamenje za krepki naglas, tudi *ictus* imenovan), ki stoji nad zlogom, n. pr.: *árma virúmque canō*.

Pripomnja. Kadar zastopa arzo pririj, stoji ikt vselej na njegovem prvem zlogu: υ υ, υ υ υ; n. pr.: *cumúlus* ali *cúmulus*.

5. Ritem (*rhythmus*, enakomerno menjavanje arz in tez) je vzdigajoč, če je teza pred arzo, sicer pa padajoč.

Dočim se strinja v slov. arza z besednim naglasom (akcentujoča metrika), je v lat. za ritem merodajna kvantiteta zlogov (kvantitujoča metrika); arza in besedni naglas se često ne ujemata n. pr.: *Maécēnās, atavīs ēdite rēgibús*.

6. Več stop vzdigajočega ali več stop padajočega ritma tvori vrstice, verze ali stihe (*versus*, στίχος).

7. Meter (*metrum*, μέτρον) se imenuje jambaska, trohejska ali anapestovska dipodija (dve stopi). Pri daktilih je stopa obenem meter.

8. Popoln ali akatalektičen (*versus acatalēcticus*, od κατελήγω neham, torej: ne prehitro nehajoč) je stih, pri katerem so vse stope popolne. Včasi pa ima kaka stopa (najčešče končna) le arzo. Stih z eno ali več nepopolnimi stopami je nepopoln ali katalektičen (*versus catalēcticus*).

Znamenje za končno enozložno katalekso je: ^ (*λείμμα*), za dvozložno: ¯; za notranjo enozložno: , ki se postavi na zadnji konec predstoječe arze (—); — je predstoječa arza z znamenjem za dvozložno katalekso.

Če pa sledi zadnji popolni stopi še kračina, govorimo o nadštevilnem ali hiperkatalektičnem stihu (*versus hypercatalēcticus*). N. pr.: *Omnia Mercuriō similis, vōcemque colōrem|que Et crīnīs flāvōs ...*

V lat. se omenjena kračina končuje na vokal ali *m* in se čita k naslednjemu stihu, ki se mora začeti z vokalom ali *h*.

9. Na tak način nastala zev (*hiātus*) se v lat. govoru odpravlja z izpahom (*ēlīsīō*) vokalnega končnika ali konsonanta *m* s predstoječim vokalom pred začetnim vokalom ali *h*; n. pr.: *poena metusqu(e) aberant*; *peregrīn(um) ut vīseret orbem*; *dīvūm pater atqu(e h)ominum rēx*; *mōnstr(um h)orrendum*.

Če sledi končnemu vokalu ali *-m*: *es* ali *est*, se odbija *e* teh oblik (afereza, ἀφαίρεσις); n. pr.: *aurea prīma sata (e)st*; *nostrum (e)st*.

10. Hijat se dopušča (*hiātus lēgitimus*):

- a) če je končnik v arzi: *Ter sunt cōnātī impōnere Pēliō Ossam*.
- b) na koncu stavka: *Et vērā incessū patuīt dea. Ille ubi. . .*
- c) če je eden vokal enozložna interjekcija: *Ō et praesidium et dulce decus meum!*

11. Dva zloga iste besede s sosednimi vokali se skrčujeta včas v en zlog (συντρίψις, siniceza): *dēest*, *dēus*, *dēinde*; *dēhinc*.

12. Na koncu vsakega stiha se napravi (vsaj kratka) stanka (pavza), vsled katere je zadnji zlog dvojnotrajen (*anceps*).

Pri daljših stihih je pa tudi v sredini treba oddiha, ki se imenuje, če je sredi stope, cezura (*caesūra*), če je na koncu stope, pa diereza (διαίρεσις).

Če je cezura za arzo, se imenuje moška (krepka), če je za prvo tezo, pa ženska (šibka).

C. Daktilski heksameter,

349 navadno le heksameter imenovan, se zove tudi *versus hērōicus*, ker je stih junaških pesmi. V prvih štirih stopah nadomestujejo daktili lahko spondeji, 5. stopa je redno daktil, 6. stopa je vselej le dvozložna z dvojnotrajnim drugim zlogom. Obrazec je torej naslednji:

' — — ' — — ' — — ' — — ' — — ' —

Z mnogimi daktili se znači živahnost in gibčnost, s spondeji mir in sigurnost, n. pr.:

Quādrupedante putrem sonitū quatit ungula campum. Illī inter sēsē māgnā vī bracchia tollunt.

Pripomnja. Redko je v 5. stopi spondej. Tak šestomer se imenuje *versus spondiacus* in zahteva, končujoč se s tri- ali štirizložnico, v 4. stopi vedno daktil.

Cōstitit atque oculis Phrygia āgmina circumpēxit.

Ker bi se heksameter le težko govoril v eni sapi, ima **350** odmor, ki je:

1. moška cezura v 3. stopi (= po peti polustopi), *penthēmimerēs* (τομή πενθημιμερής, *caesūra sēmiquīnāria*).

In|tonu|ē|re po|lī|| crēbrīs micat īgnibus aether.
 1 2 3 4 5

2. moška cezura v 4. stopi (= po sedmi polustopi, *hepsthēmimerēs* (τομή ἑπθημιμερής, *caesūra sēmiseptenāria*).

Nōn|gale|ae, nōn|ēn|sis e|rant|| sine mīlitis ūsu.
 1 2 3 4 5 6 7

3. moška cezura v 2. stopi (= po tretji polstopi) *trithēmimerēs* (τομή τριθημιμερής, *caesūra sēmitemnāria*).

Om|ne ne|fās|| fūgēre pudor vērūmque fidēsque.
 1 2 3

4. (redko) ženska cezura (trohejska) po troheju 3. stope (ἡ τομή ἢ κατὰ τρίτον τροχαῖον).

Ō pas|sī gravi|ōra,|| dabit deus hīs quoque fīnem.

5. diereza ali bukolična cezura (ἡ βοικολικὴ τομή, *caesūra būcolia*) med 4. in 5. stopo. Bukolična se zove, ker so jo posebno radi rabili bukoliki.

*Namque erit| ille mī|hī sem|per deus,|| illius āram
 Saepe tener nostrīs ab ovīlibus imbuet āgnus.*

Daktilski (elegijski) pentameter

je bikatalektičen (v sredi, v 3. stopi, in na koncu, v 6. stopi) **351** heksameter in se vselej veže s šestomerom v elegijski distihon, ki se rabi ponajveč v elegijah.

Le v prvih dveh stopah stoji lahko mesto daktila spondej, za 3. stopo je vedno diereza. Obrazec je torej naslednji:

— — — — — || — — — — — — —

*Prīncipiūs obstā, || sērō medicīna parātur,
 Cum mala per longās || convaluēre morās.*

II. Rimski koledar.

1. Rimska mesečna imena so sledeči adjektivi: *Iānuārius*, **352** *Februārius*, *Mārtius*, *Aprīlis*, *Māius*, *Iūnius*, *Iūlius*, *Augustus*, *September*, *Octōber*, *November*, *December*.

Pripomnja. Nekdaj je bil *Martius* prvi mesec leta, *September* itd. torej sedmi itd. mesec. — *Iulius* se je zval pred Cezarjem, ki je uvedel 46. l. pr. Kr. solnčno leto 365 dni *Quin(c)tilis*, *Augustus* pred Avgustom *Sextilis*.

2. Rimljani niso šteli dni v mesecu od prvega do zadnjega. Imeli so naslednje tri stalne dneve, po katerih so določevali druge dni:

a) *Kalendae*, 1. dan meseca; b) *Nōnae* (pravzaprav 9. dan pred idami), 7. dan marca, maja, julija, oktobra (*milmo*), 5. vseh drugih mesecev; c) *Idūs*, 15. dan marca, maja, julija, oktobra, 13. drugih mesecev.

Kalendīs —, *Nōnīs* —, *Idibus Iānuāriīs* se pravi torej: prvega, petega, trinajstega januarja; *Kalendīs* —, *Nōnīs* —, *Idibus Mārtiīs* 1., 7., 15. marca.

3. Dan pred (za) imenovanimi stalnimi dnevi se zove *prīdiē* (*postrīdiē*) z akuz. stalnih dni: *prīdiē* (*postrīdiē*) *Kalendās* —, *Nōnās* —, *Idūs Iānuāriās* 31. dec., 4. jan., 12. jan. (2., 6., 14. jan.) — *prīdiē* (*postrīdiē*) *Kalendās* —, *Nōnās* —, *Idūs Mārtiās* 28. (29.) febr., 6., 14. marec (2., 8., 16. m.).

4. Drugi dnevi se zaznamujejo kot dnevi pred prihodnjimi nonami, idami, kalendami, n. pr.: *diēs tertius ante Nōnās Iānuāriās* = 5—2 (tretji še ni minil) = 3. januar.

Izraz: *diē ante* (dne pred) se je izpremenil v: *ante diem*, n. pr.: *ante diem tertium Nōnās Iānuāriās* (a. d. III. *Nōn. Iān.*, tudi samo: *III. Nōn. Iān.*).

Ante diem je tako tesno združena zveza, da se veže s predlogi *ad*, *in*, *ex*; n. pr.: *differō aliquid in ante diem tertium Nōnās Iānuāriās* (*in a. d. III. Nōn. Iān.*).

5. Rimski datum se pretvarja v našega ali naš v rimskega tako-le: Če je datum pred nonami ali idami, se za 1 zmanjšano latinsko (slov.) število dni odšteje od non, oziroma id s predidnimi dnevi, sicer pa za 2 zmanjšano od dni istega meseca.

N. pr.:

<i>a. d. IV. Nōn. Iān.</i> = 5—3 = 2. jan.	3. febr. = 5—2 = <i>a. d. III. Nōn. Febr.</i>
<i>a. d. IV. Id. Iān.</i> = 13—3 = 10. jan.	11. febr. = 13—10 = <i>a. d. III. Id. Febr.</i>
<i>a. d. IV. Kal. Febr.</i> = 31—2 = 29. jan.	17. febr. = 28—15 = <i>a. d. XIII. Kal. Mārt.</i>
<i>a. d. VI. Nōn. Mārt.</i> = 7—5 = 2. mar.	5. jul. = 7—4 = <i>a. d. III. Non. Iul.</i>
<i>a. d. VI. Id. Mārt.</i> = 15—5 = 10. mar.	12. jul. = 15—11 = <i>a. d. IV. Id. Iul.</i>
<i>a. d. VI. Kal. Apr.</i> = 30—4 = 26. mar.	20. jul. = 31—18 = <i>a. d. XIII. Kal. Aug.</i>

Pripomnja. Prestopni dan je sledil 24. febr. (28—22 = *a. d. VI. Kal. Mārt.*) z imenom: *a. d. bis VI. Kal. Mārt.* (= 25. febr.); 27. febr. (prestopnega leta) 29—25 = *a. d. IV. Kal. Mārt.* itd.

Pregled.

Naši me- sečni dnevi	marec, maj, julij, oktober (31 dni)	januar, avgust, december (31 dni)	april, junij, september, no- vember (30 dni)	februar (28, v prestopnih letih 29 dni)
1.	<i>Kalendīs</i>	<i>Kalendīs</i>	<i>Kalendīs</i>	<i>Kalendīs</i>
2.	<i>a.d. VI</i>	<i>a.d. IV</i>	<i>a.d. IV</i>	<i>a.d. IV</i>
3.	<i>a.d. V</i>	<i>a.d. III</i>	<i>a.d. III</i>	<i>a.d. III</i>
4.	<i>a.d. IV</i>	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>
5.	<i>a.d. III</i>	<i>Nōnīs</i>	<i>Nōnīs</i>	<i>Nōnīs</i>
6.	<i>pridiē</i>			
7.	<i>Nōnīs</i>	<i>a.d. VIII</i>	<i>a.d. VIII</i>	<i>a.d. VIII</i>
8.	<i>a.d. VIII</i>	<i>a.d. VII</i>	<i>a.d. VII</i>	<i>a.d. VII</i>
9.	<i>a.d. VII</i>	<i>a.d. VI</i>	<i>a.d. VI</i>	<i>a.d. VI</i>
10.	<i>a.d. VI</i>	<i>a.d. V</i>	<i>a.d. V</i>	<i>a.d. V</i>
11.	<i>a.d. V</i>	<i>a.d. IV</i>	<i>a.d. IV</i>	<i>a.d. IV</i>
12.	<i>a.d. IV</i>	<i>a.d. III</i>	<i>a.d. III</i>	<i>a.d. III</i>
13.	<i>a.d. III</i>	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>	<i>pridiē</i>
14.	<i>pridiē</i>	<i>Idūs</i>	<i>Idūs</i>	<i>Idūs</i>
15.	<i>Idibus</i>	<i>Idibus</i>	<i>Idibus</i>	<i>Idibus</i>
16.	<i>a.d. XVII</i>	<i>a.d. XIX</i>	<i>a.d. XVIII</i>	<i>a.d. XVI</i>
17.	<i>a.d. XVI</i>	<i>a.d. XVIII</i>	<i>a.d. XVII</i>	<i>a.d. XV</i>
18.	<i>a.d. XV</i>	<i>a.d. XVII</i>	<i>a.d. XVI</i>	<i>a.d. XIV</i>
19.	<i>a.d. XIV</i>	<i>a.d. XVI</i>	<i>a.d. XV</i>	<i>a.d. XIII</i>
20.	<i>a.d. XIII</i>	<i>a.d. XV</i>	<i>a.d. XIV</i>	<i>a.d. XII</i>
21.	<i>a.d. XII</i>	<i>a.d. XIV</i>	<i>a.d. XIII</i>	<i>a.d. XI</i>
22.	<i>a.d. XI</i>	<i>a.d. XIII</i>	<i>a.d. XII</i>	<i>a.d. X</i>
23.	<i>a.d. X</i>	<i>a.d. XII</i>	<i>a.d. XI</i>	<i>a.d. IX</i>
24.	<i>a.d. IX</i>	<i>a.d. XI</i>	<i>a.d. X</i>	<i>a.d. VIII</i>
25.	<i>a.d. VIII</i>	<i>a.d. X</i>	<i>a.d. IX</i>	<i>a.d. VII</i>
26.	<i>a.d. VII</i>	<i>a.d. IX</i>	<i>a.d. VIII</i>	<i>a.d. VI</i>
27.	<i>a.d. VI</i>	<i>a.d. VIII</i>	<i>a.d. VII</i>	<i>a.d. V</i>
28.	<i>a.d. V</i>	<i>a.d. VII</i>	<i>a.d. VI</i>	<i>a.d. IV</i>
29.	<i>a.d. IV</i>	<i>a.d. VI</i>	<i>a.d. V</i>	<i>a.d. III</i>
30.	<i>a.d. III</i>	<i>a.d. V</i>	<i>a.d. IV</i>	<i>pridiē</i>
31.	<i>pridiē</i>	<i>a.d. IV</i>	<i>a.d. III</i>	v prestopnem letu <i>bis VI</i> <i>V</i> <i>IV</i> <i>III</i> <i>pridiē</i>
		<i>a.d. III</i>	<i>pridiē</i>	
	<i>Kalendās (sledēčega meseca)</i>	<i>Kalendās (sledēčega meseca)</i>	<i>Kalendās (sledēčega meseca)</i>	<i>Kalendās Martias</i>

III. Rimski denar.

353

1. Najstarejši rimski novc (ulit iz bakra) je bil *as* (as), enak funtu (*libra* = 327 gr.) bakra (zato tudi *as librālis* ali zaradi teže *aes grave* imenovan). Asova vrednost se je po uvedbi srebrnega denarja (nekaj let pred prvo punsko vojno) jela manjšati in je po drugi punski vojni padla na $\frac{1}{36}$ prvotne cene ca 1 K 50 v ter je znašala 5 v.

Pripomnja. Pri mnogo tisoč asov se je *assium* izpuščalo in pristavljalo le *aeris*, torej: *ducenta milia aeris* 200.000 asov (funtov bakra).

2. Srebrni novci so bili: *dēnārius* = ca 80 v (16 asov); *sēstertius* = *hēmis tertius* = $2\frac{1}{2}$ asa do leta 217. pred Kr. r., pozneje pa = 4 *assēs* = 20 v.

Pripomnja. Od začetka se je *sēstertius* pisalo *LLS* = *libra libra sēmīs*; iz tega je postalo *IIS* in končno *HS*.

Rimljani so računali s sledečimi vrstami sesterca:

- a) *sēstertius*, $\bar{\iota}$ = 1 sesterce z glavnimi števnik: *vīgintī sēstertiū* 20 s.
- b) *sēstertium*, $\bar{\iota}$ = 1000 sestercev z glavnimi ali delilnimi števnik: *quīnque (quīna) sēstertia* 5000 s.; rabi se le do 999.000 sestercev = *nōngenta nōnāginta novem sēstertia*.
- c) *sēstertium*, $\bar{\iota}$ (sing. tant.) = 100.000 sestercev s prislavnimi števnik: od *decīēs* naprej za izraz milijonov; *decīēs sēstertium* 1.000.000 s. (pravzaprav *decīēs centēna milia sēstertiūm*); *sēstertium centiēs* 10.000.000 (*HS[C]*); *fundum undeciēs sēstertiō emere*; *summa milliēs sēstertiū* vsota 100.000.000 sest.

IV. Mere.

354

1. Mere za dolžino: *pēs* (črevelj) = ca 30 cm; 5 *pedēs* = 1 *passus* = ca 1,5 m; *mille passūs* (rimska milja) = $1\frac{1}{2}$ km (= $\frac{1}{5}$ geografske milje).

2. Z *iūgerum* (oral) = 2520 m² se je merila ploščina.

3. Mere za tekočine: *amphora* = ca $26\frac{1}{4}$ litra; *sex-tārius* = ca $\frac{1}{2}$ litra.

4. Mera za suhe stvari je *modius* = $8\frac{3}{4}$ litra.

V. Najnavadnejše kratice (notae ali compendia scripturae).

1. Predimki.

<i>A.</i> = <i>Aulus</i>	<i>D.</i> = <i>Decimus</i>	<i>M.</i> = <i>Manlius</i>
<i>Ann.</i> = <i>Annaeus</i>	<i>K.</i> = <i>Kaesō</i>	<i>Mam.</i> = <i>Māmercus</i>
<i>Ap(p).</i> = <i>Appius</i>	<i>L.</i> = <i>Lūcius</i>	<i>N. (Num.)</i> = <i>Numerius</i>
<i>C.</i> = <i>Gāius</i>	<i>M.</i> = <i>Mārcus</i>	<i>P.</i> = <i>Pūblius</i>
<i>Q. (Qu.)</i> = <i>Quīntus</i>	<i>Serv.</i> = <i>Servius</i>	<i>T.</i> = <i>Titus</i>
<i>S. (Sex.)</i> = <i>Sextus</i>	<i>Sp.</i> = <i>Spurius</i>	<i>Ti. (Tib.)</i> = <i>Tiberius</i> .

355

2. Druge kratice.

<i>Aed. Cur.</i> = <i>aedilis curūlis</i>	<i>P. R.</i> = <i>populus Rōmānus</i>
<i>Aed. Pl.</i> = <i>aedilis plebis</i>	<i>Pr.</i> = <i>praetor</i>
<i>Cs. (Cos.)</i> = <i>cōsul</i>	<i>Praef.</i> = <i>praefectus</i>
<i>Css. (Coss.)</i> = <i>cōsules</i>	<i>Proc.</i> = <i>prōcōsul</i>
<i>Des.</i> = <i>dēsignātus</i>	<i>Quir.</i> = <i>Quirītēs</i>
<i>Eq. R.</i> = <i>eques Rōmānus</i>	<i>Resp.</i> = <i>rēs publica</i>
<i>Imp.</i> = <i>imperātor</i>	<i>S.</i> = <i>senātus</i>
<i>Leg.</i> = <i>lēgātus, legiō</i>	<i>S. C.</i> = <i>senātus cōsultum</i>
<i>P. C.</i> = <i>patrēs cōscripti</i>	<i>S. P. Q. R.</i> = <i>senātus populusque Rōmānus</i>
<i>P(ont). M(ax).</i> = <i>pontifex māximus</i>	
<i>A. D.</i> = <i>ante diem</i>	<i>Q. B. F. F. Q. S.</i> = <i>quod bonum, felix faustumque sūt</i>
<i>A. Chr.</i> = <i>ante Christum</i>	<i>S.</i> = <i>salūtem</i>
<i>A. U. C.</i> = <i>annō urbis conditae</i>	<i>S. D. P.</i> = <i>salūtem dicit plurimam</i>
<i>D.</i> = <i>diuus</i>	<i>S. V. B. E. E. V.</i> = <i>sī valēs, bene est, ego valeō</i>
<i>F.</i> = <i>filius</i>	
<i>N.</i> = <i>nepōs</i> .	
<i>O. M.</i> = <i>optimus māximus</i>	

3. Novejše kratice.

<i>a. c.</i> = <i>annī currentis</i>	<i>P. S.</i> = <i>post scriptum</i>
<i>h. a.</i> = <i>hūius annī</i>	<i>P. M.</i> = <i>prō memoriā</i>
<i>a. pr.</i> = <i>annī praeteriti</i>	<i>Q. D. B. V.</i> = <i>quod deus bene vertat</i>
<i>h. m.</i> = <i>hūius mēsis</i>	<i>l. c.</i> = <i>locō citātō</i>
<i>L. S.</i> = <i>locō sigillī</i>	<i>i. e.</i> = <i>id est</i>
<i>P. T.</i> = <i>plēnō titulō</i>	<i>sc.</i> = <i>scilicet; cf.</i> = <i>cōnfer</i>
<i>S. T.</i> = <i>salvō titulō</i>	<i>etc.</i> = <i>et cētera; v.</i> = <i>vidi (vide)</i> .

Slovensko stvarno kazalo.

Številke kažejo paragrafe, debelo tiskane se tičejo oblikoslova; do = dost. = dostavek; ib = ibidem (ravnotam); o = opomnja; p = prip. = pripomnja; s = sledeči paragraf; ss = sledeči paragrafi; v. = gl. = glej.

Ablativ 239—254: pravi 239 ss, separationis 239 s, inopiae 241, originis 242, limitationis 243, comparisonis 244, causae 245, kot instrumental 246 ss, instrumenti 246, copiae 246, pretii 217 b in 246, pri utor itd. 247, opus est, dignus itd. 248, mensurae 249, modi 250, sociativus 251, kot lokal 252 ss, loci 252, temporis 254, absolutus 332, abl. absol. se ne rabi 332, 3, c, p 5, qualitatis 213 in 216.

adverb, gl. prislov.

afereza 348, 9.

akatalektični stih 348, 8.

aktiv 271, vzročni 271, 1, se pretvarja v pasiv 196.

akuzativ sg. na -im 37, 1 in 2, pl. na -is 37, 4, kot objekt 196 ss, vnanjega objekta 196—201, pri glagolih, ki so v slovenščini neprehodni 197 s, pri brezosebnih glagolih 199 in 222, pri sestavljenih glagolih 200 s, notranjega objekta 202, dva ak. 203 s, vzklika 205, kot prislovno določilo 206 s, omejitve ali ozira (graecus) 207; akuz. z inf. = accusativus cum infinitivo 326 ss, pri vzklikih in nevoljnih vprašanjih 328, 2, p, se sloveni 328, do.

ali v vprašanjih = aut, vel 289 p. apozicija 192, predikatova 182.

arza (arsis) 348, 4.

asimilacija konsonantov 7, relativa 269, modi 299, p 1.

asyndeton 341, 1, p.

atrakcija relativa 269.

atribut priredni 189 ss, podredni 194.

Besedotvorje 169.

blizu je 306, 3, b.

bodisi da 289, do 2, p.

Ceniti = spoštovati 217, p 2.

cezura 350.

communia 17.

Časi 274 ss, glavni, stranski 97, p in 294 do, relativni 291, 2, relativni v indikativnih zavisnikih 291 s, v konjunktivnih zavisnikih 293 s, sosledica časov 293 ss, se rabijo absolutno 291, 1 in 298.

časovni stavki 316 ss.

če 309, 4, če ne za izrazi dvojbe itd. 300, p 2.

čim — tem 270, c, p.

členice 158 ss.

črke 1, velike 3.

Da (trdilni odgovor) 290.

da le 305, do.

daleč je 306, 3, b.

danes v pismu 279, do.

dati se latini 328, 4, p 2.

dativ na -ubus 50, 2; 224—237: kot objekt 224 ss, pri pridevniki 224, pri glagolih 225, pri medeor itd. 226, pri glagolih zloženih s predlogi 227 s, aspergo itd. 229, interesa 230 ss, (in)commodi 230 s, pri glagolih, ki menjajo sklad 231, possessivus 232, auctoris 233, ethicus 234, predikativni (finalis) 235 ss. prosti 238.

debel(ost) se latini 206 a, p 3.

debla 122 ss.

defektivna subst. 52—54, verba 151. dejstvo, da 309, 3.

deklinacija 22, a- 24, o- 25, III, 28-48,
konsonantna 29-30, 33, vokalna
35-40, u- 49, e- 51, adjektivov
44-48, grških imen 56-59.

deležja 99.

denar rimski 353.

deponentniki 101, konjug. 113, pa-
siv 272, 4, seznam 139 ss.

diftongi 2, 1.

dieriza bukolična 350 e.

dogaja se 306, 3, a.

dolžnost, naloga itd. je 215 in p 2.

dopustni stavki 314.

dual 73, p 3.

dva nominativa 204, e.

dvoglasniki 2, 1.

dvojiti ne 308.

Epicoena 19.

Finalni stavki 301.

futur I. 279, II. 280.

Genitiv na i (iz ii) 26, 1, na -um:
pri I. dekl. 24, p 3, pri II. dekl. 26,
4, na -um pri i- deblih 37, 3, na
-ium pri I. vrsti kons. dekl. 31 do;
208-223: kot atribut 208 ss, sub-
jektivni 209, posesivni 210, appos.
(defin., explic.) 211, objektivni 212,
qualitatis 213 in 216, partitivus
214, pri adjektivih in participih
215, kot predikatnik 215 ss, pos-
sesivus 215, qualitatis 216, pretii
217, kot objekt 218 ss, pri adjekt.
218, pri partic. 219, pri glag. 220,
memoriae 220, criminis 221, pri
brezosebnikih 222, pri interest 223.

gerundij in gerundiv 333 ss, gerun-
divni sklad 334, ger. na -undus
126, 6.

glagol 95 ss, III. konjug. na -io 119,
nepravilni 144, nepopolni 151, brez-
osebni 157, vezni 181, dicendi z
ut (ne) 303, p 2, s konjunktivom
brez ut 303, p 3 in 4, dicendi in
sentendi z ak. c. inf. 328, impe-
diendi in recusandi 305, timendi
305, čuvstvovanja 309, 2, premi-
kanja in stanja sestavljeni s pred-
logi, prehodni 200 s; v stavku
271 ss.

glasoslovje 1 ss

glasovni zakoni 5: vokalov in dif-
tongov 5, konsonantov 7.

gnomski perfekt 277, 2, p.

godi se 306, 3 a

govorni razpoli 12.

Heksameter 349.

heterogaea 55, 2.

heteroklita 55, 1.

hiperkatalektični stih 348, 8.

hipotetične periode 312, zavisne 313.

Ikt (ictus) 348, 4.

ime = nomen (v stavku) 180.

imena mest in otokov 255.

imenske oblike glagolne 321 ss.

imeti 232.

imperativ 286.

imperfekt 276; de conatu 276, p 1.

indeclinabilia 53, p.

indikativ 281, se rabi za slov. kon-
dicional itd. 281; v irealnih peri-
odah 312, p 3.

indirektni govor 340.

infinitiv, praes. pass. na -ier 126, 8;
fut se opisuje 322, kot subjekt 323
in 327, kot objekt 324 in 328, hi-
storični 276, p 2, fut. se sloveni
111' in 112'.

izgovarjanje 4

izenčenje načina 299, p 1.

izpah (elisio) 349, 9.

izpeljava samostal. 170, pridev. 171
s, glag. 173.

Jutri v pismu 279, do.

Kam li da 305, p. 2.

kar se tega tiče, da 309, 4.

katalektični stih 348, 8.

koledar rimski 352.

količina zlogov 5, 8, 347.

komparativ 60 ss, 261.

konec, vznožje itd. 191, p 2.

kongruenca 183.

konjugacije štiri 104 ss., opisna (pe-
rifrastrična) akt. 120, pasivna 121,
deponentnikov 113, nepravilnih
glagolov 144, ss.

konjunktiv se sloveni 110², praes.
mesto fut. 295, vrste 282 ss, v
zavisnosti neizpr. 294, p 2, v za-
visnih stavkih 300 ss, concessivus
314, III, p, irrealis 311, 3 pri za-
klinjanju 283, p, v nevoljnih vpra-
šanjih (z ut) 285, p, notranje za-
visnosti 299 — brez ut 303, p 3.
konstrukcija po zmislu (ad sensum)
183 do 2.

konsonanti 2, 3, 6.

krajevna določila, posebnosti — 225.

kratice 355.

kvantiteta v. količina.

Ločila 11.

Manjkati ne 308.

medmet 168.

meter (metrum) 348, 7.
metrika 348
mere 354.
mlajši 206, b, p 2.
mobilia 18.
mora (v metriki) 348, 1.

Naglas 9
nakloni 98 v nezavisnih stavkih
281 ss, v zavisnih stavkih 299 ss.
namera pri glagolih premikanja se
izraža 339, p 2.
namerni stavki 301 ss, pravi ali
adverbijski 302, objektivni ali za-
hitevni 303.
naposled 191, p 1.
na primer 315, 2, p 4.
nasprotno 290.
nazadnje 191, p 1.
ne (nikalni odgovor) 290.
ne (pa) da 305, p 2.
ne da (bi) se latini 332, do p 2.
neutralia passiva 118.
nikalnice 346.
nikar da 305, p 2.
nominativ 193, dvoji 203, s.
notranje zavisni stavki 264, 2 in do,
299.

Objekt 195 ss: vnanji 195, notranji
202, v slov. v gen., v lat. v ak.
196, p 1.
običaj je 306, 3.
oblikoslovje 12 ss.
obljubiti 328, 1, p 3.
oddaljenost 206, a, p 1 in 2.
odgovor na vprašanja 290.
odlikovati se 201.
opustiti ne 308.
osebila 102.
osnova 103, osnovni samoglasnik 103.
oziralni stavki 320.

Pad 348, 4.
particip 329, kot pridevnik 329, p 1,
pf. pas. v aktivnem pomenu 117,
pri abl. causae 245, p 2, substan-
tiviran 260, deponentnikov par-
ticipi pf. v akt. in pas. pomenu
115, particip pf. s prez. pomenom
329, p 2, atributivni 330, apozi-
tivni 331, predikativni 204, g, h,
i, absolutni se sloveni 332, apozi-
tivni in absolutni se sloveni 332,
3, c do, fut. in pf. z akuzativnim
objektom ne stoji v abl. abs. 332,
c, p 5, sam ptep. v abl. abs. 332,
c p 3 in 4, na -ns 45 s,
participijalni sklad atributivni 330,
apozitivni 331 do.

pasiv 2 o. sg. na -re 126, 5. se slo-
veni 112¹ (brez)osebni ib, 272.
pentameter 351.
perfekt okrajšane oblike 126, se-
znam 127 ss, historijski 277, 2,
gnomski 277, 2, p.
pismena 1.
pismo časi v- 279, p 2.
pluskvamperfekt 278.
podredje 179, 291 ss.
pogojni stavki 311 ss.
poldeponentniki 114.
položaj glagolni 100; 271—273.
polysyndeton 341, 1, p.
popolnoma 191, p 1.
posledični stavki 306, načinovni 306, 1,
objektivni 306, 2, subjektivni 306, 3.
predikat 181, se zлага po zmislu
182, pri več subjektih 183 ss, se
zлага z apozicijo 182, p 3.
predikatnik 179, 2, dopolnilni 182,
proleptični 182 p 4.
predlog 163 ss, z akuz. 163, z
abl. 164, z akuz. in abl. 165, ne-
razstavni 166, dva ne stojita
skupaj 259, do 1, spada k več
imenom 259, do 2.
prej 191, p 1, — imenovan 330, p 2.
prekašati 201.
prepoved 287.
prezent 275.
pridevnik, skladne posebnosti 260.
primerjalni stavki 315.
priredje 179, 341 ss.
priseči 328, 1, p 3.
prislov 158 ss; se latini z glag. 328,
do, p 2.
prozodija 347.
Razlogovanje 10.
recipročnost 264, do.
refleksiv 83, posesivni 85, direktni
264, 1, indirektni 264, 2.
relativna zveza 267.
ritem 348, 5.
Samo da 305, do.
samoglasnik 2, 1.
semideponentia 114.
sestava 174—177.
sintaksa 178, ss.
skladnja 178, ss.
skladnost 183.
skloni 21.
sklop 174, p.
soglasniki 2, 3, 6.
sosledica časov 293 ss.
spol 13—16, I. sklanjatve 24, II. skl.
27, III. skl. 32, 34, 38, IV. skl. 49.
V. skl. 51.
s pogojem da 306, p 2.

sprega opisna 120 s.
 sreda 191, p 2.
 star(ejši) 206, b p 2.
 stavek 178, prosti 179 ss, 274 ss,
 zloženi 179, 291 ss.
 stih 348, 6
 stihoslovje 347.
 stopa 348, 2.
 stopnjevanje pridevnikov 60—65,
 nepravilno 66, brez pozitivna 67,
 brez komparativa 68, brez super-
 lativa 69, brez komp. in superl.
 70, elativ 71, prislovov 162.
 subjekt 180, (psiho)logičen ib, za-
 imski 183 do 1, pri non esse, non
 manere 183 p 5, pri mnogo, malo
 itd. 183 p 5, — pronominalni se
 izpušča 328, 4, p 3.
 substantiva communia 17, mobilia
 18, epicoena 19. defektiva 52—54,
 abundantia 55,
 superlativ v. stopnjevanje, 262, se
 krepi 262, p.
 supin 125, 339.
 suplement participov 331, 3 d, p.

Število 20.
 števniki 72 ss.

Tako malo da 306, 3, p 2.
 takozvani 330, p 2.
 teza (thesis) 348, 4.
 toliko v — da 306, p 2.
 tvorba debel 122 ss.

Ulomki 79.
 upati 328, 1, p 3.
 ustavljati se ne 308.

Včeraj v pismu 279, do.
 velik(ost) 206, a p 3.
 verbum finitum in infinitum 101,
 2, infin. 321 ss, verba anomala
 itd. v. pod *verba*.
 verz (vrstica) 348, 6.
 veznik 167, priredni 341—345.
 vkupna (imena) 19.
 vojaške čete kot sredstvo 246, p.
 vokali 2, 1.
 vokativ 178 in p 1, nepravilni 26, 2.
 vprašalni stavki nezav. 288 s, zav.
 300.
 nevoljna vprašanja v inf. 328, 2 p.
 vrh 191, p 2.
 vzajemnost dejanja 264, do.
 vzdig 348, 4.
 vzdržati se ne 308.
 vzklik 328, 2 p.
 vznožje 191, p 2.
 vzročni stavki 309 s.

Za (z akuz.) = pro 231 p.
 začetek 191, p 2.
 zahtevni stavki 303.
 zaimki 82 ss, 263 ss: osebni 82,
 povratni 83, 264, svojilni 84, 263,
 svojilno povratni 85, kazalni 86
 do 88, 265 s, oziralni 89, 267—269,
 splošni oziralni 91, nedoločni 93,
 270, soodnosni 94, vprašalni 92,
 kazalni in oziralni v stavku 192.
 zev 348, 9.
 zlogomerje 347.
 znamenja za katalekse 348, 4.
 Želje izpolnive 283, 1, neizp. 283, 2.
 žugati 328, 1, p 3.

Latinsko stvarno kazalo.

ā, *ab(s)* 164, 1, pri abl. separ. 239, p 2 in 3. 240 p, mesto abl. causae 245, mesto dat. gerund. 233, p 1.
abaliēnō ab 239, p 3.
abdicō mē z abl. 240.
abdō, quō? 253.
abeō z abl. 239 in p 1.
abesse ab 239, p 3.
abest nihil etc., quā 308.
abhoreō ab 239, p 3.
ablātīvus v. *ablativ*.
absolvō z gen. criminis 221.
absterreō ab 239, p 3.
abstineō (mē) z abl. 239, — *vix, (aegre)* *quā* 308.
abundō z abl. 246.
abūtor z abl. 247.
āc (atque) = *kakor* 315, 1 do; *āc st* 315, 2; = in 341, 3.
accēdō 227 in p.
accēdit, quod 309, 2 c, — *ut* 306, 3 a.
accidit, ut 306, 3 a — *quod* 309, 2 c.
accipio z dat. ali akuz. 237, z akuz. gerund. 204 j.
accūsātīvus gl. akuzativ,
accūsō z gen. crim. 221, — *quod* 309, 2 b.
ad 163, 3.
adaequō z akuz. 197.
adeō z akuz. 201.
adeptus 115.
adiuvō z akuz. 197.
admiror z akuz. 328, b — *quod* 309, 2 as.
admoneō z gen. *memoriae* 220.
adsuescō itd. v. pod *assuescō* itd.
adūlor 197.
adultus 116.
advehor ad 201.
adverbia 158 ss, — *pronominalia* corr. 161, do., *numeralia* 78.
adversarius z gen. 224, p 3.
adversus 163, 4.
aemulor z akuz. 197.
aequalis z gen. 224, p 3.
aequē āc (atque) 315, 1 do.
aequō urbem solō 197, p 1, z akuz. 197.

aequum est indik. za slov. kondic. 281, 1.
aestimō z gen. pretii 217.
affectō z akuz. 198.
afficiō 246, do 1 in p.
affinis z gen. 224, p 3.
affluō 246.
age, agite 155 b, *age* pred imper. 286, p 2.
aggredior 201.
agitō z akuz. 198.
ago id, ut 303, 2.
aiō 152.
aliēnus 239, p 3.
aliter āc (atque) 315, 1 do.
alius 93, op. 2 p.
alius — alius 93, 7.
alter — alter 93, 8.
ambō 73, p 3.
amicus z gen. 224, p 3.
amphora gen. pl. 24, p 3.
amplius 244, p 2.
an v. *razstavnih* vpraš. 297 in p, za izrazi dvojbe 300, p 2, *an nōn* v nezavisnih vpraš. 289, v zavisnih vpraš. 300 2, za izrazi dvojbe 300, p 2.
angor z akuz. 328 2, — *quod* 309, 2 a.
animadvertō z inf. (in akuz.) 328, 1 p 1, z akuz. partic. 204, g.
animō, aequō 250, p 2.
Anio 41, 1.
ante 163, 1.
antecēdō 201.
antecello 201.
anteferō 227.
antegredī 201.
anteeō 201.
anteponō 227.
antequam 317.
anticipatiō 299, p 2.
apage 155 c.
appareō z 2 nom. 179, 2 b.
apparet z inf. in acc. 327 2.
appellare z 2 akuz. 204, a.
appellari z 2 nom. 179, 2 c.
appellere z *ad* 201, 227 p.

aptus dat. in *ad* 224, p 8 — *quī* 320, II, 3.

apud 163, 2.

arbitrātus misleč 329, p 2.

arceō (*ab*) 239, 1.

arcessō 221.

arguō z gen. crim. 221 — *quod* 309, 2 b.

aspergō 229.

aspiciō s partic. 204, g.

assimilatiō modī 299, p 1.

assuefaciō (*-frō*) 227 p, 324, p 3.

assuefrō 324, 3.

assueſcō 227 p.

assueſtus 324, p 2, pomen: 116.

at 343, 4.

atque = *kakor* 315, 1, 341, 3.

atquē 343, 5.

attamen 343, 6.

attinet nihil, quid 323, 2.

auctor sum, ut 303, a, acc. c. inf. 328, 1.

audeō z inf. 324, b.

audiō s partic. 204, g, z acc. c. inf. 328, 1, p 1.

audior z nom. c. inf. 325, 3.

ausim 126, 7.

auspicatō abl. absol. 332, p 3.

aut, aut — aut 342, 1.

autem 343, 2.

(*h*)*avē* 155 a.

avidus z gen. 218.

Bellō, in bellō 254 a, in p.

bōs 41, 5.

Cado z abl. instr. 246.

cano z abl. instr. 246, z dat. fin. 235.

cardinalia 73 — 75.

careō 241.

caro 41, 2.

causā z gen. 210 (166, do).

caveō sklad 198 in 231, *cavē* s konj. 287 4, in 303, p 4, — *nē* 304.

cedō 239 a.

cedo, cettē 155, d.

cēlō 203, 1 a in p 1.

cēnātus 117.

cēnseō ut ali inf. z gerund. 303 c, p 3.

cernō s partic. 204 g, z inf. in akuz. 328, 1, p 1.

certiorem faciō dē ali gen. 204, b.

cingor z akuz. 207.

circā (*circum*) 163, 5.

circumdō 229.

circumdūcō z 2 akuz. 200, p.

circumfluō z abl. 246.

circumsedeō z akuz. 200.

circumveniō z akuz. 200.

cis, citra 163, 6.

clam 164, p.

coarguō z gen. crim. 221.

colo z akuz. 201.

coept 151, z inf. 151, p.

coeptus sum s pas, inf. 151, p.

cōgnōscō z 2 akuz. 204 e, z gen. pos. 215, v c.

cōgō ut 303 1, ali inf. 324, p 3, — *quō?* 253.

collocō, ubi? 253.

comitātus 3 z abl. instr. 246, pas. pomen. 115.

commitiūs ob volitivah 254, a.

committo 227.

commonefaciō 220.

commūnicō 227, p.

commūnis 224, p 5.

comparō 227, p.

compleō 246.

compos z gen. 218.

compōnō 227, p.

concedō z gerund. 204 j, — *ut* 303, do.

concupiscō z akuz. 198, z inf. 324, 1.

concurrō quō? 253.

condemnō z gen. crim. 221.

condiciōne 250, p 2.

condūcō z gerund. 204, p, z gen. pretii 217 b, *condūcīt* z inf. 323, 2, z inf. in akuz. 327, 2.

cōnferō 227, p.

cōnfido 225, b in p.

cōnfiert 133, 7, b, p.

cōnfsus upajoč 329, p 2.

congregior 227, p.

congregō, quō? 253.

congruō 227, p.

cōniūctionēs v. veznik.

cōniūctivus v. konjunktiv.

cōniungō 227, p.

cōniurātus 117.

cōnor 324, b.

conqueror z akuz. in *dē* 198.

cōnscius z gen. 218.

consecutiō temporum 283 ss, po verb. infin. 286, po praes. hist. 284, p 1, v zavisnikih druge stopnje 287.

cōnsentiō 227, p.

cōnsidō ubi? 253.

cōnsiliō namenoma 250, p 2.

cōnsistō, ubi? 253.

cōnsōlor 198.

cōnspiciō s partic. 204 g, z inf. in akuz. 328, 1, p 1.

cōnstat z inf. in akuz. 327, 2.

cōnstituō z inf. 324 2, z *ut* ali inf. in gerundij 303, p 2, — *ubr?* 253.

cōnstō z gen. pretii 217, b.

cōsuetūdine 250, p 2.
cōsuetudo est, ut 306, 3, c.
cōsuetus 116.
cōsuevi z inf. 324, 3.
cōsulō ut (nē) 303 2, sklad 198 in 231.
cōsultus 218 in p 1.
contendō z inf. 324, 1.
contentus 245, b.
contineō mē vix, quā 308.
contingit, ut 306, 3 a.
contrā 163, 8.
contrarius z gen. 224, p 5.
conueniō, quō? 240, sklad 201.
conuenit z inf. in akuz. 327, 2 — v indikat. za slov. kondic. 281, 1.
cōpula 181.
cōram 164, 4.
crēdor z nom. c. inf. 325 d, p 1.
creo 204 b, v pas. z 2 nom. 179, 2, c.
cum predlog 164, 2, namesto: abl. modi 250, abl. sociat. 251.
cum causāle 310, 3, — *concessivum*, *adversativum* 314, III 2, — *iterativum* 319, 1, p 1 in 2, — *temporale* 319, 1, — *explicativum* (*coincidentens*) 319, 2, — *inversum* (*aditivum*) 319, 3, — *historicum* (*narrativum*) 319, VII.
cum primum 318.
cum — tum 341, do.
cūnctor z inf. 324, b.
cupidus z gen. 218.
cupiō sklad 231, — *ut* 303, 1 z inf. 324, 1 in p 1, z inf. in akuz. 328, 3.
cūr = quod 310, 2, p.
cūrō, ut 303, 2, z gerund. 204 j, z akuz. 198.
Damnō z gen. crim. 221, *dē, inter ib* p 2, — *quod* 309, 2, b.
dativus v. dativ.
dē 164, 3.
dea dat. pl. 24, p 2.
debeō v ind. za slov. kondic. 281, 1, v ireal. period. 312, p 3, b, *debere* za inf. fut. 322, p 1.
decēdō 239, a.
decernō, ut ali inf. z gerund. 303, p 2, — z inf. 324, 2.
decet z inf. 323, 2, inf. in akuz. 327, 2, z akuz. osebe 199, indik. za slov. kondic. 281, 1.
declārō z 2 akuz. 204, b.
dedecet v. *decet*
defendō 239, p 3.
deficiō 197 in p 1, *deficit mē pecunia* 197, p 1.
defit 133, 7, b, p.
defigō, ubi 253.

defungor rē 247.
delectat z inf. 323, 2.
dēligō z dat. 237, z 2 akuz. 204 b.
dēnāriūm 26, 4, a.
dēpopulātus pass. 115.
dēsiderō z akuz. 198.
dēstignō z 2 akuz. 204, b.
dēsiniō z inf. 324, 4, *dēsitus sum* pri pas. inf. 135, 2, p.
dēsperō 198.
deterreō 239, p 1.
deus vok. sg. 26, 3, pl. 26.
dexter 25, kompar. 60 p.
dic 126, 4.
dicō z 2 akuz. 204, a in b p.
dicor sklad 325 3, *dicitur* = trdi se z inf. in akuz. 327 2, z 2 nom. 179, 2, c.
differō 239, p 2.
difficile est v ind. mesto slov. kondic. 281, 1.
difficilis 224, p 8, s sup. na ū 243, p 3.
diffusus ne zaupajoč 329, p 2.
dignor rē 248.
dignus rei 320, II, 3.
dignus rei 248.
diuadico 239, p 2.
dtmēnsus 115.
discernō 239, p 2.
discō z inf. 324, 3, z ak. 203, a, p 1.
discordō 239, p 2.
discrepō 239, p 2.
dispar 224, p 2.
displicet z inf. 323, 1, z inf. in akuz. 327, 2.
dissentiō 239, p 2.
dissimilis 224, p 1.
distinguo 239, p 2.
disto 239, p 2.
distributiva 77.
dividō 239, p 2.
dixē 126, 7.
dixim 126, 7.
dō z 2 akuz. 204 d, v pas. z 2 nom. 179, 2, c, z dat. predikatnikom 236 s, z gerund. 204 j, — *operam, ut* 303, 2.
doceō sklad 203, 1, a, in p 1 in 2.
doctus 203, 1, a, p 1.
doleō z abl. 245, b, z *dē ib* p 2, z akuz. 198, z inf. in akuz. 328, 2, — *quod* 309, 2, a.
domus 50, sklad 256, *domi bellique, domi militiaeque* 256, p 3.
donec 316, II in III.
dōnō 229, 237.
drachma gen. pl. 24, p 3.
dubito nōn (quis dubitat), quā 308, —, *quis* 308, p 2, z inf. 308, p 1 (324, 2).

dubitō, an 300, p 2.
dubium est, an 300, p 2, — *nōn est*, quā 308.
dūcō z gen. *posses*. 215, *pretiū* 217, z 2 akuz. 204, c, z dat. predikat-
 nikom 236, *dūc* 126, 4.
duim 126, 8.
dum 316, I—III.
dum, *dumodo* (nē) 305, do.

Ē, ex 164, 6.
edim 126, 8.
editus 242.
edo 145.
ēdoceō 203.
efficiō, ut 303, 3, 306, 2, z akuz. 204, b.
efficior z 2 nom. 179, 2, c.
effugiō 197 in p 1.
egeniō z gen. 218.
egeō rē 241.
ēligō z 2 ak. 204, b, pas. z 2 nom. 179, 2, c.
ēmentitus 115.
emo z gen. 217, b.
enim 344.
eo (tre) 148.
eō diē danes 279, do.
equidem 343, 6, p.
ergā 163, 7.
ergō zaradi 166, do., = zatorej 345.
erudiō 246.
esse 106, se izpušča 328 d, p 3, *est sunt* se izpušča 181, p 1, *est ut* 306, 3 a, (non) *est*, *quod* 310, 2, *sunt*, quā 320, II, 2, *esse* kot predikat 179, c, p 2, — z gen. *possesiv*. 215, z gen. *qual*. 216, z gen. *pretiū* 217, = *imeti* 232, z 2 dat. 235.
et 341, 1, *multus et* ib. p 2, *et-et*, ib. do., *et-neque*, *neque-et* ib.
etenim 344.
etiam 341, 4.
etiāmsi (etst, tametst) 314, II.
et is (isque, atque is), *neque is* itd. 266, b, p. 2.
evādō z akuz. 198.
evenit, ut 306, 3, a, — *quod* 309, 2, c.
excedō 239 a.
excellō 201.
exerceō z abl. 246.
existimō z 2 akuz. 204, c, z gen. *possesiv*. 215, *qual* 216, pas. z 2 nom. 181, 2, c, *existimor* z inf. in nom. 325, 3.
exornō 246, do. 1.
expedit z inf. 323, 2, z inf. in akuz. 327, 2.
expers z gen. 218.
xpertus 115.
pleō 246.

existō 181 b.
existunt, quā 320, II, 2.
expectatione celerius 244, p 4.
exsulto 245, b.
extrā 163, 10.
extremus = konec 191, p 2.
exuō aliquem rē 240.
exuor z akuz. 207.
Fabrūm praefectus 26, 4, b.
facilis 224, 8, s sup. na -ā 243, 3.
facinus est z inf. in akuz. 327, 1.
faciō imper. 126, 4, — *dicionis* 215, z gen. *pretiū* 217, z 2 akuz. 204, b, —, ut 303, c, 306, 2, s partic. praes. 204, h, z inf. in akuz. 204, h, p, fac. nē 287 4, *fac*, ut ali sam konj. 286, 2, p 3 in 303 p 4, *facere nōn possum*, quā 308, *facere nōn possum*, ut 308, p 3, *faciō*, *quod* 309, 2, c.
fallit mē z inf. 323, 2. b.
fama est 327, 1.
familiaris z gen. 224, p 3.
familias 24, p 1.
fari 154.
fās est 327, 1, s sup. na -ā 243, 3, indik. za slov. kondic. 281, 1.
faxim 126, 7.
faxō 126, 7.
feriō z akuz. 198.
fero 146, imper. 126, 4, *aegrē* itd. *fero*, *quod* 309, 2, a, z inf. in akuz. 328, 2.
fertur, *feruntur* z nom. in inf. 325, 4.
festinō z inf. 324, 2.
fidō 225, b in p.
fio 150, *nōn potest fieri*, ut 306, 3, a, — quā 308, pasiv za *faciō* 118, z gen. *possesiv*. 215, *pretiū* 217.
figō, ubi? 253.
filia dat. pl. 24, p 2.
filius vok. sg. 26, 2.
figō s partic. 204, h.
fnitimus z gen. 224, p 3.
fusus zaupajoč 329, p 2.
fit, ut 306, 3, a, — *quod* 309, 2, c, — per mē, quāminus 304, p 2.
flāgitō 203, 1, b.
fore = *futūrum esse* 106 in p 2.
forem = *essem* 106, p 2.
forsitan 300, p 4.
fortasse (fortassis) 300, p 4.
fraudō 240.
frētus rē 225, b, p.
fruor rē 247.
fugio 197 in p 1, *fugit* mē 199, z inf. 323, 2.
fungor rē 247.

Gaudeo, quod 309, 2, a, z inf. 328, 2, z abl. *causae* 245, b.
gavisus veseleč se 329, p 2.
genitivus v. *genitiv*.
genitus z abl. 242.
genus, id genus alia (aliquid) 206, c.
gero me 204, f, p.
gerundium v. *gerundij*.
gerundium v. *gerundiv*.
glorior 245, b, in p 2, — *id* 202, 3, — *quod* 309, 2, a, inf. 328, 2.
gnarus z gen. 218.
gratia z gen. 210 (166, do.).
gratias habeo, ago, quod 309, 2, b.
gratulor, quod 309, 2 b, z akuz. ali de 198.

Habeo z 2 akuz. 204, d, — *pro (in) loco (in) numero* 204, c, p, pas. z 2 nom. 181, 2, c, gen. 217, — in (abl.) 253, p, s partic. pf. 204, i, (non) *habeo, quod* 310, 2.
hac 252, b, do.
haud 346, 1, p 2.
haud scio, an, annon 300, p 3.
hic 265, 1.
horreo akuz. 198.
humus sklad 256.

Id aetatis, temporis 206, c.
id genus alia, aliquid 206, c.
idem 266, 2.
idoneus 224 p 8, — *qui* s konj. 320, II, 3.
id specto, ut 303, b.
igitur 345.
illa 252, b, do.
ille 265, 3 in p.
imbuo z abl. 246.
imitor 197.
immemor 218.
impedio 304.
imperfectum de conatu 276, p 1.
impleo re 246.
implicor re 246.
impotens 218.
imprimō, ubi? 253.
in 165, 1, pri *locus in totus* 252, p.
in libro, libro itd. 252, do.
in bello, in pace, in tempore 254, p.
in die (mensē, anno) 254, b, p.
incedo 201.
incido dat. in (acc.) 201.
incido, ubi? 253.
incipio z inf. 324, 4.
includo z abl. instr., 246.
incredibilis s sup. na -a 243, 3.
incumbō 227, p.
indigeo 241 in p.

indignor z inf. in akuz. 328, 2, — *quod* 309, 2, a.
indignus qui s konj. 320, II, 3, z abl. 248.
inducō s partic. 204, h.
induo 229, p 2.
induo 207.
ineo 201.
in eo est, ut 306, 3, a.
innesse 227, p.
infero 227.
infinitivus historicus 276, p 2.
infimus mōns 191, p 2.
infit 133, 7, b, p.
infra 257, 11.
ingredior 201.
inimicus z gen. 224, p 3.
iniuria po krivici 250, p 2.
inops 218.
inquam 153, z akuz. 204, a.
inscribo ubi? 253.
insuetus 337, p 2.
insculpo, ubi? 253.
instar 53, 1, p, 166, do.
instituō z abl. 246, z inf. 324, 4.
instruo 246, do. 1.
intellegō z 2 akuz. 204, c.
intellegor z inf. in nom. 325, p 1.
inter 163, 9.
intercludo 239.
interduco 240.
interiectio gl. medmet.
interesse 227 in p.
interest 223, z inf. 323, 2.
interficio 246.
intermitto nihil (non), quin 308.
interpretor z 2 akuz. 204, e.
interrogo 203, d in p 2.
intra 163, 12, mesto abl. temp. 254, b, p.
inutilis 224, p 8.
invado 201.
invenio z 2 akuz. 204, c.
inveniuntur, qui s konj. 320, II, 2.
inveteratus 116.
invideo 228.
ipse 266, 3.
trascor 226.
irrideo 198.
is 266, 1.
iste 265, 2.
ita, ut, ita (adeo) non, ut 306, 3, 2.
itaque 345.
item 266, 2 p.
iter 41, 3.
iubeo 328, 4.
iubeor 325, 1.
iudicio 243, p 2.
iudicor 325, 3, z 2 nom. 179, 2, c.
iugerum 26, 4, a.

Iuppiter 41, 6.
iuratus 117.
iure po pravici 250, p 2.
iūs est, ut 306, 3, c.
iussō 126, 7.
iustum est indik. za slov. kondic., 281, 1.
iuvo 197, *iuvat* z inf. 323, 2.
iuvat, quod 309, 2, a.
iuxtā 163, 13.

Labōrō z inf. 324, a, z abl. *causae* 225, b in p 1.
laccessō pugna 246.
laetor id 202, 3, z abl. 245, b, in p 2, z inf. in akuz. 328, b, —, *quod* 309, 2, a.
laetus 245, b.
latet mē 199.
laudō, quod 309, 2, b.
levo 240.
lēx est, ut 306, 3, c.
liber 240 p.
liberō 240 p.
liberum 26, 4, b.
libet z inf. 231.
licet s koncesivnim konj. 314, III, 3, inf. 323, I, 2, z inf. in dat. 323, 2 in p 2.
litātō abl. absol. 332, p 3.
loco, ubi? 253, z gerund. 204, j, z gen. *pretiū* 217, b.
longius 244, p 2.
longum est indik. za slov. kondic. 281, 1.

loquor lingua 246.
ludō z akuz. 198, — *pila* 246.
lugeō aliquid 198, z inf. in akuz. 328, b, —, *quod* 309, 2, a.

Maereō aliquid 198, z abl. 245, b.
maestus 245, b.
māgnam (māximam) partem 202, 3, p.
māgnū itd. 218.
māgnō itd. 219.
maledicō 226.
malle za inf. fut. 322, p. 1.
malō 147, z inf. 324, 1, z inf. in akuz. 328, 3, s konj. brez *ut* 303, p 4, *malim, māllem* s konj. 291, b.
mandō z gerund. 204, j.
maneō z 2 nom. 179, b.
mātūrō z inf. 324, b.
māximū 218.
medeor 226.
media urbs 191, p 2.
meditātus 115.
melius est indik. za slov. kondic. 281, 1.

meminī 151, z gen. 220 in p, z inf. praes. 322, p.
memor 218.
meritō po zaslugi 250, p 2.
metuō id 198, sklad 231.
meus vok. sg. 26, 2.
milia subjekt. 182, p 1.
mille, milia 74.
minimū 218.
minimō 219.
minitor z akuz. 198.
minor z akuz. 198.
minōris 218, s.
minus 244, p 2.
mirabilis s sup. na -u 243, 3.
miror 198.
misereor 222, p 2.
miseret mē 222.
miseror 222, p 2.
mittō z dat. 237 in p, z gerund. 204, j.
moderor 231.
modo le 286, p 1, *modo-modo, nōn modo nōn-sed, nōn modo nōn-sed ne-quidem* 341, do.
modō na način 250, p 2.
mōre abl. *modi* 250, p 2.
morior z 2 nom. 179, 2, b.
mōs est, ut 306, 3 c.
moveō 239, p 1.
multō z abl. kazni 221, p 3.
multō abl. *mēns*. 249.

Nam(que) 344.
nāscor z 2 nom. 179, 2, b.
nātū 243, p 2.
nātus 242, star(ejši) 206, b, p 2.
ne neve 346, 2, pri konj. hort. 290, pri konj. opt. 291, pri imper. 295, v prepovedi 295 a in b, v namernih st. 301, pri glag. *imped. in recūs* 304, pri glag. *timendī* 305.
ne aut-aut 342, 1, p.
ne vprašalnica 288, I, 2, v zav. vpraš. 300, a, *ne-an* 289.
necessārius 224, p 8.
necesse est indik. mesto slov. kondic. 281, 1, z inf. 323, 1, z inf. in akuz. 327, b in p 1, s konj. 303, p 4, z inf. in dat. osebe 327, b, p 2.
nece 300, b.
nēdum s konj. 305, p 2.
nefas est z inf. in akuz. 327, 1, s sup. na -ū 343, p 3.
negor z inf. in nom. 325, d, p 1.
nēmō 93, op. 3, — *alius nisi* 315, 1, do. p, *et nēmō (nūllus)* 341, 5, p 2, *nēmō est, qui* 320, II, 2, *nēmō est, quī* 307.
nēmō nōn 346, 3, p 2.

nēquam 66.
neque, nec 341, 5.
neque, quisquam (nullus) 341, 5, p 2,
neque enim, neque verō, neque
tamen 343, 6, *nam neque-neque*
= neque enim aut-aut 342, 1, p.
nequeō 149.
ne-quidem 341, 5, p 1.
nesciō z inf. 324, 3, *nesciō quis* itd.
 brez glagola 300, p 3, *nesciō an*
 (nōn) 300, p 2.
neuter 93 op. 2 p.
nēve v. nē.
nihil 93, op. 4, *nihil* 218, *prō nihilo*
 217, p 1, — *aliud nisi* 315, 1, do,
 p. — *est, quod* 320, 2, b, — *nōn*
 346, 3, p 2.
nisi 311, *si (nisi) forte, nisi verō,*
nisi quod, nisi si 311, *nisi-non-nōn*
 (nēmō, *nihil*)-*nisi* ib. p 2.
nītor 247 in p.
nōlō 147, brez *ut* s konj. 303, p 4,
 z inf. 324, 1, z inf. in akuz. 328, 3,
nōlim, nōllem s konj. 283, 2, *nōlle*
 za inf. fut. 322, p 1, *nolite* z inf.
 287, 3.
nōmen mihi est 232, b, — *do, indo,*
impōnō 232, b.
nōminatīvus v. nominativ.
nōn 346, 1, *nōn* mesto *nē* 346 in p,
nōn modo (solum)-sed (verum)
etiam itd. 341, do.
nōn desunt, qui s konj. 320, II, 2.
nōn est (habeō), quod (cūr, quārē)
 310, 2.
nōn est (habeō), quod 320, II, 2.
nōn nēmō (nihil), nullus itd. 346,
 3, p 2.
nōn quō, nōn quod, nōn quod (quō)
nōn, nōn quā 310.
nostrī 82, *nostrum* 82, *nostrum*
omnium 82.
nūbō 226.
nūdō 240 p.
nūdus 240 p.
nullus nōn 346, 3, p 2.
num 288, I, 2, v zav. vpraš. 300, a,
numerō in (abl.) 253 p.
nummūm 26, 4, a.
nūntior z inf. in nom. 325, 3, *nūn-*
tiatum est z inf. in akuz. 327, 2.
nūptum dare 339, p 1.
Ob 163, 14.
obeō 201.
obliviscor 220.
oboediō 227.
obsequor 197, p 1.
observō 198.
obsoletus 116.

obtemperō 227.
obtrectō 228.
occultō z abl. *instr.* 246.
occumbō 227, p.
odī 151, pas. in *odiō* (*odiō* dat.) *sum*
 151, p.
omittō z inf. 324, 4.
onerō 246.
onustus 246.
operam dō, ut 303, 2.
opiniō est 327, 1, *opiniōne celerius*
 244, p 4, *opiniōne* 243, p 2.
oportere za inf. fut. 322, p 1.
oportet indik. mesto slov. kondic.
 281, 1, z inf. 323, 2, z inf. in akuz.
 327, 2, in p 1, s konj. brez *ut*
 303, p 5.
opus est 248 in p, z inf. 322, 2, z
 inf. in akuz. 327, 2.
oratiō obliqua 340.
orbō 240.
orbis 240 p.
ordinalia 76.
ordine po vrsti 250, p 2.
ordior a 258, 1.
orior a 258, 1.
ornō 246, do. 1.
ortus 242 in p.
Paene z indik. 281, v irealnih per.
 312, p 3, a.
paenitet 222, z inf. 323, 2.
pār 44, 224, p 2, *pār est* indik. za
 slov. kondic. 281, 1.
parātus ad z gerund. 336, 2, p, z
 inf. 324, p 2.
parcō 226 in p.
pareō 227.
paro z akuz. 198.
particeps 218.
partitus 115.
parvī itd. 218.
parvō itd. 219.
pator 328, 4.
pellō 239, p 1.
penes 163, 15.
per 163, 17, mesto abl. *instr.* 246,
 mesto abl. *modī* 250, p 3.
percurrō 200.
perduim 126, 8.
pereō pasiv k *perao* 118.
perfectum historicum 277, 2.
perfectum logicum 277, 1.
perfectum praesens 277, 1.
perficiō, ut 303, c in 306, 2.
perfungor rē 247.
pergō z inf. 324, 4.
perhibeor z inf. in nom. 325, 3.
periculum est, ut (nē).
peritus 218 in p 1.

permaneō 179, *b*.
permittō, *ut* 303, *do.*, *z gerund.*
 204, *j*.
perseverō *z inf.* 324, 4.
perspicitur *z inf. in akuz.* 327, 2.
persuadeō 328 1 *in p* 2, *z dat.*
 226.
persuāsum mihi est 226, *p*.
peto *akuz.* 198, 203, 1, *c*.
piget 222, *z inf.* 323, 2.
pingō *s partic.* 204, *h*.
plebī *gen.* 51, 3.
plenus 218.
pluit 246.
plūralis modestiae (*māiestaticus*)
 263.
plūris 218 *s*.
plūrimī 218.
plūrimō 219.
plūs 244, *p* 2.
plūsqvamperfectum logic. 278, 1 —
histor. 278, 2.
pōne 163, 16.
pōnō, ubi? 253.
populātus 115.
pōscō 203, 1, *b*.
posse 108, *v indik. mesto slov.*
kondic. 281, 1, *v irealnih per.* 312,
p 3, *b*, *mesto inf. fut.* 322, *p* 1.
post 163, 16.
posteaquam 318.
postquam 318 *in p* 2—3.
postulo 203, *b*, 1, *p*.
potēns 218.
potior 247 *in p* 2.
pōtus 117.
prae 164, 9.
praebeō *z* 2 *akuz.* 204, *f*.
praecedō 201.
praeditus 246, *do.* 1.
praeferō 227.
praeicio 227.
praepositiones *v. predlog.*
praesens histor. 275, 2, — *de cō-*
natū 276, *p* 1, *pri sosledici časov*
 294, *p* 1.
praesto 201, — *mē* 204, *f in p*.
praesum 227.
praeter 163, 18.
praeterit mē 199.
praeteritus 116.
praeternittō nihil, quā 308.
praetervēhor 208.
prānsus 117.
precor 203, 1, *c*, *p*.
primum vē 191, *p* 2.
priusquam 317.
prvō 240.
prō 164, 5 = *za*, 231, *p*.
proficiscor 246.

prohibeō *abl. ali ā* 239, — *nē* (*quō-*
minus) 304, *z inf. (in akuz.)* 304,
p 1, *z* 2 *objekt. (akuz. in inf.)* 224,
p 3.
proinde = *zatorej* 345, — *ac sī* 315, 2,
 — *ac (atque)* 315, 1, *do.*, — *quasi*
 315, 2, *p* 2.
prolepsis 299, *p* 2.
prōnōmina *v. zaimki.*
prope 163, 19, *pri indik.* 281, 3,
prope est, ut 306, 3, *b*.
properō *z inf.* 324 *b*.
propinquus *z gen.* 224, *p* 3.
propior 224, *p* 6.
propius 224, *p* 6.
prōpōnō *z gerund.* 204, *j*.
proprius *z gen.* 224, *p* 5.
propter 163, 20,
prōspiciō 231, *z ut* (*nē*), 303, 2.
prōvideō 231, *z ut* (*nē*), 303, 2.
proximē 224, *p* 6.
proximus 224, *p* 6.
prūdēns 218.
pudet 222, *z inf.* 323, 2.
puto *z* 2 *akuz.* 204, *c*, *z gen. poss.*
 215, *pretīr* 217.
putor *z inf. in nom.* 325, 3, *z* 2 *nom.*
 181, 2, *c*.

Quā 252, *b*, *do.*,
quaerō 203, 1, *d*, *p* 1.
quaeso, quaesumus 156, *pri imp.* 286,
p 2.
quamdiū 316, II.
quam ob rem 345, *p*.
quamquam 314, I — *v glavnih stav-*
kih, 314, I *p*.
quamvis 314, III, 1, *in p*.
quandoquidem 309.
quantō — tantō *abl. mēns.* 249.
quantum scio 320, 1, *p* 2.
quāpropter 345, *p*.
quārē 310, 2, *p*, 345, *p*.
quasi 315, 2, *pri predikatniku* 190,
p 2, *ironično in proinde quasi,*
quasi vērō 315, 2, *p* 2.
que 341, 2.
queo, nequeō 149.
queror 198, *z inf. in akuz.* 328, 2,
 — *quod* 309, 2, *a*.
quī — quōmodo 92, *p* 1.
quī *v posledičnih relativnih st.* 320,
 II, *namernih* 320, III, 2, *vzročnih*
 320, III, 3, *pogoj.* 320, III, 1, *do-*
pustnih 320, III, 4.
quia 309.
quidam 270, 2.
quidem 343, 6, *p*.
quā 307 *s, nōn quā* 310, 1.
quippe quī 320, III, 3, *p*.

quis est, qui 320, II, 2.
quisquam 93, 3.
quisque 270, 3.
quō da (s)tem 302, *nōn quō* (*nōn*) 310, 1.
quō — *eō* abl. *mēns.* 249.
quoad 316, II in III.
quod 309, 1. in 2., *nōn quod*, *nōn eō* (*ideō*), *quod*, *nōn quod nōn* 310, 1.
quod sciam itd. 320, 1, p 2.
quōminus 304.
quoniam 309, 1.
quoque 341, 4.
quotusquisque est, qui 320, II, 2.

Ratiōne na način 250, p 2.
ratus misleč 329, p 2.
recipiō 246.
recordor 220, p.
rectā 252, b.
recūsō, *nē* 304, *nōn recūsō*, *quōmi-*
nus 304, *quān* 308, z inf. 304, p 1.
reddō z 2 akuz. 204, b, in p.
redimō z gen. *pretii* 217, b.
redundō 246.
referciō 246.
refert 223.
refertus 218, p 1.
relinquitur, ut 306, 3, b.
relinquō 237 in p, z gerund. 204, j.
reliquum est, ut 306, 3, b.
remintscor 220.
reperiō z 2 akuz. 204, e.
reperiō z inf. in nom. 325, 4, p 1,
 z 2 nom. 179, 2, c.
reperiuntur, qui 320, II, 2.
repōscō 203, 1, b.
reprehendō 309, 2, b.
res ita sē habet, rēs mihi est tecum
 178, p.
restat, ut 306, 3, b.
retinēri nōn possum, quān 308.
rīdēō 198.
rogo 203, c in d in p 2.
rūs sklad 256.

Sacer 224, p 7.
salve itd. 155.
satus 242.
scelus est z inf. in akuz. 327, 1.
scio z inf. 324, 3, *scitō*(*te*) 286, 2, p 1.
scribō z inf. in nom. 325, 4, p 1.
sector 197.
secundum 163, 21.
sed 343, 1, — *tamen* 343, 6.
segregō ab 239, p 2.
senex 33, p.
sententiā 243, p 2.
separō ab 239, p 2.

sequitur, ut 306, 3, b.
sequor 197.
sēstertium 26, 4, a.
seu = *sive*.
si 311, *si nōn* 311, p 1, *si minus*
 311, = *če tudi* 314, 2, *si modo* 311.
significō z 2 akuz. 204, e.
silentiō 250, p 2.
similis 224 p 1.
simulac 318 in do.
simulatque 318 in do, 319, 1, p 2.
sin (*autem*) 311.
sine 164, 8.
sinister kompar. 60, p.
sino 328, 4, *sinor* 325, 1, *sine s*
 konj. 303, p 4.
sis = *si vis* 147, p, 286, p 2.
sive (*seu*) *sive* — *sive* 342, 4, *sive*
 — *sive* z indik. 281, do 2.
sōdes 286, p 2.
solitus običavajoč 329, p 2.
sortior 198.
sortitō abl. absol. 332, p 3.
spē celerius 344, p 4.
speciē na vitez 250, p 2.
spectō 198, — *id, ut* 303, 2.
spērō 198, s fut. inf. 328, 1, p 3.
spēs est 327, 1.
spoliō 240.
sponte 250, p 2.
statuō, ubi? 253, z inf. 324, 2, z
 gerund. in inf. 303, p 2.
stō z abl. (gen.) *pretii* 217 b, *stat*
per mē, quōminus 304, p 2, *ab*
aliquō 258, 1.
studeō z akuz. 202, 3, z dat. 206, z
 inf. 324, 1.
studiōsus z gen. 218.
sub 165, 2.
subeō 201.
subiciō 227.
subter 165, 4.
succēseō v. *suscēseō*.
summus mōns 191, p 2.
sūmo z 2 akuz. 204, d, v pas. z
 2 nom. 179, 2, c.
sunt, qui 320, II, 2.
supellex 41, 3.
super 165, 3.
superbus 245, b.
superest, ut 306, 3, b.
superlativus v. *superlativ*.
superstes 224, p 5.
supplicō 228.
suprā 163, 22.
suprēmum est, ut 306, 3 b.
sūs 40.
suscēseō z dat. 228, — *quod* 309,
 2, z inf. in akuz. 328, 2.
suscipiō 198, z gerund. 204, j.

Taedet 222.
tamen 343, 6.
tametsi 314, 2.
tamquam (s) 315, 2, pri predikatniku 190, p 2.
tangō z akuz. 198.
tantū — *quantū* 218 in 219.
tantidem 218.
tantum abest, ut — *ut* 306, 3, p 1.
Tempe 59, 5.
temperō 231, b, *temperāre mihi nōn possum, quā* 308.
tempus z gerund. 335, — *est* 327, 1.
teneō me nōn, quā 308, — *memoriā* 246, s partic. 204, i.
tenuis 164, 7.
terrā marique 252, 2, do.
testatus 115.
testimoniō 243, p 2.
timeō z akuz. 198, sklad 231, — *ut* (nē) 305, z inf. 305, p 1.
timor, in timōre sum, ut (nē) 305.
tōtus v abl. 252.
tractō 198.
trāditur, trāduntur 325, 4.
trādō z gerund. 204, j.
trādūcō 200, p 1.
trāciō 200, p 1.
trāns 163, 25.
transportō 200, p 1.
trāxe 126, 7.
tribuō z dat. pred. 236.
tueor (tūtus) ab 239, p 3.
Ubi z gen. 214, f, = temporalni veznik 318 in do, 319, p 2, *ubi primum* 318.
ultīscor 197, p 3.
ullus 93, 4.
ultrā 163, 24.
usū venit, ut 306, 3, a.
ūsus poslužujoč se 329, p 2.
ut = (kakor) na primer 315, 2, p 4.
ut pri predikatniku 190, p 2.
ut, (ut) nē v fin. stavkih 301, *ut nōn* 301, p, *ut nōn dicam* 301, p, *ut = nē nōn* 305, *ut, ut nōn* v posl. st. 306, *ut nōn = quā* 307, *ut explicativum* 306, 3, p 4, *ut concessivum* 314, III, 1, *ut* v nevoljnih vpraš. 293, p.
ut temporale 318 in do, 319, p 2.
ut primum 318.
ut — si 315, 2.
uterque 93, 13; 214, p 1.
utilis 224 p 8. s sup. na -a 243, p 3.

utilius est indik. za slov. kondic 281, 1.
utinam, utinam nē 291, b.
utor 247 in p.
utpote quā 320, III, p.
ut qui 320, III, p.
utrum — an 289, 300.
Vaco 231 in 241.
vacuus 240.
valē itd. 155.
ve 342, 3.
vehor equō 246.
vel, vel — vel 342, 2.
velim, vellem s konj. 283, 2.
velut = na primer 315, 2, p. 4, — *si* 315, 2, pri predikatniku 190, p 2.
vendō 217 b.
venio z dat. 237.
venit mihi in mentem 220, p.
verba anomala 144, — *impersonalia* 157, — *verbalia* 173, — *dēnominativa* 173, — *affectuum* 309, 2, — *postulandi* 303, 1, — *cūrandi* 303, 2, — *efficiendi* 303, 3, — *dicendi in sentiendi* 328, 1.
vereor z akuz. 198, — *ut* (nē) 305, z inf. ib. p 1.
veritus boječ se 329, p 2.
vērō 343, 1.
versus 163, 23 in p.
vertō z dat. pred. 236.
verum 343, 1, — *tamen* 343, 6.
vēscor 247.
vestri 82.
vestrum 82.
veto 328, 4, *vetor* 325, 1.
vetus kompar. 60, p, superl. 62, p.
vi 250, p 2.
victinus z gen. 224, p 3.
videō, ut 303, 2, z inf. in akuz. 328, 1, p 1, s partic. 204, g.
videor 325, 2, s poses. gen. 215, (*mihi*) *videor, videtur = placet, ut videor* 325, p 2.
vin 147, p.
vincō z abl. instr. 246.
vis 41, 4.
vitiō 250, p 2.
vītō 197.
vituperō, quod 309, 2, b.
vīvō z abl. instr. 246.
vocor z 2 nom. 179, 2, c, *quā vocatur* 330, p 2.
volo 147, s konj. 303, p. 4, z inf. 324, 1, z inf. in akuz. 328, 3.

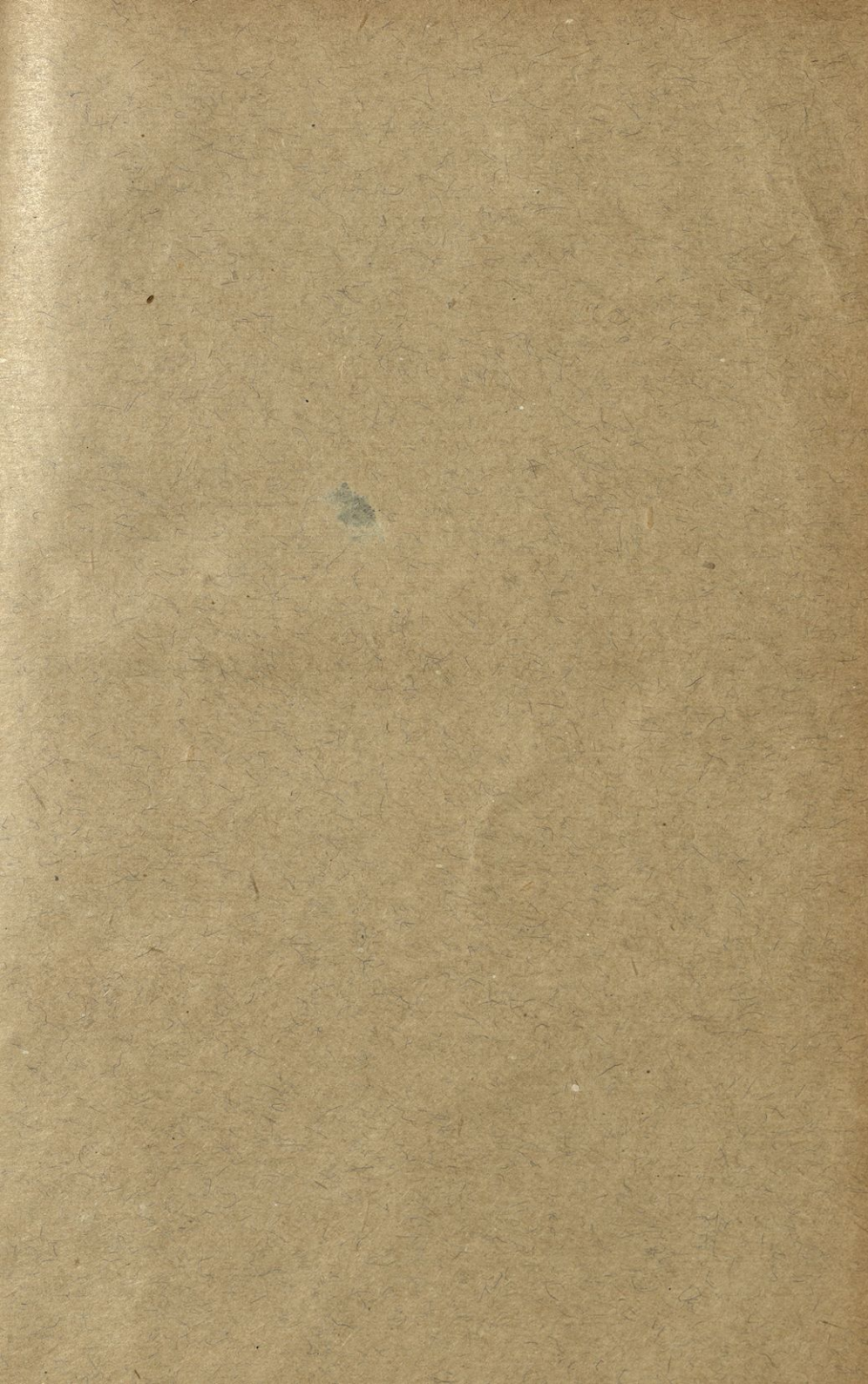
Corrigenda.

1. Beri:

§ 5, 2 . . . :	<i>(n)t</i>	mesto <i>t</i>
§ 5, 2 . . . :	sredi besed pa) pred <i>nd, nt</i>)	" { pred <i>nd, nt</i> tudi sicer
§ 7, 9 . . . :	<i>celerrimus</i>	" <i>cellerimus</i>
§ 37, 2 . . . :	<i>ferrō</i>	" <i>ferrī</i>
§ 67 . . . :	<i>propior</i>	" <i>proprior</i>
§ 120 . . . :	hotel bi	" bi hotel
§ 136, 39 . . :	<i>cōnectō</i>	" <i>cōnextō</i>
§ 157, 2 Dost.:	prizanaša	" prizanaše
§ 204, i) . . :	posledica . . trajna	" posledico . . trajno
§ 212, Prip. 1.:	<i>Dēsiderium</i>	" <i>Desēderium</i>
§ 221 . . . :	<i>Camillus</i>	" <i>Cammillus</i>
§ 267 . . . :	<i>quō (quibus rēbus))</i> <i>factum est, ut . .)</i>	" { <i>quō (quibus rēbus</i> <i>factum est, ut . .)</i>
§ 277, 2 . . :	<i>Cherronēsum</i>	" <i>Cheronnēsum</i>
§ 332, 1 . . :	<i>Sōle</i>	" <i>Sōlē</i>
§ 333, 2 a . . :	233	" 237, 3
§ 350, 5 . . :	<i>būcolica</i>	" <i>būcolia</i> .

2. Črtaj:

Na strani 16. številko . . : (§) 34
 „ „ 65. (§ 128, b, 4): *sonitum*.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIZNICA

00000504489

00155 6

